

ČASOPIS
SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ
ČESKÝCH V PRAZE.

REDAKTOR:

DR. J. V. ŠIMÁK.

ROČ. XII.

S 20 VYOBRAZENÍMI V TEXTU A 12 OBRAZOVÝMI PŘÍLOHAMI.

1904.

NÁKLÁDEM SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH
V PRAZE.

TISKEM ALOISA WIESNERA V PRAZE,
KNIHTISKAŘE ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

OBSAH.

Články.

	Strana
Adámek, J. U. Dr. K. V.: Česká loutková hra z XVIII. věku.	6
Barviř, Dr. Jindřich: Z účtů panství Rosického u Chrasti r. 1623.	150
Diviš Čisteký ze Šerlinku, Václ.: Kachlíky z tvrziště v Čivčicích. (Se 2 obr.)	151
Gross Hynek: Z archivu Krumlovského: Inventář hradu Helfenburka » » roku 1452.	159
» » Kšaft jihočeského zemana Jana, řečeného Němce, z Ko- » » vářovic z r. 1462.	161
Harlas Dr. Fr. X.: Staré obrazy v Mokropsech (S 5 tab.)	18, 95
Herain Jan a redakce: Bedřich Bernau.	32
» » Bronzová fontána v král. zahradě na hradě Pražském. (Se » » 2 obr. a 3 obr. příl.)	56
» » Brána Písecká či Bruská na Malé straně v Praze. (S 5 obr. » » a 3 obr. příl.)	109
» » Zbytek skládacího oltáře z Betlémské kaple v Praze. (S 1 obr.)	147
Lipka Frant.: Příspěvky k dějinám městečka Svitávky u Boskovic na Moravě.	26, 66
Ponocný Jos.: Příspěvky k církevn. poměrům na Boleslavsku v XVII. st.	123
Prousek Jáchym: Pomístné názvy z Ještěda.	53
Šimák, Dr. J. V.: Zbytky chrámu z doby přechodní ve Vyšehořovicích (Se 7 obr.)	74
Šnajdr Ludvík: Některé poznámky ku knize prof. Dra Piče o hradišti stradonickém. (S 1 obr.)	1
Teige Dr. Jos.: Osada sv. Petra v Rybářích na Menším Městě Pražském a její nejbližší okolí. (S 1 obr.)	84, 138
Tomíček Ant.: Něco o postupu selských gruntů.	23
» » O selských věcech panství Polenského a Přibyslavského » » v r. 1636.	153
Tykač Jan: Národopisné příspěvky ze Zhoře u Č. Třebové: Mikulášský a maškarní průvod ve Zhoří.	143
» » Václav Voleský, lidový umělec-samouk. (S podob.)	145
» » Stínání kohouta. (S 1 obr. příl.)	147
Velinský F.: Naše památky.	49
Zuman Frant.: Besedice, zaniklá ves u Bělé u Bezděze.	124

Literatura.

Časopis Matice Moravské, 127. — Časopis Moravského musea zemského, 127. — Časopis Museálnej slovenskej spoločnosti, 127, 165. — Časopis Vlast. muzejního spolku v Olomouci, 127. — Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums, 129. — Kolář Martin: Českomor. heraldika, 42, 90, 126. — Českoslov. letopisy muzejní, 126. — Method, 126, 165. — Podřipský muzejník, 164. — Nachrichten über deutsche Altertumsfunde, 129, 165. — Památky archaeol. a místopisné, 126. — Památky východočeské, 162. — Pravěk, 127. — Starohrvatska prosvjeta, 128. — Národopisný sborník českoslov., 165. — Sborník Musejní společnosti ve Val. Meziříčí, 164. — Sborník Museálnej slovenskej spoločnosti, 128, 165. — Věstník Národopisného Musea Českoslov., 126. — Věstník Poděbradska a sousedních okresů, 127, 165. — Vjestnik kr. hrv.-slav.-dalmat. zemskog arkiva, 128, 165. — Wiadomości numizmatyczno archeologiczne, 129, 166. — Schlesiens Vorzeit in Bild und Schrift, 129.

Různé zprávy.

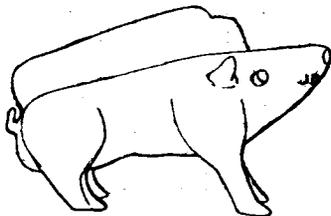
Zpráva o činnosti Společnosti přátel starožitností českých v Praze za r. 1903: jednatelská na str. 36, o knihovně 40, správce sbírek 41, pokladní 46. — Dodatek ke článku »Pamět Stanislava Bořka Dohalského«, 45. — »Voprašování starejch věcí« (o museu v Č. Třebové), str. 45. — Příspěvky k dějinám rodu Pr. hňanského z let 1519—1530, str. 48. — Zápis Jana Janského na statek Pavla Čankara na Bzovým, str. 94. — Z knih smluv města Turnova z r. 1612—1614, str. 195. — Z Prahy: Vojenský kostel sv. Jana Nep. na Hradčanech; Nález býv. hradebního pffikopu u sv. Martinské brány na Perštýně; Kostel sv. Martina, str. 130; Malované stropy, Mariánský sloup na Starom. rynku; Socha sv. Prokopa a sousoší sv. Felixe z Valois, Jana z Mathy a Ivana na Karlově mostě; Pomník Radeckého, str. 132, 133. — Královští výběrčí posudného v kraji hradeckém r. 1547—1589, str. 133. — Drobné záznamy pražské z let 1595—1633, str. 133. — Zápis sezemický z r. 1480, str. 134. — Měšťanův Staroměstských žádost za pomoc při hájení práv r. 1471, str. 134. — Z knih kasejovických: Představení nové vrchnosti a její úmrtí, str. 135; Středání vrchnosti, str. 135; Drahota, hlad následkem neúrody, 135. — Vyzvání prof. Dra Jindř. Matiegky (sběr lidských ostatků z dob pravěkých), 136. — Rodopisné příspěvky, 166. — Zaniklé osady na Jílovsku, 167. — Z paměti hor Vrbických u Leštiny, 168. — O lovu zvěře na horách Píseckých, 169. — Jak vítali vrchnost na Lnářsku r. 1727, str. 170. — Krupobití na Strakonicku r. 1651, str. 171. — Zápisy v matrice lovosické, 172.

Některé poznámky ku knize prof. dra Píče o hradišti stradonickém.

L. Šnajdr.

a) k str. 4. **Střepy t. zv. rázu hradištního na hradišti.**

V poslední den svého posledního pobytu na hradišti stradonickém (po sv. Josefu r. 1881) potkal jsem na cestě, po severní stráni hradiště dolů vedoucí, čeledína, vezoucího od Str. nahoru plný vůz země. V zemi na voze bylo viděti dosti četné střepy t. zv. rázu hradištního a na otázku mou, odkud ta zem, odpověděl mi čeledín, že slouží ve dvorci jistého pražského doktora a že má uloženo voziti tučnou zem z obce stradonické na pánovo pole, položené na hradišti.

Obr. 1.

Protože jsem až do té doby na hradišti samém, ač jsem je prochodil ve všech směrech, žádný střep rázu hradištního nebyl nalezl, aniž také ve sbírce Grossevě a ve sbírce Lehmanově jaký uviděl, vyslovuji tuto domněnku, že střepy t. zv. rázu hradištního, o kterých píše prof. Píč, teprv v době nejnovější na hradiště se dostaly.

Dle zprávy jednatele musejního (Čas. čes. mus. 1895) kopal prof. Píč r. 1894 na pozemku Dra Šuberta na hradišti stradonickém a v Památkách XVII. str. 533 píše týž sám, že na obci stradonické jsou mohyly (?), jichž obsah shoduje se s obsahem nejhořejší vrstvy na hradišti a patří do poslední pohanské doby.

b) k str. 65. **Kančík stradonický.**

Vyobrazení kančíka stradonického, chovaného kdysi ve sbírce řiditele Grosse, nachází se na třicátéšedmé ze 44 tabulí, které p. Grosse k popisu své sbírky (jako rukopis vydanému) přiložil. Podáváme dle pramene toho vyobrazení (obr. 1.) kančíka v poloviční velikosti.

c) k str. 95. **Keramika na hradišti stradonickém.**

Ze slov prof. Píče vychází, že keramiku, jaká nachází se na hradišti stradonickém, nezná jinak odjinud, než z jámy přerovské a z nálezu, učiněného nedávno u Chrastu v Chrudimsku. Poukazují k tomu, že již r. 1882 uveřejnil jsem ve svých »Materiallech« čl. IV. tři tabulky s keramikou takovou, a to jednu s vyobrazením střepů z hradiště, druhou s obrazy střepů úplně souhlasných ze sídliště v cihelně p. Špatného u N. Bydžova, třetí s vyobrazeními střepů téhož rázu z jiných sídlišť (Moravěvsí, Hostomnic, Žalan atd.). Od té doby nalezl jsem množství takových střepů v sídlišti vedle dvora Zderaze u Smřic, v sídlišti v cihelně p. Slavíka u Ůřetic, v cihelně v Cerhynkách, v sídlišti u Skaličky (kusy hrnce jako na Píčově tab. L. obr. 3.), pak na hradišti lhotickém u Nasevrk (mimo jiné, dva střepy s namalovanými, červenými pruhy). Weinzierl uveřejnil dvě tabulky střepů rázu stradonického z Jenišova Újezda a dvě nádoby rázu stradonického, z nichž zejména nápadná jest nádoba s propletanými hlazenými vlnicemi, která shoduje se s kusem nádoby z hradiště str. v mé sbírce, jakoby z jedné dílny pocházely; chovají se v museu pardubickém z kostrových hrobů u Bylan na Chrudimsku.

Byla tedy keramika stradonická rozšířená jak po nejvýchodnější tak i po nejzápadnější části severních Čech i ve středu jich v okolí Kolína (Polepy, Cerhynky a j.).

Dílnu hrnčířskou jsem na hradišti ovšem též nenalezl, za to však místo pod valem jižním, na které hrnčíř střepy z rozbitých nádob ještě neupotřebených shazoval. (Materialy čl. V. Památky po hrnčířích v hradišti stradonickém.)

d) k str. 102. **Nádoby z terry sigillaty.**

Dle prof. Píče není keramika z terry sigillaty na hradišti stradonickém zastoupena, ale ředitel Grosse uvádí v popise své sbírky stradonické na tab. XI. pod č. 23. výslovně střep z terry sigillaty.

Prof. Píč zná z celých Čech jen dva střípky takové (jeden tuším ze Sobčic), ale v Podbabě byly nalezeny na dvou místech (jednou v mé přítomnosti) a to v počtu větším. Ze střepů vykopaných u písčínků Mauthnerových jsou zvláště dva zajímavé tím, že na nich (jednom velikém okrajovém a druhém maličkém) představen jest týž výjev mythologický (Herakles s Hefaistem?) a zrovna tak, jako na střepu z terry sigillaty vykopaném při přestavbě vídeňského paláce hraběte Vlčka (Kenner, Bericht über römische Funde in Wien 1896—1900 str. 51). Kenner klade střep ten dle ostatních nálezů do III. stol. po Kristu a nezdá se, že by nádoby arretinské (z nichž četné střepy nalezl Kučera r. 1902 u Brodu Uherského s fibulí, jaké Almgren klade na konec II. a do III. století po Kr. a jaké i na hradišti stradonickém se vy-

skytly) byly od Vindobony pronikly do středu Čech před druhou polovicí II. století po Kristu.

e) k str. 109. **Způsob opevnění.**

Vzhledem k slovům prof. Piče, že hradiště stradonické bylo opevněno, jako žádné jiné současné místo v Čechách, poukazují na svůj popis hradiště lhotického u Nasevrk (Mittheil. der k. k. Centralcom. XXIII. str. 217), kde nalezl jsem r. 1896 nikoli pouhé základy kamenných zdí, ale skutečně zdi dosti vysoko nad povrch země vyčnívající, kterými hradiště to místy obehnáno bylo. Nechtěl jsem zpočátku ani věřiti, že by zdi ty tak staré byly, jako hradiště samo; když jsem však spatřil, kterak vnitřní z obou valů, kterými odděleno jest hradiště lhotické od ostatní výšiny, v délce 40 kroků sestává na straně do vnitř obrácené z náspu, na straně zevnější (do příkopu obrácené) však ze zdi z kusů ruly na sucho vystavěné, nemohl jsem o tom pochybovati, že aspoň tato část opevnění současně s valem z kamene a z hlíny nasypáním povstati musila. V jádru valu při »vratech« rozkopaného nalezl jsem několik ohnišť pocházejících od budovatelů a v ohništích těch střepy nádob rázu stradonického, zejména dva střepy bleděčervené pomalované tmavočervenými pásy po způsobu malovaných nádob stradonických. Také ostatní střepy zde nalezené (na př. kus mísy pod okrajem černě lakované, jaký nalezen byl také v Záběhlicích) shodují se s hrubšími nádobami z hradiště stradonického.

Po mém soudě bylo hradiště lhotické založeno v též čas, kdy bylo zničeno město nad Stradonici, obyvateli úrodné roviny chrudimské, prchajícími před nějakým nájezdem nepřátelským do chudých, studených Železných Hor. Dá li se to spojití s vpádem Katvaldy anebo se vpádem Vibiliových Hermundurů, jest ovšem velice pochybné.*)

U nedalekých Nasevrk byla r. 1860 při sdělávání obecního lada nalezena v popelišti bronzová hračka, kterou protokol o schůzi archaeol. sboru ze dne 22. února 1861 takto popisuje: »bronzový, klice podobný nástroj s dvěma závěskami pod hrdlem, které jako pohyblivé ručičky vypadají; plochý hořejší konec má podobu hlavy ethiopské s kroužky v uších.« (Pam. IV. B str. 46.) Hračka ta, dříve ve staré sbírce musejní pod nesprávnou etiketou »Zelená hora, dárce Balling« a čís. 719 vyložená, ale nyní ve skladě musejním chovaná, podobá se velice hračce ze sbírky Grossovy (vyobr. na tab. 37. obr. 4. popisu jejího) s tím ovšem rozdílem, že stradonická místo pouhých ručiček má velmi solidní rukojeť a že hlava, kterou představuje, nemá kruhy v uších.

*) Tenkrát zanikla také osada u dvora Zderazského a osada v cihelně Slavíkově blíž Úřetic.

f) k str. 117. **Lebky lidské na hradišti.**

O lebkách stradonických zachovala se zpráva v dopise Dra Bergra Dru Vossovi v Berlíně, uveřejněném ve *Verhandlungen der berliner anthr. Ges.* 1879 str. 58, ve kterém Berger praví:

»Na otázku Vaši, byly-li v Stradonicích nalezeny hroby s celými kostrami anebo pouze hroby s lebkami, sděluji s Vámi, že, pokud vím, na hradišti vůbec žádný hrob nalezen nebyl. V několika jamách a popelištích byly nalezeny lebky, vždycky ale bez ostatních částí těl, tak že podobá se velmi pravdě, že lebky tyto již od trupů odděleny do těchto popelišť se dostaly.

Bylo na hradišti nalezeno také mnoho cisteren, z části dosti hlubokých, a v jedné z nich ležely 4 rozmačkané lebky a 5 mlynských kamenů.

Z zprávy Bergrovy dá se souditi, že lebky, nalezené na hradišti, zvláště lebky, nalezené v cisterně, byly za dobytí města obyvatelům uřezány a do cisterny vhozeny; trupy a těla jiných pobitých obyvatelů zůstaly ležeti ovšem na povrchu země a byly pak rozsápány divokou zvěří a ptačtvem. Svě vlastní mrtvé (nebo těch bylo zajisté též) pochovali nájezdníci ovšem po svém způsobu a zdá se, že hroby jich jsou mohyly na »Lisku« naproti hradišti, tedy na té straně, se které město stradonické asi dobyto bylo

g) k str. 125. **Kostrový hrob kostomlatský.**

Dle prof. Píče jest kostrový hrob nalezený v Kostomlatech u Nymburka časově označen sponou rázu již stradonického *) a Píč spojuje hrob ten také s mincí Augustovou, tamtéž prý nalezenou. Jak již z popisu mnou v Památkách X. str. 647 uveřejněného, vychází, nepatří spony a mince naprosto k sobě. Spony a náramky koupil p. Veselý od dělníka Brynychy, minci přinesl mu »partafyr« Baloun se slovy, »to byl nějaký chudas, nenalezli jsme u něho nic než ten peníz«.

Nález Brynychův sestává z dvou náramků, fibule veliké a dvou fibulek malých a patří tyto dle analogie s nálezy z hrobů jiných nejspíše k sobě. O menších fibulkách nelze ani dost málo pochybovati, že patří mezi starší latenské fibule, ale také u spony větší není zakončení obloučku ovinuto okolo jeho středu (jako na př. u fibule sobčické), ale sestává z volného ostnu z kuličky ornamentované vyběhajícího. Také náramky nemají na sobě nic, co by ukazovalo k době stradonické. O minci Balounově soudím, že byl jí p. Veselý mystifikován. Měl jsem minci tuto v ruce dosti záhy po nalezení (třetí rok) a již tehdy nebyla na ní žádná patina, aspoň ne taková jako na předmětech ostatních a jaká musila by na ní býti, kdyby byla ležela v hrobě vedle těla hniječícího, vydána společnému účinkování amoniaku a kyseliny uhličitě.

I. Červinka (*Čas. mus. spol. Olom.* 1903 str. 7) odvolává se na článek můj v Památkách X. spojuje dokonce ténskou fibuli

*) Ve Výzkumu I. str. LXXXIV. nazývá prof. Píč sám velkou sponu z Kostomlat ještě duchcovskou.

kostomlatskou s mincí císaře Nery, nalezenou tamže v popelnici, ozdobené tečkovaným meandrem vlnicovým. Mezi železnými předměty v popelnici té byly ovšem nalezeny též drobné zlomky železné fibule nějaké (jehla, péro a snad i kousky obloučku), o jichž sestavení se však tuším dosud nikdo nepokusil. Co v přčině té napsal prof. Pič ve Výzkumu I. str. LXXXIV. pozn. 9., spočívá na nedorozumění; já aspoň o fibuli té ani v Památkách X. ani ve Verhandlungen 1883 se nezmínil.

h) k str. 139. **Marobudum na hradišti stradonickém**

Tacitova slova: Katvalda ›inrumpit regiam castellumque juxta situm‹ vykládá prof. Pič v ten smysl, že K. přepadl hlavní město (regia) Marbodovo i hrad (castellum) téhož uvnitř města položený.

Nevím, jestli by někdo jiný odvážil se slovo ›juxta‹ takto vykládati. Prof. Rübel ve své přednášce ›Fränkische Reichshöfe‹ na sjezdu Dortmundském (r. 1902) aspoň upozorňuje v přčině svevských hradišť na poznatek Schuchhardtův, že při každém hradišti takovém nachází se oddělené od něho sídlo královské, tak vedle ohrady Markomanův (castellum) že bylo Marbodovo královské sídlo (regia), král francký Chlojo že bydlel vedle castellum Duispargum atd. (Corresp.-Blatt 1902 str. 98.)

Dle popisu Tacitova máme tedy málo naděje nalezti Marobudum v Čechách. Jak aspoň já naše hradiště znám, mohla by to býti jediná Libice a ta jím jistě není.

i) k str. 141. **Doba obývání hradiště.**

Že by ›spousty‹ popele na hradišti stradonickém byly povstaly shořením sebe většího počtu baráků 4 až 5 metrů dlouhých, 3 až 4 metry širokých, většinou z větví a proutí po obou stranách hlínou omazaného upletených, jest velmi málo pravdě podobné. Spousty popela svědčí spíše, jako u jiných sídlišť (na př. Slanské hoře), o dlouhém obývání, které musilo trvati nepoměrně déle než 30 až 60 let, do kterých nelze také nijak vměstnati rozvoj fibule středo-latenské a fibule pozdní latenské, když na hradišti, třeba v počtu jen skrovném (ve sbírce Bergrově 6, v Grossově 2), vyskytly se ještě i fibule latenské ranné.

Česká loutková hra z XVIII. věku.

Podává Dr. K. V. Adámek.

V archivu velkostatku Svobodných Hamrů jest uložen rukopis, psaný v letech 1770tých patrně tehdejším tamním vrchnostenským úředníkem. Rukopis tento obsahuje hru divadelní, již kterýsi potulný loutkař k pobavení a výstraže obecnstva hrával. Psána jest východočeským nářečím.*)

Hra má nadpis: »Strassliwi Hodowaní nebo Don Jean mordirz sweho Pana Bratra Don Carlos v 3 dilich«.

Titulní úlohy hrají Don Jean, Don Carlos, »dva bratři«. Další osoby jsou: Hanswurst a Harlequin, jejich sloužící, Don Roberto »otce bratr«, Eremitta, Donna Eleonora, Marina, její služka, Jedna statue, a Duše, Smrt a dva čerti a »rozličný potvory«.

V I. dílu »Theatrum představuje velký sál«. V prvním »vejhodu« vystupují Donna Eleonora a Marina. Donna Eleonora táže se této, pozorovala-li »s jakou ošemetností don Jean včerejšího dne ji u hraběnky Binosi pronásledoval«. Marina zmiňuje se, že donna jest připověděna donu Carlosovi, ale jí že by »se lepší líbil« Don Jean. Eleonora odpovídá, že si onoho vyvolila, protože »se zdá lepší srdce mítí« a že krása, jež se Marině na Jeanovi líbí, »pomine, ale cnostný srdce ne tak snadno se změní, a žádněj jinší než Don Carlos mým manželem bejti nemá, don Jean, ale vědouce, že já jeho bratra nevěsta sem, měl by mne ve věcí uctivosti držeti, a ne jako s cizí osobou zacházeti«. Marina jí lichotí: »Její krása a spanilost Don Jeana k nim vábí, on by jich rád svému bratru převzal«. Eleonora dōvozuje, že »takový předsevzeti prozrazuje jeho zlý srdce«.

(2) **) Hanswurst zaklepe, vchází a táže se, je-li dovoleno sirotky navštěvovati, a na Eleonořinu odpověď, že nejsou sirotky, odpovídá »Mladý děvčátka bez muskýho pohlaví vždy osiřeny jsou« i vyřizuje, že jeho pán Don Carlos »chce s jeho přítomností u snídání jich potěšiti«. K její otázce, jak jeho pán noc strávil, praví: »Dost na nic, neb on celou noc v posteli zavřenýma očima ležel, ani nechtěl jíst, ani pít, nyní ale, jakmile se probudil, nějakěj cizí člověk s ním tajně mluvil, on za malou chvílku mne zavolal, a mne sem poslal, abych ho u nich vopovídal«. Ke vzkazu Eleonořinu, že jej s radostí očekávati bude, dodává: »O tom nepochybuj, neb brabčice ráda u brabčáka bejvá.« Marina se ohraňuje proti takovým podobenstvím, hanswurst dovolává se své zkušenosti a rmoutí se, že na ní, Marinku, »už dávno s vočkem hází«, a ona

*) Za půjčení zajímavého rukopisu děkuji panu PhDr. Milanovi Nevolovi z Prahy.

**) Uzávorkovaná čísla značí čísla »vejhodů«.

nechce mu rozuměti, a že by ›taky časem svoji bejti mohli‹, o tom ale jindy si povědí, že teď k pánu běží s odpovědí a zatím se poroučí: ›Ade, Ade, Adie‹. Hansvuršt ›dělá reverenci‹ a odchází.

(3) Eleonora s Marinou uvažují, co asi Don Carlos s oním cizincem mluvil a proč v čas tak neobyčejný ji navštívit chce a chystají se k této návštěvě. Slyšíc hřmot, Marina odchází.

(4) Don Carlos vstoupí, omlouvá se: ›Odpustějí, nejkrásnější Eleonoro, že se opováním tak ráno jich navštěvovat‹.

Eleonora odpovídá: ›Jakožto ženich oni příležitost mně vždy přicházejí.‹

Carlos uznává, že jest mu velice milostivá, ale jen aby také jejich štěstí všelijakým příhodám podrobena nebylo, aby brzy byli svoji, i oznamuje, že zvláštním poslem jest volán, aby nemeškal a na statek svého ›pantáty‹ se odebral, chce-li ho živýho natrefit. Eleonora schvaluje, že k svému otci půjde. Carlos se s ní loučí a do ›stálé upřímné lásky se jí poroučí‹, ona jej ubezpečuje, že její láska ›žádného umenšení schopna nejní‹. Oba hovoří, pojedou-li také don Jean.

(5) Po rozloučení a odchodu Carlosa Eleonora truchlí po něm, odchází do svého pokoje ›a užívatí bude‹. ›Fürhang se spouští.‹ Theatrum představuje ulici.

(6) Don Jean sám jest na ulici, vzpomíná svého včerejšího setkání s Eleonorou, ›do níž tak silně se zamiloval, že nejní možná, jí z mý paměti zahnatí, pročež se ustanovil všechno učiniti, aby jenom tuto svadbu držel a aby bratra z toho města na nějaký čas vypudil,‹ proto mu vzkázal po cizinci dary získaném, jakoby ›nás pantáta na svém statku se rozstonal‹, poněvadž tam Carlos bezpochyby pojedou a on, Jean, zatím tomuto Eleonoru odloudí a k své lásce náchylnou učiní. V tom vidí vycházet Carlosa z domu jejího.

(7) Carlos přeje mu ›šťastný dobrýtro‹, ale Jean praví: ›Pro mne šťastný nejní, já nemám příčinu tak jako ty veselý bejti‹. Carlos zmiňuje se, že otcova nemoc jej souží. Jean myslí, že Carlosa spíš souží, že svou ›svadbu odkládati‹ musí. Carlos dí mu, že svou svadbu odložil. Jean jej opravuje, že na vždycky ji odložiti musí. Carlos ptá se, kdo mu to poručiti může. Jean odpovídá, že on mu to poroučí a že Eleonora, nevyvolí-li si Jeana, ›tak vždy slečnou zůstane‹. Carlos diví se těmto řečem, neboť Eleonora jemu ›její srdce dávno odevzdala a nyní co nejdřív nezrušitelným závazkem bejti má‹ jeho. Jean se rozčiluje: ›Celý peklo dyby k tej svadbě pomoci chtělo, já tobě Eleonoru neodstoupím‹. Carlos zas: ›A já od ní, jak dlouho živ budu, neopustím, nýbrž do smrti jí věren zůstanu.‹

Jean: ›To je moc řečeno, už vidím, že s mocí Eleonoru mně přepustiti musíš.‹ Skočí na Dona Carlosa, porazí ho a škrtí.

Carlos (temným hlasem): ›Bratře milý, don Jeane, co činíš. Mý tělo je tvej moci, ale mou duši bohu poroučím.‹ (Umírá.)

Jean: »Ha vopovážlivý bratře! Sám si tvoji smrti příčina, mohl si v dobrotě od tvý milenky upustiti, nyní si přinucený do druhýho světa bez tvý Eleonory se odebrati a ji přece tvýmu bratru zanechati. O jak sem já šťastnej, žádnej mou lásku rušiti nebude. Nyní tu ležíš Don Carlos, hle já s tvou milenkou místo tebe svadbu držeti budu, mne žádnej v podezření míti nebude, poněvač ten mord zde na ulici se stal, a když se já na krátkej čas skreju, každej mysleti bude, že sem k mýmu nemocnýmu otci na jeho statek odejel, a že já o tom mordu ani nevím. Ale Hansvuršt, ten špion, moh by všechno snadno prozraditi, poněvač on mne tady s mým bratrem mluvití viděl, musím hledět tu šelmu k mej vůli přemluvití. Ničko domu pudu, abych s penězma se dobře zaopatřil, neb na cestách peníze sou potřebný.« (Odejde.)

(8) Hansvuršt vyjde z domu Eleonory. Don Carlos umrlej leží.

Hansvuršt: »Co ta láska za divnou věc jest, moje plíce a játra láskou jsou tak nadmutý jako seldcká bota. Nyní sem se s mou Marinkou umluvil; to je heská holka, kulatá jako knedlík a čerstvá jako kapr, kdyby jenom mýho pána jeho otec nestonal, měli bysme v jednom dnu s mým pánem svadbu . . .« Lituje, že »ten starec se do stonání dává, nemoh on jenom měsíc čekat, ale to nic nedělá, jak my se navrátíme, hned se ženiti budem. Musím já raděj domů jítí, snad můj pán na mně už čeká.« V tom jej vidí ležet na zemi. »Co pak tu můj pán dělá, že před domem svý milenky leží, snad je to způsob všech zamilovanejch, že před domem svých nevěst chvíli na zemi jako umrlý ležejí, aby milenky, když s voken se dívají, svý ženichy jako věrný pudly před domem ležet viděly, já se tehdy taky položím, aby mne Marina za svýho věrného pudla uznala.« (Položí se na zem vedle svého pána.)

(9) Marina vychází »s počtou« od slečny (Eleonory) k donu Carlosovi, tu oba na zemi spatří, ptá se: »Milý Hansvuršte, co pak stůněš, že tady na ulici ležíš?«

Hansvuršt: Di doinů, a dívej se na mne s vokna.

Marina: Co pak uhlídám? Vstaň a nelež tady v prachu.

Hansvuršt: Di domů, zavolej tvou slečnu k voknu, a dívejte se na vaši milovníky, jak oni, jako věrní pudlové před vašim domem ležejí.«

Marina: Neblázní a vstaň, raděj se podívej, co tvýmu pánu schází, snad do mdloby padl?

Hansvuršt: Ty tomu nerozumíš. On je váš domovní pudl jako já. Já nestanu, až on stane.

Marina (dívá se na Don Carlos): Honem, Hansvuršte, staň, tvůj pán je nák uduckanej, on je celej modrej.

Hansvuršt (vstává a se dívá): Na mou milou pravdu. Pane Don Carlos! Ó pane Don Carlos! On se nehejbá. (Hansvuršt na něj fouká.)

Marina: I nefoukej na něj, nevidíš, jak má jazyk venku, on je uškrcenej.

Hansvuršt: Dyť pak, pudlíci taky mívají jazyky venku, snad přece se jenom staví.

Marina: Mlč s tvýma hloupýma pudlíkama, dyť pak vidím, že je uškrcenej.

Hansvuršt: Tak je umrlej? Ubožátko, tak už se ženiti nebude.

Oba pak uvažují, kdo jej usmrtil. Hansvuršt míní, že jeho bratr, poněvadž jej z okna viděl s donem Carlosem mluvit. Marina přitakuje a odchází povědět to Eleonoře.

Hansvuršt jej zdvihá a praví: »On je celej studenej jako žába a těžkej, sotva ho unesu. Nu, drž se mne.« (Odchází.)

(10) Don Jean vejde, hledá Hansvuršta, by jej získal k odcestování, připomíná, že se penězi dobře zaopatřil, trošku kassu svého strýčka dona Roberta navštívil a »neškodí, že ty peníze světlo uhlídají, ony by v tej plesnivé truhle osleply«. Hansvuršt vyjde z domu, lká po svém pánu. Don Jean ptá se, kde je jeho pán, že jej doma nemůže nalézt, i diví se zprávě jeho o uškrcení bratrově.

Hansvuršt: »Tak nevědí, že Don Carlos před domem svý nevěsty uškrcenej ležel, tak sou oni nevinný, a mýho pána neuškrtili?»

Jean: Canalie! Co ty myslíš, že já sem příčina jeho smrti.

Hansvuršt: Nezlobějí se, já myslel, že oni z bratrský lásky mu k nebi pomohli, poněvadž sem jich ráno na tom místě s panem bratrem mluvití viděl.

Jean: To je hloupý, tak kdo mluví, hned škrtí; já s tebou mluvím, tak tebe hned škrtit budu.

Hansvuršt: Nechají toho špásu, já sem už dost škrcenej, že sem bez služby a bez chleba.

Jean: Tomu je snadná pomoc. Chceš-li u mne sloužiti, já sloužícího potřebuju, neb nynčko k mýmu otci sám odjecti musím.

Hansvuršt: Jesli mne škrtiti nebudou, tak u nich sloužiti chci.

Jean: Vopovážlivý chlape, jak mně to dokázati můžeš. Mlč s takovejma lžema, chceš-li u mne sloužit, tak se připrav na cestu, neb já hned odjecti míním.

Hansvuršt: »Lepší jest dost darebná služba než žádná, já domu pudu a mou bagaži přinesu. Vo škrcení se já nebojím, neb bude-li mne chtít škrtiti, tak já se jako lev brániti budu. Pane Don Jean, hned tu budu.« (Odchází.)

(11) Jean libuje si, že si vzal Hansvuršta do služby, a umiňuje si, bude-li mu »moc ten mord opakovati, tak jak do nějakýho schopnýho místa přijde, tak toho psa zastřelí« a proto si zde v městě pistolí koupil, aby své odpůrce »do druhýho světa vprovázeti mohl«. Uvažuje, kde se skreje, aby jej lidé za vinného nedrželi, i rozhoduje se, že pojedje »až k nějakýmu lesu«. »Pak slezu s vozu a pěšky pudu, kam mne nohy ponosou. Peníze mám, tak se neztratím. Za několik měsíců se stavit budu, jako bych od svého pantáty se byl navrátil, k mej milence Eleonoře pudu a s ní se vožením. Hle ten zrádce Hansvuršt už přichází.«

Hansvuršt (s truhlou na zádech vychází): »Už sem napakoval a moje nejlepší hadry sebral, tak už odjecti můžu.«

Jean: Proč takovou hroznou truhlu neseš, kdy (vždyť) pak se zas brzo navrátíme.

Hansvuršt: Já se bojím, aby mně žádnéj nic neukrad. Kam pak pojedem?

Jean: Kam bysme jeli, leda k mýmu nemocnému pantátovi.

Hansvuršt: Co pak oni nic sebou nevezmou, žádný košile?

Jean: Já u mýho otce všechno najdu, žádnou багаži nepotřebuju.

Hansvuršt: Tak já mou багаži taky odložím.

Jean: Jenom mne následuj, můžeš ji v hospodě u černýho vola nechat, kde na mne vůz čeká.

»Oba dva odcházejí a fürhang se spouští. Konec I. dílu.«

V *II dílu* theatrum představuje pokoj.

(1 vejhod) Don Roberto naříká nad ztrátou peněz, jež těžce nashromáždil, a zvláště o těch »100 souveraini«, »který nejradči měl a každěj den večer s nima se těšil«, a že »to milý zlato v rukouch nějakého mrhače nyní přebejvá«. Podezřívá Harlekýna, jenž na zavolání jeho vejde.

(2) Harlequin: Já sem tady celej koženéj k jejím službám.

Don Roberto: Tvá služba je mně protivná, když mně truhly čistiti chceš.

Harlequin: Pane, to je má povinnost, pokoj čistě držeti.

Roberto: Ale ne do truhel se k penězům dobejvati.

Harlequin: Já to nikdy ve zvyku neměl a ještě se na to řemeslo nedám.

Roberto: Příznej se po dobrým, zdaliž si mně 100 kusů souvrinů neukrad.

Harlequin: Já ani ty zvířata neznám, dají-li se pak ty zvířátka škubat nebo stříhat.

Roberto: Nepřetvařuj se, dobře tobě ten peníz známej jest.

Harlequin: Tak je souprin peníz, já myslel, že jest nějakěj pták neb pes kudrnatej.

Roberto: Bestie zlodějská, příznej se, neb tě voběsiti dám.

Harlequin: Já jim nic nevzal, proč by mne chtěli dát voběsiti, jenom se zloději všejší, k tomu sem velice choulostivej.

Konečně se rozpomíná, že »dnes moc takovejch zvířátek blískavejch u jeho pana strejčka don Jeana viděl«, a sice, když ráno šel, aby Robertovi »k snídání břečku od smradlavýho sejra koupil, tak sem se u ručníkáře zastavil, kdežto jejich pan strejček nějaký pistole kupoval, on se mne ptal, co můj starej skrblík dělá, on měl velikou hromadu takovejch kulatejch zlatejch plíšků před sebou, snad to byli jejich souprini«

Roberto posílá Harlequina hledat Jeana do hospody u zlatého vola, kdež celé noci sedívá a až do bílého dne tam karty hrává.

(3) Roberto zlobí se na nepřítomného dona Jeana nevděčného, ale přece zas pochybuje o pravdivosti slov Harlequinových a míní,

že snad ty dukáty don Jean vyhrál, »neb on celý dni a noci šťastně hraje« a bodře dokládá: »Nešť si hraje, jenom když vyhraje a ode mne žádný peníze a jídlo nežadá. Ale proč ty pistole koupil, snad se s někým práti bude.« Za těch úvah vchází Marina a táže se pro Eleonoru, ví-li Roberto, kdo Carlosa zabil, a vypravuje udivenému Robertovi celý příběh i že dle mínění Hansvurštova jest Don Jean vrahem.

Roberto: »To snadno bejti může, neb ti dva bratři nichda spolu za dobrý nebyli, Mně taky 300 ducati se stratili, snad ten bezbožnej strejč mně ty peníze ukrad, aby před mou pomstou se skrejti mohl.«

(4) Don Roberto vidí přicházet Harlequina s pytlíčkem, těší se na jeho zprávu.

Harlequin oznamuje, že Jeana nenalezl nikde, ale »v jeho pokoji toho pana strejčka, v posteli, za kamny, v komoře, v almárách a všudy hledal, ale nic jiného leda ten pytlíček za kamny nalezl.«

Don Roberto: O bezbožnej zlodějskej strejčku! Jak si mne zarmoutil! To je ten pytlíček od mých souvrinách. Kde toho kolohnáta najdu, kde se s mýma penězma shledám?

Harlequin: Hospodckej od zlatýho vola mne ujistil, že don Jean s Hansvurštem před hodinou k svému pantatovi odejel, který těžce nemocný bejti má.

Don Roberto: To je nějakej podvod. Kdyby můj pan bratr tak těžce stonal, jistě by mně věděti dal. Nesmím tehdy meškati, sám k zlatému volu půjdu se vpytati, jakou cestu on vzal, abych toho zločince do mý moci dostal, jistě on taky svýho bratra zamordoval a s mýma penězma utekl. (Odchází.)

(5) Marina rozmlouvá s Harlequinem o ujetí svého Hansvuršta, nechce tomu uvěřit.

Harlequin: Nevěří-li, tu jsou dvěře! Jít se ptáti

Marina: Co je on za grobian.

Harlequin: Já nerad jednu věc dvakrát opakuju.

Marina: Hle jakej to velikej pán je?

Harlequin: Nechť sem já velikej nebo malej pán, co ona tady chce, na koho čeká?

Marina: Snad já tady bez jeho dovolení nebudu smět bejti?

Harlequin: To věřím, když můj pán doma nejni, tak já sem zde pánem, ona tehdy jít, odkud přišla, a neštěbat mně tady mnoho.

Marina: Abych víc jeho grobianství neslyšela, tak odtud pudu, ale blížít se on jenom k našemu domu, tak jistě ho s vokna poleju. (Odejde.)

Harlequin: To je dryačnice, jak jí huba jede, já mám poručeno od mýho pána žádného cizího v pokoji netrpěti, tak mou povinnost vykonávat musím, mohly by se ještě ty ostatní dukáty stratiti, a můj pán měl by mne zase v podezření, raděj odcud pudu a pokoj zavíu. (Odchází.) Fürhang se spouští.

(6) Theatrum představuje les s jedním domečkem. Don Jean s Hansvurštem.

Na dotaz Hansvuršta, proč s vozu slezli a kam půjdou, že již hodinu bloudí, odpovídá Jean, by se nestrachoval, jak z toho lesa brzo se vypletou.

Hansvuršt: Já vám, pane, už ani krok dál nepudu, a tady se posadím. (Sedne na zem.)

Don Jean: Milej Hansvuršte, neblázni.

Hansvuršt: Oni dřív neblázněji, tak já taky blázniti nebudu. Nejní-li to bláznovství, vůz spátky poslati a pěšky choditi, to ještě v tak hlubokým lese, kde jenom nedvědi a lišky přebývají. Já dál nepudu a raděj sám spátky se navrátím.

Don Jean: Nechoď, já ti nějaký tajemství vyjevím. — Vědětí máš, že se domů navrátiti nesmím a že za tím nějaké místo hledám, kde bych se skrejti mohl, neb já sem mýho strejčka dona Roberta okradl.

Hansvuršt: Tak, to pěkně spravili. Co jejich pantáta řekne, když uslyší, že takový šelmovství provozujou. Don Roberto nás obadva voběsiti dá.

Don Jean: Na tej krádeři nejní dosti. Poněvadč já slečnu Eleonoru velice miluju, ona ale se mýmu bratrovi nachylnější než ke mně ukázala, proto sem já mýho bratra Don Carla uškrtil.

Hansvuršt: To je zle, tak oni mýho bejvalýho pána zabili? Já u zloděje a mordýře svýho bratra sloužití nebudu (Vstává) a hned spátky pujdu, neb kdyby nás chytili, tak bych já na šibenici jejich sousem bejti musel. (Chce ujítí.)

Don Jean: Bestie, zůstaň u mne, nebo tě zastřelím.

Hansvuršt (pláče): Ale proč mne do takového nebezpečenství uvedli. Tak tehdy k jejímu nemocnému pantátovi více nepojedem?

Don Jean mu odpovídá, že jeho otec není nemocen a že nechtěl nikdy k němu jet, ale že jen za tou záminkou chtěl bratra z města odstranit, by on sám lásku Eleonory získal.

Hansvuršt vykládá, že tedy chce šibenici ujít, aby oba zde hladem umřeli, a že měli raději dál jet, protože by byli dál přišli než pěšky.

Don Jean odpovídá, že by však byli dřív prozrazeni, a zavazuje Hansvuršta k mlčenlivosti, že se mu za to odmění.

Oba odcházejí k chaloupee, již spatřili v pustině.

(7) Eremita (sám bez klobouku): Má hodina k modlení se blíží, kterou vždy skrze 38 let, co na tej poušti sem, pozoroval. O Bože, tvá veliká milost a láska na všechny stvoření rozšířena jest... Prosí dál, aby mu Bůh udělil dary ducha svého, by Boha uznati mohl, a aby Bůh mu udělil milosrdenství a nechal jej před svým obličejem v smrti milost naléztí.

Don Jean a Hansvuršt se blíží.

(8) Don Jean: Vlastenci, buď ode mne pozdraven.

Eremita: Přátele, jak k mej poušti přicházíte.

Don Jean: Otče milý, my v našich cestách bloudíme.

Eremita: Já vás z lesa vyvedu a cestu, kam chcete, ukážu.

Don Jean žádá, by si mohli chvíli odpočinout, že jsou unavení a vyhladovělí. Eremita nabízí jim kousek chleba a trošku vody, i odchází do chaloupky pro kousek sýra.

Hansvuršt po odchodu poustevníka: Myslím, že se špatně najíme, ten bradáč jenom o samých kouskách mluví, a já bych rád veliký kusy mjel (!).

Don Jean: Di za ním, snad on nám víc dá, než si myslíme.

Hansvuršt: Já do chalupy pudu, a všechno mu přehledám, jeho fousy by mu nebyly tak velice vyrostly, kdyby on nebyl hodně jed.

(9) Don Jean samotnej: Snad nějakej čas bych se tady skrejti mohl, ale ten poustevník nebude mně chtít zde trpěti, já se ho dlouho prosit nebudu, nechce-li po mý vůli bejti, tak ho zamorduju, pro takovýho lenocha nebude veliká škoda. Abych se lepší skrejti i taky do města na zvědy jíti mohl, tak se do jeho habitu vobleču. Ale co s Hansvurštem učiním, mám-li ho pak taky zamordovat, to neučiním, neb já ho rozličně potřebovati můžu, raděj mu v městě takovej habit udělati dám. Půjdu tehdy do tý chalupy a všechny příležitosti k mýmu předsevzetí vyzkoumám.

(10) Po odchodu don Jeana přijde za chvíli Hansvuršt, pláče a hořekuje, že milenku v městě zanechává a s bezbožným člověkem v pustinách bloudí, a že, dostane-li je don Roberto oba, tak on, Hansvuršt, se svým pánem »jako drozd na šibenici vobješen« bude, a uteče-li don Jeanovi, zase tento jej usmrtí, i že snad poustevníka pána jeho na dobrou cestu obrátí. Hansvuršt u poustevníka nezůstane, neb tento zde samý cvrčky jísti musí a on Hansvuršt v domě jeho ani tolik masa nenašel, co by se moucha nažrat mohla, jemu zde nezůstane, brzo by vyhlížel jako tejden scíplá žába. »Hle uš taky ten poustevník nebo koudelník vychází. Strejčku, uš si nám nějakou večeři přichystal?«

(11) Don Jean jako poustevník oblečen (s kloboukem na hlavě) rozmlouvá s Hansvurštem a doznává, že poustevníka zabil, jeho fousy mu vytrhal, aby s jeho habitem taky jeho bradu měl a tím lépe zde se skrejti mohl.

Hansvuršt: Pane, před vámi žádnéj jistej nejni, co pak ten nevinej jim učinil.

Don Jean: Každěj, kterej se mýmu myslí (!) protiví, umřítí má. Ten poustevník mne v jeho chaloupce skrejti nechtěl. A ty se moc neptej, jen moji vůli ve všem vyplň, sice do druhýho světa tebe za ním pošlu.

Hansvuršt: Já vo ten špas ještě nestojím, oni by mne s regrací zamordovati chtěli, raděj mne dovoletí se do města k mej milence navrátiti.

Don Jean: Ty tady zůstaneš, já tě s jídlem zaopatřím, neb mne v tom habitu žádnéj nepozná. Já tehdy míním do města jíti, tobě taky takovej habit koupiti.

Hansvuršt: Ale pane, já se chci ženiti a ne poustevníkem bejti.

Don Jean: My zde jenom pár měsíců zůstaneme, dokavade ta lítost v městě nad smrtí mého bratra trvati bude, a můj strejček don Roberto od dalšího hledání toho vražedníka a svého zloděje opustí.

Hansvuršt: Pošlou mne do města, já to všechno vyřídím, s mou milenkou se dám copulirovat, pak ji sem přivedu, aby sme taky kuchařku měli.

Don Jean: Mlč, skovej se dobře, neb já tam nějaké lidé (!) v hustinách pozoruju.

Hansvuršt: Já do chalupy pudu, a k večeři si něco vyhledám. (Odchází.)

(12) Don Jean uvažuje, proč ti lidé se blíží, poznává »strejčka«
Dona Roberta s Harlequinem: »Jistě oni mne hledají. Kozel jim sem ukázal. Nyní se co nejvíce přetvářeti musím, na tom všechno záleží. — Před tebou bože nic poskvrněné se ukázati nesmí, ty v každém koutě tvý stvoření vidíš, nedej tehdy, abych se s nějakým hněvem proti mému blížnímu s toho světa sešel, nýbrž mne tu cnost uděl, abych mým nepřátelům srdečně odpustil.«

Don Roberto a Harlequin s píkami vycházejí.

Don Roberto se podivuje, jak on se pěkně modlí. Don Jean se modlí dále, na oslovení dona Roberta se ptá, jsou-li lidé bloudící nebo jen nějaké ďábelské pokušení. Don Roberto praví, že hledají nějakého bezbožníka, a ptá se, zdalíž neviděl tady žádného člověka.

Don Jean ujišťuje, že po 20 let na tej poušti se vynachází a žádného neviděl, a pochybuje, zdali ten nešťastnej člověk do toho lesa přišel.

Don Roberto ví, že on do lesa se dovést nechal, a žádá o svolení k přehledání chaloupky.

Don Jean prohlašuje, že do ní, příbytku pokoje, nedovolí bez své vlastní smrti žádného proti svému blížnímu rozhorleného vejít, a dovolit nesmí, a aby Bohu pomstu nechal.

Don Roberto vypravuje o činech don Jeanových. Don Jean-poustevník mu vše rozmlouvá, a hledí pochybnosti o vině Don Jeanově vzbuditi, a »jeli jeho strejček vinen, Bůh ho najde a do tvý moci ho uvede, má-li on na tom světě trestán bejti«, i zve dona Roberta, by lid odeslal a tu noc u něho odpočinul.

Don Roberto mu vyhovuje a i Harlequina s lidem domů posílá.

(13) Don Jean vyzývá Dona Roberta, by dříve Boha odprosíl a jemu slíbil, že větší lásku k blížnímu míti bude, a by na důkaz, že jeho srdce žádné pomsty nevyhledává, tu zbraň odložil.

Roberto vyhovuje. Tu bezbrannému se don Jean poznati dá: »Dobře ste učinil. Nynčko ste bez zbraní, sám a v mej moci. Tehdy věděti máš, že ten, kterej před tebou jako poustevník stojí, tvůj strejček don Jean jest, kterej don Carla zabil, tobě tvý dukáty vzal a nynčko tebe taky morduje.« (Porazí ho a škrtí.)

Don Roberto (temným hlasem jako umírající): Falešnej příteli, pamatuj, že pomsta božská tvý zlý činy následovati bude. Moje smrt o pomstu k nebi volat bude. (Roberto umírá.)

Don Jean: Už sem se zase od jednoho nepřátela sprostil — snad je to ten poslední, kterej mýmu štěstí na odpor stál. Hansvuršt! Hansvuršt!

Hansvuršt (v teatru): Pane, já nesmím.

Don Jean: Ničeho se neboj, pojď jenom sem.

Hansvuršt: Odešli už ti, který nás lapat chtěli?

Don Jean: Když ti poručím, pojď sem. (Hansvuršt vychází.)

(14) Don Jean vypravuje Hansvurštovi, že uskrtil strejčka dona Roberta.

Hansvuršt: Ale, pane, vy škrtíte lidi jako čihař ptáky.

Don Jean: Kdyby celej svět mýmu štěstí se protivil, musel by pojtí.

Hansvuršt: Když oni celej svět zamordujou, tak my na světě jako v poušti sami zůstanem.

Don Jean: To by nejlépe bylo, aspoň bych, co bych chtěl, činit mohl.

Don Jean oznamuje, že nyní se mohou svobodně do města vrátit, ale dřív zase umrlého poustevníka do habitu oblečou a vedle dona Roberta položí, by lidé mysleli, že tito se hádali a usmrtili.

Hansvuršt bojí se, že dona Eleonora smrt svého miláčka dona Carla mstítí bude a je někam do žumpy hoditi dá.

Don Jean vyzývá jej, by se nebál, kdyby ji získati si nemohl, ji on že by usmrtil. (Odchází.)

Hansvuršt: To je jistá pravda, že mezi anjelma člověk anjelem bude a mezi čertama čertem, já to zkusím, budu-li dlouho u toho bezbožníka, já horší než sám Lucifer budu. (Hansvuršt odchází a fürhang se spouští.) Konec druhého dílu.

V *III. dílu* theatrum představuje zahradu, v prostředku statue don Carla.

(1) Dona Eleonora sama, později Don Jean v svých šatech.

Dona Eleonora: Cnostný mládenci, milý Don Carle, hle tu statui sem já ke cti tvé v mej zahradě vystavěti dala, abych, dokud živa budu, vždy v tom mým nejmilejším místě tvou podobu si představěti mohla, přimi ji od mýho věrného srdce, poněvadž po smrti tvé, tobě nic lepšího než mou medlitbu obětovať můžu, při tom ti příslibuju, že tvýmu popelu až do smrti věrna zůstanu, žádného, kdyby sebe bohačí a tej největší lásky hoden byl, nechci s tebou proměnit, poněvadž zlí lidé nám to štěstí rušili, aby sme v tom světě spolu sjednocený byli, tak v mým panenským stavu tu hodinu očekávati chci, která mne s tebou v druhým světě věčně šťastnou učiní. (Don Jean přichází.) Zdalíž moje oči mne nemámějí, já Don Jeana, bratra Don Carla, se blížiti vidím. Don Jeannel S jakou smělostí sem do tej zahrady přicházejí?

Don Jean: Já sem tuto zahradu odevřenou viděl, tak sem do ní vešel.

Eleonora: Mordřít Don Carla se opovází, k nevěstě svého bratra se blížiti?

Don Jean: Tyto řeči mně jsou podivný. Já na tu novinu, že můj bratr Don Carlos usmrcenej bejtí má, plnej bolesti se navracuju.

Eleonora: Bezbožný vražedníku, ty se přetvařuješ, kdežto ještě tvoje ruce od nevinny krvi tvého bratra okrváceny jsou, jak pomsta na tě čeká.

Don Jean: Já ve všom nevinej sem. Nejkrásnější slečenko, zanechají tak nespravedlivý důmnění a věřejí, že já tu hodinu teprv od mého pantáty do města přicházím, abych se pravdy dověděl a smrt mého bratra mstil.

Na doměнку Dona Jeana, že nepřátelé jejich bratra jeho zavraždili a též jeho falešným viněním chtějí ze světa vypuditi a k jeho žádosti, by »jeho čest hájila na truc těm zlým lidem« a jej svým srdcem obdarovala, odpovídá Eleonora: Jesli oni dostatečně mne jejich nevinností přesvědčejí, tak jejich čest všemožně hájiti chci, ale moje srdce vždy tej statui Don Carla věrné zůstane. (Odchází.)

(2) Don Jean: To je blázen, jednomu kamenu chce věrna bejtí, a mne zavrhuje, zatím nejní nic ztracené, jak já jí k mej lásce přemluvím, a od toho kamenýho milovníka odloudím. Ty ale ošklivý bratře, proč mému štěstí i po smrti na odpor stojíš, já nic nedbám a tobě na truc tvou milenku za moji manželku mítí musím. Co z toho máš, že tady z kamenu tvůj obraz vytesanej jest, přece v zemi hniješ, já ale s tvým měním a s tvou nevěstou se obveseliti budu. Jak zde pánem budu, tak tvůj obraz odcud vyhoditi dám. Zatím odejdu a v domě našeho strejčka, jak tvého tak Don Roberta bohactví pokojně užívati budu. Já už několik dní špatně sem jedl, dnes všechno nahradím a dobrou tabuli sem si nařídil, chceš-li mým hostem bejtí, já tě zdvořile zvu.

Statue odpovídá: Já přídu k tobě.

Don Jean: Co to? ten kamenej obraz mluví. Já se tě nebojím, ještě jednou se tě ptám, přídeš-li ke mne.

Statue odpovídá: Já přídu k tobě.

Don Jean: Ha to je nějaký mámení, já se tě potřetí tážu: Přídeš li ke mne.

Statue odpovídá: Po třetí tě ujišťuju, že přídu k tobě.

Hansvuršt přichází, dovidá se od dona Jeana, že Eleonora už jej uznává za nevinného. Umiňuje si, že vypřáhne, aby s ním trestán nebyl, a s Marinou se poradí, jak by se měl šibenici vylhati.

(3) Marina hubuje Hansvuršta, týž jí chlácholí a jí svěřuje, že za Donem Jeanem nesl truchlivou novinu o úmrtí jeho bratra dona Carla. Marina jej odprošuje pro své přenáhlení a odchází za ním. (Fürhang se spouští.)

(4) Theatrum představuje Dona Roberta pokoj s truhlou.

Harlequin diví se, že se Don Roberto nevrací.

Přichází Hansvuršt a oznamuje mu, že Roberto jest usmrčen poustevníkem, u něhož noclehoval. Harlequin jde se o tom do lesa přesvědčit.

(5) Don Jean nařizuje Hansvurštovi, by schystal něco dobrého k jídlu, že si pozval bratra dona Carlosa. (Statue přichází.)

(6) Statue prosí Don Jana, by nepobuzoval již pomstu božskou, nýbrž upřímné pokání činil, a že věčná trápení na něho čekají. Don Jean odpovídá, že dokud jest mlád, bude svého a Don Roberta bohatství se svou milou Eleonorou jemu na truc požívati a že na pokání má v starém věku dosti času. Statue znova jej napomíná, by v poušti, kde poustevníka a strýčka zabil, kající život vedl, a zve jej na večeri k sobě. Don Jean slibuje, že přijde. Oba odcházejí.

(7) Marina s Hansvurštem hovoří i dovídá se o nepravostech Dona Jana a o jeho třech vraždách; slibuje, že vše Eleonoře poví.

(8) Don Jean rozmlouvá s Hansvurštem o návštěvě svého umrlého bratra Don Carlosa a žádá, by s ním k němu do zahrady šel. Hansvuršt váhá, konečně přece jde. (Fürhang se spouští.)

(9. vejchod.) Theatrum představuje zahradu, v prostředku statui Don Carla a stůl s umrlčíma hlavama; v koutku u sceny smrt s kosou sedí.

Don Jean: Neboj se, Hansvuršte, mrtví živejm nic neučinějí.

Hansvuršt: Dokavade ta statue dolů nesleze, tady zůstanu, jak se ale zahejbá, tak uteču.

Don Jean: Bratře, dle tvýho rozkazu k tvému hrobu přicházím.

Statue: Jak si se rozmyslel? Míniš pokání na poušti konati?

Don Jean: Já míním tvýma penězma se obveselíti a s donnou Eleonorou se zasnoubiti.

Hansvuršt: Já tady nezůstanu, mohla by mne statue zahlídnouti, raděj uteču. (Odchází.)

Statue napomíná Jana k pořádnému životu.

Don Jean trvá na svém: Darmo si hubu trháš, tvoje řeči mne k pokání nepohnou, nyní chci teprv oučinky mých mordů užívatí.

Statue: Ale spravedlivá pomsta božská tě očekává. Tvá hodinka se blíží.

Don Jean: Nech mne odejítí, neb s tvýma pohrůzkama dostatečně nasycen jsem.

Statue: Bez trestu odejítí nemáš. Poněvadč ke všemu napomenutí jsi zatvrzelej byl, tak milosrdenství Božské spravedlnosti ustoupilo a za tvý bezbožnosti tě potrestá.

Smrt vstává a Donu Jeannovi se blíží: Já jsem posel spravedlivosti Božské, Bůh tě dost k pokání volal, ty ale si s jeho milostí pohrdal, nyní před jeho ostrým soudem se stavěti máš, aby si odplatu tvých nestydatostí dosáhl.

Don Jean: Tak v pravdě umřítí a můj mladej věk dokonati mám. Proklatý bratře, ty si se přenáravně na mne pomstil. Ach, ukrutná smrt, jenom ještě několik minut sečekje.

Smrt: Dost času jsi k pokání mjel, nyní už všechno pozdě jest. Tak tehdy, bezbožný Don Jeane, tu máš tvůj trest. (Smrt s kosou Don Jeana doteká a uchází. Don Jean na zem padá. Za chvíli dva čerti s povětrí přicházejí a Don Jeana do povětrí berou. »Führhang se spouští.«)

(10. vejhod. Theatrum představuje peklo, v kterém duše Don Jeana od ďábla na řetězích připjata jest. U každý sceny jeden zlej duch stojí.)

Don Jean sám: Proklatí, zlořečení moje hříchové, do jakého neštěstí mne uvedli, kdežto jedno trápení druhý stíhá. Ten nejpudší oheň moje kosti jako železo rozpaluje. Mozek se mně v hlavě vaří. Očím nejohybnější potvory v temnosti se ukazují. Ten nejprotivnější smrad vždy cejtiti musím. Hlad a žízeň nejhorčí jazyk k pyskám přilípá. Prsa, srdce a moje vnitřnosti od pekelného hada bez přestání hryzeny jsou. Na celým těle jediná moje čitelnost v nevyslovitedlných bolestech pozůstává, kam se obracuju, hřích mne všudyš pronásleduje a mne na mysl přichází, že tyto muka a trápení věčně trvati mají. Ach, jak je ukrutný do rukou rozhněvaného Boha padnouti. Nyní moje provinění uznávám, ale už pozdě jest pokání činiti, neb já ničko, jak dlouho Bůh Bohem bude, zde zůstati musím. Ó, věčnost, jak jsi ty ukrutná. Zlořečení a bez přestání zlořečení byli moje činy a bez přestání bolestný jest jejich trest. (Führhang se spouští.) — Konec 3tího dílu a Comedii.

Staré obrazy v Mokropsech.

Dr. Fr. X. Harlas.

V knize »Smíchovsko a Zbraslavsko« (vydané r. 1898 společnou prací učitelstva za redakce prof. Frant. Hanzla, c. k. okr. školního inspektora) jest uvedeno na str. 305. za záhlavím »Mokropsy« (články jsou seřazeny po abecedě), že v chrámě sv. Václava v Horních Mokropsech jsou chovány staré obrazy: na dřevě malovaný obraz »Smrt Panny Marie«, »ježž r. 1441 maloval Hans Schäfelein«, dva obrazy světic: sv. Kateřiny a sv. Barbory, malované rovněž na dřevě, »práce Lukáše Kranacha staršího z r. 1520«. Tak po stručném vypsání dějin kostelíčka neméně stručně sděluje kniha.

Záznamu toho nikdo si nepovšimnul a není divu, že o obrazech nebylo zmínky až do 23. října 1903, kdy v 5. čísle II. ročníku časopisu »Máje« vyšla stať českého sochaře prof. J. Maudra, jenž vřele a svízně psaným článkem svým znovu upozornil na obrazy svrchu uvedené a také zprávu podal o čtyřech jiných malbách. Kniha »Smíchovsko a Zbraslavsko« je objemná, pěkně vypravená publikace (362 vyobrazení), ale též málo přístupná. Myslím, že

nikdo z historiků umění jí bedlivě nepročítal, sic jistě by býval upoután zprávou o malbách věru zajímavých; obrazů z 15. a 16. století není u nás tolik, abychom nebyli vzrušeni objevením prací dotud neznámých. Článek p. prof. Maudra způsobil tím spíše pozornost, poněvadž pražské obecnstvo dobře zná krajinu kolem Dobřichovic, Černošic, Všenor, aniž kdy věnovalo zvláštní povšimnutí malému bílému kostelíku, vypínajícímu se na kraji dosti strmého ostrohu, převyšujícímu valnou část Horních Mokropes. Ve farní knize mokropeské skryta jest zpráva o zmíněných obrazech, a tam vyslovena jsou jmena umělců, jak je uvádí spis »Smíchovsko atd.«

Článek v »Máji« povzbudil zájem všech, kdož se zabývají uměním i dějinami jeho, ano i širší vrstvy se vzbudily a v Mokropsech vídali nebyvalé dotud návštěvy Pražanů, putujících po hloučkách do kostelíka.

Než záznam v knize »Smíchovsko a Zbraslavsko« a zajímavý popis p. prof. Maudra v »Máji« ponechávají otázku o pravdivosti údajů ve farní knize mokropeské nezodpověděnu.

Je konstatován fakt, že poblíže Prahy nacházejí se staré malby, které byly připsány německému malíři Lukáši Kranachovi, a že obraz z XV. století, označený, jak níže reprodukovujeme, pokřtěn jmenem Hanse Schäuffelina čili Schäuffelina, rovněž německého mistra. Dále pak pan prof. Maudr věnuje zaslouženou pozornost i čtyřem postavám světců, jež malovány jsou na dřevěných deskách a vsazeny do spodních výplní dveří u »svatého hrobu« v témže kostele.

A tu hned z počátku nutno popříti souvislost monogramu HS s dílem Schäuffelinovým, neboť mistr narodil se na sklonku XV. století, asi o 50 let později, než označuje letopočet 1441, a zemřel r. 1540, což ve článku v »Máji« též podotknuto. Jak připadli na jeho jméno, těžko uhodnouti; nejspíše však sváděl monogram k vyhledání jmena nejznámějšího malíře; a vykladatel signatury nehleděl k tomu, že činnost malířova spadá až do počátku XVI. věku.

Ale již okolnost, že vyslovena byla zvučná jmena, Kranachovo a Schäuffelinovo, že vůbec bylo lze obrazy pojmenovati, »křtíti«, — jak říkají historikové umění — již tato okolnost vybízela k ohledání obrazů a to především jejich »signatur«. Nevní pochybnosti, že tyto značky byly základem, na němž spočívá tvrzení farní knihy a odtud všech zmíněných zpravodajů. Jména byla zapsána, vyslovena, a sluší se jimi zabývati. Proto především několik slov o obou cizích mistrech.

Hans Schäuffelin (též Scheufelin, Schaufelein) nepatří mezi mistry prvního řádu, není v německém malířství veličinou. Jeho nedokonalá kresba a tvrdý, pestrý kolorit jsou ohlasem středověku. Kdyby maloval na zlaceném nebo vzorkovaném pozadí, jak činili ještě v XVI. století mnozí jeho soudruzi, mohla by jeho díla býti označena letopočtem XV. věku. Maloval však už kraji-

nářské pozadí, měl smysl pro realistický detail, a tak je synem své doby, která zplodila mistry rázu Dürerova a Holbeina staršího. V Nördlinkách na radnici zobrazil obléhání Bethulie; Holofernes má tu pěknou baterii těžkých pušek, také zadovek, jichž za času Schäuuffelinových již užívali. Svá díla zpravidla opatřoval mimo začáteční písmena i skutečnou značkou, symbolem svého jména, totiž lopatkou (Schaufel).

Ctihodný mistr cechu malířského, majitel papírny, lékárny, purkmistr ve Vittenberce, Lukáš Kranach starší rovněž není řazen mezi velmistry německého malířství. Má skrovný smysl pro krásu tvarovou, kreslí dosti pečlivě, ale přece mnohem neobratněji než na př. Dürer, a maluje stejně pestře, jako všichni mistři němečtí až do Holbeina mladšího. Zcela dobře bylo poukázáno p. prof. Maudrem na nepřijemně zarudlý tón pleti, jimž se vyznamenávají postavy jeho. Maloval nejraději výjevy z písma nebo z mythologie, do nichž mohl vložit genrovité figurky a zvířata. Monumentální malby ve velikém měřítku se mu nedařily. Postavy jeho jsou kostnaté, pohybů naivně hranatých, hlavy nepřiliš krásné, typy velmi nehledané, přihroublé. Větší počet prací opatřených svou značkou ani sám neprovedl; měl dílnu a v té jeho pomocníci a učňové za dozoru mistrova malovali oltářní obrazy, náhrobní obrazy, epitaphia, allegorie pro příbytky bohatých, výjevy z antické mythologie, tehda znovu oblíbené, ano i podobizny slavných mužů, Luthera, kurfiřta Saského atd. vše dle vzorů Kranachových anebo s jeho pomocí. Mistr přistoupil k obrazu zhruba dokončenému, opravil tu i tam kresbu, tvar, modellaci, přidal detail, opatřil obraz značkou. Ještě raději prováděl Kranach ve své dílně a svým personálem práce řemeslnické, ba natěračské, to jest na př. malování saní, dřevěných řezb a soch, různých dekorací, jichž u dvora byla stálá potřeba, a j. v. Kranach opatřoval obrazy, z dílny své pocházející, svým erbovním znamením, okřídleným hadem či dráčkem.

Oba tito němečtí mistři tedy nevynikají zvláštní uměleckou hodnotou, ač u svých vrstevníků byli váženi, Kranach i proslaven. Nebylo by tudíž objevení jejich prací v Čechách důležitou udalostí v dějinách umění, leda že by zajímalo odborníky, sběratele nebo ředitele velikých obrazáren. A také fakt o sobě by nevzbuzoval zvláštní pozornosti, neboť obrazy Kranachovy často dostaly se do Čech již za života mistrova a menší obraz Schäuuffelinův též snadno by k nám cestu našel. Není třeba mysliti na přímou objednávku pro Čechy, na př. pro Zbraslavský klášter, spíše byly získány darem nebo nahodilou koupí. Též později, v XVI., XVII. neb i v XVIII. století bylo lze je získati. Kdy do Mokropes přišly, není známo.

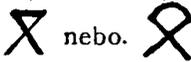
Jest otázka, zdali zápisy, přisuzující původství maleb mokropeských Schäuuffelinovi a Kranachovi, jsou spolehlivý, lze-li jim věřiti. Poněvadž nemáme jiných písemných akt, odpověď podá nám jedině prozkoumání obrazů samých.

Tab. I. Deskový obraz úmrtí P. Marie v kostele v Horních Mokropsech ze sklonu XV. století.

Fotografoval Frant. Dvořák, člen K. Č. F. A.

Obraz ›Smrt B. P. Marie‹ (tab. I.) pochází z XV. věku, spíše ze sklonu jeho, než z doby dřívější, kterouž udána jeho signatura. Signatura však sama je nejvýš podezřelá, neboť datování a signování obrazů nebylo v XV. století obyčejem. Jen výjimkou podepsal se umělec na své dílo. V umění nepanoval kult osobnosti, jako nyní. Teprve počátkem XVI. věku vešlo ve zvyk, že malíři umísťovali na obraze svůj podpis, svou značku, počáteční písmena svého jména, letopočet. Činili tak i Schauffelin i Kranach, ale ne tak, jak vidíme na mokrpeských obrazech. Signatura na obraze smrti P. Marie je dále podezřelá také tvarem číslic. ›Čtyřky‹ nepsali v XV. století tak, jak jeví se na obraze, nýbrž jedním tahem

a z počátku onoho věku nebo. Při monogramu není lopatky, kterou německý mistr vždy označoval své dílo.

A konečně — což vlastně mělo býti pověděno na počátku — signatura, ostře namalovaná černou barvou dole uprostřed, zdá se na první pohled novou, mladší, než obraz. Zkoušku jehlou jsem neprovedl, neměl jsem k tomu svolení, a nelze tudíž s jistotou souditi o stáří této signatury. Snad byla už prvotně, ale jiná, a při některé opravě pozměněna, snad vůbec přimalována byla později od některého obnovovatele, který pokládal malbu určité za dílo Schauffelinovo a svým falsem i jiné chtěl k mínění svému přivésti. Při tom ovšem přihodil se mu nemilý omyl v datování. — Obraz sám by německému mistru nebyl k haně, není horší než jeho známé práce, jen zběžněji malovaný. Ruce na př. jsou stejně nehezské, s předlouhými prsty, skorem bez kloubů. Ale už vržení rouch je dosti plynulé, ne tak tuhé jako na obrazech německých z půle XV. věku — ukazuje právě na pozdější dobu XV., ba na počátek XVI. věku. Též hlavy, ač dosti propracované, nejsou půvabny, ale nejsou německými typy. Rovněž i zbarvení, ve svém povšechném tonu, teplém, načervenalém, není německé. K tomu je obraz značně přemalován, tak že i původní zlacené pozadí, jež bylo vzorkováno, změněno jest na interieur.

I je výsledek zkoumání ten: Smrt P. Marie není dílo Schauffelinovo ani jiného mistra německého z roku 1441, nýbrž dílo domácí, české práce umělce neznámého z pozdější doby vladislavské, okolo r. 1500.

Pohledme na malby (tab. II. a III.) Lukáše ›Granacha‹. Pisatel poznámky ve farní knize dobře četl jasný nápis; čtu rovněž L a vepsané G. Tedy již svým zevním vzhledem nepoukazuje značka na malíře Kranacha, který též se psával Cranach. A kdyby zde bylo i C, není tento monogram značkou Kranachovou. Mistr používal výhradně své erbovní značky, dráčka, k němuž připojoval letopočet, ale číslicami docela jiného tvaru. Číslice na našich obrazech podstatně se liší od číslic na malbách Kranachových odjinud známých,

Tab. II. Sv. Kateřina.

Deskový obraz z poč. XVI. stol. v Horních Mokropsech.

Fotografoval Fr. Dvořák, člen K. Č. F. A.

Tab. III. Sv. Barbora.

Deskový obraz z poč. XVI. stol. v Horních Mokropsech.

Fotografoval Fr. Dvořák, člen K. Č. F. A.

jak lze porovnat na př. v Rudolfině v Praze.*) Zejména tvar **Z**

za 2 nebyl tenkrát obvyklý, užívalo se ho až později, až do XVIII. století. Neznáme pak o d n i k u d signatury Kranachovy, aby byla ze začátečních písmen jeho jména. Signatura obrazů mokropeských rozhodně nevyšla z rukou Kranachových. Byla-li tedy snad p o z d ě j i přimalována, byť chybně, na obrazy mistrový kýmisi jiným?

Obrazy samy nenasvědčují štětcí Kranachovu. Zbarvení je světlé, barvy dosti jasné, vršení záhybů plynější, než u Kranacha. Krajiny v pozadí jsou malovány zběžněji. Kresba rukou dosti správná, modelace měkká, hebká, u Kranacha bývá podrobnější, ale též ostřejší. Ani tyto obrazy nejsou prací mistra německého, nýbrž rovněž její původ z r u k y d o m á c í, č e s k é. Podezřívám i značky na těchto obrazech, maje za to, že byly později přidány, ale kdyby byly psané současně s malbou, pak zde máme neznámého mistra monogramistu L. G., snad Čecha.

Další čtyři postavy světců (tab. IV. a V.) na dvou dřevěných deskách, ve výplních dveří u svat. hrobu v kostele mokropeském, o nichž ve spise »Smíchovsko« zmínky není, jsou dojista díla česká. Postava sv. Václava sama tomu nasvědčuje, a ostatní světci, ač nemají odznaků, dle nichž jména svatých určujeme, jsou bezpochyby patronové čeští. Protějšek sv. Václava má na levé ruce lýčenou mošnu, a lze jej pojmenovati sv. Mikulášem. Světec na zadní straně, před nímž klečí donator čili dárce, který dal obrazy poříditi, je nejspíše sv. Prokop, jeho protějšek sv. Vojtěch. Typ hlav shoduje se docela s domněnkou naší. Tváře jsou vyholeny, krom vousů na bradě, krátce přistřižených, jak vidáme na obrazech utrakvistického původu té doby. Ani pozadí — malíři ti rádi podržovali ještě starou zlatou půdu nebo vzorkovaný čaloun — nepřičí se českému rázu.**)

Tyto malby českých patronů nejsou starší, než obrazy obou světic, datovaných r. 1520. Sv. Václav oděn jest brněním, jehož tvary poukazují na XV. století, ale tu nutno uvážiti, že zbroj a zbraně oné doby dlouho se zachovávaly. Však už štít s orlicí je vykrojen zcela renaissančně. Berly svatých biskupů a opatů zakončeny nahoře listovím sice gotického rázu, ale z doby přechodní do renaissance, oblejších, laločnatějších tvarů, jaké nacházíme ještě v drobnomalbách našich kancionálů až do r. 1600. Také hlavy jsou již mnohem hbitěji kresleny a modellovány, než bývalo v XV. století. Roucha splývají dosti plynně, v řasách táhlých, jen tu i tam na okrajích, kde látka se púdy dotýká, zpozorujeme tužší záhyby, lomeniny, v jakých nacházelo zalíbení umění XV. věku. Starší tyto stopy nejsou nápadny, nýbrž poměrně nepatrný, jsou

*) Katalog obrazárny v Rudolfině 1889, čísla 158, 159, 162, 163, 164, 165.

***) Pan c k. konservátor Břet. Jelínek; který malby viděl, než tento článek byl napsán, byl typem hlav ihned na tento původ maleb upozorněn.

Sv. Mikuláš.

Sv. Václav.

Sv. Prokop.

ze XVI. stol. v Hor. Mokropsech.

Sv. Vojtěch.

Fotografoval Frant. Dvořák, člen K. Č. F. A.

pouhé reminiscence na sloh kvetoucí gotiky. Zbarvení pak, i způsob malby, velmi svěží a jistý, svědčí o vyspělejší technice malířské. Jsou to milé, jadrné malby české, patrně zbytky archy čili skladačeho oltáře.*)

Inspektor obrazárny v Rudolfině, p. Pavel Bergner, konečně upozornil mne na vzorkování zlaceného pozadí na předních stranách těchto obrazův a na stopy takového vzorkování patrné na obraze Smrti B. P. Marie. Vzorek je t ý ž; po mínění p. Bergnerově jsou postavy českých patronů i obraz P. Marie části jednoho a téhož skladačeho oltáře. Smrt B. P. Marie byl středem, obrazy světců křídly čili dvířky archy. Rozměry tomu neodporují, zevní pohyblivé části byly o něco větší, než střední obraz a při zavření archy jej zakrývaly. Tím také nejlépe potvrzen můj úsudek o českém původu obrazu s nepravou značkou HS. Obrazy světic jsou po zdání p. Bergnerově z »česko-saské« školy na počátku XVI. století, tak že i zde český původ není vyloučen. Pan Bergner docela má značky na těchto obrazech za nepravé, přimalované v XVIII. století na obrazy olejovou barvou.

Něco o postupu selských gruntů.

Ant. Tomíček.

Držitelem selského statku byla do roku 1498 rodina; neschopnější mužský člen její, zpravidla nejstarší, byl hospodářem, jehož povinností bylo ostatní členy živiti a šatiti. Dědického práva vlastně nebylo.

Rodina žila v nedělu, neoddělení jeho členové měli podle parentel právo na rovný díl statku a to na díl ideálně stejný, neboť statek dělil se hmotně jen zřídka, zůstáváje při mužských členech rodu; ženským členům dáván díl jejich na penězích a svrščích a jen tehdy postupován ženským statek nemovitý, když mužských dědiců nebylo. Již ve 14. století k nedělu selskému nepatřily svršky a hotové peníze. V listině orig. čís. 15 v Museu litomyšlském z r. 1378 stanoveno, že biskup nesmí brániti odkazům lidí pro kostel a kapitolu, což je obnova smlouvy z r. 1358 (Jelínek, Hist. litom. I, 156), aby kapitola hotových peněz, poslední vůlí odkázaných, od lidí, biskupu poddaných, přijímala, a to smlouvou z roku 1398 (Jelínek I, 223) opět obnoveno. Neoddělený člen nemohl bez svolení všech členů ničeho odkazovati. V těchto smlouvách není nikde řečeno, že pod jistými výminkami mohl peníze odka-

*) Rozměry obrazů: Smrt P. Marie na lípové desce 1170 × 830 mm, 1240 × 435 mm, sv. Barbora a Kateřina 125 × 44 cm, 1240 × 418 mm, sv. patronové čeští na lípové desce 1235 × 350 mm.

zovati, a když přece odkazoval, je to důkazem, že peníze a svršky do nedílu nepatřily. Nedíly selské do široka nerostly. V nedílu žili otec a synové, bratři, strýcové, tedy příbuzní pouze nejbližší. To se však propuštěním odúmrtí r. 1412 změnilo. Předně mohl v nebytí nedílných příbuzných děditi oddělený příbuzný, kde dříve spadal grunt jako odumrlý na pána; za druhé mohl nedíl přibráním oddělených příbuzných, zejména vzdálenějších, v dalším trvání bytí zajištěn již předem. Nejhusťější použití toho druhého způsobu bylo, že poručník, zpravidla již oddělený příbuzný, přijímal sirotka i s jeho statkem na leta do svého nedílu a pro případ oddělení zapisoval mu předem na svém určitém sumu.

Pokud rod v nedílu trval nebo nevymřel, nebylo třeba žádných speciálních smluv a ujednání a také ne zápisů. Pravidlo se nezapisovalo, jen výjimky, a proto zápisy obyčejných nedílů chybí. — V nedílu nebylo žádného výměnku. Hospodář, hlava nedílu, hospodařil do své smrti, arci, byli neschopen, s pomocí dědiců. Matka vdova měla díl stejný jako jiný dědic. Prodej statku ven z rodu dál se jen se svolením všech dědiců a byl asi velice řídký; teprve v 15. století objevuje se častěji. Rokem 1498 dovoleno hospodáři kšaftovati volně za života nebo na smrtelné posteli; když nekšaftoval, zůstalo při starém stejném dílu všem. Ustanovením tím majetek rodu stal se majetkem jednotlivce, hospodáře, ovšem také ne beze všech výhrad, neboť všichni nevybytí svobodní členové rodu dostávali z oteckého statku stejnou pomoc a vejpravu. Kšaftování vžilo se teprve kolem roku 1547 za nových poměrů, působením více vnějším. Jednotlivci za své nedílné peníze dávno již kupovali statky, které ne vždy připojovaly k nedílu rodovému, a o těch pořizovali kšaftem. Výše zmíněná listina č. 15 (1378) v dalším znění stanoví, že biskup nemá brániti ani odkazu zákupných rolí pro kostel a kapitolu, ale kapitola že smí prodati takové role opět jen sedlákům.

Nepravidelných majetkových změn, které by se k zapsání hodily, nebylo, pokud nedíl trval, mnoho a proto stačila pro město i venkov jediná kniha, která, roku 1402 založena jsouc, se nám zachovala, kdežto po starších není památky. (V Museu pod číslem 115.) Jsou tam zanešeny oddíly, umělé spolky, postupy příbuzných ženských a prodeje ven z rodu se svolením všech dědiců, kteří po roce 1498 již jen nápadníky byli.

Šestnácté století zachovalo z nedílu to, že, jak zmíněno, každý člen rodu musil dostati z rodného gruntu vejpravu a to i tehdy, když statek ven z rodu prodán byl a dávno v cizích rukou. Velikost výpravy podmíněna byla velikostí gruntu a zvykem a reprezentovala tak 10 kop průměrně pro statek obyčejný, na 300 až 400 kop ceněný. Výprava v 16. století není ustrnulá, je něco větší nebo menší. Pro mužské kůň a svatba, pro ženské kráva, svatba a obyčejně šaty svatební a náradí domácí. Postup stateku děl se formou prodeje, ku kterému, když statek ven z rodu nevycházel, nebylo potřeba žádného svolení panského. Prodej cizímu vázán na

svolení pána k zápisu teprvé ku konci 16. století. Po celé 16. století přecházel selský grunt z ruky do ruky velmi často, za života původního majitele i několikrát, a proto bylo třeba zříditi nové knihy purkrechtní, a přísnějšího dohledu a mocnější ruky, než byla vesnického rychtáře, před nímž dříve na jeho domácím právě se veškeré majetkové změny prováděly a na jeho svědectví a dvou konšel do městské knihy gruntovní zapisovaly. — Děti, za živobytí hospodářova z domů vypravené, dostávaly pomoc z prvu stejnou, později nestejnou a po smrti nebo ustoupení hospodářově do výměnku, který objevuje se prvně roku 1517 v Oujezdě, dědily dle kšaftu nebo smlouvy s novým majitelem také zprvu všichni stejně a později teprvé rozdílně, ale vždy podle úvahy spravedlivé. Kdo mnoho již stál, sobě volným byl, dostal méně; kdo u otce po leta darmo na statku pracoval, o otce zvláště se staral, kdo byl ještě nedospělý — tomu otec nějakou kopou lepšil. — Všem těmto různým a častým zápisům již jedna městská kniha nestačila a pak byl již v 16. století rozdíl mezi měšťanem a sedlákem veliký, tak že se ani v jedné knize zápisy jejich nerovnal a pouze svobodným rychtářům místo se v ní přálo, pak také fiskální zájem pána byl větší a proto objevují se knihy již různé. Registra trhová vedl zvláštní písař, správu peněz purkrechtních opět jiný. Roku 1516 na př. měl registra trhová Ondřej písař a peníze purkrechtní Urban písař. Purkrechtní knihu do roku 1502 vedl pro každou obec rychtář, od toho roku páni na zámku. Jen pro předměstí vedl purkrechtní knihu rychtář městský, pro Zaháj rychtář zahájský až do konce 18. století. — Sirotčí knihy objevují se prvně r. 1544.

V 16. století byl statek selský také hojně rozdělován a po částech rozprodáván. Formule prodeje zní: »Také držitelé budou mocí ty grundy dáti, prodati, zastaviti, směniti, poručiti a s nimi jako svým vlastním učiniti jako jiný dědic, však bez újmy platu na to usazeného.« A toto poslední bylo nezbytnou podmínkou rozprodeje a odprodání od statku podmínkou, na níž záviselo svolení panské, které aspoň mlčky bylo žádáno, načež také a bez obtíží se dosahovalo.

Za války třicetileté se postup gruntů ustálil a trval v tehdy přijaté formě až do roku 1848. Kdo statek prodával, měl si opatřiti svolení zápisu již do knih purkrechtních, ač často držel nový majitel grunt v těch bouřlivých dobách bez zápisu. Resolucí hraběcí z roku 1658 »žádní gruntové neměly se ztenčovati, ale v starodávném terminu zůstávati.« Statek nabyt určitého rozsahu a ceny, která se pak po 200 let již neměnila. Při zápisu složil kupující závdavek také vždy stejný; v 16. století byl velmi různý, a obnášel nejčastěji čtvrtinu ceny. Z toho závdavku platil prodávající své osobní povinnosti, jako dluhy od sebe nadělané, zasedělé úroky a platy panské, pomoc dětem; závdavek ten zval se také před ní peníze. Zbytek závdavku, někdy také na 2—3 roční lhůty placeného, náležel prodávajícímu; neměl-li jiných povinností, patřil mu celý. Ostatní suma, zvaná peníze gruntovní, purkrechtní, platila se na

dlouhé roční termíny jako v 16. století a patřila nejprve věřitelům gruntovním a zbytek patřil nápadníkům prodávajícího rovným dílem. Obyčejně při dlouhých lhůtách byl statek nedoplačen a peníze vypláceny nápadníkům předešlého a často i předpředešlého majitele. Po doplacení gruntu zapisoval se statek teprve v knihy gruntovní. Povinností každého majitele bylo opatření výpravy všem k místu nepříšlým, tedy svobodným členům rodin majitelů gruntů, pokud na živu byli. Když kdo z nich svoboden zemřel, výprava při gruntě zůstala, kdežto při pomoci spadal díl zemřelého na ostatní. K určitému statku patřily určité, neměnitelné přídavky, jejichž cena, když po ruce nebyly, srážela se se závdavku, případně z gruntovních peněz. Také podíl dětí v 17. století ustrnuly, řídily se též zvykem a velikostí gruntu a rovněž i výměnek odstupujícího hospodáře. Výměnkáři i hospodáři pro pohodlí stavěly se od 17. století výměněčné chaloupky hojněji a hojněji, ku konci má je již skoro každý statek; v 16. století jen tu a tam se staví chalupa na pozemku statku blízko u gruntu.*)

Príspevky k dějinám městečka Svitávky u Boskovic na Moravě.

Frant. Lipka.

Materiál k této stati poskytl mi archiv¹⁾ svitávský, vlastně jenom už zbytky jeho. Originály privilegií skoro všechny zašly pohromami a zbyly jen opisy, jiných pak věcí dosti po skrovnu se uchovalo. I učinil jsem z nich výbor.

Všechny starší význačné listiny do stol. XVIII. beze změny tuto uvádím v nové transkripci; pominul jsem a nepoužil zápisy novějších, málo významných ze stol. XVIII. a XIX, a místní pamětní knihy nekritické, kronikářské.

Nejstarší nĕmou, ale významnou památkou osídlení svitávské krajiny jest hradiště předhistorické, vypínající se nad samým městečkem, »Hradisko«, českému Řipu podobné. Pod ním položená Svitávka od nepaměti náležela ke zboží premonstrátského kláštera

*) Prameny: knihy litomyšlského Musea a okresního soudu. Literatura: moje články: Český Lid VIII. a IX., Vzdělávání, příloha k Věstníku okresu litomyšlského 1899 a 1900, kde jednotlivé věci šife vloženy jsou.

¹⁾ Přišed r. 1889 náhodou na radnici svitavskou, povšímnul jsem si dvou císařských porušených pečeti bez listin a objemné knihy ve svinské kůži vázané s neuměle malovaným znakem na předním listu, v kupě pohozených mezi »starými papíry«. Po několika letech vzpoměl jsem si na onu knihu, ale pátrání po ní zůstalo bezvýsledno. Z té příčiny, aby podobným způsobem nezmizely i ostatní »staré papíry«, vyžádal jsem si zbytek »archivu« k opatrování

Hradiště u Olomouce, kterémuž byla darována českým králem Vladislavem už kolem roku 1169 s farou, mýtem, trhem a dvěma vesnicemi,²⁾ a, jsouc při starodávné cestě, jež okolo vedla na Letovice,³⁾ Poličku, k Mýtu a ku Praze, zaujímalu nemálo důležité místo na spojovací trati mezi oběma sesterskými zeměmi

Nejstarší zprávu zaznamenává v archivu listina, kterou r. 1250 král Václav dovolil městečku Svitávce mýto vybírat. O těchto výsadách však se nedochovalo podrobného záznamu. Z toho privilegia zachoval se jen kusý překlad v dvojmj pozdějším prepise,⁴⁾ a to nesprávný někde a špatně přepsaný:

Kupec náš, biskupův anebo kteréhokoli pána svobodného a host mimo předřčena [sic] jedoucí, z vozu sukna drahého ať platí osm peněz, z vozu sukna šerého čtyry peníze, z vozu plátna čtyry peníze, z vozu lnu, vlny, konopí, pepře, soli, pšenice, rži, ječmene, ovsa a z železa čtyry peníze, z vozu medu, ze sudu vína, z vozu chmele kamnář přespolní (kramář?), z vozu viziny a velikých ryb osm peněz, hospodář sedlák s čeledí svou jedoucí osm peněz, z tuny medu dva peníze, z koně, vola, krávy, vepře dva peníze, ze kbelíka medu anebo z nesoucího na zádech jakéhokoli břemene, ze dvou ovec nebo kozy a z kteréhokoli živočicha jeden peníz, z tuny herinkův. z vozu dříví dva peníze. Kdo kradmo anebo ze vzpoury (mýto) pomíjejících poštizen jsa, ať dvojnásobně platí. Půjde pak za ním mýtný [z] Svitávky k Brnu až k hoře, která slove U jedle, k Jevičku pak až k vodě, která se nazývá Studená. Hájiti pak budou napřed povědomí mýtní práva mýtního svitávského vůkol a vůkol přes míli bez všelijakého odporu. A závěrka nadepsaného privilegia jest takto: Kdo by jakkoli tato naše ustanovení, dovolení, svobodství [a] obdarování výš řečená rušiti z pýchy a vysokomyšlnosti chtěl a ku kostelu napřed jmenovanému, to jest tomu všemu, což s sebou též slavné privilegium přináší, hned zadosti neucínil, přednější země naší, to jest páni svobodní anebo ouředníci, prokurátoři míst našich příseční a bohatší měšťané kdyby přistiženi byli anebo sami se přiznali, do komory naší deset hřiven zlata, nižšího pak řádu hřivnu zlata nechť ať zaplatí a žaláře našeho s těžkou stráží ať pokutu nesou, vykupující hrdla svá, jak mohou. Aby pak tyto všechny věci na hoře psané pořádně bez porušení trvaly, přítomné psaní sepasí a pečeti naší královské důstojnosti utvrditi jsme způsobili. Svědkové pak toho jsou: pan Mikuláš, biskup pražský, Tobiáš probošt, Vít děkan, Radislav, arcikníže [sic] pražský, Heřman, probošt litoměřický, Bučeš komorník, Mstidruh kastelán, Poniem, sudí pražský, Ondřej, truksas český, Bořita z Balhošta, Drslav z Benešova, Vít kastelán, Milič komorník, Mikuláš sudí, Petr, vladař olomúcký, Aneš, kastelán přerovský, Buchko, kastelán znojemský, Crha, kastelán z Čenichku, Častolov, bratr jeho a jiní mnozí. Stalo se jest i dáno v Praze, leta páně tisícího dvoustého padesátého, — prvního dne měsíce října, skrze ruce mistra Vilíma, komorníka pražského, našeho dvoru nejvyššího písaře.⁵⁾

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 284, II. 82. Volného »Topografie«, Olom. kraj, str. 711.

³⁾ Viz o tom pojednání v tomto časopisu, roč. III. str. 84—85. K. V. Adámka: »Od Letovic vedla stezka k Mýtu a nikoli k Chrudimi«.

⁴⁾ A to teprve z roku 1609 při obdarování opata Lukáše (viz níže), pak ze zajímavého svědectví Matěje Matějčíka z r. 1638, jakož i ze svědectví Jana Adama Koce z Dobruše o tom, že originály nejstarších privilegií svitávských vydaných býti musily na klášter Hradiště.

⁵⁾ Svědci tito byli Mikuláš z Újezda, 23. biskup pražský, Tobiáš z Benešova, probošt, Vít, Heřman, probošt kapituly litoměřické, Radoslav, arcijahen, archidiakon, Boreš z Riesenburka. Mstidruh z Dobrovicevsí, l'omněn,

Časová mezera po této výsadě následující jest velmi dlouhá. Za dob husitských válek na čas odpadla Svitávka od zboží kláštera Hradiště a teprve v r. 1463 Vaňkovi z Bozkovic vyplacena.⁶⁾ V záznamech archivních děje se pak zmínka o nové výsadě teprve od krále českého Ludvíka udělené, bližších údajů však o ní není.

V chronologickém pořadu nejstarší jest výsada z r. 1531, známá z vidimatu purkmistrovského úřadu města Jevíčka ze dne 28. Aprilis 1628. Zní takto:

1531, 25. května. — *Konvent kláštera Hradištského prodává Svitávským odúmrt.*

My kněz Martin, ze smilování božího opat, kněz Václav převor, kněz Ondřej Kantor, kněz Jan Procek, probošt knihnický, kněz Gidy, farář cholinský, kněz Jiřík, farář svitávský, kněz Beneš, farář nákelský, kněz Jiřík, farář u čovský i všecken konvent kláštera Hradiště řádu premonstrátského, bliž města Olomouce ležícího, nynější i budoucí, oznamujeme tímto listem přede všemi, kdož jej uzří aneb čtoucí slyšeti budou, že jsou před nás předstoupili opatrní purkmistr a starší městečka Svitávky a prosili jmenem vsí obce, abychom jim odmrť, kteráž na nás, jakožto pánech (!) jejich, dědičně spravedlivě spadávala prodali. My jsouce k jejich ustavičným takovým prosbám nakloněni, s dobrým rozmyslem a jistým naším vědomím (na škodu jiných přátel) prodali jsme a mocí listu tohoto prodáváme odmrť sami, od našich budoucích všech potomkův, opatrným vsí obce i všem obyvatelům v městečku nahoře psaném, věrným naším milým, nynějším i potomkům, jich všech potomkům na věčné budoucí časy, a to na takový způsob, že nám i potomkům našim mají a povinni budou dávatí dvě kopy groší, za každou kopu šedesáte groší a za groš sedm peněz bílých počítajíc, od dátum listu tohoto na den svatého Václava nejprv příštího a potom každý rok pořád při tom času ten plat svrchupsaný nám i potomkům našim, nynějším i budoucím, dávatí mají a povinni budou, nyní i na věčné budoucí časy, nám jej přinášeti na klášter náš Hradiště aneb tu, kdež bychom s konventem našim, nynějším i budoucím, své obydlí měli. Protož my kněz Martin opat i všecek konvent kláštera svrchupsaného odklíkáme se sami od sebe i od našich všech budoucích potomkův na věčné budoucí časy i ovšem zbavujeme, tak že od tohoto času víc i s konventem našim, nynějším i budoucím, již v městečku našem svrchupsaném žádného práva odmrť sobě nepozůstavujem, než ten plat svrchu psaný; než že každý obyvatel v městečku našem svrchupsaném, nynější i potom budoucí jejich potomci budou mocí a moc mítí všecky statky své mohovité i nemohovité, kterým se koli jmenem jmenují a jmenovati mohou, svobodně dáti a dávatí, poručiti, rozdávatí za zdravého života nebo na smrtelné posteli, buďto přátelům svým nebo jiným osobám, komuž se jim zdáti a líbiti bude. V tom my i s našimi budoucími potomky jim překázeti nemáme, než při poručení a dáni každého bez všelijaké překážky zůstavití slibujeme. Pak-li by se komu z obyvatelů v městečku našem svrchu psaném, buďto mužskému nebo ženskému pohlaví, událo bez poručení a dáni a bez přátel z tohoto světa sjíti a bez dědicův, tehdy ten všecek statek mohovitý i nemohovitý na tři díly spadnouti má: jeden díl na boží dům tohoto městečka, druhý díl na obec, třetí díl chudým do špitálu aneb na cesty a právo, však s vůlí naší neb našich budoucích potomkův.

nejv. sudí, Ondřej ze Všechem, Bořita z Ředhoště, Drslav z Benešova, maršálek, Vítek z Hradce, kastelán olomúcký v r. 1247—50, Milič ze Švabenic, komorník olomúckého kraje v letech 1236—50, Mikuláš, sudí olom. r. 1240, vladař Peter v letech 1230—50, Aneš, kastelán na Přerově v 1240, Boček, předek rodu Kunštátského, byl purkrabím znojenským v letech 1238—55, Crha z Ceblovic, purkrabí olom. v letech 1250—51 a jeho bratr Častolov, byli předky pánů z Drahotouš (Holštýna).

⁶⁾ Volný, Topografie, Olom. kraj, str. 711, 708 a 399.

Kdež my svrchupsaný kněz Martin opat i s konventem svým, nynějším i budoucím, slibujeme, což se v tomto listu svrchu píše, na věčné časy budoucí, ctně a pravě, bez všelijakého porušení a překážky naší i našich budoucích potomků v celosti zachovati. Tomu na svědomí a věcí svrchupsaných na zdržení my, kněz Martin opat a konvent svrchu psaný, pečeti naše vlastní s naším jistým vědomím k tomuto listu přivěsiti jsme rozkázali. Jenž jest psán a dán na klášteře našem Hradišti, ve čtvrtek den svatého Urbana, léta Páně tisícího pětistého třicátého počítajíc.

Dvě vidimata, téhož dáta jako předcházející a ze dne 14. Augusti r. 1626 s pečeti města Jevíčka a taktéž tamnějším purkmistrovským úřadem stvrzené, a jeden přepis obsahují tuto výsadu:

1564. 28. února. V Hradišti. *Konvent kláštera Hradištského zaměňuje Svitávským roboty za plat peněžitý*

My kněz Kašpar, ze smilování Božího opat, kněz Petr převor, kněz Šebestian subpřevor, kněz Martin, probošt zboží knihnického, kněz Bartoš, farář cholinský kněz Martin, farář bouňovský, kněz Kašpar, farář svitávský, kněz Ondřej, farář olšanský, kněz Kristian, farář tvarovský i všecek konvent kláštera Hradištského blíž města Olomouce, vyznáváme tímto listem obecně přede všemi, kdež čten nebo čtoucí slyšán bude, a zvláště tu, kdež náleží, že jsme častokrát poniženými prosbami žádání byli od věrných poddaných našich z městečka Svitávky, abychom je z robot, kterýmiž jsou nám a klášteru našemu všelijak, kdež se toho potřeba ukazovala, spravedlivě povinni byli, svobodna učinili a je propustili, a za takové roboty plat peněžitý na ně uvedli. Kdež my, znajíce jejich upřímnost, věrnost a poddannost po všecky časy k nám . . . a taky aby svrchupsaní Svitavští i budoucí potomci jejich tím dostatečnější živnosti své vésti a provozovati mohli, k jich prosbám poniženým z vlastní milosti naklonění jsouce, z těch svrchu psaných jmenovaných robot je i budoucí potomky jejich jsme propustili a tímto listem mocně propouštíme na ten způsob, že nám a konventu našemu a budoucím našim potomkům povinni budou každého roku za takové roboty z každého lánu roli po osmi a dvaceti groších a z každé zahrady po třech groších, za každý groš sedm peněz bílých počítajíc, počna hned při svatém Jirí příštím po datum listu našeho, dávati a nákladem povinni budou donášeti, a tak potomně vždycky při každém svatém Jirí budou povinni spravovati a na klášter náš anebo tu, kdež bychom své obydlí měli, podle jiných poplatkův přinášeti. A mimo svrchu psaný plat, my napřed psaný kněz Kašpar opat i všecek konvent kláštera svrchupsaného, nynější i budoucí, dotčených lidí městečka Svitávky i potomky jejich více v žádné roboty potahovati, na ně vkládati nemáme, kromě vrchnosti panství i budoucím potomkům našim vymíňujem a na nich pozůstavujem, však to taky sobě budoucím potomkům našim znamenitě vymíňujem, jestliže by Pán Bůh na klášter náš oheň neb jaké neštěstí dopustiti ráčil, (čehož, Pane Bože, zachovati rač), povinni budou podle jiných poddaných našich klášteru našemu svrchu psanému (v) takové potřebě vlastní pomoc jakoukoli učiniti, neb jiných všech robot prázdni a svobodni budou a v žádné jiné roboty potahování býti nemají, než při tom našem dáni a osvobození a při výšpsaném platu za takové roboty uložením jich i potomkům jejich beze všeho přerušení zachovati slibujeme nyní i na budoucí věčné časy. Tomu na svědomí pečeti naší, opatskou i konventskou, s naším jistým vědomím a dobrou a svobodnou vůli k tomuto listu jsme přitisknouti dali. Jenž jest dán a psán na klášteře Hradišti, v pondělí po památce svatého Matěje, léta Páně tisícího pětistého šedesátého čtvrtého počítajíc.

Majestát Rudolfa II. znám jest ze dvou vidimatů z let 1608 a 1628, čtyř jiných přepisův a začátek jeho mimo to zachován na jednom listě pergamenovém (o tomto viz níže). Zní:

1583. 17. ledna. Ve Vídni. *Rudolf II. dává Svitávským 2 trhy roční, 1 týždenní, vysazuje znova jich městečko a dává jim erb.*

My Rudolf Druhý, z boží milosti volený římský císař, po všechny časy rozmnožitel říše, uherský, český, dalmatský a chorvatský král, arcikníže rakouský, markrabě moravský, lucemburský a slezský kníže a lužický markrabě, oznamujeme tímto listem všem, že jest na nás velebný Jan Ponetovský z Ponetova, opat kláštera Hradištského blíž města našeho Olomouce, věrný náš milý, ponížene vznesl, kterak by městečko jeho, Svitávka řečené, k témuž klášteru Hradištskému náležející, od starodávna před pamětí lidskou za městečko jmíno a držáno bylo, nás ponížene prosíc, abychom to opatrným purkmistru a konšelům i vši obci téhož městečka Svitávky, věrným naším milým, majestátem naším císařským zjistiti, jim taky pečet z novu dáti a tu milost dální učiniti a dva jarmarky roční, první ten pondělí po svatém Jiří, a druhý ten pondělí po svatém Havle, a trh týhodní v každé úterý milostivě propůjčiti a znovu vysaditi ráčili, kteréhožto pokorné prosbě naklonění jsouce, s dobrým rozmyslem naším, jistým vědomím, mocí královskou v Čechách a jakožto markrabě moravský, dotčené městečko Svitávku za městečko, jakž od starodávna bývalo, tímto listem mocně znovu vysazovati a témuž městečku a obyvatelům v něm, nynějším i budoucím, pečet, zejména štít, uprostřed černým strychem na příc rozdelený; spodní díl téhož štítu od svrchní levé až k pravé straně pošikem dolů take černým strychem, v němž rozdílně tři růže rozkvetlé, svrchní a spodní bílé nebo stříbrné a prostřední třetí červené nebo rubínové; spodní pole téhož štítu zlaté nebo žluté a svrchu modré nebo lazurové barvy; druhá hořejší polovice téhož štítu žluté barvy, v němž uprostřed obraz svatého Štěpána, mučedníka božího, stojí, v levé ruce k sobě stažené tři kameny své přirozené barvy, v pravé ruce ratolest palmovou drže, jakž to všecko rukou a vtípem umění malířského lépe a dostatečně uprostřed tohoto listu jest vymalováno a barvami vysvětleno, dávatí a nadepsaných jarmarkův ročních a trhu týhodního znovu vysazovati ráčíme, kteréžto pečeti purkmistr a konšelé jmenovaného městečka Svitávky, nynější a budoucí, mají a moci budou ve všelijakých potřebách obecních užívati i listy a jiné potřeby červeným voskem pečeti, pokudž a když by toho potřeba kázala, tak jak se jiná městečka v markrabství našem moravském při tom zachovávají. Chctice tomu konečně, aby toho všeho, jakž výš oznámeno, též také jarmarkův svých ročních a trhu týhodního na časy a termíny předepsané, s frejunkem obyčejným bez všelijaké překážky užívali a užívati mohli. Protož příkazujem všem obyvatelům a poddaným našim ze všech stavů jmenovaného markrabství moravského, nynějším i budoucím, věrným milým, aby se častopasní obyvatelé městečka Svitávky při svrchu psaných milostech, vysazování je za městečko, též také nadáním, pečeti, též jarmarků ročních a trhu týhodního směli držeti a neporušitelně zachovávatí bez všeho porušení pod uvarováním hněvu a nemilosti naší císařské, budoucích našich králů českých a markrabí moravských. však proto chcem, aby toto dáni a obdarování naše jednomu každému bez újmy a škody na jeho spravedlnosti bylo. Tomu na svědomí pečet naši císařskou k tomuto listu přivěsiti jsme rozkázati ráčili. Dán v městě našem Vídni, v pondělí po oktávu svatých tří králův, leta Božího tisícího pětistého osmdesátého třetího, a království našich římského osmého, uherského jedenáctého, českého též osmého.

Ad mandatum sacrae caes.
Majestatis proprium.

Z tohoto obdarování jde patrně na jevo, že byla Svitávka od starodávna městečkem, před vydáním majestátu že už měla svou pečet, dva trhy roční a jeden týhodní od králů českých Vladislava, Václava I., nebo Ludvíka.⁷⁾

⁷⁾ Tamtéž Volný k této výsadě připojil: und ihn (den Ort) in peinlichen Gerichtshafen dem Brüner Obergerichte, und nicht mehr dem Knihtitzer, wie dieß biß dahin der Fall war, unterworfen hatte.

Milost opata Jana Ponetovského z Ponetova (nebo Poniatenského z Poniatova), daná na Hradišti na den svatého Jiří r. 1583, z archivu zmizela, jen vzpomínku na ni oživila pozdější rozepře vzniklá mezi tehdejší vrchností a jejími poddanými (viz níže).

S jinou výsadou z téhož roku seznamují tři opisy, jeden z nich vidimovaný (jako nahoře).

1586, 28. září. *Konvent kláštera Hradištského prodává Svitavským 2 hůrky s chrastinami a s příhonem za jistý plat.*

My kněz Jan Ponetovský z Ponetova, z božího smilování opat, a kněz Kašpar Loucký, převor, kněz Pavel Grinvald, probošt knihnický a farář cholinický, kněz Pavel subpřevor, farář bouňovský, kněz Pavel Ouješský, farář nákelský, kněz Jiří farář česetický, kněz Cyprian, farář olšanský a kněz Jiřík, farář městečka Svitávky, i všecek konvent kláštera Hradiště blíž města Olomouce, oznamujeme tímto listem obecně přede všemi, kdež čten nebo čtoucí slyšán bude a zvláště, kdež by toho potřeba nastala, že jsou před nás a plnou kapitolu naši opatrný purkmistr a konšel i všecka obec městečka Svitávky, poddaní věrní naši milí, předstoupili a nás velmi často ponížené prosbami svými prosili, abychom se k nim laskavě naklonili a jim dvě hůrky a chrastiny, slove Hodišky, které leží z jedné strany Ledbanka a z druhé strany rybníku bahnědského, k užívání jejich dopřáli a prodali. I poznávajíc my, kněz Jan Ponetovský z Ponetova, opat, i všecken konvent nahoře psaného kláštera Hradiště, takovou poníženou prosbu jejich a prohlédajice k tomu, že jsou se dotčení purkmistr a konšel i všecka obec již jmenovaného městečka Svitávky, poddaní naši, věrní milí, k nám ctně, šlechetně, věrně, poddaně, jakž na dobré a poctivé lidi náleží, chovali a ještě posavad chovati nepřestávají, k nim obzvláštní náchylnost a lásku majíce, s dobrým rozmyslem a uvážením to majíc, chtějice tomu, že by oni za takovou věrnou poddanost zase od nás lásku seznati mohli, jim tu milost činíme a takové hůrky s chrastinami i s příhonem na ně v jistém položení, jakž se nahoře píše, prodáváme a na budoucí památku jim i budoucím potomkům jejich na časy věčné darujem, však na ten způsob, aby nám opatům i konventu, nynějšímu i budoucímu, na věčnou památku každého roku po desíti tolarích širokých, v této zemi berných, jeden tolar za sedmdesáte krejcarův a jeden krejcar za tři peníze bílé počítajíc, totiž na den svatého Jiří nejprv příštího, když se bude psáti leta Páně 1587, pět tolarův a druhých pět tolarův na den svatého Václava, hned potom příštího. A takž na ty dva termíny rok po roku a na věčnost i za takové obdarování i dání a prodání naše nám dávati a na klášter náš Hradiště aneb kdež bychom své obydlí měli, svým nákladem a prací donášeti povinni budou a mají, jináč nečiníce. A oni Svitavští, nynější i budoucí potomci jejich, mají a moc míti budou těch hůrek s chrastinami, jak se jim nejlépe zdáti a viděti bude, užívati, při čemž je my, opat, a konvent, nynější i budoucí, v celosti a neporušitelně beze všelijakých překážek a odporností zanechati připovídáme. Tomu na jistotu a lepší toho důvěrnost, my opat a konvent, pečeti naše vlastní s jistým vědomím a vůlí naší k tomuto listu s přítštěním přivěsiti jsme dali, jenž jest psán a dán na kláštere Hradišti v neděli den S^o Václava, leta osmdesátého šestého.

Opat Jan Ponetovský z Ponetova v r. 1590 zastavil nejen Svitávku, ale i vesnice Knihnice, Cetkovice, Uhřice, Šebetov, Světly, Kořenec, Úsobrno a Okrouhlu na dobu 4 let za 4000 dukátů Jindřichovi ze Ptení a rytíři Jindřichovi Jezerovi.

Jiná vidimovaná listina (jako předcházející) má tento obsah: 1590, 16. června. *Konvent kláštera Hradištského prodává Svitavským mlýnská luka a role.*

My kněz Jiřík Pavorin z Pavorinu, z božího smilování opat, kněz Lukáš Tomicius Žeravský, převor, kněz Jan Branický, subpřevor, i všecek konvent

nynější i budoucí kláštera Hradiště, blíž města Olomouce ležícího, kanovníci řádu premonstrátského, oznamujeme tímto listem obecně přede všemi, kdežkoli čten anebo čtoucí slyšán bude, zvláště tu, kdež náleží, jakož jsme vedle smlouvy dokonalé a dostatečné od Jiříka Jaroše, mlynáře z městečka Svitávky, poddaného našeho, mlýn, kterýž nám v žádných robotách nezůstával, s jedním lánem rolí, s lukami a se vším k němu od starodávna příslušenstvím k našemu a našich potomkův mocnému a dědičnému užívání koupili, že jsme zase tu všecku roli a všecka luka, kterážkoli k obecnému mlýnu náleží, lidem svitávským, poddaným našim, věrným milým, k jich i budoucích jejich dědičnému a věčnému užívání vedle smlouvy dobrovolné a dokonalé prodali a sobě mlýnu samotného zanechali, za kteroužto roli a luka táž obec Svitávka nám knězi opatovi a konventu nahoře psanému jeden tisíc šestdesáte a čtyry zlaté, za jeden zlatý třiceti groší a za jeden groš sedm peněz bílých počítajíc, dali a odnesli, a my takovou summu i a placení peněz sirotčích od předků našich z téhož městečka Svitávky k zapůjčení vyzdvihnutých i také na závdavek za dotčený mlýn obrátili, kteréžto roli a louky často jmenovaní lidé svitávští i budoucí potomkové jejich, jakožto svého vlastního a zaplaceného volně a svobodně užívati beze všelijaké naší překážky mají a moc míti budou; však sobě toto obzvláště a znamenitě vyminujeme, že nám i budoucím potomkům našim napředpsaní lidé, poddaní naši svitávští, nynější i budoucí, z takového jednoho lánu rolí beze vši odpornosti vykonávati mají a povinni budou(!), k tomu také i tuto milost a lásku dotčeným lidem Svitavským činíme, jest-li že by na ně časem svým, jakž se to mezi lidmi vše přihází, jaká kvapná a pilná potřeba, též nemožnost nastala, že budou moci, však s jistou vůlí a vědomím našim, od téže rolí nebo louk nějakou částku do jistého jmenovaného času komužkoli z poddaných našich v penězích zastaviti a potom zase vyplatiti. Tomu na svědomí a pro lepší jistotu my, kněz opat a konvent, pečeti naše vlastní, opatskou i konventskou s našim jistým vědomím a vůlí k tomuto listu jsme přivěsiti dali, jenž jest psán a dán na kláštere Hradišti, v sobotu před památkou svatě Trojice, leta tisícího pětistého devadesátého osmého počítajíc.

Z pozdější rozepře mezi poddanými a vrchností víme o nové výsadě téhož opata i konventu, týkající se nadání a smlouvy na spravedlnost šenku vína, pod datum v pátek na den sv. Valentina, leta 1601.⁸⁾

Pod. jak v předešlé, děje se v rozepři zmínka ještě o třetí výsadě téhož opata stran sirotčích peněz a robot pěších i fůrných pod datum ve středu na den sv. Štěpána, leta 1601.

(Dokončení.)

Bedřich Bernau.

Jan Herain a redakce.

Dne 2. ledna t. r. zemřel v Plaňanech správce tamního cukrovaru, B. Bernau, vzor pracovníka na poli místopisném, třeba že povolání životní daleko rozbíhalo se od jeho vědecké lásky. Narodil se v Praze 22. září 1849 v č. 954-II. a pokřtěn

⁸⁾ Volný k této výsadě též podotýká: *welche (d. Obzigtel) auch auf den bisher ausschliesslich geübten Weinauszugauf gegen 30 fl. mhr. verzichtet und der Gemeinde alljährig 30 Em. Weins auszuführen gestattet hatte*, o třetí výsadě téhož opata vůbec nepíše.

jest v chrámě u sv. Jindřicha knězem spisovatelem Fr. Douchou. Otec jeho byl znamenitý český učitel Josef Bačkora, příslušník malínský (zemř. zánětem plic 5. pros. 1876 v č. 1438-II. v Praze), matka Uršula, roz. Kulíkova z Prahy († 25. květ. 1871); kmotrovstvím mu stáli strýc Štěpán Bačkora a Žofie Sittová; křtěn byl na jméno Přemysl Cyrill. — Z dalších let jeho uvádíme pouze, že po studích zastával výpomocný úřad u všeobecné plynárny, potom byl účetním spolku »Praha«, později úředníkem v Radonicích pod Krušnými horami, pak ve Štětí, na konec v Plaňanech. Důvody nám neznámé přiměly jej, že roku 1874 proměnil své křestní i rodné jméno a k prvotnímu nikdy se nehlásil (výn. c. k. místodrž. 14. květ. 1874 č. 26.086), a jen jako Bernau znám je v literatuře.

Poněvadž cílem práce jeho bylo nejen pro vědu sbíratí data, ale hned i popularisovati výsledky svého zkoumání a povolání prvních let vázalo jej na poněmčelé kraje v Poohří a Středohoří, psal největší díl svých pojednání německy. O přesné poznání historické minulosti těch krajů získal si zásluhy největší. Ale i českých prací jeho není málo, všechny však téměř jeho stati rozptýleny jsou po drobných publikacích, na mnoze venkovských. Pokusil se též Bernau o velké dílo německé po způsobu Aug. Sedláčka o hradech — ale ustál, nemaje k práci té ani nutné veliké přípravy, ani vděku odběratelstva

Bernauem odešel pilný badatel domácí vlastivědy — škoda, že jich tak málo! Na paměť jeho sestavujeme tuto bibliografii jeho práce, ovšem jen ze zříděl sobě přístupných, i víme, že zůstane neúplnou.

1873. 1. Geschichte des Schlosses und Gutes Hartenstein bei Schlackenwerth. Carlsbad.
 2. Die Burg Lipnic bei Deutsch-Brod, in Wort und Bild (vlastním jménem).
 3. Geschichte und Sage, geschildert von —. Prag.
 4. Sagen aus dem Erzgebirge. — Joachimsthal, Pressnitz, Ellbogen, Gieshübel. — Mittheilungen des Vereines für Gesch. d. Deutschen in Böhmen (= MVG.) XII. 297.
1874. 5. Sagen aus dem Erzgebirge — MVG XIII. 97, 286.
 6. Die Ruine Engelsburg bei Carlsbad — Cbd. 39 str.
1875. 7. Geschichte des Schlosses und Gutes Hauenstein bei Schlackenwerth. Cbd.
 8. Geschichte des alten Schlosses Petschau bei Karlsbad. — Cbd. (I.) 111.
 9. Burg und Stadt Ellbogen
 10. Städte. Wahrzeichen
 11. Schloss Rothenhaus
 12. Burgruine Egerberg
 13. Ruine Neuschönburg
 } Comotovia I
1877. 14. Geschichte der ehemal. Herrschaft Winternitz und der einstigen Schutzstadt Radonitz. — Komotau (99).
 15. Der Roland zu Leitmeritz — Comotovia III. 108—110.
 16. Die Helfenburg — MVG. XVI. 227.
1878. 17. Franz Alexander Heber — MVG XVII 214.
 18. Die Venediger Schatzgräber in Böhmen. Culturgeschichtliche Studie. — Comotovia IV. 8.

1880. 19. Sperlingstein und Warte. — Mittheilungen des nordböh. Excursions-Club. (= MEx.) B. Leipa III 14—16.
20. Das Herrschaftsgebiet von Leipa um 1450 — MEx. III. 223—226.
1881. 21. Album der Burgen und Schlösser im Königreich Böhmen I. 4° pag X. et 488. Mit 34 Holzschnitten im Tondruck und 2 Blättern mit Situationsplänen. Saaz.
22. Aus dem XIV. und XV. Jahrhunderte (Leipa, Ratný, Dobranov, Tischlowitz). — MEx. IV. 17—19.
1882. 23. Hradý české, Karlem IV. vystavené. — Květy roč. I. díl I. 681.
24. Des letzten Wartenberges Ende. — MEx. V. 28—35.
25. Miscellaneen (Warnsdorf, Mšeno, Hühnerwasser, Berstein, Wegstädtl). — MEx. V. 106. III.
26. Die Wlk von Kvitkow. Genealog. Beitrag. — MEx. V. 172—175.
1883. 27. Burgen, Vesten und Schlösser in Vereinsgebiete des nordböh. Excursions-Club. — MEx. VI. 112—115.
28. Die Herrschaftsgebiet von Neuschloss-Leipa im 16. Jhd. — MEx. VI. 257—261.
29. Ein Portrait Franz Alex. Hebers. — MEx. VI. 278—279.
1884. 30. Hrad Kost. — Ruch, vyd. Fr. Chalupa roč VI. str. 8, 28, 44.
31. Hrad Sloup. — Tamže str. 224, 243.
32. Bezděz. — Tamže 383, 399, 421, 440, 448.
33. Žleby v Čáslavsku — Tamže 466.
34. Některá hradiště v severních Čechách. — Sborník historický, vyd. Rezek. roč. II. 18.
35. Die Kirchenbauten des Vereinsgebietes. MExc. VII. 113—117.
36. Lesefrüchte aus dem Diadochos. — Tamže 138—140.
37. Noch einziges vom Wartner Schlosse. — Tamže 182—184.
38. Ein Geisterbeschwörung auf dem Altperstein. — Tamže 269—270.
39. Das Mordloch bei Liboch. — Tamže 290—291.
40. Drei alte Edelsitze (Saksche,ENZOVAN, Ujezd). — Tamže 301—304.
41. Die Burg Bösig in Böhmen. Beschreibung und Geschichte. Mit 7 Abbildungen. Leipa. Str. 58.
42. Hrad Lipnice v Čáslavsku. — Ruch VII. str. 12, 30, 48, 62, 82.
43. Brandýs nad Labem. — Tamže 140.
44. Zlenice nad Sázavou. — Tamže 226.
45. Památné radnice v Čechách. — Rada I. a II. Tamže 258, 272, 287, 304, 320, 336, 354.
46. Zámek Toužimský. — Tamže 401.
47. Hrad Švihov. — Tamže 469, 480, 498.
48. Hrádek u Ouštěku. — Tamže XVIII.
49. Auschensia. — MEx. VIII. 291—296.
1886. 50. Ještě něco o smrti Jiřího z Lobkovic. — Sborník historický, vyd. Rezek, IV. 59.
51. Krašov nade Mží. — Ruch 344, 358, 372.
52. Die Hut und Wachberge. — MEx. IX. 297—299.
1887. 53. Das wüste Schloss bei Sebitsch. Mastirzowitz. Kleinbösig. Aus der Daubaer Bezirkskunde. — MEx. X. 257—263.
1888. 54. Kratochvíle. — Ruch X. str. 89, 104, 116, 140.
55. Památné radnice v Čechách. Rada III — Tamže 302, 318, 334, 354, 369, 511, 527 545, 559.
1889. 56. Adelige Familien zu Wegstädtel im XVII. Jahrhdte. — MEx. XI. 257—264.
1890. 57. Veste Ploschkowitz (1437—1660). — MEx. XII. 316—321.
58. (Nějaký článek v časopise Gebirgsfreund, Zittau.)
1891. 59. Die Hasenburg. — MEx. XIII. 1 14.
60. Noch etwas über Blankenstein. — MEx. XIII. 166—168
1892. 61. Böhmens deutsche Burgennahmen — MEx. XIV. 34—35.
62. Středohoří. (Ottových Čech díl VII.) V Praze. Str. 253.

1893. 63. Der Schwesterraub von Rothenhaus. Der Zwergetanz im Kupferhügel. Der verborgene Stollen. — Das Erzgebirge in Sage und Geschichte, herausgegeben von G. A. Ressel. Teplitz.
64. Hassenstein. B Leipa (VI) 221. p.
1894. 65. Der Schreckenstein — MEx. XV. 113—145.
66. Aus dem Zeitalter der Beatrix von Kolovrat, Frau auf Leipa. — MEx. XV 300—303.
67. Der Wernstädter Bierkrieg. — MEx. XV. 310—315.
1895. 68. Grafensteiner Bäuernunruhen 1576. — MEx. XVI. 28—30
69. Kleine Beiträge (Kälchburg, Schreckenstein, Leipa, Herrnskretschchen). — MEx. XVI. 51—54.
1896. 70. Krušné Hory a Poohří. (Ottových Čech díl X. V Praze.) Str. 354.
71. Plaňany s okolím. Str. 160 a rejstř. 24 vyobr.
72. Das Leitmeritzer Gesangsbuch. — MEx. XVII. 113—131. (Auch Separatabdruck.)
73. Hrady a zámky. (Referát o díle Aug. Sedláčka.) — Český časop. histor. Vyd Rezek a Goll. Roč II. 307.
1898. 74. Štambuch Mirků ze Solopisk. — Časop. společ. přát. starož. č. VI. 160—170.
- 1902-3. 75. Studien und Materialien zur Specialgeschichte und Heimatskunde des deutschen Sprachgebiets in Böhmen und Mähren. Mit 130 Abbildungen und Plänen. Prag, 2 Halbbände, p. 705.
76. Der Böhmerwald. — Malerische Schilderungen aus Böhmen. Mit 209 orig. Illustrationen von den herv rragendsten Künstlern Prag, p. 288 (Bez data.)

Ze Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze.

Patnáctá řádná valná schůze výroční byla konána 16. dubna r. 1904 v místnosti spolkové v Řetězové ulici. Do 4. čísla »Časopisu« roč. XI., jež vyšlo dva dny před valnou schůzí, bylo lze aspoň členům pražským a předměstským přiložiti pozvání, počtem na 400 výtisků; ale marně byla očekávána účast větší. Byli přítomni 22 členové; dosti překvapilo. Omluven byl jedině p. profesor R. Klenka. Schůzi řídil starosta, c. k. konservator Jan Herain. Po návrhu p. Jos. Línka byly schváleny bez rokování výroční zprávy z valné schůzei předchozí; jednak je schválila minulá valná schůze, jednak byly otištěny v »Časopise« XI. Čtena i schválena byla zpráva o knihovně Společnosti za rok 1902, kterouž knihovník, dlouho byv nemocen, dříve podati nemohl. Bez rokování byly jednomyslně schváleny i výroční zprávy jednatelova, pokladníkova, správce sbírek a knihovnickova za r. 1903, jež tu jsou vytištěny. Po zprávě pokladní dotkl se starosta vřelými slovy desetiletého výročí činnosti prvního jednatel, připadající na 18./III. 1904, a žádal valné shromáždění za souhlas s položkou, dotýkající se čestného daru témuž. Pan M. U. Dr. Jindř. Matiegka, m. prof. při české universitě, neméně srdečně vzpomněl prací jednatelových od vzniku Společnosti, zvláště v její

krušných dobách. Shromáždění vyslechlo oba řečníky s potleskem. Živý rozhovor ve volných návrzích dotýkal se hlavně členského příspěvku a spolkového »Časopisu«. Pan O. Vondráček navrhuje zvýšení příspěvku i zvětšení »Časopisu« o několik čísel; p. PhC. Pavel Papáček stýskal si do nepravidelného vycházení »Časopisu«. Za správní výbor ujal se slova jednatel. Zvýšením příspěvku zůstal by příjem Společnosti snad na stupni nynějším, ale méně majetným bylo by znemožněno přistupovati za členy; hledě k tomu, že jde nám o to, aby snahy Společnosti pronikly v nejširší vrstvy společenské, nemůže správní výbor doporučiti značnějšího zvýšení příspěvku členů činných. Návrh na zvětšení »Časopisu« byl zamítnut a schválen návrh výboru na zvýšení příspěvku ze 2 K 50 h na 3 K ročně u členů činných i další návrh výboru, aby členům, kteří nezaplátí příspěvek po čísle 1., číslo 2. již zasláno nebylo. Výbor pak byl zmocněn podle potřeby zvýšiti příspěvek členů činných na 4 K. Na nepravidelném vydávání »Časopisu« nemá viny redakce; článků jest zásoba taková, že dostačí na dlouhou dobu. Nutno však míti zření k tomu, aby pojednání příliš odborná střídala se se články přístupnějšími, jež zajímají většinu čtenářů, ale právě těchto článků, hlavně z oboru historicko-uměleckého, jest nedostatek a mnoho potíží působí opatření k nim i vhodné obrazy. — Správní výbor dosud nepoužil plné moci, dané sobě předchozí valnou schůzí na změnu stanov; po návrhu jednatelově zmocnila valná schůze znovu výbor, aby, nastane-li potřeba mezi rokem, provedl změnu stanov tak, jak usneseno na valné schůzi dne 12. dubna 1902. Památce zesnulých členů byla vzdána čest povstáním. Následovaly volby výboru a zvoleni: starostou Jan H e r a i n, stav. archivář kr. hl. m. Prahy a c. k. konservator; starostovým náměstkem Václav B r o ŝ, městský radní a majitel realit; pokladníkem Čeněk K u ŝ t a, c. k. berní inspektor; prvním jednatelem Ant. Boh. Č e r n ý, druhým Frant. D v o ř á k, redaktor »Fotogr. Obzoru«; správcem sbírek Josef A. J í r a, c. k. účetní praktikant; knihovníkem Antonín M a s á k, učitel ve Vysočanech; zapisovatelem JUC. Frant. Z u m a n, c. k. fin. koncipista; přisedlícím výboru Jos. S a k a ř, architekt v Karlíně. Za náhradníky zvoleni: architekt Richard K l e n k a z Vlastimilů, c. k. professor při uměl. prům. škole, architekt Rud. K ř í ŝ e n e c k ý, professor při české technice, Karel C. N e u m a n n, inženýr chemik a Václ. ryt. P í s e c k ý z K r a n i c h f e l d u, c. k. vrchní stav. komisař stát. drah. Dozorci spolkovými byli zvoleni: Jos. K. K h o p, sládek; Augustin M a l e c, úředník firmy V. J. R o t t, a Frant. R ů z h a, kníž. správce.

Zpráva jednatelova za r. 1903. Zpráva jest povšechným přehledem činnosti za uplynulý rok i rozumí se, že bylo tu pominuto věcí méně důležitých, jichž vypisování nemá významu. Pokud bylo na výboru, hleděl učiniti zadost svým povinnostem; neuspokojuje-li zpráva náležitě, není vinou jeho, nýbrž těch, kdož rozličné pomoci mohli, ale nepomohli.

Nic neprospěly ať ústní či písemné prosby jednatelovy k některým členům za přednášku ve schůzích; nebylo splněno ani slibů dávných, ani přípovědí pozdějších. Bylo jen dvě schůzí členských, 28. února a 4. června; v první přednášel p. prof. Zd. Wirth »O děkanském kostele sv. Vavřínce ve Vys. Mýtě«, ve druhé zapisovatel, p. JUC. Fr. Zuman, podal obsírný výklad »Z minulosti českého král. hradu Bezděze.« Všecek výbor sešel se pětkrát; podle dřívějšího zmocnění byly běžné věci vyřizovány praesidentialně, k čemuž téměř dvakrát týdně scházeli se starosta s oběma jednatelem a zapisovatelem. Nedosažené přednášky ve schůzích členských byly nahrazeny třemi poučnými výlety: 10. května do Litoměřic, 7. června na Bezděz a na Zvířetice, pak 28. a 29. června na Zlatou Korunu a Krumlov. Výlet do Litoměřic spočíval téměř jen na péči ochotného člena p. M. Lopaty ml., který postaral se, abychom všude měli přístup. Účastníky uvítal na radnici starosta města, zem. poslanec p. JUDr. Alois Funke, v archivu městském archivář p. JUC. Ankert, v starobylých místnostech krajského soudu rada zem. soudu p. JUDr. Edv. Brehm; prohlídku diecesálního musea a biskupské residence na přímluvu vdp. Dra Frant. Kordáče, rektora semináře, ráčil nám dovoliti J. Exc. Dr. Edv. Schöbl, c. k. tajný rada a biskup v Litoměřicích. Pánové M. Lopata a JUC. Ankert byli nám všude ochotnými průvodci, věnovavše se nám až do odjezdu. — Zdar výletu na Bezděz náleží p. zapisovateli, který nejen podjal se zevrubné přednášky o Bezdězi ve schůzi členské a pořídil i stručnou historii hradu, ale i vykládal na obou místech. — Výlet na Zlatou Korunu a na Krumlov byl vůbec prvním dvoudenním výletem Společnosti. Úchvatné krásy krajinné střídají se tu s cennými památkami historicko-uměleckými, jež prohlédnouti bylo nám umožněno svolením J. J. Adolfa Jos. kníže ze Schwarzenberka. Ve Zlaté Koruně, kde uvítal nás člen, vdp. farář Ant. Brandeis, s napjatou pozorností vyslechli jsme znalecký, ale poutavý výklad p. prof. Jos. Braniše z Č. Budějovic, jenž přislíbil obsírnou stať o Zlaté Koruně pro náš »Časopis«. V Krumlově péči a pozornost svrchovanou projevovalo nám knížecí úřednictvo, pp.: adjunkt archivu Hynek Gross, správce Fel. Janovský, vrch. inženýr Jan Bělohoubek, provedše nás ochotně všude po hradě i po městě; za českou menšinu vítal nás p. JUDr. Jos. Šmirous, advokát, spanilomyslná choť jeho jménem české společnosti damské. Účast při výletu, provázeném i krásným počasím, byla značná; potěšili jsme se přítomností členů i z míst vzdálenějších: Velvar, Ledče, Plzeň a j. Výlet na Zl. Korunu a na Krumlov utkvěl všem účastníkům mile v paměti a sotva lze zapomenouti dojmů tam vyvolaných. Výlet do Kolína a do Poděbrad, připravený na 5., pak na 19. dubna, vždy byl zmařen trvalou nepohodou. Chystali jsme se i na Smečno a požádali jsme (dne 4. IX.) p. Jindřicha hr. Clama Martinice za dovolení k prohlídce zámku; ale Jeho hraběcí Milost ani neráčila uznati za vhodné nám odpověděti.

Příbuzným spolkům a některým pt. členům rádi podali jsme žádané rady a návrhy.

Radu král. hl. m. Prahy požádali jsme (17. III. č. 99), aby ulice Vodčikova nebyla přejmenována v Riegrovu; dosavadní jméno její jest známo již od druhé polovice XV. stol., i jest tedy pojmenování ulice staré skoro tak, jako nové město pražské. Bylo-li by pojmenování změněno, mohl by se za čas vyskytnouti návrh na jméno jiné, čímž pojmenování ulic podle osob zasloužilých a pod. stalo by se illusorním. Rieger tu nikdy ani nebydlel, ani nepůsobil, i budiž na jeho počest pojmenována některá z nově proražených větších ulic.

Žádosti městské rady v Bakově nad Jizerou za vyslání znalce na ohledání bleskem poškozeného sousoší sv. Trojice nebylo lze hned vyhověti a také by nemělo významu. Podali jsme obsírné návrhy jak v příčině opravy tak i podpory zemské na opravu; starosta, p. Jan Herain, ohledal pak sousoší jako člen zemské kommisie archaeologické. Člen, p. K. Stíbal, c. k. vrch. kontrolor v Chropíně na Mor., upozornil nás, že v Chropíně má býti starý zvon (pěkně ornamentovaný, z r. 1530) nahrazen novým, při čemž zvonář Hitzler z Brna převezme starý zvon v ceně 2 K za 1 kg. Požádali jsme neprodleně (23. IX., č. 281) Moravskou musejní společnost v Brně, aby zabránila zkáze zvonu, což se jí i podařilo.

Pan Fr. Kroupa v Kališti nabídl nám ku koupi rodný domek spisovatele pro mládež, ředitele Fr. A. Zemana; žádosti vyhověti jsme nemohli, neboť Společnost nemá jmění na koupi realit a p. spisovatel činností svou nás se nedotýká.

Paní O. S. na Smíchově nabídla nám ku koupi »starožitný« obraz Kristův a jiné věci, kterouž věc oznámili jsme Uměl. prům. museu v Praze; museum s námi sdělilo, že tyto věci nejsou pro ně vhodné a doporučovalo je spíše Národopisnému museu českosl.

Brandlův obraz s cenným rámem v děk. kostele sv. Vavřince (pochází z kláštera sedleckého) měl býti znehodnocen a nahrazen prací moderní; dříve než mohli jsme pečovati o jeho záchranu, potěšili jsme se spolehlivou zprávou, že působením J. bisk. Milosti Dra Jos. Doubravy bude obraz zachován na původním místě.

Tělocvičnou jednotu Sokola v Praze požádali jsme jako majitelku rodného domku M. Jana Husi v Husinci, aby pro budoucí museum v tomto domku hleděla získati některé věci z dočasné výstavy, uspořádané v období slavnosti kladení zákl. kamene pomníku Husova v Praze; odpovědi jsme nedostali. Taktéž nedostali jsme vyřízení své žádosti ze dne 22. pros. 1903, podané městské radě v Pelhřimově, dotýkající se záchranu náhrobků a kamenů v Pelhřimově a nejbližším okolí.

Městské museum v Praze upozornili jsme na dřevěné malované stropy a ozdobné kusy z pálené hlíny, nalezené a pohozené při bourání domů číslo 923 a 924 v Dlouhé třídě. Výboru východočeské výstavy v Pardubicích byl poslán pozdravný dopis k zahájení výstavy a omluvena naše nepřítomnost. Blahopřejným listem rádi pozdravili jsme starostu kr. hl. m. Prahy, pana JUDra Vlad. Srba, při opětném zvolení starostou, pamětlivi zájmu — ne předstíraného — jež osvědčil pro starou Prahu, ku př. při zachování staré mincovny. Telegraficky vyslovili jsme 23. května blahopřání radě král. věn. města Hradce Králové při oslavě 85. narozenin V. V. Tomkových, 28. srpna k 60. narozeninám svému členu, škol. radovi Augustu Sedláčkovi a 6. září městské radě ve Vlašimi k slavnosti zasazení pamětní desky knězi-vlastenci Ant. Norb. Vlasákovi; blahopřejným listem pozdravili jsme člena svého p. Dra Vojt. Nováčka při povýšení na ředitele zemského archivu.

Za národního smutku při skonu velkého Frant. Lad. Riegra vyslovili jsme písemně soustrast p. prof. Dru Boh. Riegrovi.

V uplynulém roce vyhledala si smrt hojnou kořist v Společnosti. Dne 6. května skonala po dlouhém utrpení býv. starosta Společnosti, architekt Jan Zeyer; jeho památce byla věnována vzpomínka v »Časopise« XI. str. 45. Pohřbu súčastnil se za Společnost jednatel, položiv na rakev vavřínový věnec se stuhami českých barev. Dne 28. března zesnul Viktor Schwarz, professor při c. k. uměl. škole, jenž byl z nejstarších členů našich. Dne 16. června náhle skonala ochotný přispívatel do našeho »Časopisu« a člen, Theodor Antl, adjunkt kníž. archivu na Třeboni; ovdo élé choti byla projevena písemně soustrast. Opustil nás i milý, nadšený spolupracovník Vratislav Votrubec, professor při vyšší reálce na Kr. Vinohradech. Mimo uvedené zemřeli v roce ještě tito P. T. pp. členové: Vil. Bachtík, učitel při měšť. škole na Žižkově; JUDr. Jan Fleischmann, advokát na Smíchově; Alois Hrubý, soukromník v Jilemnici; Jan Jaroš, zem. poslanec a rolník v Černožicích; Karel Kreibich, mag. oficial v Praze; JUDr. Jos. Linhart, advokát v Kouřimi; K. Matějka, majitel oděvníckého závodu v Praze; Fridolin Mužík, starosta v Knovizi; MUDr. Jos. Němeček, zubní lékař v Praze; V. Novotný, c. k. hosp. správce v Slatině; Tomáš Poláček, rolník v Malých Čičovicích; Ant. Reissenzahn, továrník v Praze; Václ. Skvrna, rolník v Čistěvsi; M. Tobek, ekonom v Josefově a Frant. Tůma, typograf v Praze. Zachovejme všem svým zesnulým milou vzpomínku.

Zbývá zmíniti se o našich publikacích. Světlotisková reprodukce »stížného listu ze dne 12. září 1415« neměla v uplynulém roce značného odbytu; bylo prodáno celkem 62 výt. Spolku pro zbudování pomníku M. Jana Husi nabídli jsme sice věc se značnou výhodou i navrhli jsme, která

bylo by lze dosíci z prodeje většího zisku ve prospěch zbudování pomníku; ale návrhu našeho nebylo náležitě použito. Díla »Staroměstský rynek v Praze« byl vydán sešit 6. Kniha zabere sešitů více než 10; nutno do díla přibrati i události z doby nejnovější, neboť zkušenost poučila nás, že právě věci, jichž byli jsme účastníky, mizejí nejvíce a že často spíše lze opatřiti některý obrázek starší než soudobý. Budiž tu znovu vděčně vzpomenu, že oba auktoři, pp. Dr. Jos. Teige a Jan Herain, vzdali se všeho honoráře na prospěch Společnosti. Zásluhou hlavně slavné rady kr. hl. m. Prahy stoupl počet odběratelů o 22; slavné městské radě vyslovujeme srdečný dík, že nejen předplatila 320 K na 20 výtisků seš. 1.—10., ale že i 200 K přispěla na vydání díla.

Peněžitý náklad na »Časopis« značně byl umenšen jednak obětovností redaktora, pana prof. Dra J. V. Šimáka, který vzdal se honoráře redakčního, jakož i některých pp. přispívatelů, jednak obětovností spolupracovníků části ilustrační, pp. Fr. Dvořáka a JUC. Fr. Zumana. Nebylo snad ně, aby p. Dvořák nepracoval na fotografiích pro Společnost, účtuje jen skutečné výlohy Příčiněním těchto obětavých členů vzroste obrazový materiál Společnosti — ať z »Časopisu«, či ze »Starom. rynku« — ve sbírku velmi cennou, zvláště pro přátele staré Prahy. Za nezištné práce ilustrační jsme upřímně povděční též P. T. pp. architektům Janu Skorkovskému na Vinohradech, Lad. Skřivánkovi v Plzni a stav. radovi Ant. Wiehlovi.

Při jednání o »Časopis« nemůžeme nezmíniti se, že jsme 23. července 1903 (č. 234) žádali »Nordböh. Excursions-Club« v České Lípě za výměnu s »Časopisem«, ale z odpovědi (19. září), »dass der Zeit in den Austausch nicht eingegangen werden kann«, dobře lze vycítili pověstnou německou snášlivost na poli práce vědecké.

Plného uznání zaslouží si p. JUC. Fr. Zuman, člen výboru, za diplom, jež na motiv staropražský namaloval pro náměstka starostova, p. měst. radního Václava Brože jako člena zakládajícího; jest to již třetí, velká a nezištná z jeho prací pro Společnost, — o čtvrté povím za krátko.

Členů měla Společnost na konci r. 1903 úhrnem 1689; z nichž bylo činných 1364, přispívajících 300, příznivců 21, zakládající 4.

Jest však vytknouti, že přes upomínání skoro na 600 členů příspěvků nezaplatilo, i nezbude než je vyloučiti po novém upomenutí. Upomínání vyžaduje nejen dosti času, jehož jest potřeba k pracem užitečnějším, ale i výdajů. Stanovy (§ 8 c) zřejmě praví, že příspěvek má býti zaplacen napřed nejméle do konce března, i nemůže nikdo žádati, aby Společnost, dávajíc členům Časopis zdarma, byla nucena vymáhati několikrát příspěvek velmi nepatrný. Stále rostoucí objem »Časopisu« vyžaduje ovšem i zvýšeného nákladu peněžního, který i loni byl vydatně zmírněn zemskou podporou 1000 K. Jest nám milou povinností vzdáti nejuctivější díky Jeho Jasnosti Jiřímu knížeti z Lobkovic, nejm. maršálku král. Českého, za vzácnou přízeň, kterouž ráčí vždy podporovati naši žádost. Mimo některá zastupitelstva okresní, uvedená ve zprávách dřívějších, jest obětovnou příznivkyní Společnosti slavná Občanská záložna v Karlíně, kteréž jsme povinni uctivým díkem za zvýšenou podporu K 100— na r. 1903.

Z venkovských jednatelů byl čestné povinnosti své stále si vědom horlivý pan Václav Schmidt, adjunkt cukrovaru ve Zvoleněvsi, který za vydatné součinnosti účetního téhož cukrovaru, pana Jana Sokola, pilně dbal o správné placení příspěvků u členů v místě i vzdáleném okolí i způsobil, že zvěčnělý člen, p. Antonín Spitzar, pamatoval na Společnost odkazem 200 K. Rádi upřímným díkem vzpomínáme též členů, P. T. pánů: Jana Pulze, vrch. revisora buštěhr. dráhy v Praze a c. k. fin. rady Jindř. Tschakerta v Plzni, kteří pilně snaží se o získání členů nových.

Nezbývá mi než po výslovném přání správního výboru zmíniti se o počtě neočekávané, kteráž byla mi připravena na sklonku desetiletého působení jednatelského. Správní výbor, pamětliv mé dosavadní práce a poukazuje k mým zásluhám o Společnost — více domnělým než skutečným — jmenoval mne ve schůzi 28. prosince 1903 zakládajícím členem Společnosti a udělil mi čestný dar. Zásluh vůbec v mé práci i jednání pro Společnost

shledáno býti nemělo. Jest mým názorem — jistě že správným — na prospěch dobré věci že má pracovat každý a tím účinnější že má býti práce člena výboru. Pracoval jsem pro Společnost rád a jak uměl jsem nejlépe. Těším se z vážnosti Společnosti, její samostatnosti a vzrůstu; ale lituji, že nemohu pracovatí tolik, kolik bych chtěl a kolik bylo by žádoucí. Správný výbor provádí svůj čin i originálním diplomem, představujícím Staroměstský rynek ve 2. pol. XVIII. věku. Diplom, kresba pastelová, jest po stránce umělecké i historické neobyčejně zdařilou prací zapisovatele, p. JUC. Frant. Zuzmana, kterouž jako vždy nezištně učinil k potěšení výboru i k nemalé radosti mé. Dobře jsem vycítil upřímné přátelství, jímž byla schůze 28. prosince provanuta; nezapomenu toho a vždy vděčně vzpomenu těchto chvil.

Býv. pokladník, p. Eduard Bufka, příliš zaměstnan pracemi úředními, přál si, aby do výboru již volen nebyl; litujeme, že na součinnost jeho déle spoléhati nemůžeme. Opětujeme vřelé díky jak panu Ed. Bufkovi. tak i vážení choti jeho, pí Karle Bufkové, za všechnu péči a práci, kterouž deset let věnovali na zlepšení hmotného stavu Společnosti.

Tím končí se má zpráva, i nastává mi povinnost, vždy milá, abych jménem správního výboru upřímně poděkoval všem P. T. členům i příznivcům, kteří jakkoliv prospěli Společnosti a podali ruky pomocné; srdečný dík vzdávám i ct. redakcím denních listů za uveřejňování zpráv o Společnosti Všem prosím, aby i na dále byli pamětlivi mravního i hmotného prospěchu Společnosti a snahám jejím zachovali přízeň svou.

V Praze, 31. prosince 1903.

Jednatel:

A. B. Černý.

Zpráva o knihovně Společnosti za r. 1903. V tomto správním roce zdrželo se konečné urovnání knihovny dlouhou nemocí podepsaného, který teprve v září zotavil se tak dalece, že mohl zvolna pokračovati v zařadování nahromaděných knih. Nedostatkem místa bylo odpomoženo přikoupením jedné skříně. Místnost dosavadní, vlhká a tmavá, pro knihovnu nezpůsobilá, byla působením podepsaného a ochotným svolením nájemce hostince v místnostech spolkových opuštěna a celá knihovna přenesena do přízemí v dvoraně. Místnost nyní jest slušná, suchá, úplně způsobilá. Přenesení stalo se v měsíci prosinci. Po té pak po račování stále v rovnání a vřazování hojných přírůstků, nahromaděných v posledních dvou letech. Potěšitelný rozvoj knihovny děje se dvěma směry. Jsou to jednak dary, jichž si zvláště vážíme jako uznání horlivého působení Společnosti, jednak výměna s četnými ústavami a spolky. Poněvadž činnost Společnosti po stránce hmotné upoutána jest značnou měrou vydáváním spolkového Časopisu, neobtěžovala knihovna spolkovou pokladnu a zdržela se tudíž koupí, ač by vhodné bylo opatřovati členům díla méně přístupná, zvláště odborná z cizích literatur. Z nejceněších přírůstků knihovny jsou i tenkrát darem zasláné publikace velesl. zemského výboru král. Českého, který mimo Archiv Český zasílá i Monumenta Vaticana, slav. České akademie císař. Fr. Jos. pro vědy, slovesnost a umění, která nám i v uplynulém roce darovala své spisy vydané I. třídou, pokud souvisí s činností spolkovou, sl. Král. České společnosti nauk, která vyměňovala svůj »Věstník« a výroční zprávy, a sl. Archaeol. sboru Musea král. Českého, který po řadu let daruje »Památky« i Píčovy »Starožitnosti země české«. Těmto slavným korporacím buďtež vzdány vřelé díky. Neméně cenné jsou i publikace slav. Akademie umiejtnosti v Krakově, která mimo svoje stále zasláné: »Spravozdania komisiji do badania historyi sztuki w Polsce« a »Materiały antropologiczno-archeologiczne« zaslala i pěkné dílo národopisné: »Lud białoruski«. Mimo to zaslala sl. Berliner Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte svoje »Nachrichten über deutsche Alterthumsfunde.« sl. Musejní spolek v Soběslavi svůj »Sborník«, sl. kuratorium Průmysl. musea pro vých. Čechy v Chrudimi, Městské průmysl. museum v Hradci Králové a »Musejní společnost okresu Humpoleckého« své výroční zprávy. Výměnou byly nově získány: »Izvestija Muzejskega društva za

Kranjsko« a »Pravěk«, ústřední list pro praehistorii a anthropologii zemí českých. Mimo to výměnou došly: Časopis Matice Moravské, Časopis Vlasteneckého museijního spolku v Olomouci, Český časopis historický, Method, Sborník České společnosti zeměvědné, Věstník hejtmanství Poděbradského, Časopis Moravského zemského musea, Československé letopisy musejní, Slánský obzor, Sborník Museální slovenskej spoločnosti v Turč. sv. Martině, Časopis její, Vjestnik kral. hrv.-slav.-dalma-tinskog zemaljskog arkiva, Glasnik zem. musea pro Bosnu a Hercegovinu, Jahrbuch des Bukowiner Landesmuseum v Černovicích. Mimo to darovali: 1. Slav. Museum král. Českého (1), 2. Matice Mor. (1), kuratorium městs musea v Táboře (1), Musejní společnost v Domažlicích (1), ředitelství vyš. čes. zem. reálky v Hodoníně (1), pp. JUDr. K. V. Adámek v Hlinsku (3), zvěčnělý adjunkt. kníž. archiv Th. Antl (2), zvěčnělý správce cukrovaru v Plaňanech Bedř. Bernau veliký svůj spis »Studien und Materialien zur Spezialgeschichte und Heimatskunde«, Klim. Čermák, ředitel měšť. škol v Čáslavi (2), p. Em. Hojka, obchodník v Be-rouně (1), Václ. Vl. Jeníček (1), prof. Jos. Košťál (1), Jan Liebich, knihkupec v Pardubicích, (1), MUDr. Jindř. Matiegka, docent při čes. univ. (1), Vinc. Paulus, ředitel škol v. v v Hradci Králové (2) Jan Renner, učitel v Lašovicích (1), Ludv. Šnajdr, c. k. konservator v Smiřicích nad L (1), Dr. Jose. Teige, adjunkt městs. archivu kr. hl. m. Prahy (2) a Matouš Vá-clavek, řed. škol. ve Vsetíně (3). Všem těmto dárcům vzdávám srdečné díky. Koupí přibýlo pouze dílo archit. Ant. Balšánka »Štíty a motivy atti-kové v české renaissanci«. Celkový počet spisů se proti roku lonskému zmenšil, protože četná díla druhdy za samostatné zapsaná jako: rozličná čísla »Histor. archivu České akademie«, zvláštní otisky z Věstniku Král. Čes. spo-lečnosti nauk, »Památek archaeol.« a j. byla spojena v jedno. Ovšem zase zvětšil se počet svazků. Má pak nyní knihovna 567 spisů o 1089 svazcích. Vypůjček pro nemoc podepsaného a neurovnání knihovny bylo pouze 7, což se přistě zajisté změní.

V Praze, dne 31. prosince 1903.

Ant. Masák,
t. č. knihovník.

Zpráva správce sbírek za r. 1903. Sbírký byly rozhojněny velmi skrovně. Darovali P. T. pp.: Jos. Svoboda ve Vídni kusy starého obleku, Fr. Voráček, učitel v Miroticích, zlomek bronzové ozdoby a Em. Achler na Kr. Vinohradech měděné pozlacené pouzdro na hodinky. Jménem výboru děkuji srdečně pp. dárcům i doufám, že na nás ani přistě nezapomenou. — Podle usnesení správního výboru obdrží museum města Dašic darem jedny psané modlitby, Národopisnému museu československému pak budou přiděleny rozličné starší tisky a obrázky, počtem 78 kusů. Sbírkou pečeti, koupenou Společnosti od Jos. Mejtského, rovná i opatruje knihovník, p. Ant. Masák. i podává o ní sám zprávu: Naše Společnost obrala si úkolem zachraňovati staročeské památky všeho druhu. K nim patří v ne-malé míře zajisté i pečeti. Přihlížeje k tomu, neváhal výbor Společnosti, když dne 28. září 1903 nabídla pí Marie Mejtská prodati sbírku pečeti svého chotě s jeho souhlasem, a splnomocnil podepsaného, aby s pí Mejtskou vyjednával o koupi. Požadavek její přednesl podepsaný správnímu výboru a koupí pečeti doporučil, což výbor schválil v listopadu. Za sbírku bylo žádáno 420 K i se skříní, ve které část sbírky bude umístěna. Sbírká čítá 1473 pečeti a dělí se na sedm druhů: I. Voskové originály šlechtické (16), II. papírové originály šlechtické (774), III. sádrové odlitky šlechtické (391), IV. sádrové odlitky panovnické (46), V. papírové originály pečeti dědin čes-ských a moravských od r. 1665 do pol. 18. st. (53), VI. otisky z pečetiho vosku dědin českých a moravských ze 17. a 18. st. (52), VII. otisky šlech-tické z pečetiho vosku z 18. stol. (většinou cizí) (141). Nejcennější ovšem jsou originály voskové. Ze 16 jest jich posud určeno 11. Jsou to: Pečeť Hosti-slava z Petrovic z 1346 (tři čápi), Viléma Bavora ze Strakoníc z 1353 (velmi krásná, ze žlutavého vosku, štít se střelou, přilba s křídlem), Ondřeje pána z Attemsů (znak 3 vlčí kly stojaté, klénot vzpjatý ohař), Jana z Pernšteina

(úplná s klenotem), Adama Hrušky z Března (krásná, s celým štítem i klenotem), Jana Mráckého z Dubé, Alše Licka z Risenburka, Jana Diviše z Žerotína, Markvarta z Khienringu a Seweldtu, Záruby z Hustiřan a Doudlebského z Doudleb. Nemenší cenu mají papírové originály vystřihané z moravských listin známým sběratelem Cerronim. Jsou-li zničeny listiny, aspoň jsou zachráněny pečeti (u mnohých i podpisy). Šárové odlitky pečeti panovnických obsahují dva Václava I. (v majestátu, líc i rub), dvě různé Přemysla II. (jezdecké), jinou téhož z r. 1268 (v majestátu), manželky jeho Kunhuty, král. Jitky z 1293, Elišky Přemyslovny, Jana Lucemburského, sedm Karla IV., dvě Václava IV., Zikmunda jako markraběte Braniborského, Albrechta z 1438, dvě Ladislava Pohrobka, Jířka z Poděbrad jako správce král. Českého, téhož jako krále, Joh. z Rožmitála, šest Vladislava II., dvě Ludv. Jagailovce a pečeti Habsburků od Ferd. I. až po Leopolda I. Sbírka tato bude ve fotografických snímcích uveřejňována postupně v »Časopisu«.

V Praze, dne 31. prosince 1903.

A. Masák.

Josef A. Jira,
t. č. správce sbírek

Literatura.

Martina Koláře *Českomoravská heraldika I. Část všeobecná*, již upravil Aug. Sedláček. V Praze 1902. Nákladem české akademie cis. Frant. Jos. pro vědy, slovesnost a umění. Tiskem Al. Wiesnera v Praze. Vel. 8°, str. 436. Na tomto místě podal jsem v r. 1900 (roč. VIII. str. 35—37.) zprávu o »Heraldyce polské wieków średnich« Dra Fr. Piekosińskiego, vydané 1899 akademií krakovskou. Skončil jsem úvahu svou přáním, aby i heraldika česká dočkala se v brzku svého Piekosińskiego, a vyslovil jsem žal nad úmrtím heraldika nad jiné k práci takové povolaného — M. Koláře. Neuplynul však ani celý rok a opravdu citelná mezeza počala se vyplňovati. Do rukou milovníků české heraldiky dostala se velmi objemná »Heraldika, souhrn pravidel, předpisů a zvyklostí znakových se zvláštním zřetelem ku zemím koruny České« od Vojt. ryt. Krále z Dobré Vody, vypravená opravdu sličně a s nemalým nákladem, po ní pak v krátké lhůtě dvou let vystoupila na jeviště literární přítomná »Českomoravská heraldika M. Koláře — dílo pohrobni. Mané vtírá se srovnání z pohádky o »Popelce«, prohlížíme-li nádherné roucho a vnitřní výstavu sestry hýčkané — Heraldiky Královy a »Popelku« — Heraldiku Kolářovu.

Kdežto šťastnější sestra má na 800 obrazů v textu a 42 tabulky, po většině velmi pěkné, z nichž 8 vyvedených krásně barvami, Heraldika Kolářova musila se spokojiti jen 75 obrázky velmi prostými. Vysvětlení této chudoby nepodáno, avšak snadno se uhadne. Kreslil totiž obrázky do Heraldiky Kolářovy — Vojt. r. Král z Dobré Vody, a nechtěl se opakovati. Tím se sice chudoba Heraldiky Kolářovy vysvětluje, ale neomlouvá. Nádherně vypravená »Heraldika« Králova, zběžně prohlédnuta, zdá se pouhou kompilací cizích děl. Tak byla i kritikou posuzována a příliš přísně odsouzena. A spisovatel — bylo ukřivděno. Nehledě k tomu, že H. byla v literatuře české prvním pokusem vůbec a že k nováčkům máme býti shovívavi, bylo i věcně spisovateli ublíženo výtkou samé cizoty. Ovšem podal ryt. Král četné tabulky z německých děl, ale jen proto, aby naznačil vývoj heraldiky u národů západních, kde jest přece kolébka této vědy. Mimo to nenapsal nad spis svůj jako Kolář »Heraldika česká«, nýbrž jen »Heraldika« a měl jen povinnost, jak v nápise slibuje, míti zřetel při práci své k zemím koruny České; tomu snažil se všemožně dostáti, jakž lze se přesvědčiti na četných místech. Podává i různé tvary a obrazce znakové u rodů českých, kterých ani Kolář nemá a sám klíč heraldický, vzadu připojený znamená vědomosti a práci celého života.

Obě »Heraldiky« se tedy navzájem nevyklučují, ale vhodně doplňují, Králova hlavně jako učebnice heraldická, Kolářova jako heraldika čistě česká.

Poněvadž pak »Heraldika« Králova vyzdobila se bohatstvím cizím, skoro vesměs německým, bylo jaksi čestnou povinností proti tomu vypraviti »Heraldiku« Kolářovu opět bohatstvím českým. Měly býti tedy, když ne barvami, tedy přesnými výkresy nebo ještě lépe fotograficky předvedeny aspoň nejvýznamnější památky heraldické, o kterých se ve spise mluví, a těch jest počet veliký! Tím by byl i před cizinou ukázán zvláštní ráz i bohatství heraldiky české, ale výzdoba ta byla by i vděčným oceněním životní práce Kolářovy. To se mohlo při zprávě o vydání Kolářovy »Heraldiky« očekávati. Bohužel se nestalo. Takto nutno tudíž hledati cenu »Heraldiky« Kolářovy jako pravé Popelky pouze v textu, a v tom ovšem jest cena její nemalá. Jestliž ona mohutným základem, na kterémž se již lehčeji může pokračovati. Z každé řádky její vidět práci mužů zanícených pro vědu a dlouholetých pracovníků na této roli.

Celé dílo má se skládati ze dvou částí. Z první všeobecné, která v 18. oddílech obsahuje heraldickou propravu, poměr české heraldiky k cizím, výměry heraldické (hledě k stáří, právní platnosti a vnějším i vnitřním rozdílům erbů), heraldický a umělecký rozvoj erbů, dějiny erbovního práva, literaturu heraldiky, zřídla a pomůcky, posléze podrobné popisy a ocenění částí erbovních.

V druhé slíbené části, rozdělené ve čtyři oddělení, bude vypsání kmetských velikých a rozšířených rodů v Čechách i na Moravě, vypsání erbů panských i vládyckých rodin českých a moravských, vypsání rodů cizích (po 1520 přistěhovalých) a erbovních.

Část tato, hledě k domácí heraldice, bude ještě cennější než I. část všeobecná.

V předmluvě líčí vydavatel A. Sedláček prostým, ale zajímavým způsobem, jak se seznámil s M. Kolářem, způsob jeho práce a vznik »Heraldiky«. Potom následuje rozvržení díla, ú od do heraldiky, vznik erbů, čím jest heraldika česká samostatná a původ i působnost herotů. Spisovatelé uvádějí zde společné erby českopolské, pouze těmto dvěma národům vlastní, zavínutou střelu (na nejstarších pečetech českých i polských z 13. st. není zavínutá, nýbrž nasazená na luku), lekno, podkovu se střelou, wierzczék *N*, nalezč, kušaba a j., příčina však této shody podána není. Aby již v 13. stol. pouhá obliba v erbovním znamení způsobila tak veliké rozšíření erbů, není možno.

Ke stejným nebo velmi podobným erbům v Čechách i zemích sousedních, z nichž uvedeni v Čechách i Kaplířové a v Sasích vládky z Polenska, připomenouti dlužno, že Polenští kvetou posud, ale neužívají křídla šachovaného, nýbrž stříbrného s červeným břevnem, a za klenot mají muže v modrém rouchu, Kaplířův klenot pak byl složené křídlo. — Donnersteinarové z Donnersteina jsou rodina až s vládkami z Křikavy [Sedl. Hrady XI str. 166, 167, 247, 249, 262, Hugo z Dorašteina, z Křikavy (1345—53), Jindřich Kolman z Durnšteina odj. z Křikavy (1384—1425)]. V oddíle tomto nalézáme ještě vypsání zvláštností erbů v Meklenbursku, Pomoranech a letmo dotčeno i erbů v Bosně, Chorvatsku, Korutanech, Bavorsku, Vestfálsku, Porýnsku a ve Švýcařích.

V oddíle II. (»Vyměření heraldická«) obírá se spisovatel výměry erbů, heraldiky, heralda (z herold), původem slova erb, rozříděním erbů, příklady erbů a odznaků přidaných (zde na str. 16. správnější by asi bylo: »Vládky z Klukovie, jichž praotec Jan byl ok. r. 1357 král. podčeším, užívali na štítě poháru«), po té pojednává o erbech měšťanských, o nabytí jich řádem ve vojště (tu nutno opravit: »Slechtictví nabyté v Rakousku 30letou službou vojenskou v stavu důstojnickém jest dědičné pro přímé potomky«) pak v erbech manželek a vdov. Následují výpisy korporací světských (států, zemí, úřadů státních, měst, obcí), erby duchovenské a řádů duchovních. Zájímavé a obsažné jsou zvláště odstavce o znacích artikulovaných a neartikulovaných (výrazné a bezvýrazné) a mluvicích (erby daly jména rodinám, erby od jmen a osad a jména šlechty od erbů).

Tato část jest mnohými příklady doložena.

Překvapuje zde (str. 29–30) mínění, že Ježovští a Loubští z Lub a Sobětíci ze Sobětic jsou větve rytířů z Janovic a z Klenového. Není zde doloženo, a věc by potřebovala širšího objasnění. Vůbec čeká české heraldiky ještě mnoho práce a luštění záhad.

Důležitá jest zmínka o témž původu Varlychů a hrabat z Bubna s Markvarty z Hrádku (str. 30); naproti tomu jest bezpochyby omyl u Jana Kalousa z Červ. Újezdce (str. 31) jenž jest asi jedinou osobou s Janem Jaroslavem z Červ. Újezdce, který měl na štítě okola a žil též okolo 1623 u Rakovníka (na Modřejovicích a Slabcích). Chatrná kresba pečeti snadno může zmýlit, že vidíme kalousa, kde má být sokol. Až propátrní se též archivy moravské, vyjdou zajisté nové a zajímavé doklady na světlo.

III. oddíl zahrnuje dějiny erbů, erbovního práva a heraldiky (str. 35–42). Počínaje odznaky na řeckých a římských vojenských praporecích a peněžích, lodích, budovách i náčiní, přechází spis. k prvním znakům šlechtickým, vyvinutým válkami křížovými, zmiňuje se o pověstech o vzniku českých erbů u Milána a pojednává o nejstarších znacích české šlechty v XIII. stol. jednoduchých i dvojitých, panských, vládyckých a měšťanských.

Potom vykládá se o helmici na pečetech jezdeckých a na štítech.

První úplný znak, štít s přílbicí a klenotem jest erb páně Tasův z Tasova (1281–93) z Jencův z Šumberka (1281). Dvě přílbice na štítě užíváno až v XV. stol. (1436 u Kašpara Šlika). Následuje vývoj přikryvadla (fafnrochů) v Čechách od počátku XIV. st. Vznikly ze závoje, který přikryval přílbu a chránil jezdce před úpalem slunečním (posud u vojsk osadních ve Francii, u Arabů a j.), zvláště k ochraně týlu a šíje.

Štítonoši vyskytují se u nás již 1259. Dědiční byli až v XVI. st. Pěkně jest dále líčen úpadek heraldiky v XVI. st. jak v blasonování, tak i přeplňováním a v kresbě znaků. Podle uměleckého vývoje rozdělují spisovatelé znaky na tři doby: I. do vymření Přemyslovců, II. do 16. stol., kde všechny částky štítu se řádně vyvíjely a došly k platnosti a III. úpadek znaku od 16. st. až na naše časy. Teprv čilejším pěstováním heraldiky v posl. čtvrtstoletí učiněn opět návrat k lepším formám starým. Ovšem chyb na mnohých moderních stavbách nalezneme mnoho.

V oddíle tomto (str. 38.) vyskytla se zase záhada. V příkladech, kde znakem byla (na pečetech) pouhá přílba s klenotem, uveden též Svojsě ze Stetlina. Kerý to rod? — ptá se čtenář. Malá poznámka v závorce byla by věc osvětlila. Jest Svojsě ze Vzdun (druhdy »de Staetlina«) z rodu pánů z Heršteina a Vilharic (Viz Kolář, »Nejstarší pečeti« str. 20.). Ale záhada jest v jeho znaku. Kolář v »Heraldice« (str. 38.) praví: »má na své pečeti helmici se dvěma hořícími kotouči«, ale v »Nejst. pečetech« praví: »dvě stočená paví péra« (totéž i v »Heraldice« str. 323.), na str. 242. pak v »Heraldice« má klenot ten za desku ochrannou, ozdobenou peřím (u Svojsě ze Vzdun z 1393). Kde jest pravda? Myslím, že pravdu má Kolář v »Nejst. pečetech« neb konečný klenot pánů z Heršteina byl dva vějíře z pavích per na zlatých násadách a vějíř z pavích per na pečeti, ryté ne příliš pečlivě, suadno se může podobati hořícímu kotouči i desce ochranné.

Ve IV. oddělení hovoří spisovatelé o dějinách erbovního práva. Erby dělí se tu na dvojí: vydržené nad píměť lidskou a udílené. Ony ustály se u stavu panského do konce XIV. stol., u vládyckého v husitských válkách. Následuje, kdo měl právo udíleti erb. Nejstarší doklad toho jest od Karla I. (IV), z české kanceláře vydán první za Jiříka z Poděbrad. Potom se líčí význam starších a novějších erbovních listů. právo palatinů (viz zvláště Trčkovský palatinát; k tomu dodávám jen, že Jaroslav Bořita z Martinic obdržel palatinát 26. září 1633 a Přibík Frant. Jeníšek z Újezdu obdržel za klenot orla čís. 1642). Následuje potvrzování a obnovení erbů, změny jeho. Polepšení erbů doloženo tu četnými pěknými příklady. V popisu znaku pánů z Píchovic (str. 56.) praví se nesprávně: »ve druhém poli lva stříbrného na červeném štítě« a »ve třetím poli na červeném štítě tři stříbrné krky labutí«. Má býti: »ve druhém červeném poli«, jak jest i u 1. a 4. pole správně psáno, neboť pole není štít.

V oddíle V. vylučuje se erbovní právo a stejnost erbů. Chvály hodna jest tu veliká hojnost z dokladů o stejných erbech vzatých z pečeti, ale odvozovati z identity erbů vezkrze příbuznost rodovou nelze hladce. Hlavním pramenem erbovním jsou v XIV. a XV. stol. pečeti, a u těch schází předležitá známka heraldická — barva!

Mnohá rodiva, ač měla erbovní znamení totéž (růži, lva, kohouta a j.), lišila se barvami znamení. Poněvadž pak právě těchto rozdílů v barvách namnoze nikdy se již nedopátráme, nemůžeme s tou jistotou tvrditi příbuznost jejich, jak se v této kapitole děje. Také pravidlo, že rod, který má část znaku jiného rodu, jest s ním téhož původu, sotva ostojí. [Karlové ze Svárova (znak telecí hlava) snad prý jsou téhož původu s Anděly z Ronovce (znak býk). Kuneš Naxera z Chotějovic (str. 78.) dává se za příbuzného z Bradskými z Labouně, ačkoli pochází z Moravy. Také velmi nejisto jest, zda-li původ hr. Chotků týž jest s hr. Lažanskými. Onino mají půl kola, tito jen loukoť o dvou špicích Třebe dříve shledati všechny pečeti těchto rodů v 14. a 15. věku aneb dokázati souvislost jejich rukopisně. Pánové ze Švihova a Poleně (str. 79.) jsou prý praotci rodu »loukotě«, ale městečko Poleň má jen p.) nich znak celého koně (Čas. Společ. přátel starož. roč. VII. znaková příloha)].

»Není na snadě domněnka« (str. 80.) že i Kocové z Dobrše, Řesanští a Štěnovští z Kadova patří k erbů »loukoť«! Důležité tyto otázky zodpovědí se teprv dalšími studii pečeti a starších pramenů rodopisných.

(Dokončení.)

Různé zprávy.

Dodatek ke článku „Pamět Stanislava Bořka Dohalského“ (»Časopis« XI. č. 3.). Ve článku p. J. P. Hille »Pamět Stan. Bořka atd.« z r. 1681 uvádí se (na str. 132 7. doba) »Pan Rojal (?) z Bibršteina.« U vydání položen jest za jméno Rojal otazník, ale neprávem. Pisatel pamětí Stanislav Bořek Dohalský byl dobrým znalcem šlechty (až na nedopatření o Šašcích z Mezihoře, které počítá k novým rodům [Šašek z M. v průvodu Lva z Rožmitálu] a dobře dal před přídomek z Bibršteina jméno Rojal (v rkp. jest asi Rogal, což p. vydavatel změnil v Rojal). Erb Bibršteiňů jest totiž roh jelení červený. Rod byl hojně rozšířený i v Polště a erb jeho nazván dle tamního zvyku vlastním jménem »Rogala« a dle znaku toho jako v četných jiných případech psal se rod z Bibršteina-Rogala. Stan. Dohalský zase dle způsobu českého dal Rogala za jméno rodové do předu a tak vzniklo Rogal z Bibršteina. Rod z Bibršteina Rogala kvete posud.

A. Masák.

„Voprašování starejch věcí“. V Chocni vycházející »Lidové noviny« uveřejnily v č. 101 ze dne 9. ledna 1904 ve zprávě o zasedání obec. zastupitelstva v České Třebové také toto: »Bylo navrženo zvýšiti příspěvek museu z 25 K na 50 K. Tu povstal věhlasný muž »pan rada« sklenář Felix Mehl a prohlásil slavnostně, že »dvacet pět korun na voprašování starejch věcí je dost!« Znamenitě také bylo doznání páně starostova, že nevěděl, že museum městské jest zvláštním spolkem, ač on, pan starosta, jest předsedou tohoto spolku. — Známe sice ze zkušenosti, kterak a kde pohlížejí na musea a kterak je podporují, ale přece nechtěli jsme věřiti ve spolehlivost této zprávy; se strany věrohodné byla nám však nejen potvrzena naprostá její správnost, ale poukázáno i k tomu, že zpráva se zřením ke skutečnosti jest velice šetrna. Nevědouce, zapsali-li si Třebovští nadšený projev svého radního, otiskujeme zprávu sami pro lepší pamět a na výstrahu potomkům. Vzpomínáme, že nedávno hájili se Třebovští v denních listech proti nevlastenectví; z projevu radního Mehla přece dýše vřelý zájem pro kulturní snahy i velice prohloubené uvědomění...

Cerný.

POKLADNÍ

Společnosti přátel staro-

za rok

Příjem.	Účet díla »Staro- městský rynek«		Účet Spole- čnosti		Úhrn	
	K	h	K	h	K	h
	Zůstatek z roku 1902 v hotovosti	92	76	2407	17	2499
Vklad u pošt. spořitelny			100	—	100	—
Odkaz Frant. Sklenáře v Krabčicích			400	—	400	—
Členské příspěvky			3600	85	3600	85
Předplatné	695	—			695	—
Dary	224	—	160	86	384	86
Za prodané reprodukce »Stížného listu«			94	60	94	60
Za prodané publikace			74	03	74	03
Zemská podpora			1000	—	1000	—
Za legitimace			6	90	6	90
Úroky			60	48	60	48
Odkaz p. Ant. Spitzara ve Zvoleněvsi			180	—	180	—
Vybráno při výletech			15	80	15	80
Vybráno z pošt. spořitelny			456	56	456	56
Rozličné příjmy: F. Zuman za vazbu knihy K 1'20, A. B. Černý převzal publikaci »Karlův kam. most« za K 31'34, L. Šnajdr za zvl. otisky K 10'39			42	93	42	93
	1011	76	8600	18	9611	94

V PRAZE, dne 31. prosince 1903.

Čeněk Kušta,
t. č. pokladník.

ZPRÁVA

žitností českých v Praze

1903.

Vydání.	Účet díla »Staro- městský rynek«		Účet Společ- nosti		Úhrn	
	K	h	K	h	K	h
Knihtiskárně Aloisa Wiesnera za tisk a papír	271	46	2498	83	2770	29
Za reprodukce »Unii« a za fotografie	654	80	1576	88	2231	68
Za tiskopisy a litografie			57	93	57	93
Honorář za články v »Časopise«			273	90	273	90
Poštovné, známky novinářské i listovní, vý- lohy expediční	20	—	343	40	363	40
Honorář administrací			710	—	710	—
Nájemné z místnosti K 168 —, ze skříní K 40 —			208	—	208	—
Za knihy a vazby			112	36	112	36
Novoročné, dary a cestovné			58	50	58	50
Za sbírku pečeti Jos. Mejtského			420	—	420	—
Čestný dar prvnímu jednateři			400	—	400	—
Manip. poplatek pošt. spořitelny			23	13	23	13
Vloženo do pošt. spořitelny			456	56	456	56
Správní výlohy (ověření plné moci, pozdravné telegramy, věnec a stuhy k pohřbu Zeye- rové, pozvánky k výletům, potřeby kance- lářské, kolky, slošní listy pošt. spoř., za- rámování diplomu prvnímu jednateři) . . .			181	88	181	88
Rozličná vydání			74	53	74	53
Zůstatky na rok 1904:						
Vklad u pošt. spořitelny			100	—	100	—
Nevyplacený, ale knihovně zajištěný odkaz Fr. Sklenáře v Krabčicích			400	—	400	—
V hotovosti	65	50	704	28	769	78
	1011	76	8600	18	9611	94

S veškerými doklady podrobně porovnali a zcela
správnými shledali:

Jos. K. Khop,

Aug. Malec,

Frant. Růzha,

dozorcové spolkoví.

Príspevky k dejinám rodu Práchňanského z let 1519—1530. (Z register soudu komorního.) 1519. Jan z Práchňan pohání Sancturyrna z Nedvo-
jovic, úředníka mince krále JMti na Horách Kutných proti Václavovi a Bohu-
slavovi bratřím a Divišovi, strýci jich, nedílným z Elkuše (1 F β str. 17). —
1519. Týž poh. Martina Vrabce z Medvojevic proti týmž (tamtéž str. A 27). —
1520. Alžběta z Petrovic a od Hory Kutny poh. Zikmunda Anděla a Ronaze,
Jana Borně z Lhoty, Jana z P. úředníky mince král. J. Mti k svědomí proti
Jiříkovi Samuelovi (t. B 10). — 1521. Václav Lorecký z Elkuše poh. Jiřka
Hašů z Újezda a na Malešově proti Janovi z Práchňan a na H. K. (ib. B 21). —
1524. Jan Bernart z Hoštic pohání šefmistrův a rady i vši obce města Hory
Gutten, aby poslali úředníky své, mezi nimi Tomáše, nájemníka z domu
někdy Petra z Pr., Lidmily manželky téhož někdy P. z P., proti Mikulášovi
z P. (E 11). — 1525. Jakub Sak, měšť. pražský poh. týchž, aby položili
smlouvy svatební, jednu, která jest se stala mezi někdy Janem z P., synem
Bartošovým a někdy pannou Annou, dcerou Jirky z Ilkuše, a druhou smlouvu,
která se stala mezi Václavem a Bohušem bratřimi z Elkuše a Jakubem Sakem
a třetí smlouvu, kterou jsou učinili týž bratři Václav a Bohuš s Elškou,
sestrou svou, o díl její že jich potřebuje proti Václavovi Loreckému z El-
kuše k svědomí (F 1. — 1526. Jan Bernart z Hoštic poh. Justinu, manželku
Mikuláše z Pr. měšťku na Horách Kutných a Beneše, žida z Ronova proti
Mikulášovi z Pr. (G 10). — 1532. Mikuláš P. na Horách K. poh. Mikuláše
Bajchovského z Raškovic na Tlustovousích z toho, aby položil list, kterýž
týž Mikuláš z Pr. psal jemu Mikulášovi B. letto 1530, jehož jest datum ve
střadu po sv. Kryspínu, aby jemu Mikulášovi z Pr. on Mikuláš B. všecky pe-
nize navrátil, kteréž jest někdy nebožtik Jan B., otec jeho, pobral lidské
z gruntův v Neškaredicích, a též peníze dotčeného Mikuláše z Pr. a Matyáše,
strejce jeho, za dědiny tu v Neškaredicích, a též spis, co jest těch obojích
peněz on Jan B. pobral, kterýž v témž listu od něho Mikuláše byl poslán,
že toho potřebuje proti témuž Mikulášovi B. (K 21). — 1532. Týž poh. Alše
a Petra, bratří vlastních Janovských ze Sentic a Karla Janovského odtud
ze S. i na místě Hynka ze S., bratra jeho mladšího let nemajícího, aby po-
ložili list, kterýž jim týž Mikuláš psal, chtějí-li s ním o spravedlnost, kterouž
témuž Mikulášovi z Pr. dala listem pod svou pečetí a jiných dobrých lidí
paní Anna ze Soutic, teta jich po otci svém, chtěli-li by s ním o to přátelské
shledání činiti a se smluviti, že ji potřebuje proti témuž Alšovi a Petrovi
ze S. (K 21). — 1524 Václav Lorecký z Elkuše pohání Mikuláše z Pr., Zik-
munda a Matyáše, bratří vlastní a nedílné odtud z Pr. na Horách Kutných,
viniti je chce, jako držitele statku někdy Bartoše z Pr., oba téhož Mikuláše
a někdy Jana z Pr., otce týchž Zikmunda a Matyáši, ze svrchkův a nábytkův,
v kteréž jsú se někdy týž Bartoš a Jan, syn jeho, uvázali v Lrci a Libe-
nicích, a to zejména o tyto: o 7 kožichův kuních, o sukne, o šaty ložní etc.,
o vobílí, o pšenici, o ječmen, o žito, o voves, o sfady, o vory, o pluchy,
o syry, o máslo, o koně, o krávy, voly, o svině, o ovce, práva žádného ne-
majíce, a oni Mikuláš, Zikmund a Matyáš z Pr. jakožto držitelé statku jich
jemu Václavovi Loreckému těch svrchkův, k nimž lepší právo má, jemu nav-
rátiti zanedbávají (Kvatern 3 F str. D 10). — 1530. Mikuláš z Pr. poh. Mikulá-
še Bejchovského z Raškovic, viniti jej chce jako dědice a držitele statku
někdy Jana Bejchovského z R. otce jeho, že mu pobral peněz pustrechních
Václava Heflířského z gruntu v Neškaredicích (Rej. černá půhonná 1530—33
6 F str. 814). — 1530. Týž maje sobě právo vzdané od Anny ze Soutic, dcery
někdy Jana Janovského ze Soutic pohání Alše a Petra bratří vlad. Janovských
ze Soutic a Karla J. ze S. strýce jich, jakožto držitele statku někdy Jana J.,
otce nadepsané Anny, i na místě Hynka z S. jmenovaného Karla, bratra
mladšího let nemajícího, určiti že otce z 9 kop gr. č. a šatů odkázaných
kšaftem Jana Janovského, otce týž Anny, Cimutě, duši své a sestře též
Anny. (A 5.)

Dr. Jos. Teige.

Naše památky.

F. Velinský.

O zachraňování památek se více mluví a píše, než prakticky koná. Zejména památkám podřízenějším — psaným knihám, listinám, výšivkám, nábytku, nářadí, sklu, nádobí kovovému, rezbám a pod. — věnuje se málo pozornosti a věci ty mizejí buď ničením neb prodáním.

Dnes starají se o záchranu na venkově jen musea a v těch opět jen několik málo osob, které jeví zájem o památky. Osoby ty časem však umdlí, zhostejní, aneb narazí na překážky, které jim práci znechutí. To vše děje se proto, že celé sbírání ponecháno je jen náhodě, neboť tam, kde není nikoho, kdo by zájem o památky měl, nesbírá jich nikdo. A takových míst je více než těch, kde se k sběru pomáhá. I lidé inteligentní a jinak horliví jsou v té věci vlažni. Třeba tudíž hledati nápravu a poněvadž na pomoc země ani státu mysliti není možná, lze spoléhati jedině na naše sbory samosprávné, hlavně na výbory okresní a větší obce. Nutno působiti k tomu, aby v každém okrese zřízeno bylo krajinské museum, které by akcí památkovou s prospěchem vykonávalo. Mimo správu, která k řízení takového musea bude povolána, třeba však ustanoviti — a na to kladu hlavní důraz — řádně honorovanou sílu, která by řízení musea se podjala a na záchranu památek v celém okrese soustavně pracovati počala. Naše uvědomělé okresy učiní v té věci dojistá co možno a nebudou litovati obětí. Musí ovšem dostati se jim dříve vybídnutí a tu považují Společnost přátel starožitností českých za nejvhodnější k tomu, aby v tomto směru pracovati počala a před projednáváním výročních rozpočtů naše okresní výbory a i větší města upozornila a je požádala, by se na založení museí usnesly a náklad k tomu povolily.

Založením muzeí nebudou se sly třístiti, ale zachová se co možno vše. Leckdo by dnes cenný předmět daroval, ale je mu nepohodlné, aby měl se zasíláním, dopravou aneb jiným způsobem obtíže, jindy pak sám neví, zdaž to, co má, nějak jest důležité. To vše však odpadne, bude-li k účelu tomu ustanovená osoba procházeti naše obce — jak jsme to před výstavou národopisnou činili — dům od domu a když v příčině odevzdání darů vše sama obstará a vyřídí. Takto zjistí se naprosto vše, co v okrese pamětihodného se nalézá a bude působeno k získání buď darem či koupí. Věci, které jsou památkami rodinnými, budou vedeny v patrnosti a získají se, až přejdou jednou do rukou, které na ně váhu klásti nebudou.

Za nynějšího čekání a nic nedělání dojde k uzákonění zákazu vývozu památek, až už tu vlastně nic nebude. Nechceme-li tudíž přijíti naprosto pozdě, pak přikročíme k činu aspoň teď, abychom zachránili, co ještě zbývá! Co platny všechny pěkné návrhy, resoluce a podobné, když nemají výsledku a když celá akce ponechává se jen na zdařbůh těm kterým amatérům! Jsou dnes celé okresy, kde pracuje z ochoty člověk jen jeden a je kolik okresů, kde nepracuje nikdo! Takové okresy jsou však eldorado překupníkův a obchodníků starožitnostmi.

Častější schůze přátel památek mnoho by působily k tomu, aby zájem pracovní se živil, aby nadšení jednotlivců neutichalo. Dnes sejdou se tito dobrovolní pracovníci jen zřídka kdy, z pravidla se ani neznají a nemohou bližších styků navázati. Kdyby se však scházeli a o svém bádání a sbírání i o jeho výsledcích si pohovořili a zkušeností svých si sdělovali, působilo by to jistě příznivě na další jejich činnost a přinášelo akci sběrací platné výsledky.

V roce 1902 učiněn pokus se schůzí takovou v Pardubicích. Než ze schůze té, která bez stanovení jakéhokoli programu měla býti právě jenom schůzkou přátelskou, jež měla seznámiti účastníky z českého severovýchodu, vyvinula se mimo očekávání pořadatelů velká schůze sjezdová, která nevyhověla té myšlence, jak jsme ji naznačili, a nepřinesla proto žádoucího užitku.

Schůze 1903 odbyvati se měla v Chrudimi, leč důležitými okolnostmi s ní sešlo.

To však jsou jenom pokusy sporadické, nijak organisované a přece pořádání schůzí takových zaslouhvalo by rozšíření největšího. I v této věci měla by Společnost ujíti se iniciativy a působiti k tomu, aby se každoročně po celé zemi dle určitých okrsků (na př. bývalých obvodů krajských) schůze takové konaly; myslím, že by provedení nepůsobilo obtíží, kdyby se v centrech okrsků obrátila ke snaživým jednotlivcům, kteří jí známi jsou a kteří by prací se podjali. Připomínám, že práce se schůzí, která se obmezí na počet nějakých deseti účastníků, nejsou velké a že je každý přítel památek ochotně vykoná. Zakoření-li se tyto schůze, budou

se účastníci na ně předem těšiti, materiál si připravovati a s tím větším úsilím pracovati, aby se výsledky co možno největšími vykázáti mohli. Je však třeba, aby schůze ty byly organizovány a tu je rozhodně na místě, aby Společnost přátel starožitností českých přátele ty sama svolávala a k tomu působila, by tvořily určitý pevný sbor, který by po celé zemi platně působil.

Jsem přesvědčen, že při schůzích těch objevilo by se mnoho vhodných nápadů, jak prospěti celé akci beze všeho zasahování zákonného; návrhy nejvhodnější uveřejnily by se v listech a časopis Společnosti přinášel by zprávy o výsledcích schůzí, čímž by se stal orgánem přátel starožitností českých v pravém smyslu slova. Dnes mnoho pěkných myšlének zůstane nepoznáno, jelikož jednotlivci k jich napsání se neodhodlá aneb ani nevzpomene, že by uveřejněním jich prospěl. Ze schůzí by se však vhodné předměty vybraly a všem pracovníkům v časopise našem k posouzení předložily. Že by se našlo dost těch, kteří by pak k nim své zkušenosti a názhedy připojovali, o tom nepochybuji, a tím byli by všichni sběratelé ve stálém společném styku a jako se to děje u příslušníků tříd jiných, měli by větší zájem na tom, co se výkonů společných týče.

Dnes aspoň uveřejňuje se o sbírání, jak se v praxi prováděti má, buď nic aneb zcela málo. Každý přijde jen s výsledky hotovými, ale jak k nim došel, nepovídá. Tím nepřiúčí se však mladší, kteří ve věci pracovati chtějí, ničemu a každý počíná opět od počátku bez znalosti, učí se teprv a jest zralým mužem, než přijde k pochopení a poznání všeho, co měl věděti, než při zachovávání památek působiti počal.

Poučování jest proto třeba a v tom směru působil až dosud jedině platně pan Kliment Čermák, který spisy svými k výchově dorostu značně přispívá. A právě dorost je to, který nám schází a o jehož vychování a získání málo pečujeme. Tomu věnuje se se strany našich pracovníků málo pozornosti a nezmění-li se poměry, dá se očekávati, že přátel památek našich bude ubývati i že naprostá lhostejnost nabude půdy. Je proto mravní povinností našich pracovníků, aby vedle své práce badatelské a sběratelské hleděli také buditi a šířiti zájem v myslích mladých, aby každému, kdo sebe menší jiskřičku záliby k památkám jeví, radou i skutkem pomáhali, aby rozdmýchali v něm plným plamenem lásku k tomu, co z dob starých má nám býti odkazem předků, co má povznášeti a síliti naše vědomí národní. Tolik naříká se dnes na lhostejnost naší mládeže, ale tak málo se činí, aby se tomu odpomohlo. Nemá proto nikdo přehlížeti působení mladíčka, který na počátku nemotorně si vede, ale má mu dodávati chuti, síliti jej v jeho odhodlání a ukazovati cesty, jakými se bráti má. Kdo takto jedná, vykonal mnoho ve prospěch společné věci i ve prospěch momentu národního, neboť jest téměř jisto, že každý badatel jest mimo své záliby veden také

láskou k vlasti, již lépe poznává a si cení, než ten, který jen chladně neb dokonce s úsměškem k jeho počínání přihlíží.

Pro mladé horlivce jest mimo to potřebí určitého vodítka, které by jim ve všech případech pomáhalo a přispívalo. A tu by mělo dojít k vydání malého populárního spisku, který by obsahoval způsob sbírání a výpočet předmětů, na které se váha klade, dále poučení pro každý nahodilý případ, označení způsobů, jak se které věci konservují i uchovávatí mají a pod. O vydání takového spisku usnesla se schůze pardubická, dosud však známo není, k jakému se došlo výsledku. Spisek takový zakoupila by a rozšiřovala naše musea ochotně zdarma, neboť by jim tak kynula možnost získání nových příznivců a tím i nových akvisic pro sbírky. Praktická stránka spisu takového se ani dosti oceniti nedá a jedině ten, kdo se sbíráním v praxi zabývá, dovede ji posouditi. Připomínám, že spis musel by opravdu býti ve formátu kapesním (as tak, jak podobný ministerstvo osvěty v Německu vydalo) a že nesměl by býti nijak totožným s tím, co u nás ve věci té již vydáno bylo.

Abyste dostávalo se nám však stále mladých nadšených pracovníků, jest také třeba, aby již ve škole působeno bylo k tomu, by mládež na zachování památek dívala se co na dílo záslužné, sloužící historii národa našeho a jeho poznání ve všech směrech. Tu ovšem za stávajících poměrů nedá se více činiti než žádati naše učitelstvo, které po venkově jest hlavním podporovatelem našeho působení, aby nám dle možnosti i v zmíněném ohledu pomáhalo a mládež mu svěřenou k zachraňování památek nabádalo. Poroste-li tento zájem s mládeží a bude-li i dále živěn, pak najdou se v budoucnosti opět noví průkopníci, kteří budou dále budovati na díle začatém.

U nás se také seznamuje širší obecenstvo jen spoře s tím, co na poli práce vlastivědné bylo vykonáno. Střední stavy nedoví se o tom buď nic neb pramálo a zájem jejich není nikterak buzen, což je jednou z chyb největších. Neboť, ač se dnes přednáší o všem možném, tož populárních přednášek o zachraňování památek koná se pramálo; knihy odborné pak mimo kruh interessovaného čtenářstva nikam nevniknou. Proto také v tomto směru mohly by dobře prospěti zmíněné v předu síly honorované, jimž by pořádání přednášek v okrese se uložilo a které by měly dále za povinnost, seznamovati obecenstvo s nálezy v okrese učiněnými tím, že by populární vhodné články uveřejňovaly v listech krajinských. —

Stať tuto rozhodl jsem se uveřejniti v listě z toho důvodu, abych vyvolal diskusi, aby se o věci jednalo a našly se cesty třeba lepší a výhodnější. Podnikne-li Společnost v některém směru akci navrhovanou, pak získá si zajisté o záchranu památek zásluh značných.

Pomístné názvy z Ještěda. *)

Jáchym Proušek.

Jméno obce. **Světlá** (hejt. Turnovské, okres Českokubský), jméno úřední a lidové, genitiv do Světlý (Světlé). Německý název její jest Swětlá, okolní Němci říkají Zwetley. Světlá dělí se na vlastní »Světlou« a »Pláně«, roztroušené to domky na úbočí prodlouženého pásma Ještědského. Asi uprostřed mezi Světlou a Hodkami stojí tři domy ze Světlé a jeden z Rozstání, kde se říká »u tří filků«. V 2. čísle říkají »u rychtářů«; býval tu rychtář. Ostatní domy nemají zvláštního pojmenování. Dále je zde kostel sv. Mikuláše, biskupa.

Vrchy a skály. Nad Světlou vypínají se tyto vrchy: **Zámost**, kteréžto slovo dle pamětnice farní ve Světlé pochází prý z lužického slova Zagoist, Záhvozd či Zálesí, neboť až sem prostíral prý se ze severu pohraničný hvozd. Býval tu druhdy dubový les, patřící k záduší světelskému, odkudž vzato bylo vazbové dříví na kostel světelský. Rovněž tu lámávali kdysi kámen. — **Čihadník**, lom vápencový, druhdy velmi vydatný, nyní již opuštěný, z něhož pocházelo vyhlášené vápno světelské. Na tomto kopci číhali myslivci na zvěř a na ptáky, odkudž obdržel jméno své. **Boule**, příkrý vršek vyčnívající jako skutečná boule z úbočí ještědského. — **Stráž** za Světlou k bývalé panské oboře se táhnoucí slove **Chrby**. — Od Čihadníka na východ trčí do výše skála **Cikánovská**, kde cikáni rádi tábor svůj rozbíjejí. — O něco výše je skála **Machova**, o níž jde pověst, že se otvírá v čase velikonočním, když na Světlé zpívají se v kostele pašije, a že v ní skryty jsou velké poklady.

Vody. Na západ od Světlé pramení se v lukách potůček, jež lid jako vůbec všechny ostatní potoky v Ještědě jen slovem »potok« jmenuje. — Několik studní odvozuje jméno své od svých držitelů, nynějších i bývalých, jako: **Housřrova**, **Veselkova**, **Rychtářova**, **Smrčovská**.

Pole. V osadě Světlé není velkých statků a byly-li tu kdysi, jsou nyní většinou rozkouskovány. Proto zachovala si tu pole zvláštní jména jen po skrovnu. Domkaři jmenují pak zakoupené kousky pole podle toho, od kterého statku kousek onen koupili, jako: na rychtářově, na Hujačově, na Lebedově atd. Povšimnutí zasluhují pouze tato jména: na hátkách, v zádražích, na zahumení, na horách, na kopanínách, na chrbách, v Týrovkách.

Lesy. Selských lesů mimo »Hujačovo mejo« a farské »mejo« tu není. Panský les má různá jména: »Kulovatej«, nazvaný asi dle své podoby, ovšem chybně; **Veselkůvkout** patřil asi bývalému chalupníku světelskému Veselkovi (po válce třicetileté); **Havlíčkov**, nyní již jen paseka, většinou v pole

*) Ukázka z materialu sebraného dotazníky S. P. S. Č.

obrácená; K ý n a a T ý l e k neznámého původu. Všecky pastviny mají společné jméno »na horách«.

C e s t y. Cesta dolů ze Světlé do Vesce vedoucí slove »na kněžským«. V místě zachovala se dosud pověst, že tudy vedla zemská stezka do blízké Lužice, zejména do Žitavy.

P o v ě s t i. Stával prý tu před válkou husitskou klášter Mal-tánský a to v místech, co stojí fara.*)

P a m á t k y. V obecním inventáři nalézají se stará Práva městská ze 16. století. V zadu na několika listech připsány jsou některé místní poznámky počínajíc od r. 1701. V archivu farním jest v rukopisu německém popis osad kraje Boleslavského s některými příběhy dějepisnými, jež sepsal páter Vecka, bývalý mnich kapucín. kláštera Mnich. Hradištského a první světelský kooperátor okolo r. 1800.

J m é n o o b c e. Jiříčkov (hejtmanství a okres tentýž), jméno úřední i lidové (Jiříčkov), gen. do Jiříčkova. Německy slove též Jiříčkov, obecně Jiříčken. Dělí se na Jiříčkov, Plac a Vystrkov. V čísle 3. říkají »v chalupě«, v čís. 16. »na paloučku«, v čís. 20. »na place« a v čís. 31. »v kopánce«.

V r c h y. Je tu vrch velmi příkrý Vápenice, mající na temeni svém sluj »Liščí díru« a homolovitý kopec Horka řečená Hudcova (na západní straně stojí totiž chalupa Hudcova) na rozdíl od jiné Horky Ostré u Dol. Pasek se vypínající. Horka má temeno své opevněno valem a příkopem. Myslí se, že tu stávala strážnice pro ozbrojený lid, strážoucí stezku do Lužice. — Horka činí téměř začátek přirozené hráze mezi Čechy a Němci, tak zvané Čertovy zdi, o níž se bájí, že ji čert nasypal. V těch krajinách zuřil prý před časy stálý boj mezi Čechy a Němci, při čemž obyčejně Němcům zle se vedlo. Po kteréši takové půtce uvolil prý se kýs německý sedlák Játi duši svou čertu, pomůže-li jemu a jeho krajanům. Slovy sedlákovými přivolaný čert uvolil prý se vystavěti na hranicích mezi Čechy a Němci zeď, při čemž dal si sedlák podmínkou, že má býti hotova od půlnoci do prvního kuropění. Další podmínkou sedlákovou bylo, aby ta zeď byla z čediče a jednu míli dlouhá směrem k Ještědu se táhnoucí. Sedlákovi totiž začínalo již býti úzko a proto si dělal takové podmínky, neboť myslel, že toho čert nedokáže — ježto na blízku nebylo čediče — a tak že se opět vysvobodí z rukou čertových. Ale čert nedal se podmínkami odstrašiti a smlouvu přijal. V ustanovenou hodinu šel se sedlák podívat, jak si bude čert při práci počínati. Ten v ohromném pytlí snášel odkudsi čedičový kámen a jako z vody rostla mu zeď pod rukama. Ubohému sedlákovi začalo býti úzko, když viděl, že čert zeď brzo již dodělá a do kuropění ještě dosti daleko. Ale ještě v čas napadla ho spasná myšlénka. Vzpomněl si totiž, že v mladosti své často všecky kohouty v dědmě probudil a ke kokrhání

*) Omyl, vnesený do lidu pisateli, kteří nevěděli, že Dub Č., kde byl tento klášter, slul prvotně Světlou.

přiměl, sám-li dřív dovedně zakokrhal. Tak učinil i nyní, a hle všickni kohouti ve vsi jali se mu odpovídati. Takým způsobem nedostál čert svému slibu a smlouva byla neplatnou. Čert ve vzteku, že se mu nepodařilo uloviti dušičku sedlákovou, shodil napěchovaný pytel se zad a na tom místě, kam vše to spadlo, povstala veliká hromada — nynější to kopec Horka.

Na východním úbočí tohoto kopce jest pískovcová skála, do níž vydlabal si bývalý majitel její Hořák, vulgo Skalák své obydlí. (Viz povídku Skalák od Kar. Světlé.) Nyní tam již nezůstává nikdo.

Osadu protéká potok obecně Jiříčkovský nazvaný. Nedaleko od této osady v rokli »Široké obci« vytéká na východní stranu ze země pramének, jehož vodu považuje zdejší lid za svčenu a studánce té říká Svčinka. Malý rybníček slove Mlynářův, neboť patří mlynáři.

Jednotlivé kusy polí jmenují se tu: na chrbolci, na mēdenci, v Kýně, ve vladykách, na Chlomku, na chlumách.

C e s t a. Cestě z Jiříčkova do Vesce říká se »ve vladykách«.

P a m á t k y. Jak již vzpomenuto, bývalo před nedávnem na Horce skalní obydlí Skalákovo, jež Kar. Světlá svou povídkou zvčnila.

Při přestavbě domu čís. pop. 3. našel se hrnčec starých grošů ponejvíce samých míšenských, jež majitel mezi své známé rozdal. A dosud leckdy nalézají se tu při rytí v zahrádce u domu toho stříbrné groše míšenské.

Vesec (Turnov, Český Dub) název úřední i lidový, gen. do Vesce, rovněž tak zní i německý název. Dělí se na Vesec a na samotu Boudu. Před dobou josefinskou ukradl prý selský synek z čísla 8 panskou boudu na hlídání zvěři z lesa ještědského a z té boudy vystavěl si nuzný příbytek na pozemku, ježž byl od otce svého obdržel; odtud jméno té samoty.

V r c h y. Mimo Zákost a Chrby ostatní vrchy jako u Světlé. Pod Vescem vyvyšuje se nepatrná vyvýšenina nazvaná Chlomek.

P o l e. Polím a lukám pod Vescem říká se »na Chlomku«. Jiné pole má jméno »Vejměnek«, »v zátoku«, »na zahumení«. Kousek louky u čísla 8. slove »Mrchoviště«, neboť se tu před lety zakopávaly mršiny a patřilo to mrchoviště obci.

Polím a lukám při pramenu potoka Jiříčkovského říká se v Kýně.

Hodky (Turnov, Český Dub), obecně též Hodka, genitiv do Hodek; něm. Hodek. *) Dělí se na Dolní Hodky, Hoření Hodky, Týrovky a Chřastiny (samota). Domu čís. pop. 47. říká se »na Skalnici«.

P o l o h y. Osada tato vystavěna jest větším dílem na obci Světelské, která se tu časem mezi lid rozprodala, dílem na pozemcích od statků světelských a veseckých odtržených. Proto tu není sedláků. Okolní pole a louky patří dosud rolníkům ze Světlé

*) Správný název je L h o t k a! Pozn. red.

a z Vesce. Jména vrchův uvedena jsou již při osadě Světlé. Četné lomy mají jméno každý po svém nynějším majiteli.

V o d y. Osadou protéká bezejmenný potok, podle místa nazvaný jen slovem Hodecký. Tento potok vede se uměle do Hodek z Pasek příkopem silničním, neboť přirozeným spádem náležel by úvodí řeky Ploučnice, kdežto takto spěje do Mohelky a odtud do Jizery.

P o l e. Některým polím říká se tu »na Skalnici«, »na příhoně«, »v chřastí«, »na horách«, »v Týrovkách«, »v rokli«.

Hořeni Paseky (Turnov, Český Dub), obecně jen Paseky neb Paseka, gen. do Pasek, německy Passek. V místech nynějších Pasek prostíral se veliký obecní les smrkový patřící obci Světlé. Ve dvou domech říká se tu »u Smrčovských«. Je to asi památka po tom, že ony dva domy stály již, když tady prostíral se obecní les.

V r c h y. Nad osadou vypíná své skoro holé téměř hora Ještěd či obecně též Ježek nazvaná. O něco níže k západní straně je Malý Ještěd a k jihu Červený kámen. Pod silnicí ke družcovské straně je Kyselinčí kopec, kde rostou v hojné míře brusinky nebo, jak se jim tu říká, kyselinky.

Za Pasekami je skála Jeřmanská a nedaleko Suché (Kriesdorf) jsou Kamenná vrata.

V o d y. Z Hoř. Pasek spěchá k Osečné a odtud do Ploučnice bezejmenný potok (Pasecký), od něhož se oddělil potok spějící k Jizeře, potok Hodecký.

Bývalá studnice »Fryšiburna« (snad zkažené to německé slovo) přezvána je nyní Alainovou.

L e s y. Panský les, bývalá to obora, má různá pojmenování: u Mal. Ještěda, v Týlku, v Holé, Prajské mýto (kde ku konci panování Mar. Teresie tábořili Prušáci), u gransbuku, na výpřeži, u Červeného kamene, u Kamenných vrat, u Mal. Ještěda.

ZE STARÉ PRAHY.

Bronzová fontána v král. zahradě na hradě pražském.

Jan Herain.

V dolejší části král. zahrady, blíž letohrádku královny Anny čili Belvederu, stojí déle než 300 let bronzová fontána, znamenité to dílo slévačského umění, provedené v ušlechtilých formách renaissančních zručnou rukou král. puškaře a dělolijce, mistra Tomáše Jaroše z Brna. Málo světových měst může honositi se podobnou uměleckou památkou a jest věru div, že hrabivé ruce saské r. 1632 a švédské r. 1648 nedotkly se tohoto díla a neodvlékly je do ciziny, jakož učinily se světoznámými sbírkami Rudolfa II., jež jsou nyní po různu roztroušeny ve všech evropských sbírkách a museích.

Tab. VI. Celkový pohled se strany.

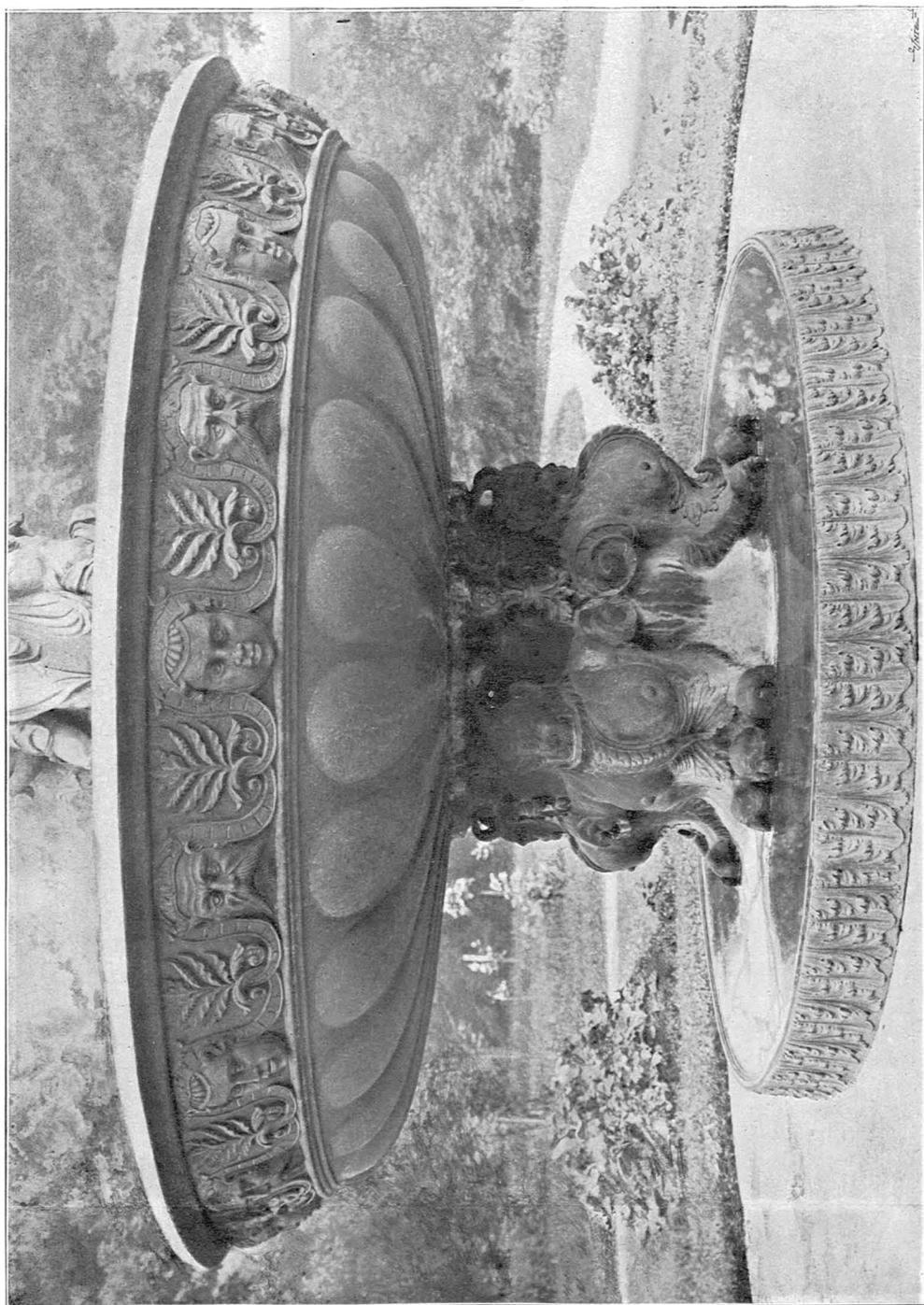
Bronzová fontána

Tab. VII. Hořejší část z předu.

v královské zahradě v Praze.

Fotogr. Fr. Dvořák, člen K. Č. F. A.

Tab. VIII. Podnož bronzové fontány v král. zahradě v Praze.

O kašně bylo psáno již mnoho, avšak teprve poslední léta, propátráním místodržitelského archivu v Praze, bylo zjednáno jasné světlo o vzniku jejím, jakož i o umělcích, kteří pracovali na výzdobě tohoto díla.

Prohlížíme-li si fontánu (tab. VI.) dnes a sledujeme-li archivní zprávy, pozorujeme nesouhlas; podle zápisů stávala bronzová kašna v kamenném basínu, zapuštěném většinou v zemi, jehož dnes není.

Kulatá bronzová (tab. VIII.) podnož, zdobená listovím, stojí dnes na kamenných plotnách, položených ve výši trávníku zahrady; z podnože

Obr. 2. Dudáček na vrcholi bronzové fontány.

vyrůstají čtyři fantastické nestvůry, nesoucí velkou mísu bronzové kašny, v jejíž vrchní části vidíme lidské masky střídající se s listy palmettovými. Ze středu mísy vyrůstá kulatý sloup, na jehož dřívku střídají se pastýři (tab. VII.) s řeckým Panem, bohem lovu a pramenů s kozlími nohami a jelenem na ramenou. Nad hlavami pastýřů a Panovou jest sloup kráslen festony a beraními hlavami. Horní menší mísu, spočívající na kulatém sloupu, ozdobil mistr vespod čtyřmi vypouklými dětskými figurami, jež společně se čtyřmi lidskými maskami nesou festony. Pastýřská nálada kompozice dovršena jest nejvýše na kašně postavičkou hrajícího dudáka. (Obr. 2.)

Bronzová kašna zámecké zahrady jest známa také jménem »zpívající fontány«, neboť při spuštění vodotrysku proudy

vod, dopadající z horní mísy na dolní, vyluzují lahodné jemné tony. —

Od r. 1534, kdy bylo započato se stavbou Belvederu, byla upravována i sousední královská zahrada, a to na místě, kde před tím prostírala se vinice panenského kláštera Svatojiřského na Hradčanech. Obě podnikal král pro potěšení manželky své, královny Anny Jagellonské. Za krále Ferdinanda I. bylo zbudováno kolik staveb pro hry a kratochvíle v té zahradě a rovněž i za potomních panovníků Maxmiliána II. a Rudolfa II. až do konce r. 1611. Byly tu stavěny nádherné orangerie, fíkovny, krytá arkádovitá loubí, kašny s vodomety, nádržky na vzácné ryby, střelnice, lvárna, míčovna. Od zahrady na západ bylo místo pro turnaje a pro hru honění ku kroužku, pak byl a dosud tu jest velký rybník, jenž byl napájen vodou, vedenou z rybníka od Liboce při letohrádku Hvězdě; z tohoto výše položeného rybníka byly napájeny i kašny v zámecké zahradě.

Poněvadž královská zahrada ležela od hradu na sever za hlubokým Jelením příkopem, dal král Ferdinand I. spojit ji s hradem přes Jelení příkop dřevěným mostem, jemuž se říkalo »Prašný most«, pojmenovaný pro množství prachu na něm. Ten most dal Rudolf II. opět přestavěti, nádherně ozdobiti a malovaným dílem okrášliti, zbudovav si nad mostem v prvním patře chodbu pouze pro sebe, aby nepozorovaně mohl choditi z hradu do lvárny a zahrady. — Most shořel při bombardování Prahy od Prusů roku 1757; místo něho byl zřízen násyp, vedoucí přes Jelení příkop, a zřízena tak silnice dosud trvajíc, zvaná »u Prašného mostu«. Na konci jejím, při severozápadním rohu královské zahrady, vystavěl Ferdinand I. při bývalé lvárně bránu v místech, kde stála do nedávna vojenská strážnice; brána tato jest již od 100 let sbořena. Výhodně od letohrádku královny Anny, tam kde teď jsou Chotkovy sady, zřídil král Ferdinand I. bažantnici, první toho druhu v Čechách. Mnohé z těchto staveb rozboural Rudolf II., aby zbudoval jiné stavby podobné, ale ještě nádhernější.

Jakmile byl zřízen vodovod pro hrad i pro zahradu, chystal se Ferdinand I. ke stavbě nádherné kašny pro zahradu.

Na králův rozkaz zhotovil r. 1562 arciknížecí dvorský malíř Vlach Francesco Terzio obraz a voskový model fontány, která měla býti postavena v zahradě před letohrádkem, jehož stavba se právě blížila dokončení.

V nepřítomnosti králově pečoval o stavbu letohrádku a zařízení zahrady syn jeho, arcivévoda Ferdinand, té doby místodržící v Čechách. Arcivévoda Ferdinand nařizuje dopisem, dne 9. pros. roku 1562 na Křivoklátě, královskému puškaři a děloljci Tomáši Jarošovi, rodem z Brna, aby došel na hrad pražský k Francescovi Terziovi, prohlédl si u něho model fontány a podle modelu aby učinil rozpočet, kolik kovu bude potřeba k ulití kašny. Spotřebu dříví lípového, na zhotovení dřevěného modelu k lití kašny,

i vosku na jemné výtvarné části modelu, má dodati **dvorský** rezbář Hanuš Peisser.

Jaroš zhotovil a králi předložil žádaný rozpočet, načež dne 23. února r. 1563 píše král z Innsbrucku svému synu, že Tomáš Jaroš dle předloženého rozpočtu bude potřebovati 50 centů mědi, 12 centů cínu, od lití pak požaduje za každý ulitý cent 28 rýnských.

Nabídku Jarošovu dal král zkoumat svému dvorskému slévači v Innsbrucku, Řehoři Löfflerovi, jenž právě lil bronzové sochy panovníků pro dvorní kostel v Innsbrucku; Löffler pravil, že by kašnu sléval za touž cenu co Jaroš, avšak žádal ještě příplatek na stravu za čas, jež by strávil v Praze při této práci.

V dalším dopisu vyslovuje král přání, aby tato bronzová kašna byla postavena v horní části zahrady, kde byla dříve pomerančovna a fíkovna, a zároveň nařizuje, aby byly při kašně zřízeny nádržky pro ryby.

V druhém svém dopisu arcivévodovi udává Jaroš, že sice bude potřebovati 50 centů mědi a 12 centů cínu, avšak ulitá kašna bude vážit pouze 50 centů, neboť asi 12 centů kovu ztratí se v žáru při slévání, takže by jeho práce stála (při 50 centech po 28 zlatých) 1400 zlatých; má-li již začít s prací, žádá za zálohu 700 zlatých, aby mohl platiti vosk i modelování rezbářovo ve vosku, a měl tím zálohu na svou práci a svých pomocníků, které musí platiti ze svého. Zálohu odůvodňuje tím, že podniká dílo choulostivé, ježto má plat vysazen až za práci hotovou; kdyby se mu lití nezdařilo, musel by poříditi dílo znovu na svůj náklad.

Král Ferdinand I. byl dobrý hospodář; požadavek Jarošův 28 zlatých od centu byl mu příliš velký i dal dopsati znova Řehoři Löfflerovi v Innsbrucku, chtěl-li by přece levněji lití, než jak Jaroš žádá. Löffler si věc rozmyslil a teď značně slevil ze svého dřívějšího většího požadavku; žádal již jen 22 zl. od centu hotové práce, a to bez příplatku na stravu. Dopisem ze dne 5. dubna r. 1563; zpravil král o této slevě svého syna v Praze; píše mu, aby zadal Jarošovi lití kašny, přijme-li 22 zlatých od centu, jak žádá Löffler, ale místo žádaných 700 zlatých zálohy aby Jarošovi vyplatil hned pouze 400 zl; se sléváním kašny má Jaroš začít hned, aby byla hotova ještě před koncem r. 1563.

Jaroš přistoupil na tyto podmínky a práci přijal; staral se pak, aby mu česká komora dodala měď a cín, kterýžto material neplatil ze svého, nýbrž měl jej dostati na účet české komory.

Když pak na zimu téhož roku ptal se král, která pokročily práce se sléváním fontany, a dozvěděl se, že ještě s ničím není začato, listem ze dne 14. listopadu 1563 z Prešpurku píše arcivévodovi do Prahy, aby vyslovil Jarošovi královskou nelibost nad tou liknavostí v provádění svěřených prací. Prodlení nebylo vinou mistrovou, nebo Jaroš nemohl s pracemi slévačskými počítati pro nedostatek mědi a cínu, ale i další události zdržovaly tuto práci, ježto za tím dne 24. července r. 1564 král Ferdinand I. ve Vídni zemřel.

Touto událostí uvázla práce delší dobu a potom opět nedostatkem peněz v české komoře; nedálo se nic ani za nového krále Maximiliana II., který v Praze sídlil jen zřídka.

Také hlavní navrhovatel modelu kašny, dvorský malíř arcivévody Ferdinanda, Francesco Terzio, naléhal od r. 1562 na zaplacení své práce. Ujal se ho král Maximilian II.; dopisem z Vídně dne 26 února r. 1565, píše české komoře v Praze, aby Francescu Terziovi vyplatila 455 kop grošů mš. a 32 kr. za malbu varhan u sv. Víta na Hradčanech, pak za tři portréty a za návrh a model na fontánu v zahradě hradu pražského.

Podrobnější zprávy o pokročilosti prací s modelováním a sléváním bronzové fontány umlkají téměř po tři leta; — patrně nebylo peněz, ani s dostatek materialu.

Po dlouhé přestávce hlásí 7. prosince 1568 Tomáš Jaroš, královský puškař a dělolijec, české komoře, že jest hotov se sléváním fontány a žádá, aby dala práci jeho odvážit, aby s ním mohlo býti účtováno za kolikaletou práci. Na tuto žádost vyslala česká komora Jakuba Riedlingera, správce hradčanské zbrojnice, a Volfa Hocha, písaře při zbrojnici, a nařídila jim, aby se odebrali do královské slévárny poblíže kostela sv. Víta na Hradčanech a tam na místě v přítomnosti Jaroše odvážili kašnu. Vážení předsevzato dne 13. prosince r. 1568 a to podle jednotlivých kusů, jak byla kašna sestavena; váženo váhou vídeňskou, ježž cent obsahoval 100 liber. Dle sestaveného účtu těchto úředníků, vážila spodní podnož fontány 30 centů 32 liber, velká mísa nad podnoží 27 centů 36 liber, střední sloup mezi dolní a horní mísou 22 centů a 29 liber, horní mísa s dudákem 11 centů 49 liber, tudíž byla celková váha bronzové fontány 91 centů 46 liber. Při účtu váhy poznamenala komise, že fontána jest úplně hotova a připravena k postavení v zahradě.

Jak vidíme, přepočeti se Jaroš ve svém rozpočtu důkladně, neb sliboval ulíti kašnu ve váze 50 centů, za tím však vážila v skutečnosti skoro jednou tolik.

Zbývalo ještě zhotoviti měděné a olovené potrubí pro vodovod k fontáně od rybníka v západní části nad dnešní jízdárnou, odkud byl přítok vody do fontány. K tomu však hned nedošlo, poněvadž Jaroš dostal naléhavější práce, a to slévání děl do Uher, kde jich bylo nutně potřeba a kamž musel se odebrati na rozkaz císaře Maximiliana II. koncem r. 1569 do města Košice ve Spišské stolici, aby tam na místě sléval děla pro císařské vojsko.

Poslední zpráva o mistru Jaroši jest ze dne 14. března r. 1570; krátce po té asi Jaroš v Uhřích zemřel, nebo dne 1. června r. 1570 píše císař do Prahy české komoře, že úmrtím mistra Tomáše Jaroše, uprázdnilo se místo královského puškaře a dělolijce na hradě pražském, o které se nyní uchází Volf Hofprucker, tovaryš dělolijce Řehoře Löfflera z Innsbrucku.

Císař slíbil sice toto místo Hofpruckerovi, avšak vymínil si, aby dříve učinil zkoušku mistrovskou na hradě pražském, a to,

aby sám sformoval a ulil dělo s celým příslušenstvím. Zkouška Hofspruckerova dopadla patrně dobře, neb později uvádí se již jako královský puškař na hradě pražském.

Stálý nedostatek peněz v pokladně české komory byl příčinou, že Jaroš za svého živobytí nedosáhl konečného zaplacení za práce se sléváním fontány. Dopisem ze dne 11. června r. 1571 prosí císaře Barbora, vdova po zemřelém Tomáši Jarošovi, aby byl sestaven účet jejího manžela za slití bronzové fontány, která nyní postavená stojí v zámecké zahradě, a zbylá část nedoplatku jí vyplacena.

Již o něco dříve dala komora česká sestavit účet Jarošův, týkající se spotřebovaného materialu a množství vyplacených nákladů, spojených se sléváním bronzové kašny. Dle tohoto účtu, sestaveného správcem královské zbrojnice na Hradčanech, dodán byl svého času Jarošovi ze zásob z král. zbrojnice tento material:

40 centů bronzoviny, různých starých nepotřebných hmoždýřů, 5 centů 8 liber čisté mědi v plátech, pak stará nepotřebná děla ve váze 61 centů a 5 liber, 9 centů cínu, 1 cent vismutu, celkem 117 centů a 13 liber váhy české, což na tehdejší vídenskou váhu přepočteno, obnáší 127 centů a 70 liber. Z tohoto materialu ulita kašna, jež pak dle vykonaného úředního vážení vážila 95 centů a 39 liber váhy vídenské.

Dle účtu české komory měl Jaroš, po případě jeho vdova, vrátiti 32 centů a 31 liber bronzoviny, což ovšem bylo nesprávně, neboť při přelévání v ohni, jeví se ztráta 10 až 12 procent kovu. Jaroš měl smlouveno 22 zlatých za jeden cent hotové práce i obnášel jeho požadavek při váze kašny 95 centů a 39 liber 2098 zl. 55 krejcarů. Na tuto práci dostal Jaroš r. 1566 zálohy 806 zlatých, mimo zmíněných prvnějších 400 zl.

Kov dodala komora Jarošovi ve svého, čítajíc si za každý dodaný cent průměrem 11 kop grošů mís, takže konečně vyčetla celkový náklad na bronzovou fontanu učiněný, za práci a material na 3323 zlatých 5 krejcarů a 2 haléře.

Pozorujeme, že při vážení kašny obnášela celková váha 91 centů 46 liber, kdežto při účtování počítá se váha kašny 95 centů a 39 liber, což dá se vysvětliti tím, že Jaroš později ulil ještě pro vrcholek kašny dvouhlavého císařského orla, který vyrovnává tento rozdíl.

Z dalších zpráv o kašně v archivu místodržitelském poznáváme jména umělců, kteří Jarošovi při práci pomáhali, a seznáváme různé materialie, což vše Jaroš platil ze svého.

Tak řezbář Hanuš Peisser obdržel od Jaroše za vyřezávání dřevěného modelu spodního podstavce a velké mísy 100 kop. Malostranský kameník Antonín Brocco de Campion, rodem Vlach, jenž byl též sochařem, obdržel za ciselování sloupu, horní mísy a dudáka 130 kop grošů. Za vosk na jemné výtvarné části modelu a za lůj k formování bylo vydáno 100 kop. Volf Hofsprucker pomáhal Jarošovi jako tovaryš ve formování a připravování mo-

delů po dvě léta a 6 neděl, počítaje platu za rok 100 kop grošů. Mimo to pracovali o podřízenějších pracích ještě tři jiní tovaryši po celý rok, z nichž měl každý ročně po 69 kopách a 10 bílých grošů. Za hlínu, drchanou vlnu, chlupy telecí a jiné hmoty vydáno 50 kop grošů. Za lípové dříví na model, dřevěné uhlí k vytápění pece při slévání bylo vyplaceno 100 kop.

Mimo to pomáhal Jarošovi Vavřinec konvář*), měšťan z Nového města pražského, který obrazy na formě kašny upravoval; sice pracoval celý rok, obdržev za ten čas 75 kop grošů, a mimo to mu placeno po jedné kopě týdně na stravu, takže celkem obdržel 127 kop grošů mš.

Tomáš Jaroš pracoval o nejdůležitějších částech s konvářem Vavřincem také po celý rok, sám vše připravoval a čistil, za což si čítal 100 kop grošů. Mimo to pracovali s Jarošem ještě dva tovaryši, z nichž každý měl týdně 40 bílých grošů platu.

Na náradí, jako: pilníky, dláta, zlatnické nástroje, přístroje k řezání, mosazné kartáče a jiné bylo čítáno 100 kop. Za železný drát, šrouby a železo ke stahování forem modelů bylo vydáno také 100 kop.

Celkový náklad vydání, která měl Jaroš se formováním a sléváním bronzové fontány, obnášel podle účtu, předloženého vdovou Barborou, 1770 kop a 11 bílých grošů.

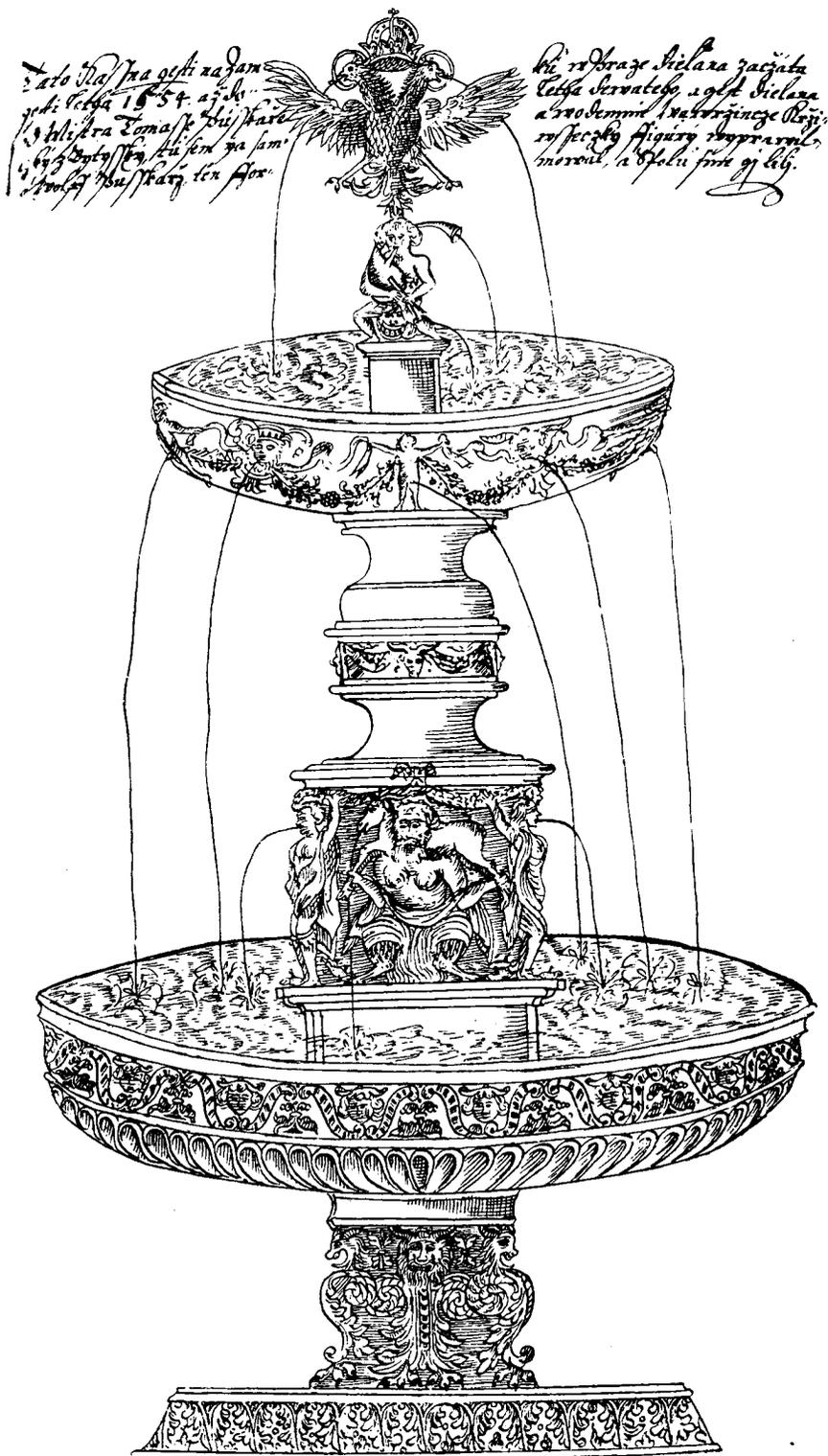
Ke konečnému postavení fontány v královské zahradě od doby jejího slití nedocházelo po několik let, nebyloť peněz v české komoře, ač fontána stála od r. 1568 v královské slévárně hotova. Teprve dne 12. května r. 1571 konečně nařizuje císař Maximilian II. české komoře, aby královský puškař Volf Hofprucker opatřil měď a olovo, potřebné na zhotovení vodního potrubí vodovodu v královské zahradě.

Z pozdějších účtů Volfa Hofpruckera české komoře dne 30. října r. 1579 dozvídáme se, kdy bylo v královské zahradě započato s postavováním a montováním bronzové fontány; podle zprávy Hofpruckerovy bylo započato dne 20. dubna r. 1571 a jak praví se v účtu, trvala tato práce od jara až do podzímku 1571.

Dříve však, než byla fontána převezena ze slévárny na konečné místo v král. hradě, byla provedena s vodotrysky fontány zkouška před zraky sama císaře Maximiliana II., na velkém náhradí hradu pražského, kde byla kašna postavena zatímně. Zdá se, že zkouška s vodotryskem dopadla dobře, neboť bronzová kašna mohla býti převezena do král. zahrady a trvale umístěna dole poblíže Belvederu, kde měly vodotrysky větší střík, nikoliv však v hořejší části zahrady, jak bylo původně zamýšleno.

Když byl postaven kamenný basin a kašna na něj umístěna a smontována, pracováno bylo teprve o hotovení a pak položení

*) Vavřinec konvář, jest mistr Vavřinec Křička, rodem z Bytyšky na Moravě, měšťan na Novém městě pražském.

Obr. 3. Bronzová fontána v královské zahradě v Praze.

Pérokresba Vavřince Kříčky z díla »Mathesis bohémica«.

potrubí od rybníka nad nynější jízdárnou dolů až ke kašně. Tato práce trvala opět asi tři léta, patrně zase nebylo peněz; k tomu účelu zhotovil Hofprucker 179 trub olověných, 48 trub měděných; celkový účet puškařův za zhotovení potrubí a dvoje stavění fontány zněl na 208 kop a 9 bílých grošů a půl haléře, materialu v to nečitaje.

Poněvadž ještě od r. 1571 až do r. 1574 dály se práce na rozvádění potrubí v královské zahradě proto, aby voda byla rozvedena na všeliká místa zahrady a skleníkův a do jiných vodních nádrží, můžeme míti za to, že teprve na zimu r. 1574 byly vodometry fontány uvedeny v činnost.

Z jiných účtů poznamenáváme ještě čtyři jiné mramorové kašny, patrně jako nádržky na vzácné ryby, o nichž vyskytají se zprávy již dříve. Z účtu ze dne 30. října 1579, kde činí se zmínka o bronzových litých sloupkách a kované železné mříži, na nichž se pracovalo r. 1573 a 1574, viděti, že nádržka bronzové fontány byla obehnána umělou železnou mříží.

Z účtu v místodržitelském archivu v Praze sezneli jsme jména umělců, účastných při této bronzové fontáně.

O umělcích, kteří pracovali na zpívající fontáně, známo je toto: Navrhovatel, dvorní malíř arcivévody Ferdinanda, Francesco Terzio, lat. Tertius, byl rodem z Bergama v Itálii. Pro zásluhy o umění byl Tertius arcivévodou 12. prosince r. 1561 povýšen do šlechtického stavu a psal se pak Francesco de Tercius. Tvůrce díla Tomáš Jaroš, Čech, rodem z Brna, ustanoven byl 2. listopadu r. 1543 od krále za královského puškaře při zbrojnici na hradě pražském s ročním platem 120 rýnských. Od Jaroše pochází mnoho krásných zvonů s renaissanční výzdobou, pak značný počet polních děl, jež sléval až do své smrti r. 1570 nejvíce pro císařské vojsko v Uhřích do války proti Turkům.

Volf Hofprucker, tovaryš Jarošův, zvonař a dělolijce, pocházel z Tyrol, stal se po smrti Jarošově jeho nástupcem, pomáhal mistrovi a po jeho smrti fontánu postavil.

Třetí umělec, řezbář Hanuš Peisser, byl dopisem ze dne 6. listopadu 1561 Barnimem, vévodou Pomořanským, doporučen do služeb arcivévody Ferdinanda. V protokolech městské rady Norimberské dne 12. května 1552, pak 13. června 1553 praví se o Hanuši Peisserovi, že řezal modely pro děla; byl patrně rodem Němec.

Antonín Brocco (Brocho) de Campion, jmenovaný jako kameník a někdy i jako řezbář, pracoval dlouhá léta jako mistr na stavbě letohrádku královny Anny; byl asi zručným řezbářem, když mohl pomáhati při císelování kašny. Rodem byl Vlach a usazen na Menším městě pražském, kde měl dům.

* * *

O této kašně bylo psáno již mnoho; ze starších spisovatelů má pojednání sice krátké, ale nejlepší Ferdinand B. Mikovec

v »Starožitnostech a památkách země české« vydaných r. 1860 v Praze; v dílu I. str. 175—177. Mimo to zmiňuje se Mikovéc, že v královské zahradě na Hradčanech stála ještě jiná bronzová kašna zhotovená konvářem Vavřincem Kříčkou z Bytšky r. 1554 až 1559, jejíž výkres s kraťoučkým popisem nalezá se v pražské universitní knihovně, ve sbírkách rukopisných pod názvem: »M a t h e s i s b o h e m i c a«, sign. XVII. B. 17. Prozkoumavše tento cenný rukopis, dali jsme pérokresbu fontány Vavřince Kříčky ofotografovat a podáváme (obr. 3.) pro zajímavost její vyobrazení. Poznáváme z vyobrazení Kříčkovy kašny, že jest to kašna, zhotovená Tomášem Jarošem; rozdíl jest pouze ten, že tato kašna má nad dudákem dvouhlavého orla, který však také býval na fontáně Jarošově, ale byl patrně později odstraněn. V podnoží fontány má Kříčka vyobrazeny karyatidy s listnatým ornamentem, čehož na Jarošově kašně není; jinak jest podnoží u obou kašen stejné.

Nahoře při vyobrazení Kříčkově čteme následující nápis:

»Tato kašna jest na zámku v Praze dělána; začata jest leta 1554 až do leta devátého (1559) a jest dělána od mistra Tomáše puškaře a ode mně Vavřince Kříčky z Bytšky, tu jsem já sám všecky figury vypravil a Volf puškař ten formoval, a spolu jsme ji lili.«

Podánilo se nám vypátrati tohoto neznámého českého umělce.

V účtech na místodržitelství v Praze za práce na bronzové kašně Jarošově, jak uvedli jsme v předu, nalézá se zápis, že Vavřinec konvář, měšťan z Nového města pražského, na kašně obrazy upravoval a po celý rok pracoval, dostav za to 127 kop grošů. Tento Vavřinec konvář, není nikdo jiný, než Vavřinec Kříčka z Bytšky, konvář na Novém městě pražském.

Dokladem toho jest zápis v knize kontraktů Nového města pražského*) oznamující, že v pondělí v den P. Marie Sněžné r. 1566 Vavřinec Kříčka z Bytšky s Dorotou manželkou koupili si dům na Široké ulici za 213 kop grošů čes. čili 426 kop mš.

Krátce před r. 1576 byl již Kříčka mrtev, neboť ve středu po neděli Exaudi r. 1576 vdova Dorota spolu s poručníky nad nezletilými dětmi po zemřelém Vavřinci Kříčkově prodala dům Erazimu Kohlmanovi.**)

Z toho, že na vyobrazení kašny jest nápis: »jest dělána od mistra Tomáše (Jaroše) a ode mně Vavřince Kříčky z Bytšky« — můžeme souditi, že tento nákras kašny provedený pérem, dělal Kříčka, jakož že i vše sám na obraz psal.

Práci tuto dělal asi krátký čas před svou smrtí, kdy již léta zapomněl, a v letopočtu zhotovení kašny chybil, napsav: »léta 1554 až do léta devátého (1559).« Kdežto mělo zníti: léta 1564 až

*) Archiv města Prahy. Čís. 2194. Kniha kontraktů Nového města praž. čís. IV., str. 325.

***) Archiv města praž. Čís. 2196. Kniha kontraktů Nov. města praž. čís. VI., str. 92.

do léta devátého (1569), což také dokazují účty prve jmenované. V rukopisu: »*Mathesis bohémica*« jest značné množství pérokreseb, představujících různá děla, hmoždíře a jiné práce zvonářské a puškařské, zároveň jest zde popis a návod, kterak se lijí tyto puškařské práce, a jak staviti pece zvonářské.

Podle ostatních výkresů a popisu k vyobrazením, byl Kříčka vynikajícím konvářem a puškařem, jehož působnost jest nám jinak dosud neznámá. Pochodě z Bytyšky na Moravě přišel do Prahy na hrad královský asi s Jarošem z Brna. Pro lepší ocenění přineseme později další výtah prací Kříčkových z rukopisu »*Mathesis bohémica*«.

Asi před 6 léty vydal spisovatel Josef Svátek zajímavou knihu: »Ze staré Prahy«, kde píše též mnoho o bronzové fontáně; na str. 141. praví, že r. 1571 musel ji Volf Hofprucker dvakráte přestavovat, ježto byly slabé roury položeny — toť holá nepravda, neboť v účtech o tom nic takového není psáno. Dále praví Svátek na str. 145., že Jan de Vries nakreslil pro císaře Rudolfa II. sedm nových kašen, které byly pak v král. zahradě postaveny.

Ve zprávách pražského archivu místodržitelského, otištěných v »*Jahrbücher der kunsthistor. Sammlungen des allerh. Kaiserhauses*« díle V., IX. až XIII., z nichž i my jsme čerpali, činí se sice zmínka o těchto nákresech, ale nic není známo o postavení oněch kašen; asi tedy Svátek se omýlil.

Ve »Zprávách spolku architektů a inženýrů v král. Českém«, ročník XXXVIII., čís. 5. na str. 6. a 7. jest kraťoučký, ale chybný popis bronzové fontány. Zhotovení fontány klade se na tu na r. 1554—1559 místo na r. 1564—1569; jako pomocník Jarošův udává se nesprávně G. Löffler, místo Volfa Hofpruckra a konváře Vavřince (Kříčky).

Příspěvky k dějinám městečka Svitávky u Boskovic na Moravě.

Frant. Lipka.

(Dokončení.)

Poslední nadání, pokud poměr poddaných k vrchnosti zkalen nebyl, zní následovně:

My kněz Lukáš Tomicius z božího smilování opat kláštera Hradiště, kněz Bartoloměj Capreolus převor, kněz Baltazar subpřevor, kněz Tomáš Šiler z Nového Jičína, probošt knihnický a farář cholinský, kněz Adam Štěnička, farář svitávský, kněz Jan Branický, farář bouňovský, kněz Jiřík Steinhäuser, farář česetický, i všecken konvent nynější i budoucí téhož kláštera, Hradiště blíž města Olomouce ležícího, kanovníci řádu premonstrátského, vyznáváme tímto listem obecně přede všemi, kdežkoli čten anebo slyšán bude a zvláště tu, kdež nyní i v budoucích časech náleží a náležeti bude,

že jsou před nás do plné kapitule naší předstoupili purkmistr a rychtář a konšel i všichni lidé usedlí v městečku Svitávce, poddaní naši věrní milí, přednášejíce nám nejprve, kterak jest mýto starodávni tu v městečku Svitávce výsadní předkům jejich i také jim od dobré paměti předešlých pánův opatův kláštera našeho Hradištského, již nebožtíkův, pod jistý plat roční odtudž do důchodův našich vycházející, k dobrému užítku jejich puštěné měli a posaváde toho užívají, kteréžto mýto nadal jest k tomu kostelu a klášteru Hradištskému, tu kdež se čest a chvála Pánu Bohu všemohoucímu činí, z milosti a štědrosti královské, slavné a svatě paměti Václav, čtvrtý král český,*) i privilegií dostatečnými a hojnými opatřil, v němž se jeden artykul, jakž se takové mýto vybíratí má, takto slovo od slova nachází: Svitávka a v něm mýto. (Viz nahoře.) Napřed pak jmenování lidé všickni, usedlí v městečku Svitávce, poddaní naši, prosbu svou poníženou toho při nás knězi opatovi a konventu předřečeného kláštera pohledávajíce, abychom jim jakožto vrchnost a páni jejich dědiční v takové výsadní mýto obšírné jmenované a zřetelně vyslovené, které jest jim od předků našich, pánův a vrchnosti téhož městečka Svitávky pod plat roční vycházející puštěné se nevkládali, neujímali a překážky nečinili, nýbrž jim toho z lásky a štědrosti potvrdili a tím dostatečněji ujistili. Kdež prohlédajíce na jejich takovou poníženou prosbu a k tomu pak obzvláštně nám i jiným lidem ve vědomosti zůstavujíce, kterak jsou se titěž lidé svitavští i předkové jejich po vseckny první leta vrchnosti své, předkům našim i také nám, ve všem poddané a poslušné i věrně (se) chovali a chovají, v žádných odporech s námi nezůstávajíce a že v tom ve všem poslušenství a poddanosti nyní i na budoucí věčné časy zůstávati chtějí, připovídajíce to také; aby mohli tím volněji živnůstky své vésti a co by jim mimo to, co nám i budoucím potomkům našim a držitelům téhož městečka Svitávky z téhož mýta každého právě vybývalo, k dobrému obecnému téhož městečka na schválení naše i jednoho každého obracetí a vynakládati, tak činíme a nadepsaným lidem usedlým svitávským, poddaným našim, z lásky a dobrovolně k mocnému a dědičnému volnému a svobodnému užívání takové mýto do konce z úplna pouštíme, odvozujeme a tímto našim listem nyní i na věčnost potvrzujeme;

na ten však jistý způsob a s těmito obzvláštními a znamenitými výminkami, že nám i budoucím potomkům našim každého roku při svatém Václavě počnouc leta páně tisícího šestistého desátého třiceti zlatých na groších čistých dobrých, za jeden zlatý třiceti groší a za jeden groš sedm peněz bílých počítajíc, dávati a do jiných důchodův našich na klášter Hradištský, anebo kde poručeno bude, nyní i na budoucí věčné časy bez všech odporův odváděti mají a povinni budou ti lidé svitavští nynější i potomkové jejich. Druhé, aby žádnému jinému člověku vyššího stavu, i nižšího, ani novokřtěncům nebo židům takového mýta v pronájem buď pod plat anebo jakýmkoli způsobem neprojednávali a k vybírání jeho nepouštěli, nyní i budoucně, než sami jeho podle tohoto našeho mocného dáni a obdarování užívali. Třetí, aby cestu silnickou tak dalece, jak dlouhost téhož mýta v hlavním listu a privilegium slavné a svatě paměti Václava, čtvrtého krále českého, obsažena a vyslovena jest, neuzívajíce v tom žádných výmluv, ostýchání a všelijaké odporosti, náležitě a k pochvale jednoho každého tudy jedoucího a jdoucího, nákladem a prací svou, tak jak i tím prve povinni byli, totiž lidé svitavští i budoucí potomci jejich, opravovati mají, pro ujití lidského nafkání a nás (i) budoucích našich o to zaměstnání všelijakého, jináče nečiníce. Pak-li by se tak nechovali, též silnice a cesty nespravovali a my nebo budoucí páni opatové a konvent o to buď pňhony nebo jiným způsobem zaměstnání měli a nás tím zanášeti dopouštěli, komuž by se tak skrze jejich nedbanlivost jaká škoda na čem stala, i to se najde a prokáže, nahražovati povinni budou.

*) Srovnej legendu na majestátu krále Přemysla II.: S · OTTAKARI · SIVE · PREMIZLAI · QVINTI · REGIS · BOEMOR · MARCHIONIS · MORAVIE · FILII · WENZEŁLAI · REGIS · QVARTI, vyobr. i pops. v tomto časopisu, roč. IV., str. 87. a násl.

A protož my napřed psaný kněz opat a konvent jmenovaného kláštera Hradištského slibujeme a připovídáme, že nechceme a nemáme na takové mýto, již od sebe často psaným lidem svitávským odvedené, stvržené, od datum listu tohoto více nezatahovati ani navracovati, nyní i na budoucí věčné časy, my ani potomci naši nebo držitelé téhož městečka Svitávky, žádným způsobem ani kterým obyčejem, což by lest a chytrost lidská vymyslíti mohla. Pro lepší pak toho stálost a pevnost i toho všeho, což se koli v tomto listu našem píše, zdržení, pečeti naše vlastní, opatskou i konventskou, s naším jistým vědomím a vůlí k tomuto listu jsme přivěsiti a přitisknouti dali a dožádali jsme urozených vladyk, pana Jakuba Hrocha Jalůvky z Malovic a na Sukdole a pana Bohuše staršího Kokorského z Kokor na Laškově a Strážisku, že jsou k tomuto listu pečeti své podle našich, však sobě a erbům svým beze škody, přivěsiti a přitisknouti dali, jenž jest psán a dán na klášteře Hradišti, v sobotu po památce svatého Havla (17. října), leta tisícího šestistého devátého počítajíc.

Kolem r. 1635 došlo mezi poddanými a vrchností za tehdejšího opata Hel. Hönika k vážnému konfliktu a tuhá rozepře protáhla se po několik roků. Četný, ale velice kusý materiál z té doby neposkytuje zcela bezpečného a nestranného vyličení sporu, vzniklého mezi stranami.

Kněz Heliseas Hönik, opat kláštera Hradiště, stěžuje si do svých poddaných svitávských, že nadání jejich nejsou k užitku kláštera, jenom naopak k veliké škodě jeho, a taková nadání pokládá, poněvadž se bez svolení papežova stala a bez vědomí králova, za nedostatečná a připomíná, že k dodržení věcí duchovních zvláště jest zapotřebí svolení papeže. Pokud se týká nadání českého krále Ludvíka, odcizování věcí duchovních, ať by se jakýmkoli jmenem jmenovati mohly, se zapovídá s tou doloženou výjimkou, pokavad by se něco takového od samých králů českých a markrabí moravských k ublížení kláštera, jakožto J. císař. M. komory, privilegiemi nařídilo, aby se na věčné časy zdvihlo, zvrhlo a v nic obráceno bylo. Též připomíná, že každému opatu se měnění nebo mrhání statků duchovních zapovídá, tu pak že jest taková svoboda víno šenkovati povolena poddaným jeho svitávským proti 30 R. platu (k tomu na svědectví vypověděl Karel Šubíř z Chrbyně, že šenkování vína nebývalo nikdy ve Svitávce k ruce vrchnosti, nýbrž obce a sousedé že sami k svému vlastnímu užitku víno šenkovali — v. o tom níže), že však takové povolení jim jenom toliko do vůle vrchnosti dáno bylo a puštěno, kteréž povolení tak dle zpráv, které oni předkládají, svůj konec bráti může. Nad to, že jsou Svitavští sami před odvedením žaloby takové nadání uznali za věc mrtvou a k staré povinnosti se znali. Zrušením takového šenku více než-li skrze těch 30 R. platu by pomozeno mohlo býti klášteru. Co se prodání těch hůrek týká, opat dokládá, že v obdarování onom jinak se nachází, též i v příčině robot, že jest s jistou výminkou, to jest dle libosti vrchnosti samé povoleno, pročež povinnost že to s sebou přináší, že se poddaní k prvnímu způsobu budou navraceti museti. V příčině mýta dovozuje, že jest toliko klášteru a kostelu puštěno k dobrému od krále Václava (zajímavou výpověď o mýtu Matěje

Matějčicka viz níže). Na konec ještě připomíná, kterak jest od Svitávských nikdy těch svobod dostati nemohl, nýbrž že jeho samými vidimusy odbývali a že musil na kardinálu z Dietrichštejna za tou příčinou patenty si vyžádati, a když poddaní se zdráhali mu privilegia vydati, do vězení uvrci je musil. Žádal, aby J. K. Milostí bylo poručeno Svitávským pro neposlušnost a neustupnost jejich vedle nepodstatných povolení ve všech věcech se podrobiti a jemu pokuty 2000 R. složit a zaplatiti.

Ve své žalobě na opata, zaslané knížeti Maximiliánu z Dietrichštejnu, zem. hejtmanu, Juliovi hraběti ze Salmu, kancléři, a všem radám královského tribunálu, poddaní svitávští popírají, jakoby v neposlušnosti naproti vrchnosti státi měli, že je jako rebelanty opat vylučuje. Dále výsady na jarmarky roční a trhy týhodní svobodné od císaře Rudolfa II. a zvláštní nadání na šenk vína, aby taková privilegia všechna in originali, obzvláště na ten šenk vína, vydali, vymohl a že též ty listiny na klášter odvésti musili. Zatím z poddaných měl 4 osoby na kláštere ve vězení, chtěje tam všechny i ostatní míti na základě patentu od kardinála vymoženého. Ještě zatčeno jiných 5 osob svitávských a všech 9 vsazeno do těžkého žaláře za dvoje zamčené dveře, k nimž žádný člověk kromě vrátného přicházeti nemohl, to z poručení pana opata, ve kterémž vězení zůstávajíce přes 3 neděle, jedno hladem, druhé žízni jsouce zmořeni, každého dobrého člověka, kterého mohli slyšeti, volali, prosili a o spomožení žádali. Vrátiv se opat z cesty dal všech 9 osob vsaditi do »předního« vězení a z téhož pak propuštění, dosti pracně vyšli, i křísiti se jim bylo. Na kláštere však zůstati musili tak dlouho, až sousedé jejich všichni tam se dostavili. Na nich opat ihned žádal privilegia in originali — před tím dostával jen vidimusy — s tím doložením, že jim je zase po přehlédnutí navrátí. Pak teprve je propustil a po dvou nedělích zas citoval na klášter a při tom je »na ohavnou smrt orteloval«, předně, aby 4 osoby ze sebe k oběšení vybrali, druhé, nebo privilegii a nadání aby se na budoucí odřekli, trestu nebo pokuty aby jemu dali 6000 R. mor. Pláč a prosba jejich opatem nepohnula. Chtějíce opětného vězení být prázdní, k pokutě i jiným platům se podvolili. Před tím bývalo v obci usedlých 57 osob, na t. č. i se se zahradnřsky zůstalo jen 47, a byvše na veliké silnici a od vojáků v nic několikrát obráceni a zastání nikde nemajíce, když živnosti jejich v městečku všecky obráceny byly, déle toho vystáti nemohli, an z městečka samého 165 měřic ovsu na zrni knížeti N. (?) dávati musili a mimo to prelátovi platy roční odváděti měli. Obrátili se tedy se svojí prosbou ke král. tribunálu za ochranu žádajíce a aby originály jejich privilegií jim opět navráceny byly, oni pak při nich zachovávaní a táž v král. české kanceláři z novu potvrzena aby byla.

Věcným líčením a klidnějším tonem se vyznamenávají některá originální svědecky, v rozepři vydaná a ve zvláštním spise (v úhledný sešit svázaném) v archivu poznamenaná, jež zajímavým

způsobem ve zmíněné rozepři poskytují více světla. Jsou následující:

Já Kateřina Drahanovská, rozená Vojenická z Vojenic a na Slatince, známo činím tímto listem obecně přede všemi, kdežkoli čten nebo čtoucí slyšán bude a zvláště tu, kde náleží, že jsem žádána od opatrných purkmistra a starších na místě vsí obce městečka Svitávky, abych jim svědomí, co mi tak ze strany kupování dříví v horách mých Slatinských k opravování cesty neb silnice jdoucí k městu Březové, pod pečeti svou vydati ku potřebě jejich odporna nebyla.

I toto jest mně povědomo a ve své dobré paměti mám, že totiž susedé z městečka Svitávky jak od ne(božtíka) dobré paměti pana Bernarta Drahanovského z Pěncína, pana manžela mého, tak i ode mně samé od mnoho let dříví v horách mých Slatinských kupovali, je platili a nimi cestu a silnici, kteráž jde od městečka Letovic k městečku Březové skrze groyntu mé Slatinské až po skálu, (jež) slove Pisaná, na svůj náklad opravovali a opravují, což tuto svědčím, tomu jest v pravdě tak a ne jináč, to přijímám k své víře a duši. Toho na jistotu pečeť svou vlastní k tomuto listu jsem přitisknouti dala, jehož jest dátum na Slatince v sobotu před první neděli adventní (28. list.) leta 1637.

Doslovné svědomí vydal i syn její, Jiřík Drahanovský z Pěncína a na Slatince pod tímže datum. —

Já Karel Šubif z Chrbyně a na dvoře svobodném v městečku Knihnicích známo činím tímto listem, jenž slove svědomí, obecně přede všemi, kdežkoli čten neb čtoucí slyšán bude, jakož i jsem žádán od opatrných purkmistra i konšelfů i vsí obce městečka Svitávky, abych jim svědomí, což mi tak v paměti mé, ja ja v městečku Svitávce narozen i vychován, zůstává, vedle patentu od . . . pana hejtmána vydaného dal.

I toto jest mi v pravdě povědomo a ve své dobré paměti mám, že když mlýny v městečku Svitávce panské nebyly, že žádnými robotami obtěžování nebyli. Druhé, vína šenkování k ruce vrchnosti nikdy nebyvalo, nýbrž obec a susedé Svitavští k svým vlastním užitkům jsou vína šenkovali. Třetí, dříví pivovarních nikdy k užitku vrchnosti ke vsi příčině nevozili a nevyváželi, aniž robotami ke mlýnům panským povinni byli. Čtvrté, dříví aby kupovali, k tomu nuceni nebyvali, nýbrž ze své dobré vůle, kterýž sused, seč býti mohl, sobě koupil, nyní pak jsouce k tomu nuceni, dříví neberouce ani domů, je platiti v horách jejich nemohouce pro nemožnost voziti zanechati musili. Páté, soli panské jak živi neprodávali, nýbrž sůl svou obecní ku prodávání (obec) mívala, též ani piva na ordynal nebrali, nýbrž podle možnosti je šenkovali. Mýta také bez vsí překážky vrchnosti užívali a sami na opravu cest nemalý náklad činili. Co tuto svědčím, tomu jest v pravdě tak a ne jináč, to přijímám k svému dobrému svědomí, víře a duši. Tomu na svědomí a pro lepší jistotu pečeť svou vlastní (s) podpisem ruky mé k tomuto listu jsem přitiskl, jehož jest datum v městečku Knihnicích, dne 9. marti, leta 1638.

Já Jan Adam Koc z Dobrše a na dolním mlýně v městečku Svitávce známo činím tímto listem, jenž slove svědomí, obecně přede všemi, kdežkoli čten nebo čtoucí slyšán bude, jakož jsem žádán od opatrných purkmistrů, konšelfů i vsí obce městečka Svitávky, abych jim svědomí, což mi tak v paměti mé, jak a kterak jsou od velebného pána preláta, kněze Helizeusa Hönika, opata klášteře Hradištského v příčině privilegií a nadání jejich vězením sužování a jakou přípověď jim týž nahoře psaný pan opat přede mnou učinil, pod pečeti svou vydati odporen nebyl.

I toto jest mně v pravdě povědomo a ve své dobré paměti mám, buďouce já jednoho času leta 1636 při času sv. Havla za příčinou susedů svitavských, kteříž u vězení na klášteře zůstávali u pana opata, to jsem od téhož pana opata Hradištského slyšel, že jest mně pravil a mluvil, že aby Svitavští všichni na klášter se dostavili, po dostavení, když se po-

ručení jeho toliko naplní, je propustiti chce, jest mluvil, což s dosti velikým naříkáním a pláčem jak manželék tak dítek jejich jsem to učinil a spolu se všemi sousedy svitávkými před něj (se) dostavil, ze kterýchžto sousedův svitávkých svrchu psaný pan opat jest čtyry osoby vybral a jim poručil, aby ihned všeckny privilegia svá i vidimusy před něj přednesli, jemu je ukázali, že po přečtení a přehlédnutí jejich jako poctivý kněz a opat jim je zase konečně ve dvou nedělích navrátiti chce, bije se v prsa svá nejednou jest sliboval, kdež až posavad taková privilegia a nadání dle připovědí jeho jim zase navracena nejsou. Co tuto svědčím, tomu jest v pravdě tak a ne jinak, to přijímám k své víře a duši. Tomu na svědomí a pro lepší jistotu pečeť svou vlastní s podpisem ruky mé k tomuto listu jsem přitisknouti dal, jehož jest datum v městečku Svitávce, v pondělí po neděli, jež slove oculi, leta 1638.

Já Jakub Hartenach, přísežný rychtář města Brna, známo činím tímto listem obecně přede všemi a zvláště tu, kdež náleží, že jsem ku potřebě a na žádost purkmistra a starších městečka Svitávky k té rozepři, kterouž při slavném tribunálu J. M. Královské v markrabství tomto moravském, s vrchností svou, totiž velebným panem prelátem knězem Helizeasem Hönichem, opatem kláštera Hradiště, mají, níže jmenované a při právu zdejších představené a od vrchnosti propuštěné lidi, kteříž také od druhé strany vyhlídnuti jsou, k svědomí podle pořádku práva, jakž následuje:

Martin Dvořák ze vsi Skrchova, poddaný Jeho Milosti pana hraběte z Turnu a na Letovicích, v letech 70 stáří, po učiněné přísaze vysvědčil:

1. Že o tom dobře ví, kterak za jeho paměti, asi od 50 let městečko Svitávka mýto od lidí pocestných jedoucích vždycky brávali a ještě je berou ke své ruce a užitku obecnímu, zda-li jaký plat za ně dávají aneb na to obdarování mají, svědek neví. Cesty také sami že opravovali a k tomu všelijaké dříví kupovati musí. Že obec městečka Svitávky ty všechny cesty a silnice, jsoucí v gruntech cizopanských, od téhož městečka k Letovicím jedouc a od Letovic k městu Březové až po skálu, jež slove Písaná, vždycky i s předky svými až posaváde jsou opravovali a ještě opravují, což jich každý rok mnoho peněz stojí, někdy přes 100 rýnských. 3. Že předkové týchž Svitavských od mnoha let od lidí jak cizopanských, tak i od některých z nich samých domácích na opravování týchž cest, břehy totiž, zemi a dříví jsou kupovali a jim za opravování a práci, pronajímající je, drahně platiti musili. Čemuž že tak jest, co tuto svědek vysvědčil, přijal k své víře a duši.

Matěj Matějček ze vsi Vilímova, poddaný J. M. pana hraběte z Turnu a Letovicích, okolo 65 let stáří, po učiněné přísaze vypověděl:

1. Že od svého dědka slychal i také za paměti jeho městečko Svitávka mýto od lidí pocestných jedoucích brávali a ještě berou. 2. Že cesty opravují, jdouc k Letovicím a od Letovic až po skálu Písaná jmenovanou, k hranicím městečka Březové, však v gruntech cizopanských. 3. Též že Svitávští svědkovi a jiným lidem ze vsi Vilímova a odjinud cesty k opravování projednávali a projednávají a k tomu břehy, zemi a dříví kupují a pronajímáným lidem za práci drahně mnoho platí a každý rok veliký náklad činíti musí, za kteréžto mýto pánu svému každoročně platu 30 R. morav. dávají, a že slyšel od svého dědka a Svitávkých, kterak na takové mýto od 350 let obdarování mají. Kteréžto obdarování na mýto jim nynější pan opat asi před dvěmi lety vzal a proto je na Hradisku věznil. A byli v témž vězení Jíra Šmida, Řehoř Kolínek, Jan Zábranský, Havel Galus a jiní sousedé svitávští, 3 osoby z nich asi 9 neděl seděly. Že tomu tak jest, co tuto svědek vysvědčil, přijal to k své duši a víře.

Jan Prudil ze vsi Stvolové, poddaný J. M. pana hraběte ut supra v letech 67 stáří, po učiněné přísaze vysvědčil:

1. Že za živobytí svého vždycky pamatuje i také od svého děda a otce slyšával, že městečko Svitávka mýto od lidí pocestných jedoucích brávali a berou. 2. Cesty téhož mýta že od městečka Svitávky k Letovicům, jdouc k městečku Březové až po skálu, (jež) slove Písaná, vstupují a v gruntech cizopanských leží, kteréžto cesty a silnici oni Svitávští nynější i předkové jejich vždycky sami opravovali a opravují. 3. Též že dotčení Svitávští s předky svými od lidí cizopanských na opravování týchž cest břehy, zemi a dříví kupovali a je i také některé sousedy své k tomu pronajímají a těm za opravu a práci draze plativali a platiti musí. Mají-li obdarování na takové mýto, aneb dávají-li co svému pánu za ně, že neví. A že tomu tak, co tuto svědek vysvědčil, přijal to k své víře a duši.

Svědomí tato učiněna při rychtářském právě města Brna a pečetí téhož úřadu stvrzena. Stalo se tak dne 6. Februari 1638.

Tyto všechny výpisy vydány jsou z registratury královského tribunálu a ověřeny podpisem českého registrátora Bernarta Šrofauera z Froschbauenu i vlastní pečetí jeho, a jakožto plnomocenství stvrzené pečetí města (od těch čas tak důsledně jmenovaného) Svitávky sloužily všude k publikování svědeckých výpovědí.

Před ukončením rozepře došlo poddané Svitavské následující napomenutí (z originálu):

Jan svobodný pán z Rottale na Napajedlich a hradě Kvasicích, dědičný komorník v kníž. Štýrském, J. M. C. rada, nejvyšší král. sudí a místodržící král. úřadu hejtmanského v markrabství Moravském.

Stěžuje sobě nemálo vrchnost vaše, kterak že vy, lidé poddaní kláštera Hradištského, pod tu začatou rozepří netoliko povinností a robot tak jako předešle vykonávat nechcete, nýbrž že jste sobě těchto časů i nový šenk vína na ratouzi vašem proti dostatečné záповědi zarazili, jakž tomu z příležitostného spisu obšírněji vyrozumíte. I nemajíce nad takovou neposlušností a nenáležitým předsvezetím vašim, an se to pod začatou rozepří nikoli státi nemělo a nemá, žádného zalíbení, příčiny by již dosti bylo vás pro to ku příkladu jiným skutečně ztrestati, tak abyste sobě budoucně začatý pořad práva jak vážiti věděli a se učili. Nicméně však poněvadž již v krátkých dnech taková rozepře vaše konec vezme a rozeznána bude jmenem a na místě J. M. C., krále a pána nás všech nejmilostivějšího, vám se přísně a na konec poroučí, abyste od takového šenku vína ihned přestali, povinnosti pak a roboty vrchnosti vaší, tak jako předešle, dříve začaté této rozepře všelijak poslušně vykonávali a k tomu příčiny nepodávali, aby tato věc pro takovou neposlušnost vaši na další lokty protahována a táž neposlušnost vaše jiným ku příkladu a výstraze skutečně ztrestána býti nemusila, čím se zpravte a před škodou vystříhejte, vědouce, že v tom jistá a milostivá vůle J. m. c. naplněna bude. J. M. z Kolsdorfu.

Decretum in consilio regis tribunali, Olomuti, 16. Marti, Anno 1639.

V krátké lhůtě pak v celé té záležitosti došel konečný rozsudek. Tento zachován v trojím souhlasném přepise a jednom (kaligrafické práce) poněkud od předešlých odlišném, jak se tedy zdá, obojí překlad a odtud různost dvojí stylisace.

Jmenem J. M. císaře uherského a českého krále, v rozepří před král. tribunálem přednešené poddanými Svitavskými na jedné a opatem Heliseasem Hönikem (t. č. nebožtíkem) obžalovaným stran některých privilegií i pokuty 2000 R. na straně druhé, učiněno takové rozhodnutí:

Uznáváme v tom a nad to vyjítí s dostatečným vyhledáním a uvážením takových privilegií, smluv a koncesí, jakož i toho všeho, co ze strany jedné i druhé se na pomoc uvodí, všechno to za právo pokládajice, předně, začnouc královským privilegiem slavné paměti císaře Rudolfa II., kteréhož jest datum ve Vídni, pondělí oktáv sv. tří králů, 1583 léta, jakož i neméně nadání pana opata Jana Ponetovského z Ponetova, i konventu, přednešeného jim k spravedlnosti práva věci k brněnskému právu náležejícího, jehož datum na klášteře Hradišti v úterý den sv. Jiří 1583 léta a potomně též listu, kterýž pan opat Jiří Pavorin z Pavorinu spolu s konventem témuž nadřecenému městečku v příčině jednoho mlýna a též k němu přináležejících luk a rolí, jehož datum v klášteře Hradišti v sobotu před památkou blahoslavené Trojice r. 1598 se dotýkajíc, při téže mocné platnosti ty aby pozůstaveny byly, vypovídáme však, aby obě strany povinny byly a jsou spolu rovný náklad pře zaopatřiti a vyjednati. Čtvrté pak nadání nebo smlouva na šenk vína na jejich spravedlnosti, kterou opat Jiří Pavorin z Pavorinu i s konventem pod dátum v klášteře Hradišti v pátek den sv. Valentina 1601 roku, avšak do vůle a libosti jeho propůjčil a zanechal, buďto že netoliko nynější opat a konvent to také (obdarování) sám od sebe za věc nedostatečnou uznáváje proti obžalobě své v příčině takového šenku vína jakožto vrchnost bude věděti, kterak se zachovati, tak jako jiným náležitým vrchnostem a panstvím v tom markrabství Moravském jest obyčej. Zůstavujice pak koncesi, smluv a privilegií, z nichž jedno od opata Martina a celého konventu pod datum ve čtvrtek na den sv. Urbana 1531 léta na odmrť anebo nápadní spravedlnost, a druhé opata Kašpara a konventu pod datum v pondělí před svatým Matějem 1564 léta stran robot uděleného, třetí od opata Jana Ponetovského z Ponetova a konventu pod dátum v neděli den sv. Václava 1586 léta stran privilegií na budoucí věčné časy dvojích horek (hájků s chrastinami), které se též Hodišky jmenují, propůjčeného, čtvrté od opata Jiřího Pavorina z Pavorinu a konventu stran sirotčích peněz, robot fůrných i pěších pod datum ve středu den sv. Štěpána 1601 léta udělené, též i poslední od opata Lukáše Tomicia i konventu pod datum v sobotu po sv. Havle 1609 léta stran nadání propůjčeného jim jednoho mýta, ty všechny nyní jmenované smlouvy, koncesiones a privilegia, neb jakž by jméno míti mohly nebo jmenovány byly, uznáním nás všech nejmilostivějšího J. C. a Kr. M. pro nepořádnost jejich a mocí nemajíc i způsob, že ony . . . i jiné jmenované vši moci zbavené a neplatící kasírujeme a vyzdvihujeme, naproti pak tomu též městečko Svitávka jest povinno v téže příčině proti nynějšímu a budoucímu opatu a téhož klášteře Hradiště, pánu jejich, v jedné i v druhé věci náležitě se chovati a poslouchati, tak jakž v tomto markrabství Moravském s náležitou povinností dle obyčeje země této se mají zachovávat. Nebudou však oni povinni též ani zavázáni titěž Svitavští ty takové věci, kterýmiž v těch smlouvách neb usnešeních byli zavázáni, toho od sebe zpravovati. Dotýkajíc se na konec těch 2000 rýnských za pokutu požadovaných výše jmenovaná J. c. a k. Milost ráčí často opakované městečko Svitávku osvobodovati a prázdna činiti, vše podle práva, čímž se tak nyní říditi a zachovati mají.

Decretum per imper. reg. Majest. in consilio Bohemico, Ratisbonae, 4. Marti Ao. 1641.

Vilem hrabě Slavata.

Albrecht z Kolovrat.
(Freisleben.)

Paběrkovati v listinách pozdějšího dáta jest prací málo vědeckou, stěží lze ze soudobých záznamů najíti zrno mající význam nějaký pro dějiny místní.

Ze dvou posledních obdarování od císaře Karla VI., jakož i Františka I., týkajících se druhých dvou výročních trhů, zbyly v archivu svitávském pouze visuté pečeti na hedbávných šňůrách. Některé výsady byly jedním ze zmíněných panovníků znovu po-

tvrzeny a pak v úhlednou knihu svázaný (v. na závěru o tom poznámku). Z té nepochybně zbyl jediný pergamenový list s opisem Rudolfova majestátu, neb originál ozdoben byl uměleckým obrazem uděleného znaku, jak výše uvedeno.

Některé výpisky příhod po různu pro pamět poznamenaných :

Leta 1690 dne 8. Juli přišla velká voda na městečko, tak že dosahovala až po okna. Mnoho domů vytopila, ze zahrad stromy pobrala a jiných škod nadělala. Při tom se utopilo 8 osob.

1692 dne 5. Septembris všecka obec městečka Svitávky na poručení velebného pána Methudia, t. č. inspektora, byla trestána. Všichni biti kyjemi pro tu příčinu, že se k měření dříví na lhotky nedostavili. Pro memoria: Matěj Kříž rychtář je bil.

1715 most kamenný . . . jsme vystaviti dali nákladem obecním. Jinde: 1716 most kamenný hrubý jest vystaven nákladem poctivé obce Svitávské za purkmistra Melichara Kolínka a rychtáře Tomáše Pokorného.

1718 dne 15. Juli vyhořeli všichni sousedé v rynku, i rathouz a škola. Jinde: oheň nešťastný vyšel od souseda Tomáše Okáče okolo tří hodin po půl noci, shořel rathouz všecken do gruntu a tito sousedé (jména jich), panský dům, t. j. hospoda, i chrám Páně byl ve velikém nebezpečí, i fara. Toho léta byla pšenice za 3 R., ryže za 3 R., proso za 3 R., ječmen za 3 R., oves za 1 R. 30. Toto pro památku poznamenati jsme dali, aby budoucí potomci věděli a pána boha prosili, aby nikdy to na ně nepřišlo. Do veliké chudoby jsme přišli, neboť oheň všecko spálil, ježto veliký vítr byl a ubránit nic nebylo možno. I krámy uprostřed rynku shořely žezníkům. Kontribuce pasírována byla od J. M. Cís. na 3 léta, roboty 1/2 léta též pasírovány od milostivé vrchnosti.

1719 zase rathouz vystavěn s přispěním vrchnosti za purkmistra Tomáše Pokorného, rychtáře Martina Jedličky, radních Melichara Kolínka, Víta Bílka, Václava Fialy, Jakuba Součka, Matěje Kováře, Šebestiána Dvořáčka a Václava Jandy. Když se to všecko spočítá, na 700 rýnských nás kořovat bude. Veliké roboty jsme vystáli, jak obecní, tak milostivé vrchnosti. A to dosti těžká léta byla. Po 2 léta veliké sucho, žádná úroda v celém panství nebyla, všechno obilí vyhořelo jak zimní tak jarní.

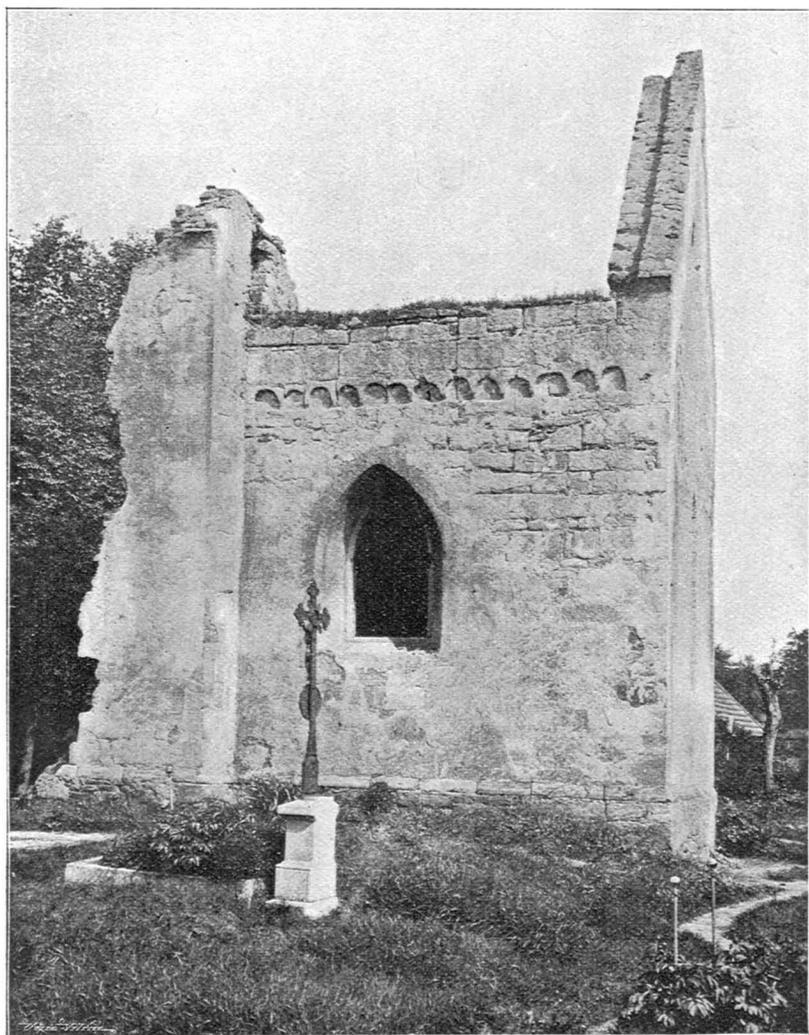
Končím archivní výpisky spolehlivou zprávou očitého svědka o návštěvě obecního archivu svitávského důstojníky pruskými r. 1866. Vniknuvše na radnici rozházeli písemné památky po podlaze a jeden z nich vyhodil ke stropu knihu, co druhý v letu odsekl šavli pečet k ní přivěšenou v dřevěné schránce a tuto též propíchnul, jak toho svědectvím jest násilné porušení obou cís. pečeti po dnes. A takovým způsobem zrevidovali i ostatní obsah archivu svitávského.

Zbytky chrámku z doby přechodní ve Vyšehořovicích.

Dr. F. V. Šimák.

Farní osada Vyšehořovice 1 1/2 hodiny jižně od Čelakovic v okr. Českobrodském má chrám sv. Martina, nevýznamné stavby z r. 1762. Ale vedle sama průčelí na hřbitově zachovaly se zbytky prvotního kostelíka z doby přechodní (obr. 4.).

Laskavostí vp. faráře Jos. Kúrky, horlivého přítele minulosti, jemuž vřelé díky vzdávám, bylo mi dovoleno odkopati i základy zmizelých zdí, takže ukázal se úplný půdorys (obr. 5.) někdejší

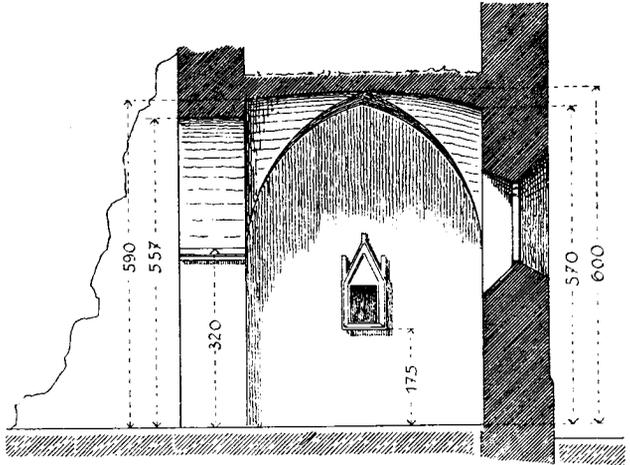
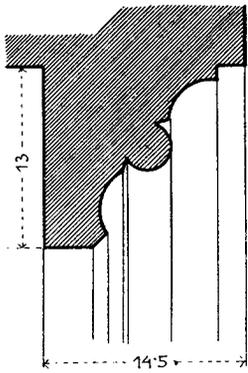
Obr. 4. Zbytek chrámu sv. Martina ve Vyšehořovicích.

Pohled od jihu. Fotografoval Fr. Dvořák, člen K. Č. F. A.

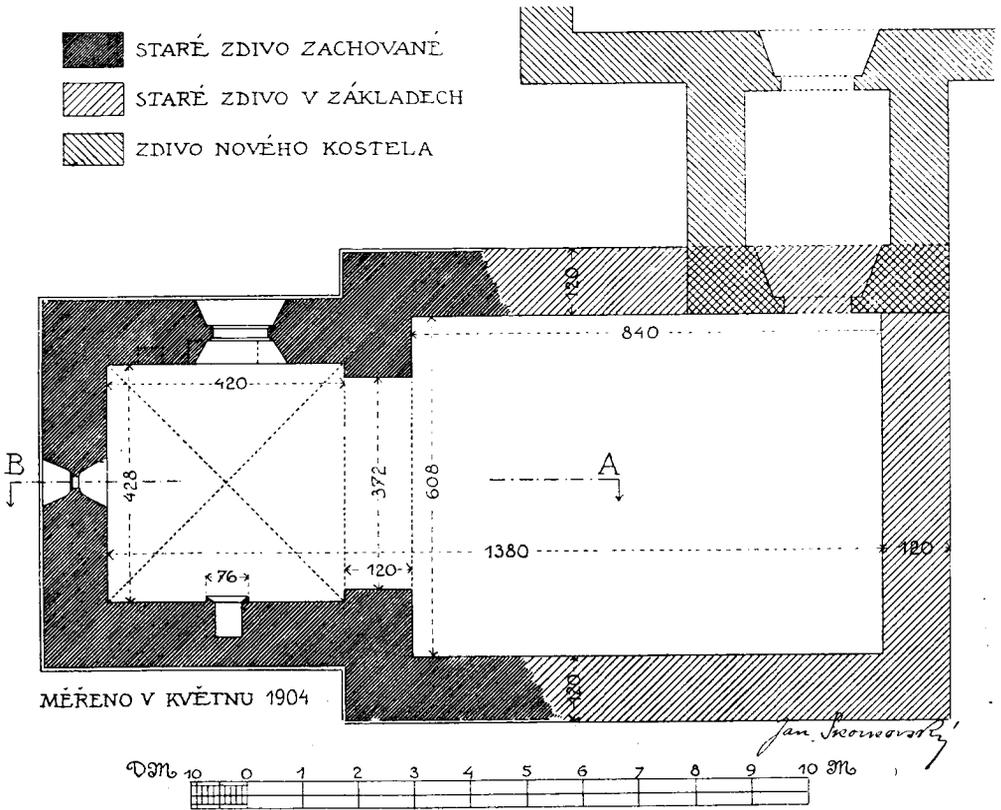
svatyňky. K nákresům, vyměřeným a pořízeným p. arch. Janem Skorkovským, a k fotografiím p. red. Frant. Dvořáka přidávám tuto stručný slovní doprovod.

ŘEZ AB

PROFIL SANKTUARIA

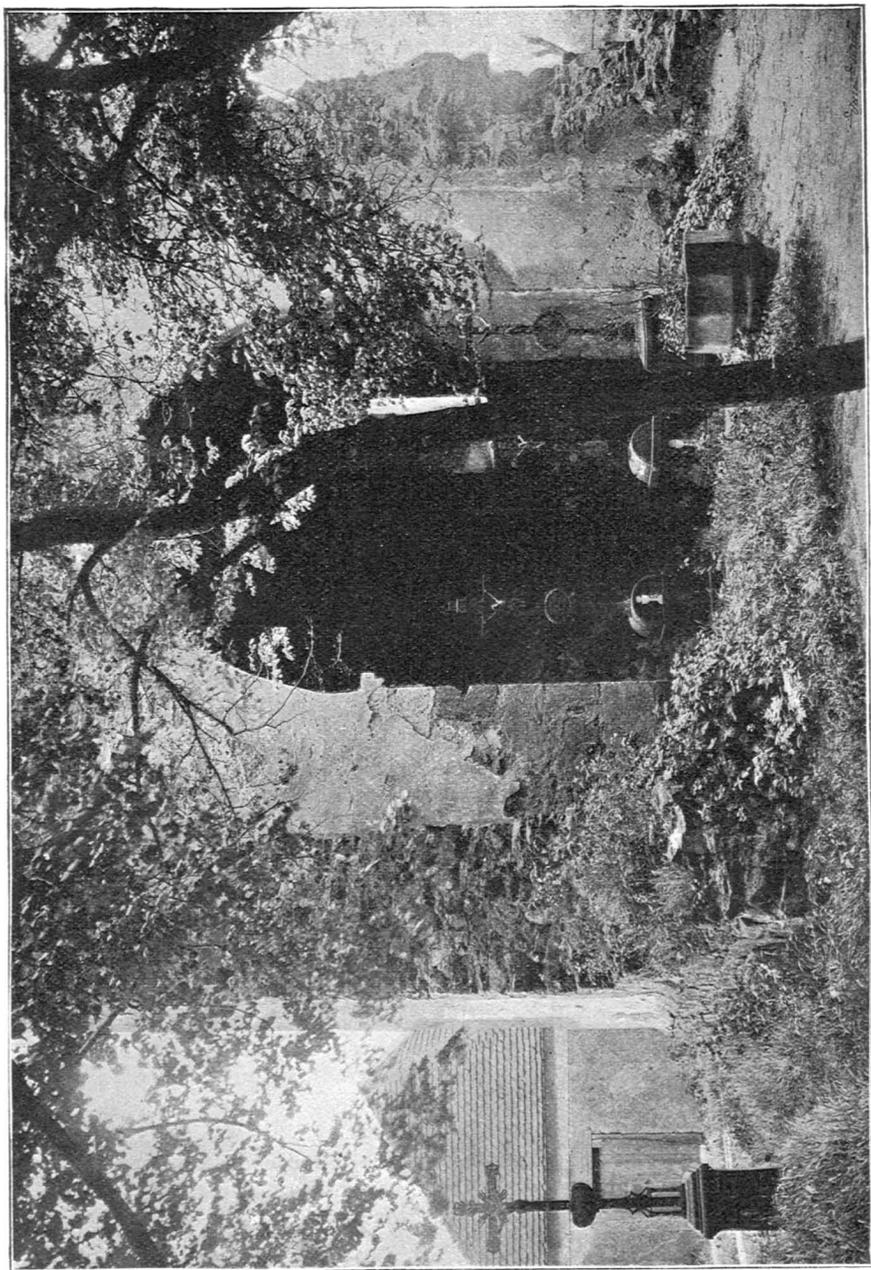

- STARÉ ZDIVO ZACHOVANÉ
- STARÉ ZDIVO V ZÁKLADECH
- ZDIVO NOVÉHO KOSTELA

Obr. 5. Půdorys kostela sv. Martina ve Vyšehořovicích.

Vyměřil a rýsoval Jan Skorkovský.

Obr. 6. Zbytek chrámu sv. Martina ve Vyšehořovicích.
Fotoграфoval Fr. Dvořák, člen K. Č. F. A.

Pohled od západu.

Chrámeček byl skrovná budova o pravoúhlém choru a obdélné lodi, orientovaná. Zdi vyvedli dělníci na stěnách z venčí z tesaných kvádrů z šedorudého pískovce, na místě lámaného; vnitřní zdivo sestává z hrubého kamene lámaného, na maltu zděného. Síla zdiva průměrem 1·20 m.

Zachovalo se úplné presbyterium s klenbou, plný štít východní až do závěrného úhelního kamene; vítězný oblouk a počátky severní a jižní zdi v lodi, zbytek lodi lze stopovati pouze v základech. Na jz. rohu půdorysu zbudována jest věž nového kostela, a to tak, že k severní její zdi užilo se zdiva jižní stěny chrámové; ostatní loď po zasvěcení nového chrámu byla stržena.

Rozměry lodi ve světlosti byly 8·40 m délka, 6·08 m šíře (obr. 5.). Jižní zeď jest o 10 cm bližší ose podélné, nežli strana severní. Drobné články lodi jsou zničeny; poněvadž právě přes záp. její půl vede nová cesta, dlážděná velkými plotnami, nebylo lze stanoviti místo portálu, jenž nejspíše byl v boční zdi severní. Po záp. stěně byla kruchta, k níž zachoval se zazděný gotický vchod při jižní stěně, v nynější věži v 2. ponebí, obložený hrubým tesným kamenem a zakončený nahoře obloukem, jež převyšuje uprostřed pravoúhlé nadpraží; stoupalo se k němu zevně asi po dřevěných schodech. Strop lodi byl jistě rovný a dřevěný, není po klenutí ve zbytcích ani stopy, a asi nad 6 m nad podlahou. Ve hloubi 20 cm odkopali jsme dlažbu ze širokých hrubých desek pískovcových na 5 cm silných.

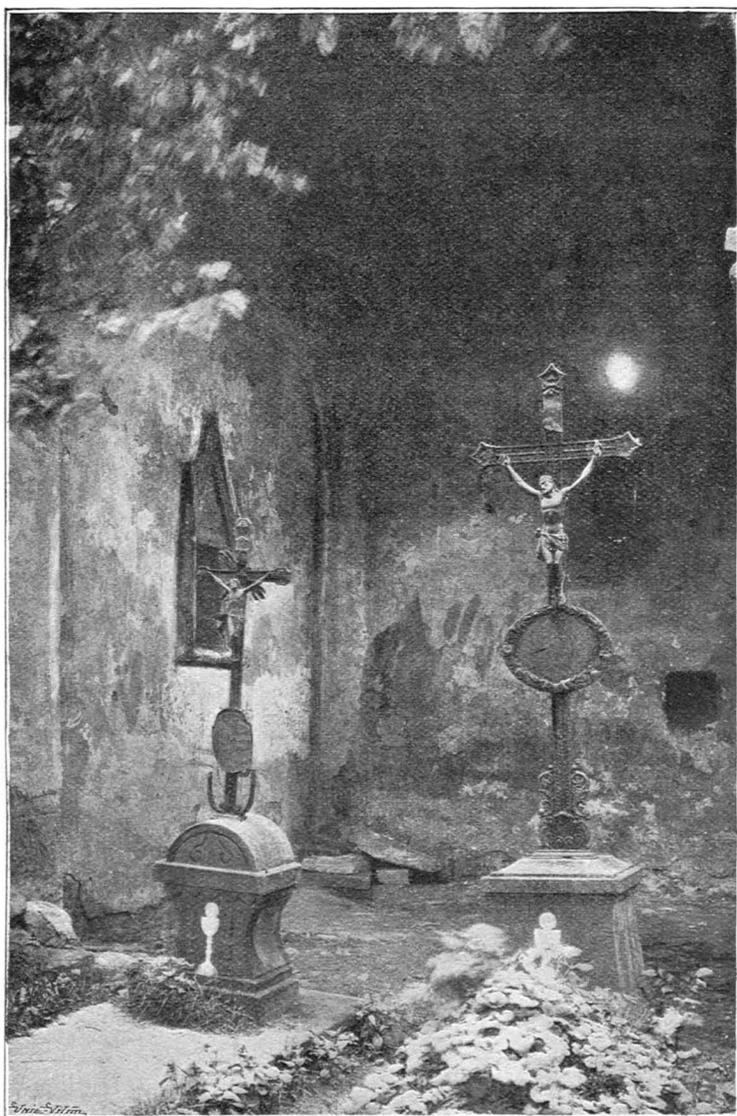
Vítězný oblouk ve světlosti 3·72 m široký, 5·57 m vys. sbíhá se lomenou čarou ze silných klenáků: u výši 3·20 m opírá se o tesanou pásovou římsu (10 cm š., 12 cm vys.) složenou z oblounu, nad níž přečnívá pravoúhlý hranol (obr. 6.).

Chor uvnitř (obr. 7.) tvoří skoro čtverec, 4·20 m d., 4·28 m š. a kryt je klenbou křížovou, 6 m v hořením závěru vysokou. Světlo padá sem dvěma okny, původním a pozdějším. Prvotní okénko lomené ve vých. zdi v ose kostelní je silně špaletováno, šířka výklenku vnitřního je 80 cm, v otvoru 20 cm; výška 2·12, v otvoru 1·56 m, hloubka 47 cm; zevně šířka 90 a 36, hloubka 60. Dolní čára otvoru vnějšího leží hloub nežli vnitř. Úzký otvor v závěru přechází v jetelovou trojlistou kružbu, neuměle tesanou; vnější však oblouk ostění poněkud stlačený ozdoben jest nezvyklou okrasou, totiž tesanou výplní ze tří ratolestí vinných, souměrně rozložených; u venkovských kostelíků ozdobu tohoto umístění našel jsem poprvé (obr. 8.).

Postranní okno je později, dle tvaru někdy počátkem 16. stol., z malého původního okna v širší prolomeno; ostění tvoří prostý hranol pravoúhlý 23 cm šířky o sříznutých hranách, lomeným obloukem zakončený. Výška v světlosti 1·83, výška oblouku špalety 2·25; šířka 1·64. Ozdob není.

V stěně severní otvírá se pravoúhlý výklenek sanktuaria, (obr. 8.) obstoppený profilovaným rámem, jež zvyšuje se nahoru v trojcový štít, osazený na vrcholu a u pat fiálami. Ostění odstupuje 14·5 cm

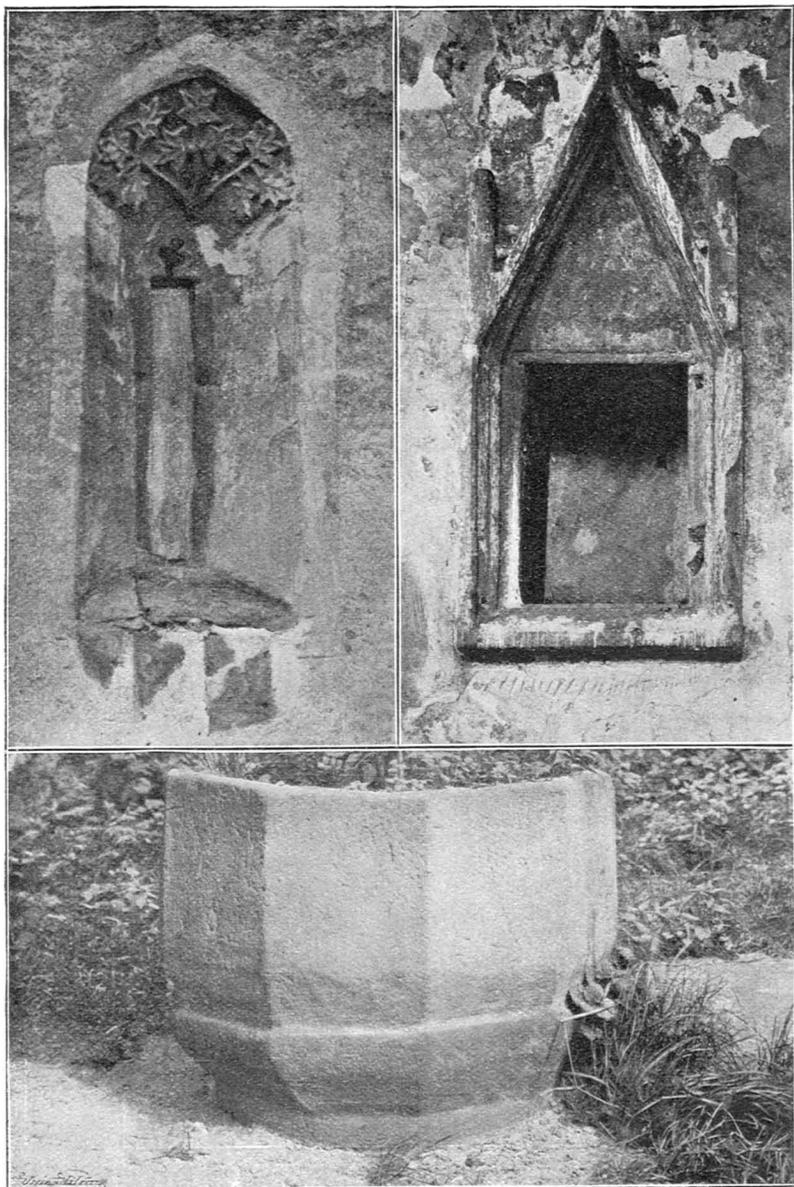
od stěny; dolní hrana šikmým úsmykem, boční zevně pravoúhle, vnitř článkovaným profilem z oblounu nasazeného prostřed iněl-

Obr. 7. Vnitřek choru kostela vysehořovického.

Fotografoval Frant. Dvořák, člen K. Č. F. A.

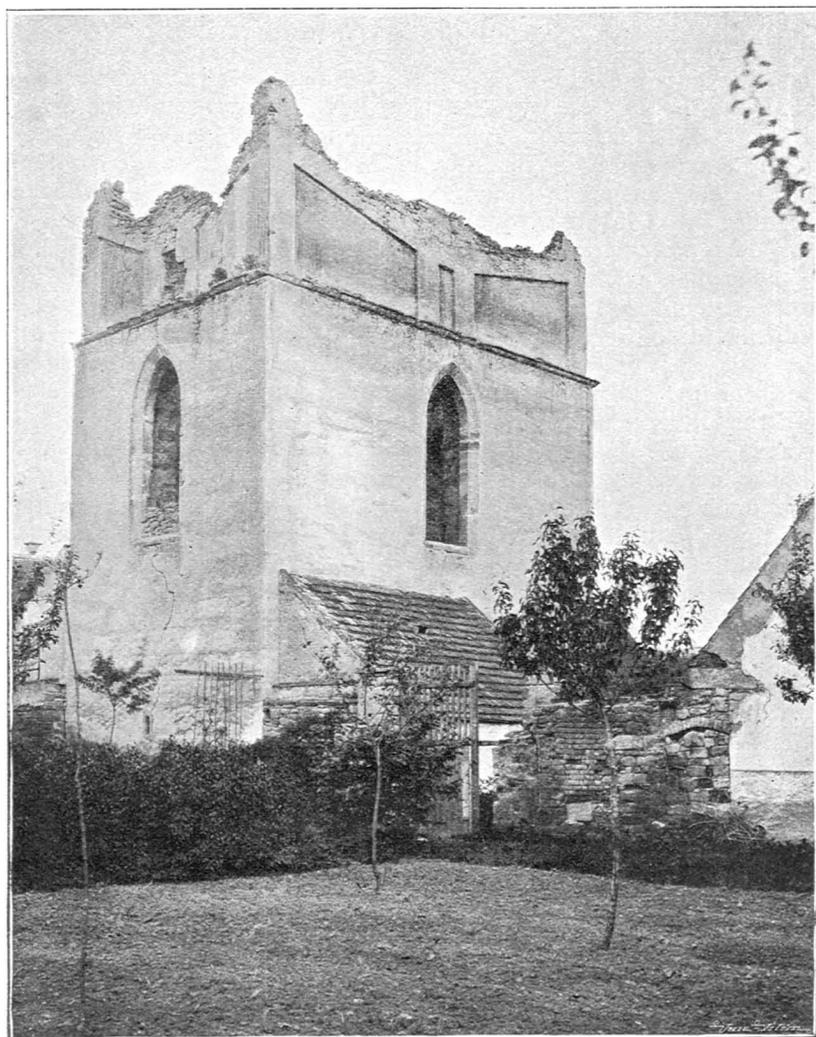
kého žlábků mezi 2 žlábků jinými. Dřík fial dole je čtyřboký, svrchu osmihranný, kytky jsou uraženy. Výška pozůstalých částí 1'76 m; hloubka výklenku 65 cm.

Obr. 8. Z kostela ve Vyšehořovicích.
Okno ve vých. zdi choru. — Sanktuarium. — Křtitelnice.

Fotografoval Fr. Dvořák, člen K. Č. F. A.

V průčelní stěně otvírá se ještě menší výklenek pravouhlý 38 *cm* vys. a široký, 45 *cm* hl.; v jižní dva, menší 52 *cm* vys., 45 šir., 36·5 hl.; větší pod oknem 1 28 šir., 1·32 vys., 40 *cm* hl.

Obr. 9. Ssutiny zvonice vyšehořovické od jihovýchodu.

Fotografoval Fr. Dvořák, člen K. Č. F. A.

Omítka vnitř jeví se trojí; nejspodnější jen hrubá písková, po malbách nenalezeno stopy.

Zevně původně na tesaném kvádroví omítka nebylo, ač dnes jsou zde zbytky omítky pozdější, a tu na jižní a severní zdi objevuje

se zajímavá ozdoba, totiž románský obloučkový vlys v podřímí, ne však z líce zdi vypuklý, nýbrž do štuk tesaný, takže poloobloučky jsou vyhloubeny. I tato ozdoba na stavbě gothické je svého druhu jediná. Římsa podstřešní z hranolu, podebraného obloukem, zbyla jen na dvou místech. Podél zdi u země obíhá nízký prostý trnož.

Z inventáře chrámového zbyla ještě křtitelnice (obr. 8. dole), z kamene tesaná, bez podnože, 90 cm vys., 75 cm, desetiboká. Strany její (16,5 cm š., 30 cm vys.) lomí se dolů v převrácený jehlan, položený jehlanem sférickým. Spodní desku pak tvoří kruhový obloun. Křtitelnice leží nyní před chorem za obrovský květináč. — Všechn půdorys pravoúhlý bez opěráků, poměry stran, románský obloučkový vlys svědčí době přechodní z románské periody v gothickou.

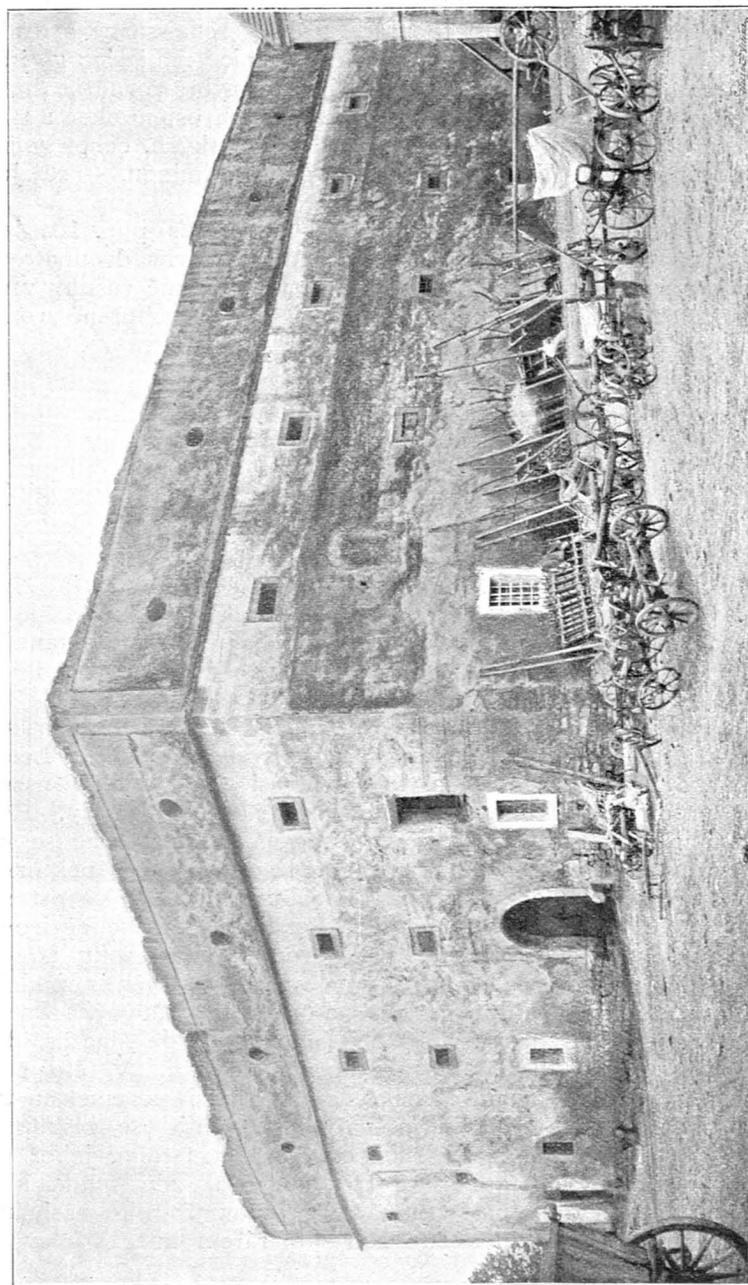
Schaller v Topografii X. uvádí pergamenovou listinku 2¹/₄ palce širokou a 5 palců dlouhou, jež r. 1769 nalezena byla v stole oltářním. Četli na ní prý: Anno Domini M. CCC. XXIX. dedicata est ista ecclesia a Venerabili Domino fratre Pribislao episcopo Dadoronensi et haec reliquiae sunt reconditae in eo (!) videlicet sancti Martini episcopi et confessoris, sancti Andreae apostolis, sancti Joannis Baptistae, sancti Petri martyris, sanctae Ludmilae... (konec nečitelný), t. j. L. p. 1329 posvěcena jest tato svatyně od ctihodného pána bratra Přibislava, biskupa Dadoronského a tyto ostatky jsou uloženy v něm, totiž sv. Martina biskupa a vyznavače, sv. Ondřeje apoštola, sv. Jana křtit., sv. Petra muč., sv. Ludmily. Jest ovšem otázka, zdali středověký text správně přečetli, poněvadž byly těžké litery a pln zkratek, pozdějšímu věku nedsnadno rozřešitelných. Tak hned in eo jest chyba místo in ea, Dadoronensi jest nesprávně místo Saradonensi a pod.

Datum však jest spolehlivé aspoň přibližně, neboť vskutku Přibislav biskup Saradonský byl poč. XIV. věku světícím biskupem pražským.

Ale datum 1329 je stavbě příliš pozdní, z doby již zřejmě gothické, jížto by svědčily sice drobné články okna a sanktuaria, nikoli však ráz celé stavby ostatní. I lze za to míti, že konsekrace měla místo po nějaké opravě, při níž vyvedeny gothické ozdůbky, kdežto stavba sama spadá aspoň do I. poloviny století třináctého.

* * *

Prvotní kostel neměl věže; zvony visely na zvonici opodál, snad původně dřevěné. Někdy poč. XVI. stol. vystavěli zvonici novou od kamene, jež nyní leží mimo hřbitov na dvoře farním, též posvěcena a odsvěcena bez střechy (obr. 9.). Půdorys její tvoří obdélník 11 m dlouhý, 8 m široký z mocných štuk; síla zdiva dole 1,90 m. V každé stěně otvírá se mohutné okno v kamenném rámcí, hrotitým obloukem ukončené. Na okny přepažuje celé stavení renaissance římsa, nad níž vyveden je hořejšek ze zřícených částí s napodobenými lisy renaissance, většina zevnějších zdí má

Obr. 10. Někdejší tvrz vyšeňhořická.
Fotogr. Fr. Dvořák, člen K. Č. F. A.

krásnou do malty škrábanou rustiku a též část listového škrábaného vlysu jest zachována. Jest to práce z doby renaissance z druhé polovice 16 stol. Okénko i velká okna zvonice mají sice gotické tvary oken, avšak nepocházejí ze staré doby nýbrž rovněž z druhé polovice 16 stol.; svědčí o tom tvar kamenných ostění oken a také ta okolnost, že ostění oken jest v líci zdí venkovských, čehož gotika původně nedělala. Vnitřek je bez stropu, jest kůlnou, — zdí jeví stopy po požáru.

Na protější straně návsí jest panský dvůr čís. pop. 10., kde stojí v nádvoří velká, z větší části zachovalá stavba dvoupatrová, mající na zevnějšku hojné zbytky kvádrové škrábané rustiky v renaissančních formách — práce stejnodobá jako na pobožené zvonici — patrně to zbytek původní tvrze (obr. 10.).

Osada sv. Petra v Rybářích na Menším Městě Pražském a její nejbližší okolí.

Dějiny její vypravuje dr. Jos. Teige.

(I. Dějiny kostela sv. Petra v Rybářích, II. Dějiny postranního práva rybářského, III. Zevnější dějiny osady, IV. Vnitřní dějiny osady.)

I. Rozsáhlá prostora, ohraničená ulicí Lužickou, Letenskou, částí ul. Valdštejské (při náměstí V.) a svahem Opyše a Letné, bývala do 13. stol. neosazena, kde dřív asi větší potok Brusnice volně prodíraje se psečnou plochou, vtékal do Vltavy. Před ústím jeho pak byl menší ostrov. Označená prostora zvala se »na Písku« (in Arena), ostrov pak neměl zvláštního jména, než označován byl prostě »pod mostem« (dle toku řeky). Zde na ostrově stál již r. 1273 kamenný kostelík sv. Petra a, jak důvodně lze se dohadovati, i chýše rybářské. Při povodni onoho roku střední část kostela se zbořila (Kosmas), nebyl tedy stavěn v podobě rotundy románské. Naproti ostrovu na břehu byly mlýny.*) Znovu ohrozil majetek biskupský r. 1336 Vlach Verius de Macziis. Pozemek biskupský (ab antiquo) sahal až k mostu. V této části vystavěl si italský agent domek, zabral jakýsi pozemek a zdí ohradil. Rozkazem královským nařízeno vrátiti vše biskupovi. Z pozdější doby víme, že r. 1361 byl kostelík farním, jehož podací náleželo ovšem arcibiskupství; farářoval zde tehda kněz Fridlin, působící dřívě na Prosíku. Odešel však již roku následujícího odsud k sv. Havlu a zde stal se farářem kněz Václav od

*) Mlýny tyto zašly asi r. 1342, kdy dle zprávy Františkovy »propter multitudinem arene, que impetu aquarum exstitit aggregata, fuit obstructus atque meatus et amplius molendina ibidem haberi non potuerunt.«

sv. Michala v Opatovicích. Tento vyměnil si své místo v červnu r. 1373 s farářem týnským rovněž Václavem, asi totožným s farářem zdejší Druzem (Druso), který se též r. 1373 jmenuje. R. 1377 posazen zde farářem Konrád z Trutnova.

Z této doby (1378) máme v knihách erekcí zachovánu velmi zajímavou zprávu o ostrově. Na něm byla totiž zahrada s věží kamennou, kterou před tím z neznámého důvodu právního držel staroměstský měšťan Frencián Donátův, ba vložil si ji i do desk zemských. Před soudem nemohl však prokázati právo své a arcibiskup daroval zahradu s věží Mikulášovi ze Svitavy za roční poplatek 94 gr. pr. Snad je to týž rybář, který r. 1380 jmenuje »Němec«.

R. 1392 stal se farářem u sv. Petra kněz Odolen, mansionář od sv. Víta, a r. 1393 Mikuláš. Tento koupil r. 1395 pro kostel svůj roční plat jedné kopy grošů pr. na domě jistém na Malé Straně za peníze, které již farář Konrád byl věnoval tomuto účelu.*) R. 1402 stal se zde farářem doktor v dekretch mistr Jiří Bora a farářoval do 1404. V tomto čase (r. 1402) postoupil zahradu s věží úředník arcibiskupský, nástupce Mikuláše ze Svitavy, kanovník kostela sv. Víta Václavovi. Při tom vypravuje se, že věž byla již v chatrném stavu.**)

*) Nevydaný dosud tento zápis zní: (Donacio pro ecclesia s. Petri in Insula) Constitutus personaliter coram domino Nicolao Puchnik plebanus ecclesie s. Petri in Insula sub ponte Pragensi, confessus est et recognovit, se iusto titulo emcionis et vendicionis unam sexag. gr. den. pr. census annui et perpetui in et super domo Henrici Jucus, civis Minoris Civ. Prag., olim notarii camere domini archiepiscopi prag., per decem sexag. gr. pro ecclesia s. Petri predicta et ipsius rectoribus pro pecunia per dominum Conradum, bone memorie olim plebanum ecclesie s. Petri antedictę, legata, emisse, prout ipse Henricus, ibidem personaliter constitutus, confessus est, se censum prescriptum super domo sua vendidisse et se litteram Civ. Minoris Prag. super censu prescripto predicto domino plebano dixit se velle dare cum sigillo appenso civitatis predictę. — Acta sunt hec a. d. 1395 die secunda mensis Octobris (rukopis archivu kapit. sv. Vítské U. XIII. f. 4.). K tomu srov. zápis v Tatrových Soudních aktech konsistoře sv. VII. str. 156.

**) (Condenscensio ortus sub ponte Pragensi) Constitutus personaliter coram venerabili viro domino Jaroslao, decretorum doctore, vicario in spiritibus domini archiepiscopi Pragensis generali, providus vir Hanussius dictus Grosspan, promptuarius sew spizerius prefati domini Wolfram, archiepiscopi Pragensis, possessor turris et ortus sibi in insula sub ponte Pragensi, quos olim tenuit et possedit nobilis dominus Henricus Skopek, in presencia venerabilis viri domini Wenceslai, prepositi ecclesie Misnensis et canonici ecclesie Pragensis. volens reformationi in eisdem turri et orto necessariis propter suam inopiam occurrere et providere, omne ius, quod sibi in predictis turri et orto competii sew competere potuit quovis modo, in prefatum dominum Wenceslaum, prepositum, et successores suos prefati domini archiepiscopi Pragensis accedente expresso consensu transtulit et transfudit ac de eisdem turri et orto ac universis pertinentiis eorundem realiter et cum effectu descendit. Ita et taliter, quod memoratus dominus Wenceslaus, aut ipsius successores de memorati domini archiepiscopi Pragensis aut ipsorum successores voluntate, legitimi possessoris, prefato Hanussio, quamdiu vitam duxerit in humanis, singulis annis quatuor sexag. cum media sexag. gross. denar. prag. census annui — solvat. — Acta sunt hec a. d. m. quadringentesimo secundo, die undecima mensis Aprilis (ib. fol. 112.).

Nejisto, zdali jako nájenný rybář nebo emfyteutický držitel ostrova s věží.*) Farářem pak zde byl po mistru Jiřím r. 1404 oltářník sv. Mikuláše na Star. M. Petr Lazba**); před r. 1415 byl zde Mařík a r. 1436, ovšem pouze formálně, Jiří.

Válka husitská majetkové poměry v Praze docela změnila. Kostelík přešel v ruku kališníků. Nemáme dalších zpráv o jeho osudech až do doby Ferdinanda I., který, jak níže podrobně povíme, celou osadu tuto daroval i s kostelíkem a podacím jeho místosudímu dvorskému království Českého, Janu Kolskému z Kolovsi. Tak o tom svědčí následující listina:

Ferdinand zc. Statečný věrný náš milý! Věz, že jsme slovatnému Janovi Kolskému z Kolovsi, místosudímu dvorskému království Českého, věrnému našemu milému, pro jeho věrné a platné služby, které jest nám vždycky rád činil a činiti nepřestává, dva domy a zahrady při nich, ležící po obou stranách u přívozu pod hradem našim Pražským, jináč pod Bruskou, u samé řeky Vltavy, kteréž jest, jednu jdouc od přívozu po levé straně, od poručníkův dětí a statku někdy Václava Dešenského a druhou naproti ní po pravé straně ležící od Jiřika a Wolfa bratří též Dešenských z Dešenic, koupil, i tudíž s kusem zahrady od řeky Burjana Medka přikoupeným až k samé šlachtatě královské tak řečené, s týchž obou zahrad ohradou a okrskem, z všech poplatkův a ourokův předešle z těch domů a zahrad k mostu pražskému do celnice Pražanům vydávaného osvoboditi a z kněh ouřadu městského vyníti a v dědictví uvésti ráčili, tak aby on Jan Kolský i jeho dědicové a budoucí držitelé jich nebyli povinni na časy budoucí a věčné nám, našim dědicům a budoucím králům Českým, dotčeným Pražanům ani žádnému jinému z těch zahrad žádného platu dávatí, ale jich svobodě jako jiní v království Českém svých dědičných statkův užívají, užívají i prodati, dáti, směniti, odkázati, zastaviti a jako svým vlastním dědičným učiniti moci bude. S tou další při tom svobodou, aby jemu ke zdaru těch zahrad na časy budoucí přes struhu dříví, poněvadž to ke škodě těch zahrad zdí jest, již jsme prve psaním našim do Menšího Města Pr. učiněným zapověditi ráčili,***) kladeno nebylo.

*) Doklady viz v Tomkových základech místopisu sv. III., str. 66—71.

***) Tento obnovil staré právo kostelíka na vůz sena ročně u dvora arcibiskupského v Liblicích, jak patrně z netištěného dosud zápisu tohoto: Nos Johannes Kbel, decretorum doctor ac vicarius ac diligenti inquisitione a testibus fidedignorum personarum prehabita invenimus, qualiter dominus Petrus, plebanus ecclesie s. Petri in insula sub ponte pragensi (pro) ecclesia sua et ipsius successores de curia in villa Liblic ad mensam archiepiscopalem pragensem spectante occasione decimarum annis singulis temporibus perpetuis unum currum seu plaustrum feni habere dicuntur. Quam recognitionem actis presentibus propter memoriam futurorum inseri — mandavimus. — Acta sunt hec a. 1407 die quinta mensis Decembris. (Ruk. kap. sv. Vitské U. XIII. f. 165.)

***) Psaní toto zní: Ferdinand zc. Opatrní věrní naši milí. Vzněl jest na nás slovatný Jan Kolský z Kolovsi, místosudí dvorský království Českého, věrný náš milý, kterak by Prokopová pekařka a nějaká Koutská, bytem v Menším M. Pr., na strouhu i přes strouhu ke zdem zahrad jeho, z kterýchž nám plat dává, k nemalé škodě i nebezpečení jeho veliké hromady dříví skládati měli, skrze kteréžto dříví netoliko jemu ale i nám nemalá se škoda děje, že k strouze té, když se zanese, aby vyčištěna býti mohla, se nemůž. A skrze to i ta škoda státi by se mohla, když by jaké rozvodnění přišlo, že by i naše dříví odtud nedaleko skládané, jakož jest se pak to prve stalo, rozneseno býti mohlo. I nechťíc my, aby těmž Janovi Kolskému ani gruntům našim se ubližovalo, ani také takovým skládáním toho dříví příčina se k tomu dávala, aby zlí a nešlechtní a neřádní lidé v týchž haldách své stanoviště

A jakož také proti té jedné zahradě kostelík opuštěný sv. Petra jest, ten kostel my dotčenému Janovi Kolskému na jeho pobožné podvolení, že jej zase, aby ke cti a k chvále boží mše v něm držány býti mohly, opraviti i s platem nadati chce, s jeho krchovem, okrškem a příslušenstvím i s kollaturou dávati a k té jedné zahradě, která leží po levé ruce od přívozu jdouc k hradu našemu Pražskému, připojovati ráčíme. Však tak, cožkoli týž Jan Kolský platu k tomu kostelníku nadá a jakž jej koli zpraví, že dědicové jeho a budoucí držitelé té zahrady toho zase pryč odcizovati ani odjímati nemají, moci nebudou, ale konečně při tom kostelíku a nadání téhož Jana Kolského zůstati a trvati má.

A protož tobě poroučeti ráčíme, aby relatorem ke dskám zemským byl a jmenované zahrady s kostelíkem i s těmi milostmi, jakž s přípisem toho psaní o nekladení dříví za struhou, kterýž v této relaci odsílati ráčíme, do desk zemských jemu Janovi Kolskému vložiti a zapsati rozkázal, na tom jistou vůli naši královskou naplníš. Dán na hradě našem Pražském ve čtvrtek po početi P. Marie l. 2c XLIX. 2c.

Ferdinand.

Statečnému Wolfovi z Vřesovic a na Doubravské hoře, nejvyššímu písaři král. Českého, komory naši České praesidentu, věrnému našemu milému.

Nové poměry nastaly zde, když z usedlých rybářů zde utvořila se jakási autonomní obec a povstalo právo postranní pod vedením úřadu městského. Ježto kostelík považován byl za vlastnictví této obce, nastaly sporu s vlastníky velké zahrady zde a domu, nástupci Jana Kolského. Takový spor prozrazuje následující dopis Staroměstských ze dne 28. března 1591:

Urozenému pánu panu Janovi Bezdrůžickému z Kolovrat na Bystrém a Záběhlicích, JM^{ti} C. radě, o kostelík sv. Petra v Rybářích. Jakož nám psaní činiti a v něm oznamovati ráčíte, kterak by se při vkladu domu a zahrady VM^{ti} ve dskách zemských našlo a vyhlédalo, že by ten kostelík sv. Petra v Rybářích, kterýž bychme my sobě k správě naší přivlastnili, k témuž domu a zahradě VM^{ti} dědičné od slavné a svaté paměti císaře Ferdinanda připojen a dskami zemskými přivlastněn býti měl, tak aby nikdy od téhož domu a zahrady VM^{ti} na věčnost i s tím platem odcizen a oddělen býti nemohl, nás za to žádající, poněvadž se s námi o to v řádnou rozepři dávati miniti neráčíte, abychom tři nebo čtyry osoby z prostředku našeho k VM^{ti} vyslali, kteří by o té věci s VM^{ti} přátelsky rozmluviti mohli, jakž též psaní VM^{ti} to v sobě plněji obsahuje a zavírá. I nejsouce my žádostivi s VM^{ti} v jaké soudy a nesnáze se dávati, nýbrž raději každého času o to usilující, jak bychom VM^{ti} všelijaké dobré přátelství a sousedství i volnost všelikterakou prokázati mohli, protož k žádosti VM^{ti} tak učiniti a některé osoby z prostředku našeho k takovému rozmlouvání vyslati chceme, za to toliko žádající, že nám jistý den k témuž rozmlouvání přátelskému jmenovati a skrze psaní VM^{ti} jej nám v známost uvésti poručiti ráčíte. S tím VM^{ti} dlouhé zdraví, v něm všechno nejlepší dobré viňšující žádáme. Datum fer. 5. post Laetare 1591c.

Druhý ze dne 19. července téhož roku zasláný na tutéž adresu:

Urozenému pánu panu Janovi Bezdrůžickému 2c. o kolaturu. VM. psaní ste nám učiniti ráčili z strany fundací a kolatury kostela sv. Petra v Ry-

a peleše na nebezpečensví lidské jmiti měli, protož vám poroučeti ráčíme příkazujíc, abyste těm dvěma městkám i jiným všem, kteříž na té strouze a tak blízko od zahrad jeho haldy dříví mají, je ihned podal z té strouhy odvaliti a potom jich více tak blízko neklásti pod pokutou skutečného trestání rozkázali, tak aby tudy to, což by dříví našemu, jemu Janovi i jiným škodného a nebezpečného státi se mohlo, uvarováno bylo. A na tom vůli naši královskou naplníte. Dán na hradě našem Pražském ve čtvrtek po sv. Bonfáci l. n. XLIX. 2c. Malostranským (6. června). Kvatern relací bílý 1556 B. 7.

bářích s připomenutím předešlého psaní o túž věc nám učiněného, kdež toho při nás hledati ráčíte, abychom se s VM^u o jistěj den snesli, osoby z prostředku našeho nařídili a k VM. vyslali, jakým způsobem bychom se v takovou fundaci a kolaturu, kteráž by VM^u vlastně a dědičné náležeti měla, vetřítí a jí ujítí měli. vyrozuměti moci ráčili, jakž VM^u psaní to vše v sobě šífe obsahuje a zavírá. A abyžte ráčili moci věděti, že sme na jiném nebyli, aniž až posavad nejsme, abychom se v té příčině neměli k VM^u dáti nadjítí a s VM^u v takovou fundaci rozmluvení mítí. Ale že nebytím v městech Pražských osobou VM^u to jest sešlo a tak v té příčině neráčíte nám moci za zlé mítí ani nás v to domnění, jakobychom VM^u příčinu k jakým soudům, majíce k sobě vždycky pána láskavého, dávati a v takovou fundaci a kolaturu mimo to, čehož by předkové naši nejměli, nedrželi. vetřítí a vkládati měli, jakož pak i nyní na tom sme, abychom, dá-li pán Buoh, v pondělí nejprve přístí v hodin dvanácte na celém orloji počítajíc, v příčině takové některé osoby k VM^u z prostředku našeho, jestli byste ráčili doma býti a příležitost VM^u mohla sloužiti, vyslati. S tím VM^u všecko dobré vinšující odpovědi žádáme. Datum fer. 6. post Divisos apostolos 1591.

Staroměstští právem svým nebyli si jisti. I zavedli r. 1602 výslech starých rybářů, jak to vlastně s podacím kostelíka jest. Výslech tento podává velice zajímavé správy o kostele i dějinách jeho a zní:

Valentin Klamperna, rychtář mezi rybáři, zprávu tuto učinil: Když nebožtík pan Jan Kolský dožádal se otce mého v tu bouřku, když přijel do Prahy s králem Ferdinandem, aby mu dovoleno bylo, aby nějakou zeď postavil sobě do gruntův našich i připovídal mýmu otci, že chce na králi Ferdinandovi k tomu chudému záduší nadání zjednati, jakož jest zjednal. neb jest sedal při dskách a můj otec mu zprávu toho dal, že jsou předeše k tomu záduší náležely Mokropse oboje a nějaké Svýmyslíce. Nevím, kde jsou ty Svýmyslíce. Tak on pan Jan to vyhlédal při dskách a vyjednal to na králi Ferdinandovi, že jsou zase byly k tomu záduší nadány. A když to vyjednal i dal ten chrám boží stavěti a vopravovati, že byly střechy zlý i jiné věci, dal to opravovati cihlami i jinými věcmi. A když byl opravenej, zjednal faráře, že se tu sloužívalo vždycky ve třech nedělích a dávalo mu se deset kop od pana Kolského. A potom po smrti jeho asi do tří let jednali kněze a platili mu pán Hodějovský a pan Vilém z Radešína, jakožto poručníci od pana Kolského tomu chudému záduší a nad těmi platy zdělaní a když zemřeli páni poručníci, tehdy ještě pan Prošovský na tu vížku plechu koupil a dal jí pohřbiti. Když potom pan Prošovský umřel, ujali se toho páni z komory JM^u České a pravili, že jest měl ten chrám boží z gruntu staven bejti a sklenouti se. I pobrali ty platy nahoru do komory. Pan Vchynský potom prodal ty Mokropse panu Menšíkovi, já nevím, jakým to způsobem šlo. Potom jsme my sami nakládali, žádnej pán se na nás nepotahoval, než když se čeho nedostávalo, my sousedi okolní sami jsme náklad na to vedli svým nákladem a nemáme k tomu platův žádnéjch, kromě podruzi nám dávají jednou do roka před pouti k sv. Petru sedm peněz malejch a hospodářové groš bílej. A co nám ty vody škod nadělaly! Mnoho kop jsme svejch peněz vlastních sami přidali.

Zjednali jsme sobě kalich s rybáři, že nám pomoc udělali, na svůj groš; stál nás více nežli 60 k. a zvon, který jsme sobě neníčky koupili, stojí nás více než půldruhého sta a jsme na něj ještě vosmdesáte pět k. dlužni. Nebožtík pan Kolský dal vystavěti dům na krchovní zdi přes uličku jako místo fary, aby se z něho plat bral a na to kněz choval, a tento pán z Kolovrat když ho dosáhl, brával z toho domu ročně 16 kop m Pravi, že nám to dá a nikdy nám ani peníze nedal, kromě jednou dal nám jakousi aksamitovou kapí červenou a paní Skálová nebožka z Malý Strany dala nám ji předěláti a dala z ní uděláti vornát. Dala od něho třidceti a sedm kop. A teď nám pan z Kolovrat kostel odňal, dal nám visutý zámky zděláti. Ani nám na krchov nedá, že se nemají ubozí lidé kde schovávatí, musí se nositi k sv. Janu tam

k lavičkám a někteří k mistru Janovi Husi, tak kteří voňáčejší, že nám páni malostranští toho přáli. Protož žádáme JM. pánův, aby nad námi ráčili ruku ochrannou držeti a nás v té věci zastati, aby aspoň ten chudej lid měl se kde schovávat, neb nesouli se na Malou stranu, stane to tři neb 4 kopy musí dáti, aby dovolili páni Malostranští tam pochovati, neb se nemáme, kde pochovávat, an když umřelo hospodáře z domu pana z Kolovrat pacholátko, musil dáti 4 k., že ho schovali u mistra Jana Husi, žákům a panu faráři. Za votce mýho vyžádali páni z komory, abychom přidali kus zahrady k tomu záduší, aby se mohlo okola kostela choditi, i dali jsme od domu našeho s otcem svejím nebožtíkem. A pan Jan Kolskej umřel v tom domu proti Jezovitům, kde pan Pleskej stavi. To byl taky jeho dům. Potom ho nesli k nám k sv. Petru a tu jest pohřben v kostele.

Jošt, přívozník na přivoze dolejší, oznámil toto: Že jsou byli poručníci po nebožtíkovi Kolským, pan Jan st. z Hodějova a pán Vilém z Radešína a jim nosivali ouroky sedláci z Mokropsů obojích a z Svýmyslic a praviváli páni z Hodějova, že ti ourokové náležejí k kostelu sv. Petra v Rybářích. Toť jsem já od nich slejchal. A když nebyl zde pan Jan, tehdy takový ouroky pan Bernart z Hodějova přijímal. A já jsem tehdáž byl v službě u pana Bernarta a nebožtík pan starej Hodějovský dal něco kamene přivesti, že se zdi neopravovaly při krchové, a novej krov na něco dal dělati. (1064 f. 72.)

Ze své strany vysvětlil pan Bezdruzický svoje chování k záduší kostela dvěma následujícími listy zaslányi obci Staroměstské:

Slovutní a vzácné poctivosti páni Pražané, páni přátelé moji milí, zdraví a jiného mnoho dobrého toho bych vám věrně rád přál. Při tom vám oznamuji, kterak Valenta a Matěj rybáři pod správu vaši náležející, pobravši peníze k záduší mému u sv. Petra a Pavla náležející, kteréž některé osoby k témuž záduší odkázaly a nadaly, též také co sou na pomoc téhož záduší na lidech při kostele vyprosili, zvon bez vědomí mého slíti davše za ně sou koupili, nemajíc toho bez vědomí a dovolení mého jakožto pána a kolátora dědičného téhož záduší učiniti, poněvadž sem já jim na onen čas téhož záduší a dědictví mého za tou příčinou nsvěřil, aby oni peníze odkázané a od lidí dobrým oumyslem pro opravu téhož záduší nadané rozmrhati, za ně, co se jim vidí, kupovati a na díle probrati a propíti měli. A klíče sem na onen čas jim proto svěřil, aby lidé chudí tu pohřeb svůj ku pohodlí těl mrtvých jmiti mohli, nadto vejš aby se služby boží a kázání slova božího v též kosteliku konati mohli. Nyni pak tejj zvon sou od téhož kostela vzali a jej v zahradě Matěje rybáře pověsiti a novej krchov sou sobě zaraziti dali, ješto taková věc na kalvíny kacífe a ne na dobré křesťany náleží. I nemohouce já dyleji takovému nekřesťanskému nepořadu se dívati, nemohu toho pomínouti, nežli na vás, jakožto vrchnost jejich to vzněsti. A protož, poněvadž sou oni se toho na ublížení záduší a kostela mého dědičného dopustiti neměli, za to vás přátelsky žádám, že vejš dotčeným rybářům přísně poručíte, aby oni takové peníze k záduší mému dědičnému náležící přede mnou, co sou tak k sobě přijali a za tejj zvon vydali i kam sou je jinam obrátili, složili a počet pořádný učinili, tak abych já záduší své, poněvadž nemalé opravy potřebuje, opatřiti dáti mohl. A poněvadž sem vám předešle o touž věc také psaní učinil, na kteréž ste mi žádné odpovědi nedali a já o ni až posavad nic nevím, čehož bych se byl do vás nenadál, abyste mně v tom tak zlehčiti měli, za to vás žádám, že mi, jak napředešle, tak i na toto psaní mé odpověď, kterouž bych se spraviti mohl, dáte. Nebo jestliže bych od vás na nich toho k dopomožení dojiti nemohl, vám se tímto psaním opovídám, že, ač nerad, ale z potřeby musel bych o to k vám pořad práva zachovati. Ale sem k vám té naděje, poněvadž s vámi v žádnéj odpor vjiti žádostiv nejsem, že se v tý příčině ke mně spravedlivě a přátelsky ukážete, aby o to dalšího zaneprázdnění potřebi nebylo. S tím se vám dobře jmiti vinšuji. Datum v Praze ve středu po památce Proměnění P. Krysta l. 1602. Jan Bezdruzický z Kolovrat na Bystrém a Tajnci Hrochovém, JMC. rada. Adressa: Slovutným a vzácné poctivosti pánům purgkmistru a radě Starého M. Pr., pánům přátelům mým milým k dodání.

Druhý list ze dne 23. července 1602 zní:

Službu svou vzkazují slovně a mnohovzácné poctivosti páni Pražané Star. M. Pr., přátelé moji milí. Zdraví a jiného mnoho dobrého přeji vám věrně rád. Oznamuji vám, kterak sou sobě osadní k podací mému kostela sv. Petra v Rybářích náležející krchov novej při témž kostele zarazili a davše hranici dřevěnou místo věže v zahradě Matěje, jinak Matějčicka, rybáře, postaviti, na ní zvon novej pověsiti dali a tak sobě, obzvláště pak Valentin Klamperna a Matěj Matějčiek týž kostel a kolaturu mou zvosobili a všeckno, co se jim za dobré líbilo, sami o své ujmě bez vědomí mého činili, jakoby oni a ne já téhož kostela pány byli. A protož za to vás žádám, poněvadž sou se sami od téhož kostela a poddacího mého odtrhli a jinde sobě krchov zarazili, že jim o tom poručíte, aby téhož kostela mého i krchovu prázdni byli, nicméně aby mi Valentin Klamperna a Matěj Matějčiek mezi tímto časem a příštím soudem zemským, když jim ode mne den jmenován bude, počet pořadnej z všelijakých příjmův, odkazů, proseb i jiných, co sou tak k sobě po ta leta všeckna, jakž mi ten kostel od vás postoupen jest, přijali, učinili, nebo já se jim tu více pochovávati dáti nemím aniž sobě komu co sem rozkazovati dám. Což věřím, že k žádosti mé tak učiníte. Rád se vám toho dobrým přátelstvím odplatím. Za odpověď, kterou bych se spraviti mohl, žádám. S tím se vám vlnšuji na všem dobře jmíti. Datum v domě mém u přívozu dolního v outerý po památce sv. Maří Majdaleny I. 1602. Jan Bezdruzický z Kolovrat zc.

Literatura.

Martina Koláče Českomoravská heraldika. I. Část všeobecná, již upravil Aug. Sedláček. V Praze, 1902. Nákladem České akademie císař. Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. (Dokončení.) V VI. odd. »Dějiny a prameny české heraldiky« ve dvou částech sestaven jest stručný přehled pěstování heraldiky v zemích západních, vývoj její u Slovanů vůbec a u Čechů zvláště. Správně jest tu ocenění prací Bartol. Paprockého, který pro báje Hájkovské byl pokládán namnoze za bezcenného. Jest právě povoláním heraldikovým a genealogovým aby vybrali z prací jeho vše, co právě a odjinud neznámé, a toho jest mnoho!

Dotknuv se krátce pramenů heraldiky (pečetí, mincí), vypisuje auktor listy erbovní, ovšem pramen to nejjasnější a pro doklad šlechtického původu nejpádnější. Podán tu seznam skutečných listů erbovních neb aspoň zmínky o nich, celkem 93 čísel, kteréž jsou značným obohacením heraldických a genealogických vědomostí o našich rodech domácích. Jen k erbovnímu listu Zikmunda Kabáta (str. 89.) připomínám, že není nezbytno jej míti za Kabátu z Výškovic, neboť tato rodina byla již dávno před tím vladýckou a užívala erbu (Aleš Kabát z V. 1405—13, Jan K. z V. 1415), ale může jí býti rodina zcela různá, než jen jména téhož. Pak by zápis o ní nebyl podezřelý. Místo Jan Boušek z Pacova (str. 90.) budiž Jan Toušek z P. (1436—63.), písař Starého města a král. kanceláře (Ar. Čes. I. 437, 501.). Nebozískové z Hradiště (str. 97.) dostali erb r. 1514 a to Jan N. z H. Potom uvádí spis. jiné prameny heraldické: mezníky, svorníky, náhrobky, pohřební štíty, tabule, pamětní desky na kostelích, hradech a veřejných i soukromých domech, na branách a mostech, sochách, křížích, taktéž obrazy se znaky, sbírky znaků, závitky (role), erbovníky, rodinné zápisky, památníky, zbraně, nábytek, nádobí. Něco z toho bylo leckde již popsáno neb vykresleno (více méně zdařile), ale málokdy se zřetelem k detailům heraldickým, důsledně pak, souborně sebráno a pro vědu zužitkováno nebylo skoro ještě nic.

Při ocenění důležitosti svorníků (str. 99.) jen nedopatřením tu zkomolená věta. Správně zní: . . . z kterých kolikrát jen tušíme zakladatele. Z vylíčení čteně zachovaných znaků příbuzenstva radů i úředníků zemských nebo panských a městských, jakož i z erbovníků 16.—18. stol. jest viděti, jaké bohatství chová heraldika česká, i že nebylo by potřeba choditi do ciziny, nýbrž na každou poučku heraldickou našel by se pěkný doklad domácí, jen kdyby více pracovníků spojilo se k společnému cíli. Že lze, jest viděti právě na Soupisu uměl. památek.

VII. část podává vylíčení vývodů a pohřbů. Nalézáme tu výklad vývodů posloupného a průvodného, důležitost vývodů pro přijetí do řádů a ústavů šlechtických, sestavení vývodů a stáří jich (na náhrobcích) se 4, 5, 6, 8, 9, 12 a 16 znaky, a kde jsou zachovány. Materiál to vzácný, k němuž však by se byly hodily velice dobře řádné výkresy neb pěkně provedené fotografie.

K nejstaršímu čtyřerbovnímu památníku (Jana z Rožmberka z 1389) připomínám, že znak o šikmém pruhu nepatří matce Kateřiny z Vartemberka, Dorotě z Dubé, erbu ostrve, nýbrž matce Elišky z Halsu. Přčetné jiné záhady nutkavě vybízejí české badatele o rodopisná a heraldická rozluštění.

Kapitola zakončena jest zmínkou o pohřbec posledních mužských potomků rodu (na hrob jim dán štít dolů obrácený, někdy zmylem, an pohřbený ani nebyl posledním svého rodu, jako se stalo u Zdeňka Kladenského z Kladna 1543, kdežto Kladenští vymřeli až v 30leté válce v exilium; nejnověji obdobná příhoda u hr. Pachty z Rájova na hřbitově olšanském, ač rod dále kvete) a o pohřebních sklepech (rodinných hrobkách). Látka tím ovšem není vyčerpána, ale věc přimyká se dobře k heraldice a povzbuzuje k další práci.

VIII. kap. jedná o barvách erbových a kožešinách způsobem, obvyklým i v jiných spisech, ale přece ne suchopárně; celek proplétá se zajímavými ukázkami z domácí heraldiky. V odstavci o užívání kožešin jest v »Heraldice« nesrovnalost. Na str. 12. se praví: »Kožešin nebylo vůbec v Čechách užíváno na štítech aniž figur s nimi souvislých . . .«, ale na str. 140. »Kožešin užívali v Čechách na štítech, tak jako pan Jan z Michalovic . . .« tedy přesně mělo býti: K figurám erbovním po způsobu západním se kožešin v Čechách neuzívalo. Přece však pan Jan z Michalovic (str. 140), pan Jíra z Roztok (str. 88.) a Václav z Chotětova (str. 89.) učinili výjimku po Francii a Německu, davše si, první celý štít, druhí dva pak aspoň fafrnochy ozdobiti kožešinou.

V IX. a X. kap. vypravuje se o filologických zvláštnostech heraldických názvů (orlice, lvíce, svině, tista [chrtice], kašice, holubice a j), v převaze jmen ženského rodu nad mužským. Též se rozlišují postavy zvířat v skoku, běhu a názvy: ústa rozžavená, nos, pysky (u ptáků), kytky, kyta, načež se vykládá o štítu a jeho kusech.

XI. kap. obsahuje obecná znamení erbovní. Vyčerpáno jest tu vše, co se v heraldice objevuje: lidé i části těla lidského, čtvernohá zvířata, ptáci, ryby, obojživelníci, hmyz, rostliny, tělesa nebeská a vyobrazení, vzata od země, fantastické tvary lidí a zvířat i zvířat samotných, nástroje, nářadí, náčiní, stavby a jejich části, oděv, odznaky důstojnosti atd. Velmi pohřešujeme vyobrazení!

Dobře tu připomenuto, že znamení erbovní, jsouce historickými odkazy dávných dob, mají podržeti i dobový sloh.

Ku str. 177. o Vojkovských připomínám, že jsou již od r. 1865 v stavu panském a neuzívají titulu »z Milhostic« nýbrž »Vojkovský z Vojkova«.

Při obecných znameních neopatřením nastal rozpor. Při str. 44. (str. 178), kde odkazuje se na znak, příslušný Okrouhlickým z Kněnic, praví se výslovně: »rohy zlaté v červeném štítě (lépe na červ. štítě)« ale na vedlejším výkrese jsou rohy černé na zlatém štítě (správně).

Žďárští ze Žďáru (str. 181) jsou v stavu rytířském. U Přichovských z Přichovic (str. 182) místo: »kteří jako hrabata na počátku tohoto stol. vymřeli« bylo lépe dáti: »na poč. XIX. stol.«, protože Kolář sice psal svou »Heraldiku« v XIX. ale vyšla ve XX. stol.

Pěkný výraz »krkavec s roztrpetými křídly« (str. 183), ač vyvážený nesporně z dobrého českého pramene (z r. 1580), bohužel sotva se ujme! Znak města Rabšteina — polovice lva, pol. orla — patří do odd. b) (str. 200). Ku dvěma orlicím Vlastislaviců (str. 202) a dvouhlavé orlici bratří z Jablonce dlužno vzpomenouti i přjmení jich »Kníže« (z Vlastislavě a Jablonně). Také posud žijící páni Gabelentzové (patrně nic jiného než z Jablonce), kteří byli v starších dobách usedlí v Sasku blíže českých hranic, mají posud na štítě dvouhlavou orlici. Věc ta by zasluhovala dalšího pátrání.

V odd. E (str. 203) s radostí připojí se každý k přání, aby po příkladu pařížském provedly se historické kulturní atlanty všech dob českého života. Co tu čeká záslužné práce!

Při nástrojích (str. 204) znova se potvrzuje erb Radkoců z Mirovic jako 2 sekery křížem položené, jakž i nakresleno v Sedl. Hradech (díl XI. v znakové příloze V. Krále), ne tedy dvě kratce, jak jest v téměř díle (str. 74) ani ne dvě loukotě bílé na červ. štítě (jako Lažanští z B.), jak píše Ottův Slov. Nauč. (díl XII., str. 370). Ke znaku hrab. z Bubna u Litic (str. 219) připomínám, že majíce posud na štítě buben vojenský, domáhají se právě, aby jim byl proměněn v tvar starší, v buben kostelní, jak užívají i jich strýcové, rytíři a páni Varlichové z Bubna.

V XII. kap. promlouvá se o přilbicích, jich družích, počtu, postavení, o točenici, koruně a pokrývadlech, což vše opět podepřeno jest doklady z českých pečeti a náhrobků, zvlášť oddíl o postavení přílby a o pokrývadlech.

V XIII. kap. popisuje klenoty; jest ještě hojněji doložena a více pracována nežli předešlá; vzbuzuje až úžas, pováží-li se, že vše takřka psáno bylo z paměti. Vypisuje se tu, co bývalo klenotem (rohy buvolí, volské, jelení, srnčí, křídla, péra, klobouky, lidé i zvířata). Na každou heraldickou poučku podán hned vhodný doklad z památek starodávných.

Badatelům dalším by prospělo, kdyby se bylo všude udalo (někde se tak stalo, často však neudalo) místo a pramen, odkud doklad vzat.

Při klenotech ozdobených praporečky (str. 244) uveden znak Buzických z Buzic, jak podotčeno dle staré paměti (zprávy komorníka desk zem. z r. 1568), ale o praporečkách tam se zmínky neděje. Spisovatel patrně chtěl se dotknouti zajímavé změny znaku Buzických, ale pak na to zapomněl. Buzičtí totiž měli v XV. st. (náhrobek v Paštíkách) znak podstatně jiný: štít rozčtvrčený, první čtvrt červená, čtvrtá bílá, druhá a třetí černé, za klenot tři praporečky taktéž rozčtvrčené, ozdobené kytkou. Ale již r. 1508 měli štít na přič na tré rozdělený černě, červeně a bíle, místo praporeček pak jen tři péra a na každém péře štítek s týmiž barvami. Také na str. 276 se mluví o praporecích Buzických.

Znak Sobků a ostatních větví velikého rozrodu z Kornic na str. 206 nazývá se zlatým stolem, ale na str. 247 Antoniovým křížem. Též Král v »Heraldice« (str. 166) domnívá se, že jest to Ant. kříž.

K ostatku dodávám, že náhrobek Albrechta Plánského z Žeberka, připomenutý v klášterním kostele v Bechyni (str. 255), jest asi náhrobek z 29. pros. r. 1593 a že Jaroslav hr. Vršovec-Sekerka (str. 256) přijal do znaku i za klenot vrš dne 6. čce 1665.

XIV. kap. pojednává způsobem poutavým a s obvyklým bohatstvím dokladův o ozdobných kusích heroltských (štítonoších, stanech, pláštích a devisách [heslech]). Případně jest tu upozornění, aby k moderním erbům nově nabytým nebrali se štítonoši moderní (husaři, granatýři, lodníci ani Sokolové a j.). Doplniti dlužno jenom, že erb Karla Bechyně z Lažan (str. 265) pochází z r. 1620 a Zikmunda Kozla z Ryzntálu r. 1598.

V. kap. XV. vypisují se heraldické odznaky hodností a důstojností: koruny, čepice, klobouky, řády a hole. Popisuje se tu podrobně naše koruna svatováclavská a důležitější koruny mimočeské, užívání korun u šlechty, klobouků vévodských, knížat světských i duchovních, odznaky za štítem (hodností státních: klíče, hůlky, nůž, kotvice) i ve štítu (odznaky kurfirštů), pak nastíněn jest vznik a vývoj řádův a jich odznakův i bratrstev v zemích českých.

V XVI. kap. přechází se k vedlejším znamením (výzdobám) štítu, kterými se označovali vedlejší haluze některého rodu neb i mladší členové téže rodiny, aby se odlišili od starších. Změny ty byly: změna klenotu, změna barvy štítu, změna obrazů štítu, zkomolení obrazu, vynechání nebo přidání některého obrazce a j. Pojednání hojnými příklady doložené končí obsírnou zmínkou o erbech levobočků. Bedlivým srovnáním pečeti vyvozuje tu zvěčnělý spisovatel nová pravidla: o obrácení figur znakových i klenotů z pravé strany na levou (u pp. ze Švamberka, východních Drslaviců a j.). K erbu Racka ze Dvojic (str. 300 a 307) připomínám, že by se měl název špice a klínu ustáliti, jak se též usnesl heraldický odbor Společnosti přát. starož.: Špice jest obrácena špičkou vzhůru, klín dolů.

Do citátu řádu města Geisslingen hrabětem Oldfichem z Helfensteina r. 1367 zřízeného (str. 304) nedopatřením vloudil se žertovný omyl. Citát patrně končí se za slovy: »Sigillum universitatis civium in Gyslingen«, ostatek jest výňatek ze spisu heraldického a měl již býti psán česky.

Kap. XVII. prohlubuje ještě četnými příklady předešlou, totiž změny rodného štítu zvláště erby náhradními. Ovšem se tu čtené věci opakují (str. 308 skoro stejná s 298) a j. Opětne dávají se tu Kocové z Dobrše za strýce hrab. Lažanským z důvodu svého kolu v štítě, což není tak bezpečno (str. 307). S naukou o náhradních kusech znaků nutno souhlasiti. Velmi ranný doklad této nauky jest sám památný štít Hroznatovců, tři páry parohů jeleních, které však nejsou jich původním znakem. Tak pečeť Sezemy z Krašova z r. 1284 (Mus.) ukazuje štít pokosem rozpoltněný a horní polovici vyvýšenou, tolikéž štítu Sezemy z Bělé a Racka z Bělé z 4. ún. 1319 (Mus.), kdežto Bušek z Krašova a Dětrich z Krašovic z téhož dne a roku mají také štít pokosem rozpoltněný, ale dolní polovici vyvýšenou. Víme, že celý kmen Hroznatovců od XV. věku až do r. 1830, kdy úplně vyhynul, užíval za erb tři páry jeleních parohů; jest se jen podiviti této úplné změně znakové. Avšak podivení naše se ještě stupňuje, zvíme-li, že týž Bušek a Dětrich na listině kláštera Plasského z 13. říj. 1313 spolu se Sezemou a Rackem z Krašova mají své pečeti s úplným znakem tři párů parohů, Racek pak i klenot 2 parohy!

Vrcholem pak těchto změn jest pečeť Sezemy z Bělé, který ještě r. 1381 spojil oba znaky rodu starší i mladší v jediný. Máť na pečeti štít rozčtvrcený, v 1. a 4. čtvrti prvotní znamení (pokosem rozpoltněná pole) a v 2. a 3. tři páry parohů! Na zdědění jiného štítu s třemi páry parohů nelze tu mysliti, spíše jest možno domnívati se, že jest to náhradní rozhodné klenotu, buď pro polepšení štítu nebo pro lepší odlišení se od rodin, které užívaly, taktéž štítu pokosem rozpoltněného (jako Smiřičtí, Přepýští z Rychemburka, Žakavci, Štilfridové z Ratěnic, Semenští ze Semenec, Mládenci z Miličina, z Pušperka a j.). Celý tento velmi bohatý oddíl o náhradních erbech zrovna volá po heraldickém atlasu, v němž by se všechny tyto změny zobrazily, předem pak příkazuje: Sebrati všechny české pečeti!

Na str. 315 sluší opravití, že posledním Netvorským z Březí nebyl Jan Jiří 1757, nýbrž Ignác Petr, který zemřel 1801 (v září), zanechav jen dceru Eleonoru.

Poznámkou (str. 515) o štítě Václava Varlycha z Bubna z r. 1435 opět jest otřesen stejný původ rodu z Bubna s Markvarty z Hrádku.

Věta: »Polovičný štít, jehož jedna polovice 2 i 3 pruhu pokosnými neb šikmými nebo příčnými přepažena jest« (str. 321) má býti ve zvláštním sloupci jako nový druh náhradního erbu.

V Čeňku z Budšovic, z Bludova, Nechvalína a Ořechové (str. 326) jsou omylem spojeny osoby dvě, Čeněk, syn Čeňka z Budšovic († 1374) a vnuk Voka z B., a Čeněk z Nechvalína, syn Ondřejův.

Zahofanští z Oráčova neudělali si z pruhu třikrát ostěného městskou hradbu (str. 326), poněvadž byli pouhá patricijská rodina později povýšená, když se již erby neměnily.

Vydavatel s teorií Kolářovou o náhradních erbech (str. 330) v mnohém prý nesouhlasí. Namítá, že odporuje kap. V. (»stejně erby svědčí o stejném

původu) a zavádí zmatek. Ale Kolář sestavil tuto teorii na základě samých pečeti a u většiny případů doložil příbuznost rodovou. Někde ovšem příbuznost pokulhává (v. vladky z Budšovic), ale většina jest doložena i míním, že nutno ji přijati.

Theorie tato o změnění erbu nepodvrátí nauku o příbuznosti rodů dle stejného, částečného nebo podobného znaku, poněvadž byla jen přechodní, rod pak sám byl si vždy vědom pravého znaku původního (viz pp. z Bělé, Krašova a pp. z Třemšína a j.) a opět po čase k němu se vrátil. Spíše zmatek zavádí kap. V., jak jsem se zmínil u znaku loukotě a koľa a šachovaného břevna Janovských.

Dotatkem ke kap. XVII. jest pojednání o složených erbech. Vypisuje se tu, jak se štíty spojují (2, 3, 4 i více) a to štíty manželské, zděděné a říšské, a pořádek, v kterém se erby složené umísťují a úprava barev jejich.

Kapitolou XVIII. o blasonování čili vypisování erbů dle pravidel heraldických, historisováním, navrhováním a posuzováním erbů zavírá se vlastní heraldika s četnými ukázkami staročeského vypisování erbů způsobem přehledným. Připojeno pak vylíčení turnajů dle přání Kolářova, ač vlastně do heraldiky nepatří.

Menší chyby tiskové a při opravě přehlednuté opraví si pozorný čtenář, připojují jen ty, které by mýlily a omyl dále šířily: Na str. 29 místo Bradečti čti Bradlečti z Mečkova, na str. 32 místo Vlčíhlava má být Jan Vlčíhrdlo, o tři řádky níž »ujaly se« m. »neujaly«, na 70 m. J. Kyčlinovi čti Kydlinovi, 72 m. »v poloutrojřícím« čti »s poloutrojřícím«, 76 m. z Metlin čti z Metlice, 80 m. Řešanští čti Resanští, 93 m. Jana ze Smiřic má b. Jindřicha, 117 m. Šalndorfská, čti Šelndorfská tamtéž m. Apolonie ze Stěnic čti ze Ctěnic, 125 m. z Božkovic čti z Bozkovic, 73 m. Blahustští čti Blahoustští, 102 m. Hadějovských čti Hodějovských, 205 m. z Rudulce čti z Rudolce, 232 m. z pravých per čti z pávích, 240 m. pomalovati čti pomalovali, 248 m. z Hřešteina čti z Heršteina, 271 m. Bernard Hochanzár z Hochanzau čti Hochanzár z Hochauzu, 288 m. řád zlaté koruny čti železné, tamtéž: na Hořičkách, Lhotě a Řešetové čti v Lhotě Řešetové, 307 m. Adler z Lošan čti Alder, 325 m. Kfelíř ze Saxové čti ze Zakšova, 337 m. svinutý čti ovinutý, 342 m. Alter z Ločan čti Alder z Lošan, 343 m. hořejší dva řádky z ústy čti s ústy, 346 m. Ploucarovským čti Plocarovským, 347 m. Fr. Ostrská čti Ostrštoka, 350 m. Jan Mickovský z Bočkova čti z Ročkova, 351 m. Tanaurů ze Strachnova čti Janaurů, 353 m. Bračičti z Chodova čti z Chořov.

Končím zprávu o Kolářově »Heraldice«, úmyslně obšírnější nežli byly stručné zmínky o ní v některých časopisech, takto: »Přátelé heraldiky najdou v ní množství spolehlivých zpráv nových, badatelé pak nejen četné pobídky k rozluštění mnohých zásad heraldických a genealogických, ale i přehled toho, co zbývá ještě vypracovati«.

K dílu připojen jest obšírný rejstřík věcný i jmenný. Úprava, jako u publikací české akademie obvykle, vkusná.

Ant. Masák.

Různé zprávy.

Zápis Jana Janského na statek Pavla Čankara na Bzovým. Léta Páně 1623 ve středu, den památky sv. Mikuláše (6. pros.), jakož Pavel Čankar na Bzovým, majíc sobě na onen čas po otčimovi svém Martinovi Čankarovi, jakož nadepsaný zápis ukazuje, živnost náležitě postoupenou, při které se s manželkou a dítkami svými dobře a poctivě živiti mohl, však spustivše se Pána Boha a příkázání jeho svatého, nenáležitě s děvečkou svou Dorotou, dcerou Urbana Sejbetha z Dlouhého Mostu, živ jsouc, nad manželkou svou, dítkami zrádně předešel, což jsouce to skrze urozeného a statečného rytíře, pana Jana Kunše z Lukovec, hejtmana na paňství Dubském, a před ošvice-

ného knížete a pána, pana vladaře domu Valdštýnského z Frýdlandu přednešeno, ráčil jest J. M. K. na takovou jistou zprávu nařízení skrze urozeného pana Jeronyma Bukovského z Neudoriu, regenta J. M. K. ku právu města Dubu učiniti, aby nadepsaný Pavel Čankar s děvečkou svou, což tak proti Pánu Bohu se dopustili a přičinili, podle práva ortelování a co za spravedlivé jest, podstoupiti povinni byli. A jakýž ortel a výpověď ode práva města Dubu pod Ještědem učiněn jest, ten na rathouze v městě Dubu se najde. Však extrakt jsouc z toho vytažený, v krátkosti takto jest: že podle práva oba hrdla ztratili a mečem ztrestáni býti měli. A jsouce týž ortel panu regentu, panu Jeronýmovi Bukovskému odeslán, na velikou a vzácnou přímluvu předepsaného pana hejtmana panství Dubského jest často psanému Pavlovi Čankarovi, ušetřujíc jeho malých dítek a manželky, hrdlo z milosti darováno. Kterýžto statek souce velmi od téhož Čankara nedbanlivostí svou zpuštěn, na jisté a milostivé poručení J. M. K. napředpsanému Janovi Janskému skrze pana hejtmana panství Dubského prodán s přídavky nižepsanými: koně 2, krávy 3, vůz pod železy 1, brány 2, pluh pod železy 1, jalovice 1, svinského pohlaví 5 kusů, obrok všecken slámovéj mimo 2 vozy, které manželce Pavla Čankara zanechávají, ovce 2 korce, ječmene 1 korec, a to za sumu 2500 kop peněz dlouhých. Závadvku ihned při zápisu složil těch dlouhých peněz 2000 kop, ty jsou všechny dlužníkům Pavla Čankara propuštěny. Ostatní sumu 500 kop, které by od Jana Janského skládány ročně bejti měly, tu ráčí pan regent a pan hejtman u své bedlivé uvážení vzíti a z milosti na místě J. M. K. dětem z Pavla Čankara darovati a na tom statku odkaovati, které při tej živnosti až do let dospělých zůstávají a stravou i oděvem náležitě opatření od téhož držitele statku býti mají, z kterýchžto 500 kop dlouhých peněz Jan Janský těm dětem, kdyby to potřebovaly a k letům přišly — 60 říšských tolarů, jako Václavovi 22 $\frac{1}{4}$, Jířkovi 22 $\frac{1}{4}$, Mandaleně 15, odvésti povinen bude. Též každému po 1 krávě, kteréž se držiteli statku toho napřed mezi přídavky přidávají. Kdyby pak z nadepsaných dětí kterého Pán Řůh od smrti uchovati neráčil, tehdy takové peníze jako i dobytek z jednoho na druhého připadnouti má, a tak týž statek z moci a milostivého poručení J. M. K. skrze urozeného a statečného rytíře, pana Jana Kunše z Lukovec, Janovi Janskému se postupuje, jeho za plnomocného hospodáře tímto zápisem se ustanovuje, jeho užívati a na držení, jak na dobrého hospodáře náleží, moci míti bude. Aktum zápisu ut supra.

K. A. Porš.

Staré obrazy v Mokropsech. Na doplnění článku, otištěného na str. 18.—23., podáváme ještě vyobrazení značky

1415141.

z obrazu úmrtí P. Marie, připisovaného Schaffelinovi, a značky 1520 L z obrazu sv. Barbory, připisovaného Kranachovi. Zvláště toto označení jeví se velmi podezřelým, neboť jest — jak poznamenáno na str. 21. — vepsáno později. Obdobná značka, namalovaná dole pod kolem na obraze sv. Kateřiny, dokazuje nepoctivý původ svůj ještě pádněji, neboť G jest taženo štětcem skoro do kruhu a opraveno jen zběžně.

Dr. Fr. X. Harlas:

Z knihy smluv města Turnova z r. 1612—1644. V červnu r. 1904 koupena byla pro archiv turnovský z rukou soukromých objemná kniha, obsahující 342 listů všelikých smluv ze tří desítiletí XVII. věku. O knize té před tím nikdo nevěděl, i nemohl jsem jí užiti při sepisování svých Příběhů města Turnova, na

značnou újmu knihy i věci, leda nyní až k dodatkům. — Co jiné místní historiky odtud může zajmati, vypisují:

1591. Kněz Bartoloměj v Malých Kostomlátkách oddal Jiříka Rytovného s Dorotou Vlčkovou. (list 24.)
1602. 11. srpna píše v Nymburce radní písař Matiaš Jeronym Pisecký smlouvu svatební. Přítomen i Jiřík Horatius Chrudimský, ten čas bakalář nymburský. (l. 191.b.)
1610. 1. srpna oddává Jan Terrigena Plánický, správce církevní v Michalovicích, Jiříka Heřmana s Lidmilou Srámkovou. (184.)
1610. 11. list. Kněz Jakub Francius Klivický, děkan v Litomyšli, oddává Kateřinu, dceru Jana Jelenského, souseda litom., s Mik. Dominikem z Turnova. (211.)
1612. 27. dubna. Sousedé turnovští svědčí o sňatku, jež před lety potvrdil kněz Tobiáš v Jablonci (n. Nisou, 3).
1612. 16. srpna stala se smlouva svatební kněze Jana Campana Kutnohorského, faráře církve Kristovy v městečku Hodkovicích, s Lidmilou Červenkovou, nevl. dcerou Jana Tatrmana z Turnova. Zadalí se navzájem vším statkem, vyhrazující si po 30 k. č. k volnému kšaftování. Otec ženichův, Jan Campanus Žlutický, děkan turnovský, přidává manželům 5 k., aniž tím lásky otcovské od nich odjímá; Tatrman nevěstě 6 k., výpravu slušnou i podíl v dědictví. V l. 1616—1617 byl Campanus Kutnohorský farářem ve Vlastibořicích a složil tu spis o ráně morové a kázání o zkáze Jerusalema. (10 — Jungmann, Hist. lit. č. str. 540.)
1614. 15. dubna smlouvá se kněz Jan, farář ve Bzí (u Ž. Brodu) s Dorotou Strnádkovou, jež strhla synku jeho Tobiáškovi klobouk a hochu zplínila. Odprosila a jsou smířeni. (28.)
1618. 24. října svědčí Jiří Komárek z Mohelnice, písař důchodní na Loukovci. (172.)
1619. 30. dubna smlouva svatební Adama Slovacia Vodňanského z Turnova s Annou, dcera Jana Macedonského, úředníka na Jilemnici. Oddává je tamže farář kněz Jan Fricius. (186.)
1620. 13. dubna smlouva mezi knězem Martinem Hrunovciem, správcem církevním v městečku Zerčicích, i na místě manželky Johany, se švakrem Janem Vodsloněm z T. o kšaft neb. tchána jich Šimona Smiřického. Co kdo přijal svršků, měj. Za ostatní nápad Vodstoň vyplácí knězi 10 kop č. Syn knězův Jan má míti ještě čtvery peníze gruntovní na domě nyní Jana Slivky; zemře-li, švakři rozdělí se rovným dílem. (96.)
1621. 16. února oddává v Lomnici n. Pop. farář kněz Jan Žatecký, Václava Boudy z T. s Annou Izaldou, dcerou Jakuba Tuhaňského j. Kuchmistra, měšťenína lomnického. Mezi svědky uroz p. Martin Tuhaňský z Broucí, úředník panství Lomnického a Tuřského. (94.)
1621. 2. listopadu. Smlouva svatební Ondřeje, syna dvojčítihod. kněze Jana Vejvody Holického, faráře v městečku Železnici, s Annou Suchanovou z T. Od otce dostal do živnosti 50 k. gr. č. Mezi svědky kněz Matouš Specinger, farář v Rovenskú. (207.)
1625. 5. března sousedé turnovští svědčí o sňatku Jiř. Rauprychta, vykonaném za jich paměti od kněze Mikuláše Šice, správce církve Kristovy ve vsi Jablonci (n. N., 42, 141).
1628. 31. ledna žení se pan Třtěnský, syn někdy p. Mikuláše, úředníka panství Kumburského, se Zuzanou, dcerou po neb. dvojčítihod. knězi Janu Thaddaeovi, dobré paměti p. děkanu v Jičíně, a manželky jeho Anny. (201.)

Osada sv. Petra v Rybářích na Menším Městě Pražském a její nejbližší okolí.

Dějiny její vypravuje dr. Jos. Teige.

(Pokračování.)

Smlouva s Janem Bezdruzickým z Kolovrat se nezachovala. Lze však souditi, že Kolovrat uznal právní existenci zádušní obce a tím i právo, aby si spravovali sami svůj kostelík, vyhradil si však dozor nad účty. To zajisté obsaženo jest v následujícím krátkém dopisu obci Staroměstské ze dne 31. května r. 1603:

Službu svú vzkazují slovně a mnohovzácné poctivosti páni Pražané Starého M. Pr., přátelé moji milí. Byšte zdraví souce dobře se měli, přál bych vám toho věrně rád. Nepochybuji, nežli že vám v paměti zůstává, na čem ste se mnou l. 1602 pominulého času podzimního, vyslavši ke mně osoby z prostředku svého, strany počtu činění od kostelníků záduší a kostelíku mého sv. Petra v Rybářích zůstali, tak že mají mi počet, jak sou po několik let pořád při témž záduší a kostelíku mém hospodařili, přednésti a potom každéj rok učiniti. Na kterežto způsob sem jim týž kostelík svěřil a jej opatrovati dovolil. Však poněvadž lonského roku, když sem zde v Praze byl, pro nedostatek zdraví mého k tomu přijiti nemohlo, s takovým počtem až posavad se prodlilo.

Za to vás žádám. že o tom týmž kostelníkům, totiž Valentinovi rybáři a Matějovi jinak Matějíčkovi, poručíte, aby se těchto dnův s takovými počty, pokudž zde sem, ke mně do domu mého najíti dali a mně je přednesli, tak abych v ně nahlídnouti a při dalším opatrování téhož kostelíku zůstaviti mohl. Neb nestalo-li by se toho, již bych musel z přinucené potřeby jinak týž kostelík svúj opatřiti. S tím se vám na všem dobře a šťastně jmiti vinšuji a za odpověď, kterou bych se spraviti mohl, žádám. Datum v sobotu po památce Božího těla l. 1603. Jan Bezdruzický z Kolovrat na Bystrém a Tejnici Hrochové, JM^{ti} C. Řím. rada a hejtman kraje Chrudimského.

Nástupce Kolovratův Ferdinand Karel Švihovský z Ryzmberka, syn Děpoltův, súčastnil se boje proti Ferdinandovi II. a bylo proto konfiskováno jeho jmění. Mimo panství Horažďovické ztratil i dům se zahradou zde u dolního přívozu (od přívozu jdouc po levé straně) s hřbitovem i podacím kostelíka. To odhadnuto bylo r. 1622 v 3000 kop m. a darováno kolleji jezuitské u sv. Václava na Star. M. Pr. (Desky zem. V. 152 f. M. 4 z r. 1656.) Jesuité opravili hřbitov i kostelík a jali se v něm konati služby Boží. Později býval tu ustanoven zvláštní světský kněz jakožto farní administrátor, jemuž svěřena byla duchovní správa nad okolními domy, které tvořily zvláštní farní osadu. R. 1763 byl tu administrátorem dr. Vilém Rogalský z Rogalic, apoštolský protonotář. Rokem 1718 počínají zdejší matriky. (Eckert II. str. 343.)

Osazením se zde jesuitů přestala samostatná korporace občanů při záduší. Však nikoli dobrovolně. Ještě r. 1688 pozoruje se tendence se strany postranního práva zdejšího rybářského, aby nabylí vlivu na správu jmění kostelního. Na takový pokus v příčině zvonu odpovídá dne 1. bř. onoho roku rektor u sv. Klimenta Václav Sattenwolf rybářům takto:

Slovní a mnoho vzácné poctivosti páni starší i společní rybáři pod mostem kr. Star. M. Pr.! Laskaví páni sousedi! V čerstvé paměti nepochybně zůstávati bude, kterak 11. Febr. běž. leta řezanou cedulí mně rektoru kolleje sv. Klimenta, též regentu seminarii sv. Václava, strany záduší sv. Petra jsou odeslali. Poněvadž pak již předešle za příčinou zvonu záduší sv. Petra při velebné konsistoři rozepře začla a ta na rozeznání až posavad zůstává, té pak odeslané řezané cedule obsažnost a podstata od takové rozepře vyplývá a s touž bezelstnou spojitelností a konnexí má, pročez mým laskavým pánům sousedům na tu řezanou cedulí (aby se akcí bezprostředně proti vyměření práv tohoto království Českého nemíchaly a nekumulirovaly) odpověď dáti zapotřebí neuznávám, dokud od velebné konsistoře z strany zvonu decidováno nebude. Potomně, jestli poctivý pořádek rybářský proti právu a proti tomu již skrz projití mnohých let stvrzenému a to od l. 1622 (kteréhožto času dům chudých anebo seminarium sv. Václava do possessu záduší sv. Petra přišlo a až posavad zůstává, bez interrupcí pokojně trvajícimu mění a držení něco prokázati miní, při vůli jeho zůstávati bude in foro competenti průvody své předněti, na který seminarium odpovídati hotovo jest. A já zůstávám pánův sousedův k službám duchovním volný. (Orig. v arch. mus.; viz i Schulzovu Korrespondenci jesuitů [1900] č. 182, kde však chybně vykládá se to na kostel sv. Petra na Nov. M.)

Po zrušení semináře sv. Václava byl zdejší kostel též zrušen a za 764 zl. prodán a potom zbořen. Osada jeho spojena jest s farností sv. Tomáše, kam přeneseny i matriky. Nyní rozkládají se na místě kostela toho (zbořen r. 1775) i jeho hřbitova budovy vojenského stravovatelského oddělení. Dům farní dosud stojí. Jest jím nevelká budova průchodní č. p. 129, která se klene přes uličku přímo u lávky (Eckert l. c.).

Uvedli jsme, jak rychtář zdejší Klamperna r. 1602 tvrdil, že k záduší náležely statky Mokropsy oboje a Svémýslíce. Tyto (ves u Brandýsa n. L.) asi sotva, leč snad nějaký malý plat že odtud vycházel k záduší. Jinak jest v příčině Mokropes, které byly Ferdinandem I. r. 1549 sice zapsány Janu Kolskému z Kolovsi, ale záduší mělo zde značný nějaký majetek. To lze souditi z následujícího dekretu z r. 1566:

J. C. M^{ti} sekretáři, pane Kašpar z Granova milý. Jakož jsme vám na místě našem k ruce JM^{ti} C. pána našeho nejmilostivějšího Hořejší a Dolejší Mokropsy k spravování až do dalšího změnění poručili, i poněvadž jest někdy Jan Kolský z těch vsí knězi Martinovi, faráři v Menš. M. Pr., od sloužení mši v kostele sv. Petra v Rybářích do roka, jakž se zpráva činí, 10 kop m. dávati nařídil a za jeden rok mělo by mu zadržáno býti, i poroučíme vám, však bez ujmy a ublížení J. M^{ti} práva a spravedlnosti, abyste témuž knězi Martinovi na to pět kop m. na ten čas z ourokuov těch dvou vsí vydali. Takové vydání vám za řádné pasírováno býti má. Dán na hradě Pražském v středě po sv. Martinu l. etc. LXVI. (koncept v arch. míst. sign. K. 52./16.). Kolský měl zde pustý dvůr, řečený Bluk, prve manský, který koupil r. 1546 od Jana Vrábského z Vrábí (Tadra, Listy kláštera Zbraslavského č. 373). Die Sedláčka byly Mokropsy ujaty r. 1570 k ruce královské.

II. Kostel sv. Petra byl farním pro malou osadu rybářskou pod mostem (na rozdíl od rybářů nad mostskými v okolí kláštera Maltánského). Postranní toto právo nemělo dlouhého trvání, neboť vlastně nemělo skutečného podkladu právního. Nejen že my dnes nevíme, kdy a jak vzniklo, nýbrž ani v první polovici 17. st. neuměli dokázati jasně rybáři zdejší, proč jsou neb nejsou samostatným právem postranním. Domýšleti se však jest, že vzniklo z cechu rybářského, protože pouze jeho členové zde sídlili a nikdo jiný, a tím tvořili místní osadu. Dohled měli pak úředníci úřadu mostského nad nimi, jakožto obyvatelstvem břehu Vltavy v Praze. V příčině vnitřní organizace máme zpráv poskrovnou. Nejdůležitější jsou tyto řady, vydané úřadem mostským:

I. Řád rybářů podmostských z r. 1531:

Léta božího 1531 za úředníkův mostu pražského, pana Jiřika Ježíška, pana Brikciho Řeháka z Květnice, pana mistra Václava a pana Pavla Severína z Kápi Hory, tyto pořádky rybářův podmostských jsou sepsány k správě a k zachování jich bez přerušeni všelijakého:

Item kdož by chtěl do pořádku a společnosti rybářův vstoupiti, ten slíbíti má pánuom úředníkuom Jich Milosti věrnost a poslušeství, potom rychtáři a konšeluom i všem tovaryšuum.

Item ten, ktožby přijmán byl, má dva čbery dáti do pořádku a jestli že by byl postižen v nějaký nepravost i nevěře, ten právo své zruší, jako by nic nedal a tovaryšstva má prázden býti.

Item kteříž by se na vostrově zrodili, ti nemají dáti než jediný čber.

Item jestli by se kerý, jeden s druhým, vadil aneb lži dával, pokuta za to patnácte grošuo v mišenských.

Item kdožby koli po neděli jel na řeku, prve nežli klekáni zvonili, pokuta patnáct gr. m. A to jest od starodávna bývalo a ta jest pokuta uložena do dvú nedělí. Pakli by nedal v těch dvú nedělích, tehdy nemá na řeku jeti, leč tomu dosti učiní.

Item sítni lovení má býti počnúc na dvě neděli před sv. Václavem až do sv. Jiří, pak po sv. Jiří nemají loviti žádnými sítni, leč prve lovu panského odbydou.

Item co se dotýče úroku panského, ten mají dáti v témdni a nejmíc ve dvú nedělích. Pakliby kdo nedal, činí neposlušeství.

Item páni úředníci při tomto zřízení rybářův moc sobě i budúcím pánuom úředníkuom zuostavují, aby to buď na díle nebo všecko, pokavadž by toho potrebu uznali, mohli změnití anebo napraviti vedle uvážení svého. (Ruk. arch. m. č. 42 f. 131.)

II. Řád rybářův dolejších z r. 1630.

L. P. 1630 v sobotu po památce Soslání Ducha sv. na apoštoly, 25. Maii, z jistého snešeni JM^{ti} pánův inspektorův ouřadu mostu Pražského na místě pana purgmistra a pánův radních většího počtu, totiž pana Kašpara Loseliša z Velechova, primátora města, pana Františka Cortesi z Peregrinu, pana Adama Václava z Velechova, vše radních, a kancléře Starého M. Pr., též pánův ouředníkův mostských toho času, pana Jana Čápa a pana Václava Vyšína, nižepsaní řádové rybářův dolejších na řece Vltavě pod mostem pražským pro zachování jich jsou obnoveny a vydány a do kněh ouředních vepsány, nimíž se řídití a spravovati mají a povinni budou.

Nejprvé kdož by koliv chtěl do pořádku a společnosti rybářův vstoupiti, bratrství přijíti, jsouce člověk poctivý a dobře zachovalý, má za takovou živnost a přijetí žádati, pánům ouředníkům mostským, též rychtáři a konšelům, nynějším i budoucím, věrnost, také poslušeství připověděti, k jiným pak všem spolutovaryšům lásku povolnú, upřímnost zachovati.

Druhé: Ten každý do pořádku přijatý, ježto by po předcích svých práva k živnosti rybářské neměl, bude povinen rychtáři, konšelům a spolutovaryšům jejich do společnosti za tu svačinu, která se předešle strojivala — a ta z některých příčin již se vyzdvihuje. — syn rybářův 6 k. m. a jiný, kdoby nebyl syn rybářův, 12 k. m. a na síti společné 2 k. m. dáti a odvésti. A který by pak z počtu rybářův splomeni byli a z tovaryšstva jejich pošli, ti polovici vejšpané summy, jak za svačinu, tak na síti, složí a odvedou. A rychtář s konšely má v svém opatrování pokladnici společní téhož pořádku míti a což by se tak téhož příjemného i jiného příjmu vynašlo a potom zase na potřeby co vydáno bylo, to vše do register k tomu spravených pořádně vepsati a poznamenati a potom každého roku při památce sv. Martina v přítomnosti pánův ouředníkův mostských nynějších i budoucích pořádný počet učiniti.

Třetí: Aby Pán Bůh svou milostí mezi bratřími téhož pořádku rybářského přebývatí a jim práci jich žehnatí ráčil, toto jest ustanoveno, aby se jedni k druhým šlechetně, poctivě, beze všech nařikání, plundrování, nepoctivostí, utrhaní chovali. Pakli by se kdo čeho toho dopustil, podle spravedlivého uvážení a uznání rychtáře s konšely uloženou pokutu ponese. Totiž nadal-li by kdo lži druhému, jsouc v tom usvědčen, bez milosti do pořádku jednu libru vosku položí. Odhaněl-li by se druhý zase, též jednu libru vosku. Však páni ouředníci nynější i budoucí nad takovými přestupníky další pokuty sobě v své moci pozůstávají a zanechávají.

Čtvrté: Co se lovení ryb dotýče, předně lovu panského, kterého koliv dne konati by se mělo, o tom všem spolubratřím skrze rychtáře oznámeno býti má a oni všickni životně tu, kdež náleží, postaviti se, také ten lov upřímně, věrně, bez fortele vykonati budou povinni a mají. Který by se sám najíti nedal, by i na svém místě jiného poslal, ten každý na dvě neděle řeky zbaven a k tomu jednu libru vosku do pořádku pokuty dáti povinen bude. A panský lov kdyby konán býti měl, mají a budou povinni všickni rybáři před tím dnem vrše z řeky vyvrcti. Kdo by se tak poslušně nezachoval, pokutu jednu libru vosku do pořádku ihned položí. Síti také staveno býti nemá potud, pokudž by lovu panského vykonáno nebylo. Přestoupí li to kdo, též jednu libru vosku pokuty dá. Co se dotýče bití kolí a držáků, žádný před panským lovem takových kolí bití a držáky strážiti nemá a ač by pak kdo toho se dopustil, ihned živnosti prázen býti má, jako také kdo by vrše v strouze neb blízko mlejnu nad místo jim vyměřené a vykázané kladl.

Páté: S strany ryb drobných, těch žádnému před časem, pokudž by lapání jich nebylo, totiž 2 neděle před sv. Václavem, loviti a lapati propuštěno býti nemá pod zbavením živnosti.

Šesté: Jedni druhým vrší bráti, nad to ryb z nich vytřásati a sobě nenáležitě osobovati nemají pod zbavením živnosti.

Naposledy žádný, jak u starších, tak u mladších tovaryšův na řeku někoho jiného, krom tovaryšstva, kdož by do jejich pořádku přijat nebyl, s sebou bráti, ani nádobí půjčovati nemá pod propadením do pořádku jednu libru vosku tolikrát, kolikrát by koli se toho dopustil.

Jich M^{ti} páni inspektoři, též páni ouředníci ouřadu mostu pražského sobě i budoucím svým nad tímto nařízením moci pozůstávají, aby mohli podle uznání dobrého času a potřeby buď něco napravití, přidati, ujiti nebo tak zanechati.

Archiv m. č. 2158 f. 215^a.

Že se zde v skutku, byť sotva na právním základě, na čas samostatné právo postranní vytvořilo, dokazuje zápis v úřední knize mostecké, kde jmenuje se r. 1584 Valentin Klamperna »rychtář rybářský«, a Jan Janeba »přísežný« (arch. m. č. 42 f. 148), ba již r. 1573 svědčí úředníci mostští, že Vít rybář kšaftoval »v přítomnosti Václava Klamperny, rychtáře rybářův a Tomana rybáře, sousedův přísežných« a v kšaftu (jehož text viz níže v § IV.) mluví se o tomto Tomanu, jakožto o konšelů. (Ib. f. 111.) K roku pak 1606 dokonce čteme v rukopise č. 2157 f. 281.: L. 1606 ve

čtvrtek po neděli Misericordia (13. Aprilis) po smrti Valentina Klamperny rychtáře obnoven rychtář a zvolen Matěj Toman za rychtáře, a konšely k němu Bartoloměj Hrdina a Cyprián Podmoklo. V uvedeném řádu z r. 1630 též mluví se o rychtáři a konšelích.

Tedy že zde vskutku postranní právo bylo, není pochybnosti. To však nevidilo Starému Městu, když v letech 1630—40 obec Menšího Města Pr. žádala, aby při repartici břemen příslušnou kvotu převzalo také právo rybářské, aby pojednou existenci tohoto práva popřelo, majíc v tom oporu, že právo toto skutečně nemělo právního podkladu. A aby pak pro budoucnost nebylo možno zvláštní břemena uvalovati na rybáře podmotské, kteří byli poplatni do Starého Města, postaral se zajisté starom. magistrát, aby potlačil veškeré akty toho druhu se strany rybářů. O tom však listiny zachovány nejsou a máme jen sbírku aktů se strany obou súčastných měst, pokud byly poslány kanceláři místodržících z r. 1643, které tuto v krátkém výtahu podáváme:

Spor mezi postranními právy společně v Menším Městě Pr. z jedné a panem purgkmistrem a pány i na místě obce Star. M. Pr. z strany druhé v příčině domův z oné strany řeky Vltavy blíž Malé Strany, začínouc od mostu pražského až k bráně Písecké, jinak Brusce, na gruntech a pod jurisdikcí téhož St. M. ležících a zápisy kněh úřadu městského se řídících, kteréž táž postranní práva ku pomoci snášení břemen jich neslušně potahovati chtěli, pro budoucí pamět tuto ingrosírována.

I. Předně spis aneb stížnost od postranních práv v Menším M. Pr. JM^{tem} pánům, pánům místodržícím na kancelář J. M. C. Českou pod actum 13. Augusti l. 1643 podaný toto v sobě, jakž níže psáno, obsahuje:

J. V. hrab. Exc. a Milostem, JM^{ti} Římského císaře, Uherského a Českého krále, pánům, pánům tajně i jiným radám, komorníkům, nejvyšším ouředníkům a soudcím zemským a místodržícím královským v království Českém, pánům, pánům milostivým, Jich Milostem, ponížena supplikací (pericula in mora) N. N. všech práv postranních společně v Menším M. Pr.

Vaši Milosti, milostiví páni!

V ponížnosti my podepsaní, práva postranní v Menším M. Pr. k Vaší hr. Excell. a VM^{tem} se poslušně ucházejíce, oznamujeme, že jedno postranní právo rybářské pod mostem Pražským zde v M. M. Pr. ležící, jenž se vodou od Star. M. dělí a prve k nám mezi postranní práva vždycky příslušející byvše, nyní na poručení buď pana purgkmistra a pánův neb pánův ouředníkův mostských téhož Star. M. Pr. od nás postranních práv se odděluje a s námi trpící podle předešlého způsobu jha vojenského, kontribuování na soldaty, svévolně podnikati neb nechce neb pro tu záповěd nesmí a na naše napomenutí ani na pana hejtmana malostranského, s nimiž on již více dále činiti jmiti nechce, nic nedbá, za něž jsme již podle porpocí na ně vložené soldatesce, která skrze Prahu těchto dnův táhla, a do kusu za koně množství zlatých nuzně ji shledávaje, nechtíce na sebe i na ně vojenské exekuci dopustiti, dáti museli, jak z příležejícího registříku vyrozuměti ráčíte.*) Protož

*) Poznamenání, co jsou postranní práva za rybářské právo contribuci vojenské odvedli: Předně na lid JMC. válečný, kterýž těchto dnův skrze města Pražská táhl, odvedeno za ně, co na jejich quotu přišlo, 14 fl. 3 den. Item

V. hr. Excell. a V^{ti} ponižené a poslušně žádáme, jsouce my dosti znuzeni a oni s námi na Malé Straně všelijakých živností účastní jsou, aby bez odkladu a odpornosti, co na ně přišlo a co budoucně přijde, nechtějí-li na sebe vojenskou exekuci dopustiti, odvozovati s námi povinni byli, a nám to, co za ně dáno, navrátiti, že to milostivým a dostatečným dekretem, při kom se V. V. hr. Exc. a V. M^{tem} viděti bude, naříditi a poručiti, i nás v své milostivé ochraně jmiti a dále zdržovati ráčíte — poroučuje se V. V. hr. Exc. a V. M k laskavé ochraně. Actum ve čtvrtek 13. Augusti l. 1643.

V. V. hrab. Exc. a MM^{tem}

ponižené a poslušně volní N. N.

II. Urozenému panu panu Václavovi st. Vratislavovi z Mitrovic a na Všeradicích, J. M. C. radě, hejtmanu St. M. Pr. a nejv. berníku v království Českém, pánu milostivému JM^{ti}.

Milostivý pane, pane!

— V kteréžto příčině pro gruntovnější vyrozumění na poražení výš řečeného spisu postranních práv tuto V. M^{ti} zprávu naši učiniti můžeme, že tu a v tom místě žádné právo postranní aneb rybářské (leč by je proto, že jest jminulých časův jeden rybář a měšťnín náš vedle přivozu našeho dolejšího bydlie, tím titulírovati chtěli) nikdy vyzdviženo a fundírováno nebylo a není, nýbrž ti domové vlastně na gruntech staroměstských stojí a dřívěji, nežli tyto postranní práva in rerum natura byly, ta místa a grundy k jurisdikci téhož St. M. Pr. přináležely a až posavad immediate přináležejí, v nichž také měšťané naši bydlejí a z nich všelijaká onera civilia v odvozování kontribucí a jiných všelijakých zbirék ... k Starému M. Pr. a ne jinam podnikati povinni jsou a podnikají. —

A ačkoliv před některým časem, jak za času lidu kurfiřta Saského, tak i potom při winterkvartířích od někdejšího knížete z Frydlandu v městech Pr. assignirovaných, páni Pražané malostranští jmenované sousedy naše kvartírováním soldatův, na ně Malostranské přicházejícím, pro polehčení břemene měšťanův svých obtěžovati a tak do jurisdikci naší sáhati chtěli, však když jsme to na JMC. i také potom posleže na JM. pány místodržící, vznášeli nevědouce kudy kam, na ně postranní práva a oni zase reciproce na Malostranské to strkali a o tom věděti nechtěli. — Actum 20. Augusti 1643.

Vaši Milosti k službám.

purgkmistr a rada St. M. Pr.

III. JM^{ti} panu hejtmanu St. M. Pr.

Milostivý pane, pane!

Jest nám vrchnímu městu pražskému Hradčan jako i jiným právům přiležejícím v Menším M. Pr. obšírný spis ... Starého M. Pr. ... propůjčen. ... Na něj v kratičkosti odpovídáme: ... Čehož ještě i živi svědkové starožitní i hodnověrní před rukami jsou, že tu na témž právě rychtářové nějaký Valentin Klamperna, jako i Matěj Toman a po něm Adam pekař u zlaté hvězdy od pánův inspektorův mostských představeni byli. — Actum 29. Septembris 1643.

V. M^{ti} poslušně volní

vrchní město pražské Hradčany.

na zaplacení dvou koňův, kteréž k kusům odvedené byli, 9 fl. 22 kr. 3 den. Summa 23 fl. 23 kr. — Rozvržení na zaplacení dvou koňův, kteříz z poručení JM^{ti} pánův pánův místodržících municí do Boleslavě vezli a sedum dní na cestě byli, přišlo na ně z třetího dílu ode všech práv jejich wartgeldtu každý den po 1 fl. dáti a odvésti, což všeho učiní 14 fl. Na rybářské právo podle na ně přišlé quoty učinilo 2 fl. 20 kr.

IV. Duplika na tůž repliku od pánův Star. M. Pr.

Milostivý pane!

... Že pak gruntové ti při knihách úřadu mostského se zapisují, to hned od času slavné paměti krále Vladislava ... začátek svůj vzalo a to pro tn příčinu, aby tito měšťané naši, kteříž z oné strany řeky všelijaké defekty mostu pražského spíšeji nežli z druhé strany spatřiti mohou, kdyby jaký nedostatek na něm se nacházel, hned časné nám .. to přednésti .. povinni byli. — Nad to vejšeji to se nenachází, aby kdy jaké právo vejsadní rybářům vystaveno bylo, nebo oni toliko pořádek sami mají. A dvojí rybáři se nacházejí, jedni hořejší, totiž nad mostem a druzí pod mostem, nebo rybářové hořejší té řeky, která nad mostem jest, dolejší pak rybáři zase řeku pod týmž mostem užívají a jedni druhým do řeky pod jistý roční plat pronajaté sáhati nemohou. — Actum 26. Novembris 1643.

Vaši Milosti k službám volní

purgkmistr a rada St. M Pr.

(Ruk. č. 64 F. 81—94.)

V druhé polovici 17. věku obyvatelstvo této části Menšího Města valně se měnilo. Přilehlé rozsáhlé zahrady byly parcellovány a většinou šlechticům neb zámožným osobám prodány. Živel rybářský v osadě rychle mizel. Jako poslední dokument k němu se vztahující znám již jen následující kratičký zápis:

L. P. 1724 dne 19. m. srpna na oustní přednesení pánů starších rybářův pořádku dolejšího in puncto od starodávna trvajícího obyčejného každoročního lovu panského jest jim oznámeno, že co se oného, předešle nekonaného čtvrtletního lovu tejká, že při tom sice, jak oni v spisu svém za každý lov po 10 k. dáti se prohlásili, následovně by oni to za čtyry lovy 40 k. přicházející quantum složili, se zanechává, na budoucí časy ale ročně za takový panský lov k ouřadu mostskému po 15 k. odváděti vyměřeno jest. (Ruk. arch. č. 308 f. 60'.)

III. V době pohusitské byla na ostrově, kde stál kostelík sv. Petra, větší zahrada, která v letech sedmdesátých XV. stol. náležela zlatníku Staňkovi, jinak nám neznámému, jehož jméno podržela. Tuto zahradu koupil r. 1528 v sobotu po Obrácení sv. Pavla na víru (1. února) za 70 kop. gr. č. Jan Karban od Matky Boží Sněžné od Jana od zlaté mříže, plnomocníka Staňkova. Se zahradou tehdá sousedila zahrada Viktorina Jednorozce a jiná zahrada Lidmily, staré hospodyně z celnice (srv. opis z »libro officii pontis albo« f. 55, která nyní již neexistuje). Krátko na to (1539) prodal Karban zahradu za 60 k. paní Apoleně z Jenštejna. »Však táž paní Apolena toto jest sobě vymínila: jestliže by jí pán Buoh prvé než pana Václava Zimu z Novosedl, manželza jejího, smrti uchovati neráčil, tehdy ta zahrada připadnutí má na manželza jejího.« Úroku z té zahrady do celnice (staroměstské k ruce úřadu městského) jednú v rok při sv. Vítě XII. gr. č. Při tom p. Václav i na místě Apoleny .. smlůvu jest učinil, že od převozování sebe a čeládky své do šesti osob do též zahrady k úřadu mostskému platiti chce jednú v rok XII. gr. č. (ruk. arch. m. č. 42, f. 30). Když r. 1544 Jiří Dešenský z Dešenic koupil tuto zahradu od paní Apoleny za 100 k. gr. č., nemluví se již nic o ostrově a praví se pouze, že zahrada jest »ležící na Píscích za přívozem mezi za-

hradami Dešenských oboustranně« (č. 42, f. 60). Jak patrně, Dešenští v okolí zde se rozmohli. Sousední zahradu totiž Viktorina Jednorožce měla dříve matka jeho Markéta od Jednorožce z č. p. 548-I. Ta ji svému synu odkázala tímto kšaftem:

Ve jméno božie amen. Já Margréta od jednorožce, měštka města Prahy, vyznávám tímto listem obecně před všemi, kdež čten neb čtíce slyšán bude, že ačkoli z dopuštění božieho dosti těžkými nemocmi a zdravie mého nedostatky jsúci obkličena na těle, však zdravého rozumu a paměti dobré používajíc, nechtěla bych tomu ráda, by o statek muoj, kteréhož mi pán Buoh všemohúci z své dobroty a milosti puojčiti a popřieti ráčil, kteří svárove a nesnáze neb ruoznice mezi příbuznými a přátely mími po mé smrti se dály, toto mé poslednie poručestvie a konečný úmysl vuole mé o témž o všem statku mém mocí tohoto kšaftu mého zřiedím a zpusobuji obyčejem takovýmto: Najprvé oznamuji, že zahrad mých dvě za řekú s domy, kteréž jsú k celnici, k tomu jiného všeho statku mého . . . , k tomu také dvě vsi mých, jedné Židovice a druhé vsi Vřetovice s platy . . . , kteréž mám dskami zemskými zapsané i také dluhu mého spravedlivého jmenovitě 500 k. gr. m., kterýchž jsem puojčila panu Václavovi Sokolovi z Mor a kterýchž mi zapsal na Vršovcicích, na statku a zboží svém, dskami zemskými . . . , činím a ustanovuji pravého a mocného poručníka Viktoryna od jednorožce, syna mého milého, jemužto zahrady již dotčené obě dvě a vsi napřed pověděné i ten dluh u pana Václava Sokola . . . a podle toho také a s tím i všeckén jiný statek muoj . . . poručila jsem a odkázala —. Ítem Ludmile dceři své blány kuní porúciem a dávám k tomu, což sem ji dala a svěřila, mezi děti své, jakožto matka věrná, když by k letuom rozumným přišly, aby podělila. Však tak, budú-li vuoli její činiti a jie poslúchatí. A kteréž by pak z dětí jie neposlúchalo, aby ona Lidmila, matka jich, vuoli měla, takovému dietěti dáti jako neposlúšnému, což by koli chtěla. A jest-li pak, že by ty všecky děti jejie před lety dospělými zemřely, to má všecko při též Lidmile, máteři jich, zuostati —. Ítem Bohuslavovi kožešníkú na Hořejším Městě X. zl. uh. a Uršile, sestře jeho, též X. zl. uh. odkazuji a Anně, dceři Uršily jmenované, korunu perlovú dávám. Při tom téhož Bohuslava i Voršily sestry jeho prosím, což muože najvyšš prošeno býti, jestli že by mne pán Buoh od smrti neuchoval a syn muoj Viktoryn v té nemocí, jakož nyní jest, ještě by byl, a že by se sám opatrovati pro nedostatky svuoj nemohl, že jeho on Bohuslav s sestru svú v ničemž neopustí, ale bera platy od lidí a syna mého tak, jakž by vuole jeho byla, že ho chovati a všemi potřebami bez nedostatku opatrovati budú, jim toho věřím, jakožto svým i jeho přátelóm milým nade všecky lidi jiné smrtedlné —.

Ítem což se pak Jana z Dešenic, zeť mého, dotýče, také oznamuji, že což jest jemu mělo koli podle smluv svatebních učiněno a dáno býti, že jest všemu tomu od nebožtíka pana Jiřika od jednorožce, manžela mého milého dobré paměti, i ode mne dosti učiněno a jemu dáno a vyplněno i nad to ještě dobře viac oblepšeno — a protož on Jan aby na tom jako z toho statku odbyty, přestal a naň se po mé smrti nepotahoval —.

A kdež jsem kšaftem tímto svým Lidmile, dceři své, nějakých věcí svěřila, aby po mé smrti mezi děti své podělila, totižto klenotuo v hotových peněz, při tom tak jest vuole má, aby ti všickni klenotové při též Lidmile dceři mé zuostaly.

Ítem i tomu také chci, aby Viktoryn, syn muoj, s Lidmilú, sestru svú, a mú dcerú, dobrý pokoj a lásku krevní mezi sebú zachovali a souduov všech nechali —. Však Viktorynovi, synu mému, toho věřím, pokudž bude možnosť jeho kázati, jakož mi jest přífekl, když jsem jeho k sobě při říezenie tohoto kšaftu zavolala že Lidmily, jestliže by se jie přihodilo v jaké nedostatky upadnúti a jakž toho potrebu uznal by, nikterakž neopustie — Dán léta oc XXI° v pondělí před sv. Linhartem. (Ruk. arch m č. 2142 f. F. 1.)

Zdali Jiří Jednorožec sám zahradu koupil, neb přinesla li mu ji Markéta věnem, nevíme. Jan Dešenský ji dostal jako zeť paní

Markéty a po Janovi dědili synové jeho Jiří a Volf. Z té doby (1536) zachována jest pamět o rozeprí se sousedem Janem Karbanem, která zapsána jest v rukopise arch. m. č. 2157 fol. 51 v tato slova :

Jakož sú Jan Karban a Lidmila, někdy hospodyně stará z celnice, obelali Jiříka a Wolfa bratří Dešenský z Dešenic a vinili je z toho, že oni jsúce v držení té zahrady proti přivozu dolejšímu po nebožtíkovi Viktorynovi Jednorožcovi, předku jich hráze té, kteráž jich zahradu od zahrady Staňkovské a kteréž nyní on Jan Karban drží a druhú Lidmila, opravovati a zhraditi zanedbávají a se zbraňují, ježto tou nehradbou jemu Karbanovi škoda se znamenitá v zahradě jeho od dobytka, kterýž tam vpuštěn od nich bývá, se děje. A nebožtík Viktorin času předešlého, když sú k němu o tůž věc chodili, k tomu se jest dobrovolně sám podrobil, že tu hradbu dělati chce a že i dříví pohotově jest, toliko že mu na ten čas práce nějaké nastávají a tak že i duom v hrázi té jest postaven, kteréhož oni Dešenští sami užívají. A také sloup ten, na kterémž všecka hradba té hráze visí, v témž domu jest postaven a tak zjevně jest znamení toho, že ta hradba k nim a držitelům té zahrady přináleží, ježto kdyby jemu Janovi tu hráz opravovati náleželo anebo že by společní byla, tehdá že by také i v tom domu s nimi spolek míti chtěl. A protož i poněvadž jim spravedlivě náleží tu hráz hraditi, žádal jest, aby to od nich tak bylo napraveno, aby on skrze tu nehradbu na svých gruntech škodu nebral.

Proti tomu Jiřík a Wolf bratří poručili sú mluviti, že oni tomu nikterak místa nedávají a dáti nemohú, aby jim ta hradba samým náležela, poněvadž předkové jich toho jsú nikdyž nečinili, ani také toho jsú se dotýkali. A protož že by i ještě toho neradi se dopustili, aby v něco neobyčejného měli uvazování býti, pravice, že toho povinni nejsou učiniti, leč by jim to bylo ukázáno, že ta hradba a hráz jim samým k opatrování náleží. A jestliže by to bylo ukázáno, že se z toho také vyťahovati nechťi, což by jim spravedlivě k opravování náleželo. A ten sloup při témž domu že se v jednom místě ode zdi na dlaň odchyluje a toho domu jich se hned nedotejká. A protož též že se z toho může vyrozuměti, že jich samých hráz není. — Zase k tomu od puovoduov mluveno, že vejsada, kteráž od pánuov úředníkuov na zahradu Lidmily jest dána, to v sobě obsahuje, že ta zahrada, kteréž oni Dešenští drží, byla jesti ohrazena prvé, než sú se tyto zahrady od uličky vohradily a tak že se to uznamenává, že jest z povinnosti Viktorynovi Jednorožcovi nebožtíkovi k opatrování náležela. A poněvadž i svědkové to seznávají a nebožtík Viktoryn k tomu se jest podvolil, že ji hraditi chce, že v tom za opatření žádají. — Na to od Dešenských mluveno, že jim ti svědkové k žádné škodě nejsou a to z příčiny té, neb jestliže jest on Viktoryn ji prve hradil, to jest učinil proto, že jest od jiných stran hradby nebylo a tak škody se chtěje vyvarovati, mohl jest i to slušně učiniti. Než poněvadž ona Lidmila hráze i plaňkuov jest užívala a ta již jest sešlá, že oni také tím povinni nejsou, aby to měli hraditi. A ten kuol, kterýž jest v zdi a na kterýž se Karban potahuje, že se jest daleko od toho domu odchejil, tak jakž jesti pak to očitě od pánuov úředníkuov spatřeno. A poněvadž pak nic není ukázáno, aby jim to obzvláštně náležeti mělo, že v tom spravedlivým nálezem pánuov rozeznaní býti žádají.

Tu páni úředníci mostu pražského žalobu, odpor i také jich pře líčení vyslyševše, v vejsadu i v svědomí jich pilně nahledše a vejchoz na spatření té hradby učinivše, takto o tom vypovídají: Poněvadž se z svědkuov nachází, že ta místa za přivozem byla sú prázdná a tu že žádný zahrady nebylo, než zahrada nebožtíka Jiříka Jednorožce a ta zahrada byla jest ohrazena a páni úředníci toho času jsou ta místa propůjčili pod plat a tak ty zahrady jsú rozděleny při ohradě Jednorožcovy, z té příčiny oni Jiřík a Wolf bratří Dešenští povinni jsou, jeden každý proti sjevmu dílu ty zahrady, kteráž prve bez rozdělení držána byla, Janovi Karbanovi a Lidmile takovou hradbu udě-

lati, tak aby se jim z jich zahrad škoda nedála. A to do dvou nedělí pořád sběhlých. Actum sabbato ante Trinitatem a. 1536.

Uvedli jsme již v oddílu I., že oba bratři Dešenští zahrady své prodali Janovi Kolskému z Kolovsi. Ten přikoupil k tomu ještě zahradu Medkovskou (Burjána Medka z Valdeka). O té nevím na ten čas, kdy a od koho ji Burján koupil. Celý komplex pak zahrad s domem u přívozu pod hradem Pražským, jináč pod Bruskou, u samé řeky Vltavy, kterýžto dům a zahrada jdouc od přívozu Star. M. po levé straně leží, koupil Jan Kolský z Kolovsi, místosudí království Českého, od poručníků dětí Václava Dešenského z Dešenic.

V Ottově Slovníku Naučném o rodu Kolských z Kolovsi nic se nečte. Proto pojednáme zde o něm šfře. Jan Kolský s manželkou svojí Kateřinou koupil si r. 1537 v osadě P. Marie na Louži vedle domu Sezimovského a Jiříka z Jelče dům od známého Bernarta z Baršov za 75 kop, prodal jej však již po dvou letech za touž cenu Adamu Zahajskému. (Ruk. arch. m. č. 2111 f. 183 a 247.) Za to si koupil r. 1548, již jako místosudí dvorský a písař soudu komorního, dům vedle kolleje Věch Svatých na rohu Kaprové ulice a i sousední (dalším sousedem byl Jiří Komedka z Rovin) za 432 $\frac{1}{2}$ k. gr. č. Leč ani zde dlouho nebydlel a prodal jeden dům vedle kolleje r. 1551 svému sousedu Komedkovi za 350 k. a druhý již 1550 za 110 k. Janu Volkovi. (Ruk. arch. m. č. 2117, 130, 206.)

Svoji poslední vůli napsal Jan Kolský v tato slova:

Ve jméno boží amen. Já Jan Kolský z Kolovsi, místosudí dvorský království Českého, zrámou činím tímto listem přede všemi zvlášť, kdež bude náležité: Znamenaje a váže to pilně u sebe, kterak po smrti člověka, kteréž čas nejistý jest, někdy nesnáze a soudové o statek po něm zuostalý, když o něm řádného pořizení neučiní, povstávají, zvlášť pak po tom člověku, který dětí svých nemaje umírá, i chtěje se toho uvarovati a to s pomocí boží, aby takových ruoznic a nevolí po smrti mé o statek mně od Pána Boha puojčený nebylo, opatřiti, umyslil jsem o svém takovém statku kšaft a pořizení učiniti a to na mocný list, který od najjasnějšího knížete pána, pana Ferdinanda oc Českého krále oc a pána mého nejmilostivějšího, sobě daný mám, kteréžto pořizení a kšaft muoj takto činím, že toho a takového statku mého poručníky činím a ustanovuji urozené, pana Viléma z Hradešina, místokomorníka královstvie Českého, a pana Jana z Hodějova, místosudího téhož královstvie, jakožto přátely mé zvlášť milé, kterýmž mimo jiné toho důvěřuji, že toto poručenství mé k sobě bez odpornosti přijmou a statek muoj že v ta místa, kdež by ke cti a chvále Pána Boha všemohúcího bylo, obrátí a přátely mé některé z téhož statku, pokudž by za slušné bylo a vuolí mé v tom vyrozuměli, na gruntech, neb prodadúc je tak, pokudž se jim v té věci za dobré a slušné viděti bude, podělí, nebo o nich nepochybují, ale té celé naděje sem, že jako ctní, rozumní a spravedliví i pobožní lidé v tom se chovati a držeti budou. Při tom komu jsem co spravedlivě dlužen, buďto že ten neb ti jistoty listovní na mne mají neb nemají, že to zaplatí, jakož pak to, co sem komu dlužen a též co sou mi jiní dlužní, rukou svou sem poznamenal a sepsal. Také komu sem co na svrščích, náboycích neb klenotech dal, věřím poněvadž ta má jistá v tom vuole byla, že toho při tom zuostaví. Tomu na svědomí pečet svú vlastní k tomuto listu kšaftovnímu rukou mou vlastní psanému jsem přitiskl a pro lepší toho jistotu připsol sem urozeného pána

pana Zdislava Berku z Dubé oc a urozeného a velebného kněze Václava z Hradešína oc a urozeného pana Jana Žateckého z Wejkrštorfu na Pátku, že jsou pečeti své dali k tomuto listu přitisknouti sobě bez škody. Stalo se v pátek po sv. Vitě l. 1550.

Dne 8. února r. 1551 byl ještě Kolský na živu. Toho roku však zemřel. Čteme totiž v rukopise arch. m. č. 2117 f. 253 z r. 1551 toto:

Jakož jest někdy Jan Kolský strživši sobě i koupil duom od Jakuba Daniele blíž mostu a Lidmily z Květnice, manželky jeho, za summu 550 k č., jakž zápis v registřích páně purgmistrových při oznámení trhu zapsaný to v sobě šíře obsahuje, na kterýž duom jemu Jakobovi Danielovi on nebožtík Jan při tom času 100 k. č. dal a 200 kop, když by v knihy městské vložen byl, závdavku dodati měl. Ale prvé než se to stalo, on Jan K. skrze smrt z světa jest sšel a o statku svém pořízení čině poručníky téhož statku pana Viléma z Hradešína, místokomorníka království Českého a pana Jana st. z Hodějova, místosudího téhož království Českého, jest zřídil. Kteřížto snesše se s tímž Jakubem Danielem a manželkou jeho o doplacení závdavku a další placení téhož domu, takových 200 kop peněz svých závdavních jemu dodali. A on Jakub s manželkou svou pánuom poručníkuom zápis toho domu učinil a činí.

Poručníci statku po Kolském, Vilém z Hradešína a Jan st. z Hodějova, prodali dům v Rybářích se zahradami r. 1552 za 350 kop č. Petrovi Chotkovi z Vojnína, král. prokurátorovi, ten pak r. 1558 za 400 kop Václavu Podhradskému z Vlčí Hory, ten opět ještě téhož roku za 500 k. Zdislavu Zvířetickému z Vartmberka a na Čestíně Kosteletě. (Desky zem. větší č. 10 f. G 26, č. 13 fol. B 28 a C 19.) Zdislav Zvířetický zapsal to r. 1559 v dluhu 350 k. Hertvíkovi Žehušickému z Nestajova a na Svojanově, který pohledávku postoupil apelačnímu radovi Kryštofovi Černhauzovi z Černhauzu a nabyt zpět r. 1567. (Desky zemské v. č. 87 f. B. 37 a 38, č. 88 f. C 8.) V dluhu takto zapsaný statek nabyta Bohunka Žehušická z Nestajova a po ní bratři Jan, Vilém Hendrych a Ludvík Bezdružičtí z Kolovrat, z nichž poslední oba bratry své věkem přečkal a postoupil zápisné zboží r. 1615 Theobaldovi Švihovskému z Ryzmberka a Švihova (dům a zahrady při něm u přívozu pod hradem Pražským, jinak pod Bruskou, u samé řeky Vltavy, kterýžto dům a zahrada, jdouce od přívozu po levé straně leží, též také proti té zahradě s kostelíkem založení sv. Petra s jeho krchovem. Srov. desky zem. kvatern menší zápisný stříbrný 1615 fol. J 21.).

Jak jsme ke konci oddělení I. uvedli, bylo toto zboží zde synu Theobaldovu Ferdinandu Karlu Švihovskému z Ryzmberka r. 1622 skonfiskováno a darováno kolleji Jesuitské na Starém Městě Pražském.

Zboží toto ovšem bylo od r. 1546 deskové a nenáleželo proto pod jurisdikci úřadu mosteckého, jako ostatní zdejší domky a zahrady.

Jesuitům se dar Ferdinandův velmi hodil, poněvadž měli o něco dále zde již tak zv. Jezovitskou zahradu (nynější Strakovská akademie).

IV. Vedle tohoto hlavního zboží panského máme zpráva i o jednotlivých menších objektech. Tak r. 1447 postoupila Kačky vdova po sedláři Maříkovi, zahradu naproti kostelu sv. Petra dceři své Marketě a manželé jejímu Janu Otlíkovi, což ovšem bylo po 4 letech zrušeno. Na ostrově zahrada s mandlovnou, vedle zahrady rybáře Šarta a Duchkovy, dostala se rozdílem po smrti Markety, vdovy po Janu Doupovci. místopisari desk zemských, dceři její Zuzaně (1458).*) Roku 1483 odkázala Markéta, vdova po Václavovi od ›Tváří« na staroměstském rynku ›zahrady zde pod hradem dcerám svým Johance a Apoleně (ruk. č. 2119 f. U.9). R. 1495 mluví se zde při strouze dokonce ještě o druhém ostrůvku, který s prvním obec vysadila rybáři Vávrovi, jak vysvětluje z tohoto zápisu:

My Martin Vlaský, Jakub Kotlář z rady, Daniel kameník a Vít porybný z obecních, úředníci mostu pražského, známo činíme tímto listem obecně přede všemi, kdež čten nebo čtuce slyšán bude, že s dobrým našim rozmyslem a povolením pánuov purgkmistra a rady Starého M. Pr. vydali jsme a vysadili a mocí tohoto listu vysazujeme a vydáváme domek s ostrovem k tomu domu příležitie i druhý ostruovek s druhé strany struhy pod mostem pražským na gruntech obecních ležící, Vávrovi rybáři, aby týž Vávra, dědicové a budící jeho ten domek s těmi ostrovy drželi, jměli a používali a časy svými ten domek, aby nespustil, opravovali a s tím domkem i s ostrovy učinili, jakožto s svým vlastním bez našie a budoucích našich všelikého odporu i překážky. A také týž Vávra s dědici a budoucími svými bude povinen z toho domku a těch ostrovoov platiti k témuž úřadu městskému jednu k. gr. č. na sv. Havla úroku ročního a věčného. Na potvrzenie a svědomie i budící paměť toho pečet svrchupsaného úřadu městského kázali jsme přivěsiti k tomuto listu, jenž jest dán l. — 1495 v pondělí po hodu P. Marie na nebevzetie (ruk. arch. č. 42 f. 1.).

O čerpadlech mluví se zde r. 1565. Mezi nimi a strouhou i zahradou Tomanovou, o níž níže se podávají zprávy, koupil dům na ostrově od přivozníka Duchka Laffara provazník Michal

*) Kaczka, olim relicta Mauricii sellatoris, ... resignavit ... suam post mortem domum ... in platea thoricum ... ac ortum suum in Arena Parve partis sub castro Pragensi ex opposito ecclesie s. Petri consistentem ... Margarethe, nate sue, et pueris ipsius. — In casu vero, quo pueri omnes iuvenes ab hac luce migrati fuerint, extunc prefata bona — ad Johannem Otlík, maritum prelibate Margarete, devolventur — Actum fer. II. dominice Invocavit a. MCCCCXLVII. (Ruk. arch. m. č. 90. 143'.)

Ex mandato dominorum ... prefata resignacio cassata est cum voluntate Margarete, nate Katerine prefate, ex eo, quod aliam resignationem fecit eidem Margarete prefata Katerina. — a. MCCCCLI fer. V. ante Sophie. (ib).

Ex consensu dominorum ... facta est divisio bonorum ... post mortem Margarete, relicte olim Johannis Dupovecz, vicenotarii tabularum terre, inter Zuzanam et Martham, sorores, natas Margarete predictae, ... talis videlicet, quod domus ad turrim ... appropriata est Marte, sorori iuniori, Zuzanne vero, sorori seniori, datus — est ortus cum gaza in eodem constructa pro tela paranda alias s mandlovnú, qui situs est in insula penes ortum Šarth piscatoris ex una et Duchkonis parte ex altera. — Actum fer. V^a ante dominicam Judica, a oc LVIII. (Ruk. arch. m. č. 2141 f. 367.)

Pihal za 15 k. grš. Jiný domek vedle čerpadel na břehu měl Adam pilař a prodal jej r. 1570 za 12 k. č. Kašparu Koláři, provazníku a ten r. 1572 a 1575 Samueli, ostružníku a tento pak r. 1573 zedníku Ondřeji Stuprovi za 20 k.

Zde při čerpadlech obec Staroměstská propůjčila r. 1609 do odvolání místo ke skládání dříví pro potřebu královského dvoru. Z rozkazu císaře Rudolfa vydáno této obci o tom vysvědčení, že vlastnictví obecní při tom nemá míti žádné újmy, v tato slova:

(Revers JMC na kolení břehu v čerpadlích mezi rybáři u sv. Petra pod mostem.) Poctivým purgkmistru a konšelům St. M. našeho Pražského, věrným milým. Rudolf druhý, z boží milosti oc. Poctiví věrní naši milí. Ráčilí sme z přednešení nám od rad našich komory České tomu milostivě vyzrozuměti, že ste na vznešení poctivého Jakuba Hycle ze Stradonic, dvořenína a paušrejbera našeho při hradě Pražském, věrného milého, jistého místa anebo placu mezi čerpadly Menšího M. našeho Pražského pod mostem pražským z jedné a zahradami rybářů našich z strany druhé při řece Vltavě ležícího a k jiným gruntům obce vaší přináležejícího k skládání dříví pro potřebu dvoru a hradu našeho Pražského poddaně a dobrotivě postoupili a jakého naproti tomu od nás milostivého opatření vyhledáváte. Kdež přijímajíc my od vás takovou vaši poddanou volnost milostivě a nejsouc na tom, aby co od gruntův obce vaší mimo slušnost a náležitost a mimo právní rozeznání od kohokoliv odcizováno aneb odtrhováno býti mělo, protož abyste tím budoucně jisti a bezpečni býti mohli, takto vás v tom i budoucí potomky vaše milostivě opatrovati ráčíme. Jestliže by budoucně kdykoliv toho placu anebo místa od vás postoupeného k potřebám našim potřebováno nebylo, tehdy že téhož místa žádnému jinému dávatí ani povolovati chtítí neráčíme a také že se v ně žádný jiný potahovati ani žádným vymyšleným způsobem toho užívati nemá a moci nebude, nýbrž týž plac aneb místo, jak dosavad, tak i na potomní časy vždycky bez rozdílu vám, gruntům obce Star. M. Pr. našeho že náležeti má a náleží, s tím při tom doložením, jestliže by kterého-koliv času jaká případnost se natrefila, že by dotčené místo k potřebám obce vaší sloužití a obráceno býti mohlo, že od nás ani od rad našich komory České ani od nižádného jiného vám ani ouředníkuom vašim městským v tom překážka činěna býti nemá. Čehož jsme vás milostivě tejna učiniti chtítí neráčili. Dán na hradě Pražském v pátek po památce Početí P. Marie, to jest 11. dne m. prosince l. 1609.

Rudolf.
Kašpar Kaplíř.

Ad mandatam domini electi imperatoris proprium

J. Pelhřimovský (ruk. č. 64 f. 54.).

(Dokončení.)

ZE STARÉ PRAHY.

Brána Písecká či Bruská na Malé Straně v Praze.

V členské schůzi Společnosti dne 1. října 1904 přednesl *Jan Herain*.

V posledním desetiletí stále jedná se o sboření hradeb, vedoucích od bývalé brány Strahovské k bráně Bruské a Mariánským hradbám na Letné. Některá část obyvatelů hradčanských a malostranských přeje si, aby tyto části měst mohly rozšiřovati se na

půdě, získané sbořením hradeb, též aby k Praze byly připojeny obce Břevnov, Tejnka, Dejvice a Bubeneč; očekávají z toho hmotný zisk, zvláště kdyby bylo dosaženo lepšího komunikačního spojení těchto obcí s Prahou. Ač jest nesporno, že větším zastavěním ploch dosud prázdných i vzrůstem počtu obyvatelstva zábranského vystoupila by cena půdy i domů na Hradčanech i na Malé Straně, přece není lze souhlasiti s tím, aby místa, nabytého sbořením hradeb, bylo použito na stavbu obvyklých čtyřpatrových domů činžovních.

Zastáncové krás staré Prahy hájí zcela oprávněné stanovisko, aby získané půdy na hradbách bylo z většiny použito na zřízení sadů tak, aby městské sady, počínaje od královské zahrady při letohrádku královny Anny, tvořily celek s nynějšími sady Chotkovými a s jižní částí sadů na Letné, severní pak část Letné a plocha za Bruskou branou na půdě dejvické a bubenečské aby byla vyhrazena na stavbu vill prostřed přiměřeně velkých zahrad. Sady tyto buďte spojeny s Královskou Oborou v Bubenči čtvrti villovou, nepřerušenu celými čtvrtmi domů činžovních. Toho ovšem vřele přeje si každý, kdo chce příští části Prahy míti krásné a zdravé.

Obec pražská, zakoupivši r. 1901 od vojenského eráru fortifikační pozemky od Bruské brány až k hradbám Marianským, byla smlouvou zavázána sbořiti nynější bránu Píseckou. Tomuto boření opřeli se přátelé staré Prahy, domáhajíce se schůzemi, peticemi u městské rady i u c. k. ústř. komise pro zachování památek historických a uměleckých ve Vídni zachování brány Písecké jako památky stavitelsky historické. Mnozí žádali, aby příkop před hradbami nebyl zasypán, nýbrž upraven na dětské hřiště; tím byl by zachován aspoň kus hradeb pevnostních potomkům, kteří nedovedli by si představit, jak vypadaly kdysi pražské hradby.

Již v prosinci 1901 bylo začato s odkopávkou náspů hradebních a se zavážením země do příkopu, na zimu 1902 a v zimě 1903 pak bylo v práci pokračováno.

Po přání zastánců staré Prahy svolila obec pražská k zachování brány Písecké — zvláště když návrh schválila i c. k. ústřední komise ve Vídni — a vyjednávala s vojenským erárem ve Vídni, aby upustil od sboření brány; toho bylo docíleno dohodnutím r. 1903. Brána Písecká bude tedy zachována, žel však, že nikoliv v celku; křídla její v pravo i v levo, kde jsou strážnice vojenské, budou stržena a kolem brány bude zřízen sad. Jest litovati, že nemohla býti zachována větší a umělecky cennější brána Strahovská, sbořená r. 1897—1898; pohřichu neozval se hlas veřejnosti v čas pro její záchranu.

Brána Bruská či Písecká, jak jeví se nám dnes, má na severní straně proti bývalému dřevěnému mostu, vedoucímu přes příkop hradební, dosti bohatou a zajímavou fačadu z tesaných kvádrů pískovcových, kdežto jižní průčelí proti Malé Straně jest jednoduché, omítané. Vnitřek brány jest podle obranných pravidel poněkud zakřiven. V průčelích brány jest velký, půl-

kruhem sklenutý vjezd pro vozy, v pravo i v levo po menším průchodu pro pěší. V levém průchodu na straně severní vidíme v nadpraží ještě dvě dřevěných koleček, přes něž vedly řetězy, dokud zde byl dřevěný most přes příkop. Zevnějšek severního průčelí brány, stavěný z tesaných kvádrů, má průčelí renaissanční, ač pochází z doby, kdy kvetl již barok. Čtyry dorické rustikované leseny nesou architrav s nápisem; nad architravem jest prázdný vlys — kde také býval nápis — a nad ním římsa; malá nadzdvíhka ukončuje vrchol brány; tam, kde nejvýše končí leseny, stávalo uprostřed dvě pyramid a nad krajními lesenami velké kamenné koule.

V rustice velkého oblouku brány vidíme ve svorníku vytesanou masku Medusy s hady ve vlasech. Masky jsou vytesány i ve svornících nad oběma vchody postranními; obvyklé velké masky s vyplazeným jazykem, již vidali jsme ve svorníku uprostřed bran pražských, tu není.

Ve čtyřech polích mezi lesenami spatřujeme vytesány odznaky a trofeje válečné: štíty, bubny, prapory, děla, ručnice, šavle, brnění, kule a t. d.

Nad levým polem dveřním pod architravem jest malý znak s pěti kulemi uprostřed, po obou stranách znaku po korunovaném orlu; nad pravým průchodem jest rovněž erb, ve znaku okřídlený pták, nad ním zářící slunce.

Ve vlysu pod římsou i v architravu býval nápis z písmen měděných, upevněných do kamene železem; dosud však zachoval se jen kovový nápis v architravu, kdežto bývalý hlavní nápis ve vlysu ukazují již jen zbytky železných skob, jimiž byl upevněn. Zbytek nápisu zní:

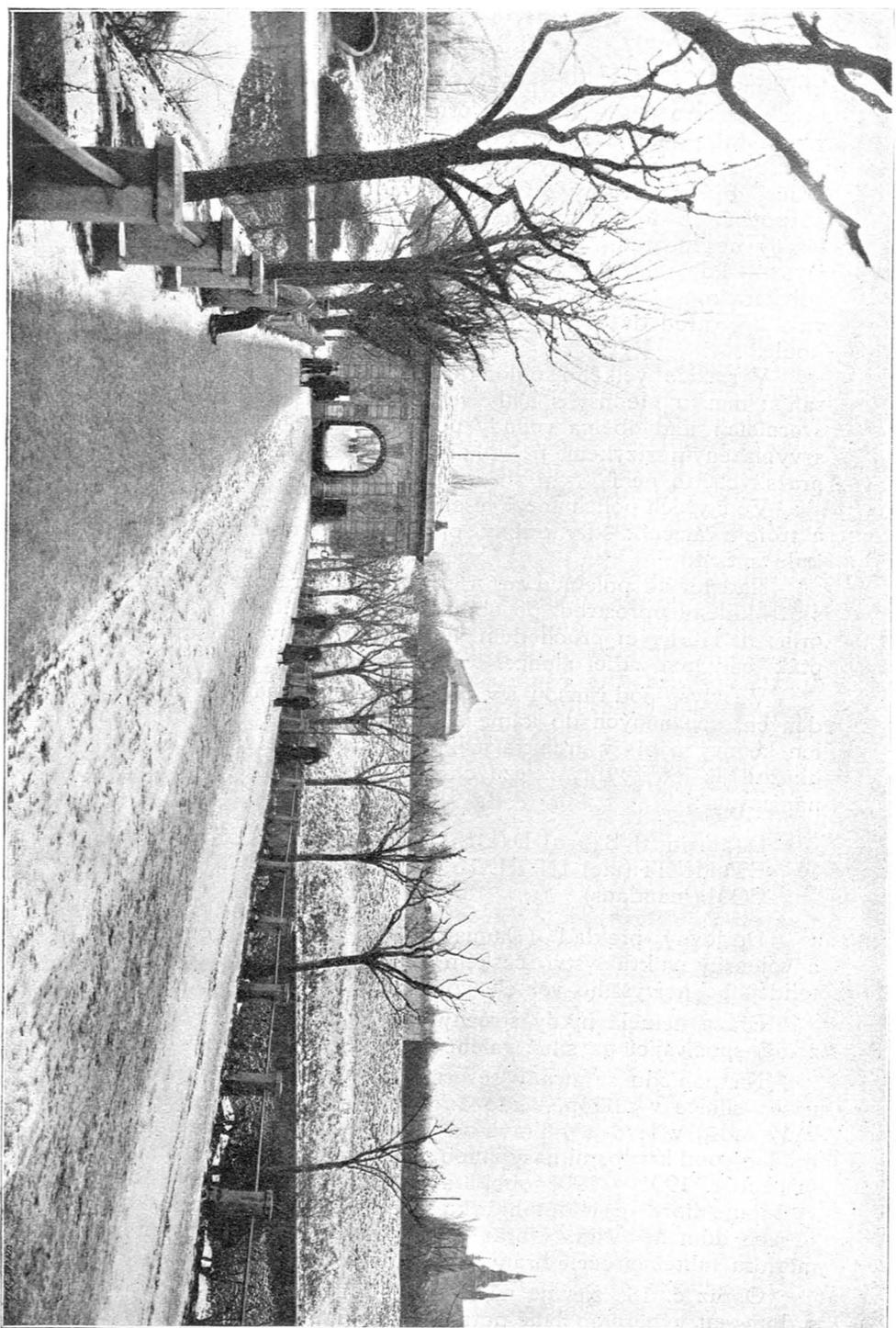
D.(amianus) B.(aro) D.(e) SICKINGEN PRAES.(idens)
ET MILIT.(iae) IN REG.(no) BOEM. (iae) EN (?)
COM.(mandans)

Doslovný překlad (Damian baron ze Sickingen, president a vojenský v království českém . . . velitel.) podává nám jméno tehdejšího nejvyššího velitele vojenského v království českém.

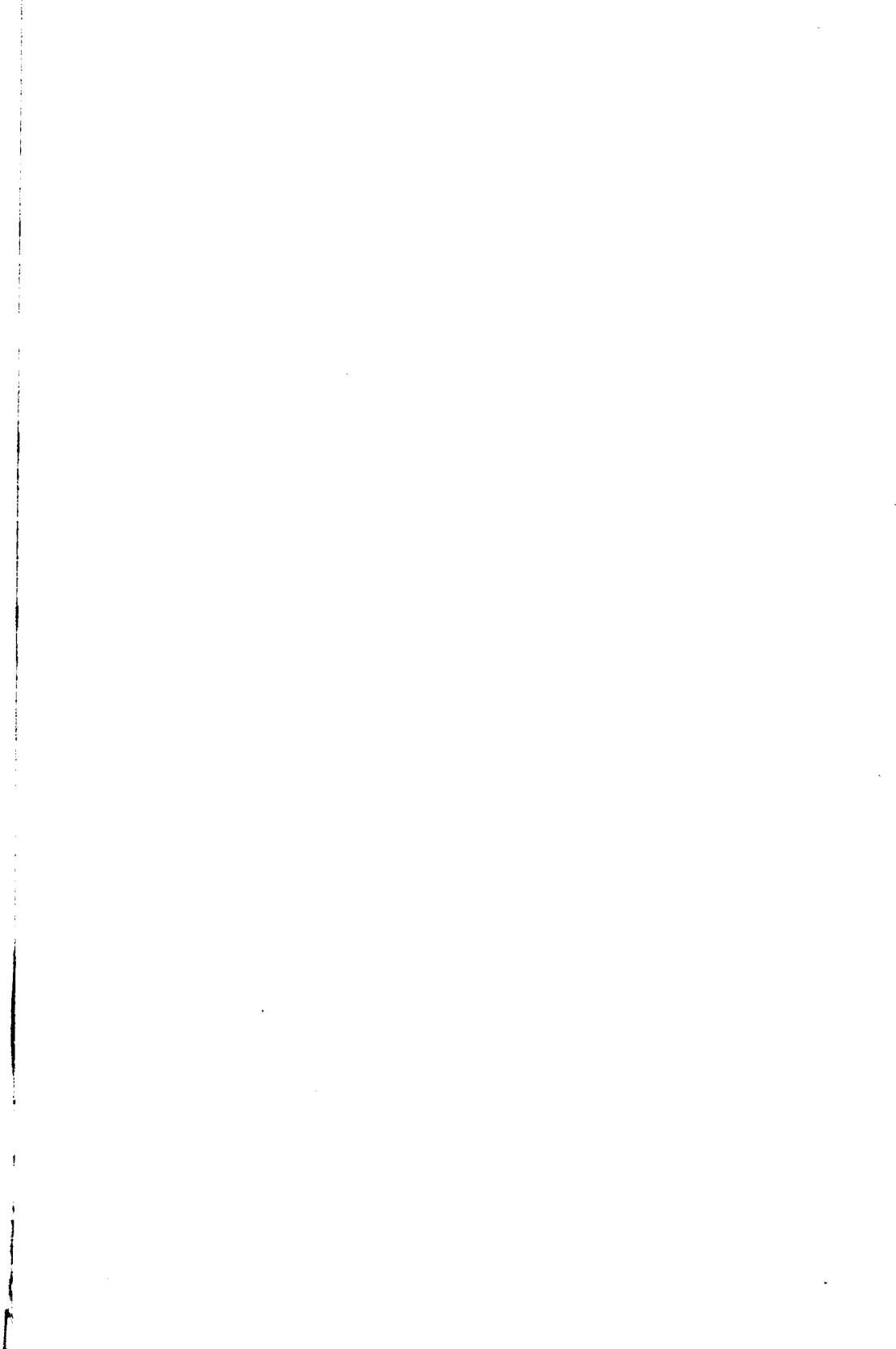
Brána neměla nikdy střechy; povrch její tvoří vysoký násyp země, spočívající na silné valené klenbě.

Na pohledu se strany severní (obr. 11.) vidíme před branou násep silnice v příkopě, kde do konce stol. 18. býval velký dřevěný most, v levo a v pravo od brány jest pak viděti cihelné zdivo hradeb, pod hradbami nasypanou zem z hradeb, sbořených v těchto místech r. 1901 a 1902 obcí pražskou. Poněkud v pravo od brány vystupuje horní část letohrádku královny Anny, v pravém rohu obrazu dóm sv. Víta. Obraz 12. a tab. IX. představuje u větším měřítku taktéž průčelí brány se strany severní.

Obraz č. 13. zjevuje nám jižní stranu brány Písecké, v levo s domkem výběrčího daně potravní; malé přístavby v levo i v pravo

Obt. 11. Brána Pisecká či Bruská z r. 1721. od severu. (Proti býv. mostu a hradebnímu příkopu.)

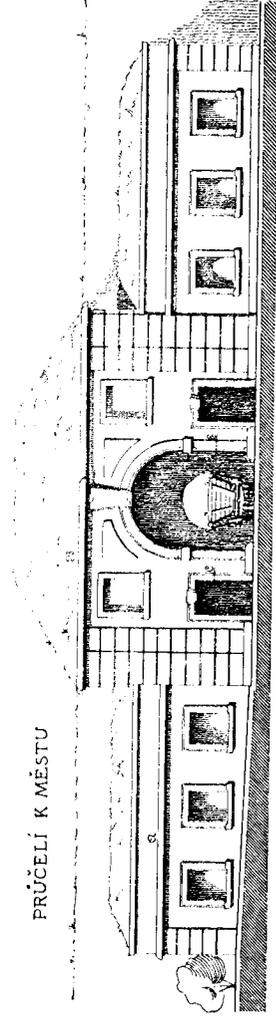
MĚŘENO V ŘÍJNU 1903

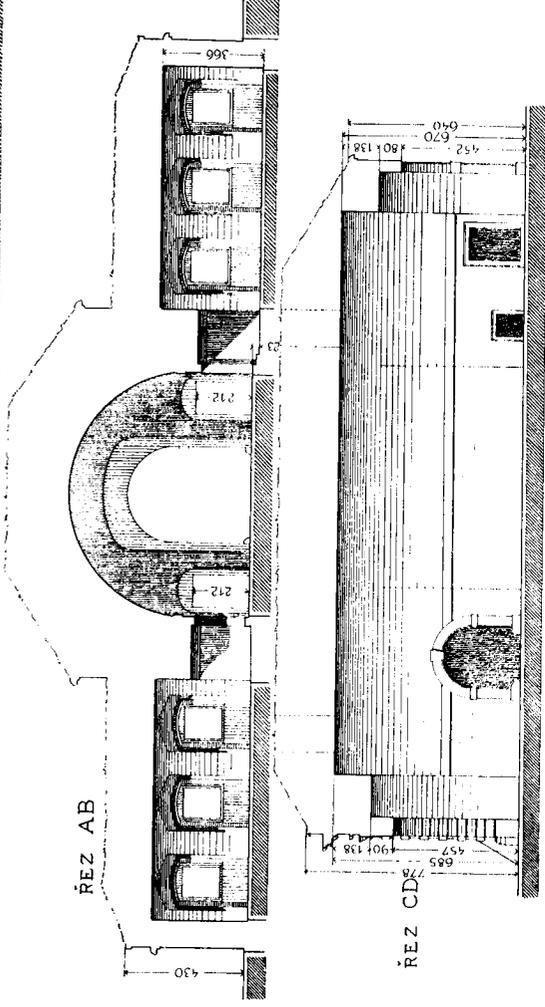
Jan Skorkovský

Tab. IX. Severní průčelí brány Písecké či Bruské. Kreslil Jan Skorkovský.

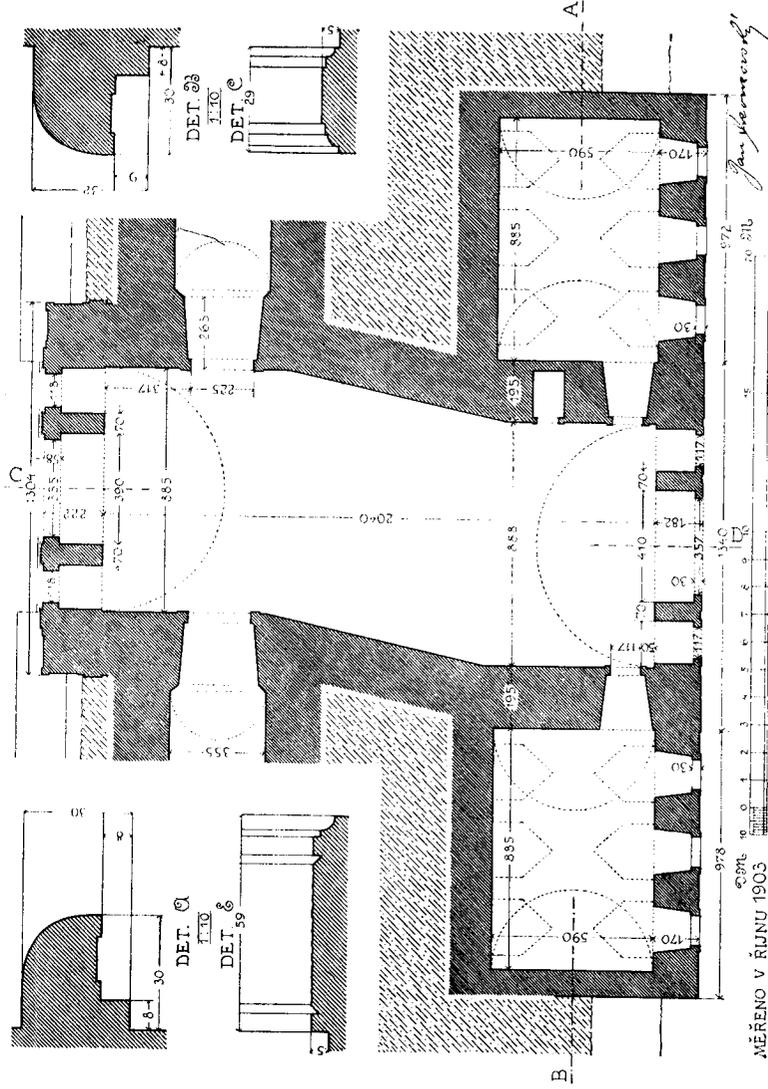
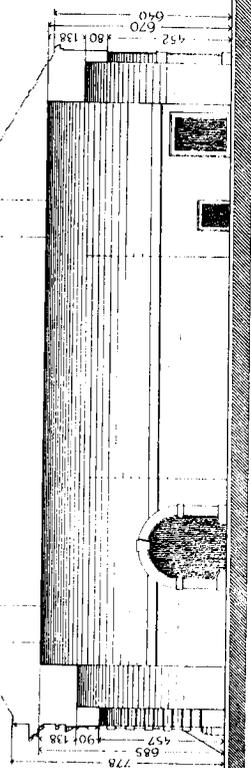
PRŮČELÍ K MĚSTU

ŘEZ AB

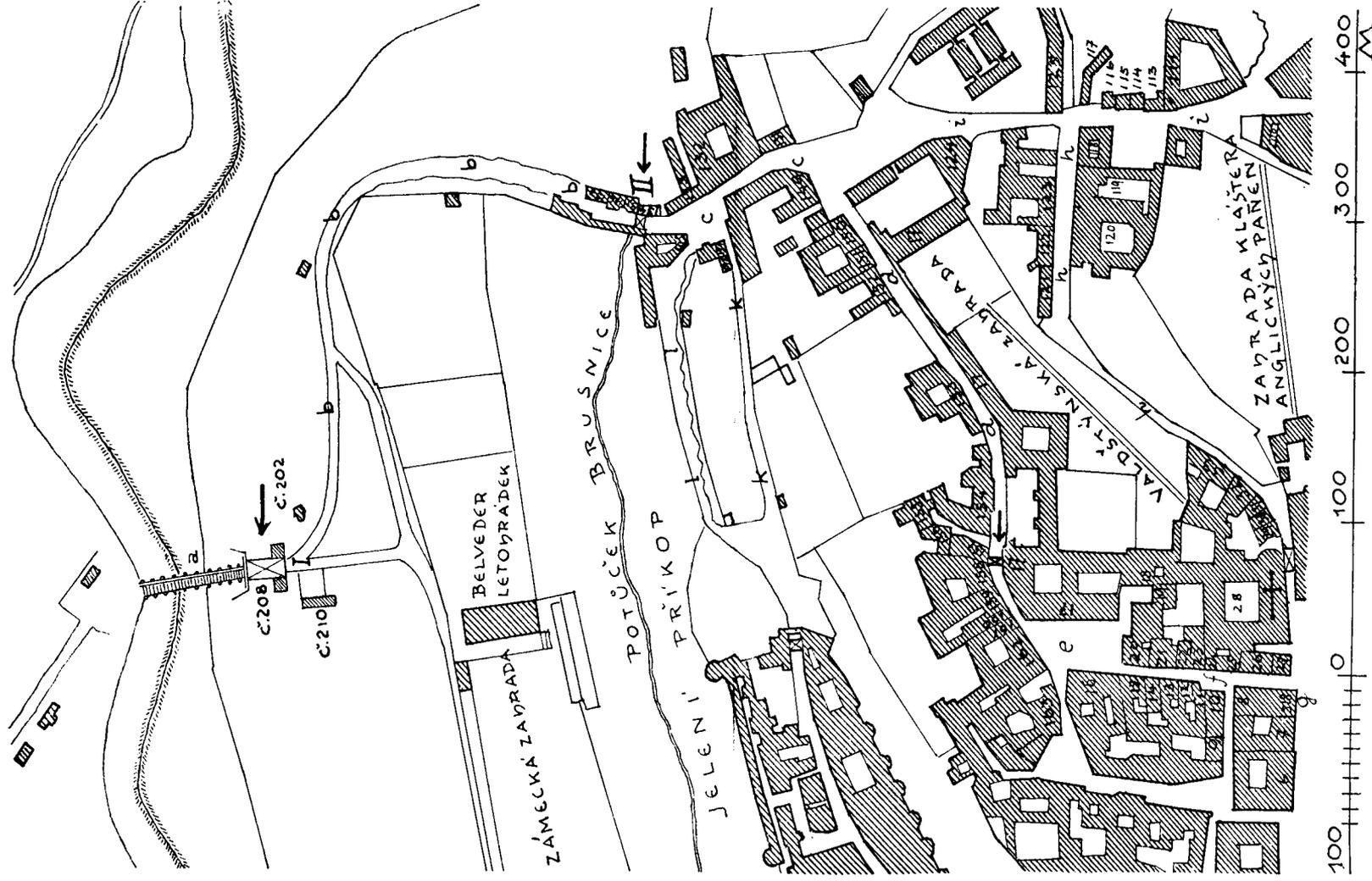

ŘEZ CD

Tab. X. Půdorys a řezy brány Písecké či Bruské.

Rýsoval Jan Skotkovský.

Vysvětlivky:

I. Písecká či Bruská brána od r. 1721.

a) dřevěný most přes hradební příkop, teď silnice.
b) úvoz.

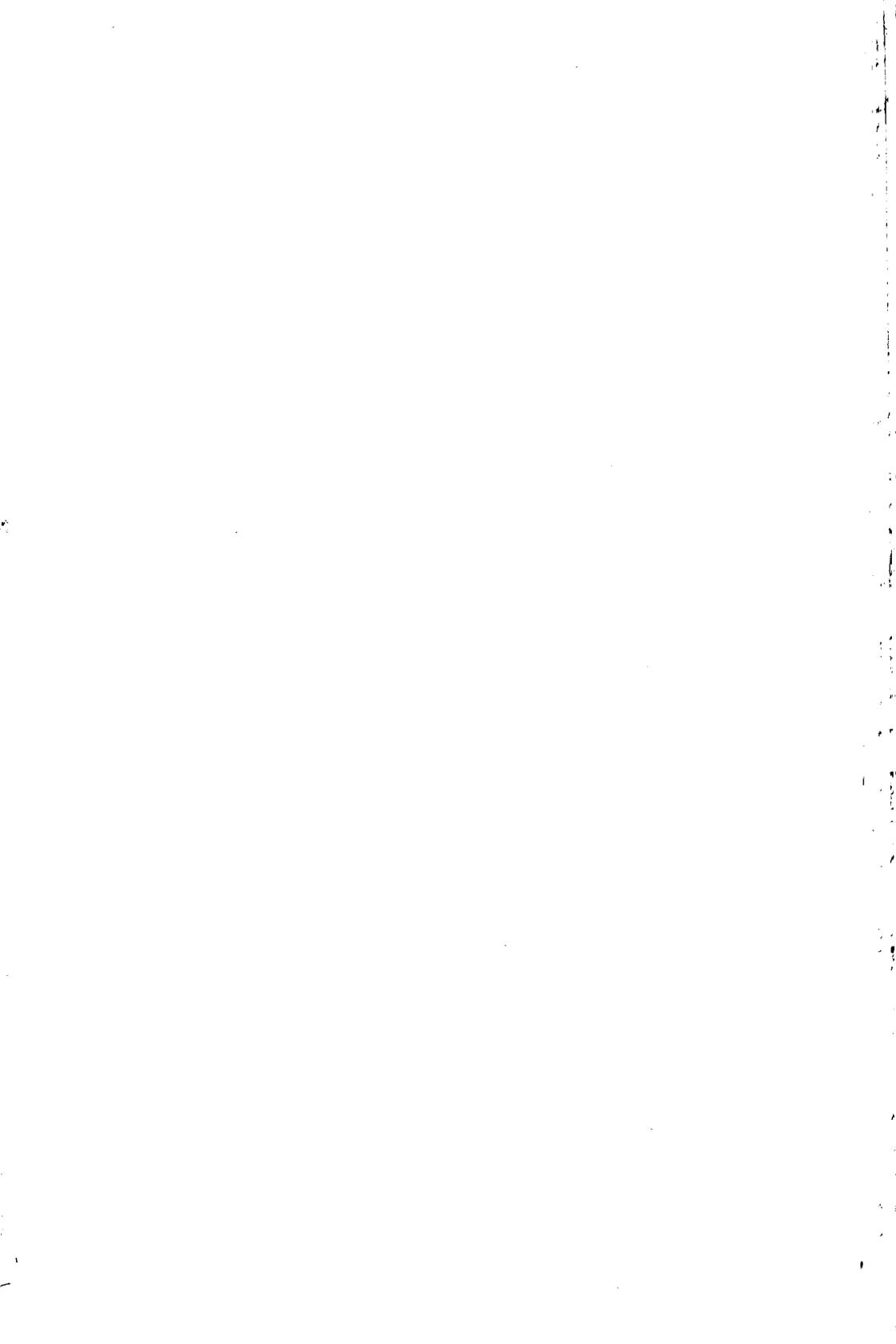
II. Brána Písecká či Bruská od r. 1588 při č. 134.-III.

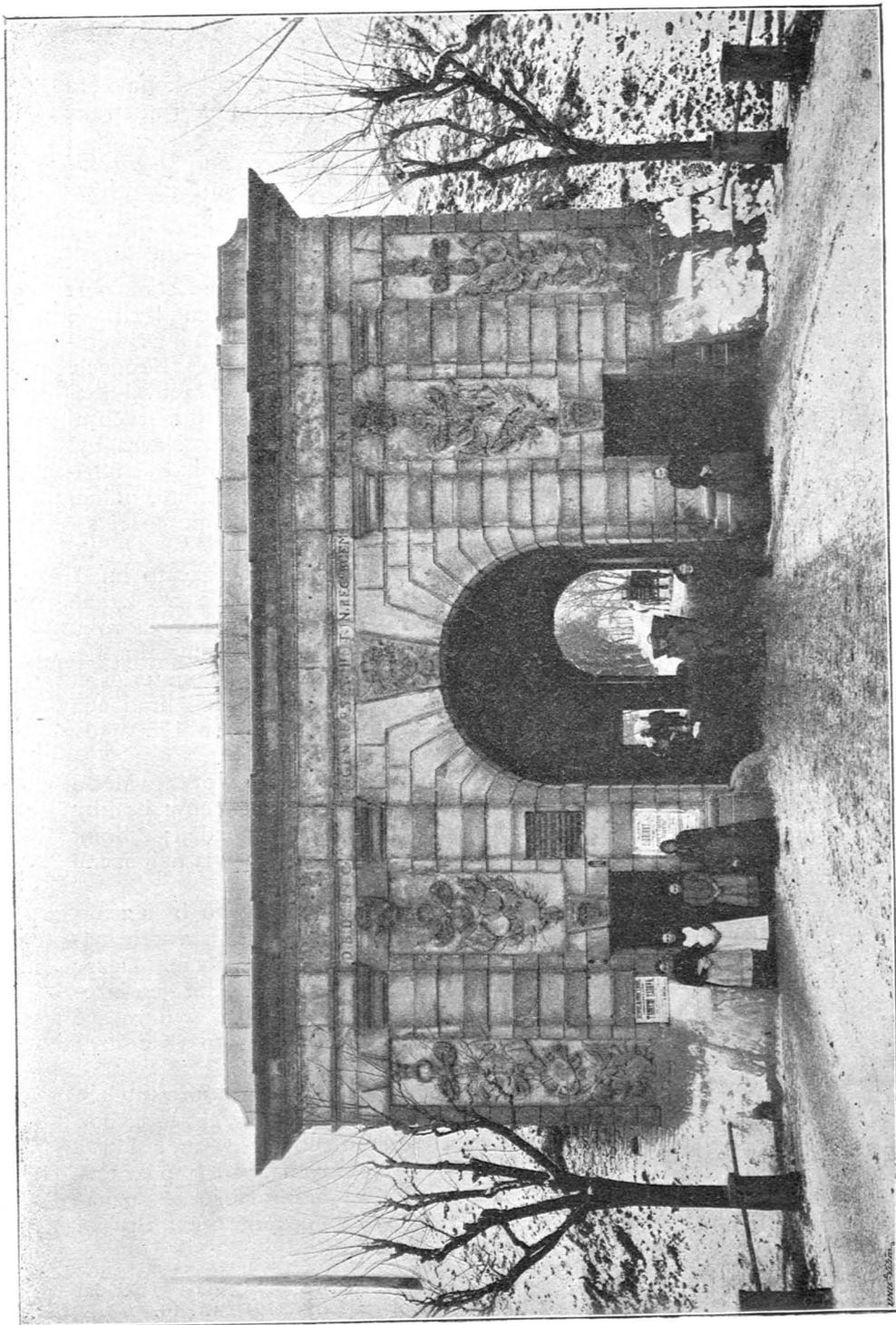
III. Brána Písecká či Bruská od II. polovice XIII. století, mezi č. 17.a 157.-III.

e) ulice pod Bruskou.
d) Valdštejská ulice.
e) Valdštejské náměstí.
f) Tomášská ulice.
g) Malostranské náměstí.
h) Letenská ulice.
i) Lužická ulice.
k) Staré zámecké schody.
l) Cesta ke hradu.

— — Šipky ukazují, kde stávaly brány Písecké. —

Tab. XI. Polohopisný plán všech tří bran Píseckých podle mapy Prahy od Jos. Jüttnera z r. 1811—1815.

Obr. 12. Brána Písecká z r. 1721. od strany severní.

vlastní brány bývaly strážnicemi vojenskými, dokud konalo tu vojsko hlídku. Obraz č. 14. jest zvětšeným pohledem na jižní stranu brány. Průřezy brány jsou narýsovány na tab. X.

Upřímně děkujeme členům svým, pp. red. *Fr. Dvořákovi*, prof. architektu *R. Křiženeckému* a architektu *Janu Skorkovskému* za zapůjčení fotografií a nákresů.

* * *

Za obležení Prahy Švédy r. 1648 ukázala se nedostatečnost pražských hradeb z dob Karla IV. i pomýšlel Ferdinand III. po ukončení války třicetileté na obehnutí Prahy hradbami přiměřenými tehdejší době, o pevných branách a hlubokých příkopech.

Jenerál Raimund hr. Montecuculi roku 1650 vypracoval a císaři Ferdinandovi III. odevzdal pamětní spis, kde doporučoval přeměnu Prahy s Vyšehradem a Chebu v pevnosti. Návrh byl císařem přijat; podrobný opevňovací plán Prahy vypracoval fortifikační inženýr a plukovník Don Innocentio hrabě Conti, mimo něj pak pokračovali na plánech inženýři podplukovník Josef sv. p. Priami a Jan Pieroni, oba rodem Vlachové.

S přípravnými pracemi opevňovacími bylo sice začato hned, ale k stavbě hradeb bylo přikročeno teprve r. 1655 na straně novoměstské, kdy byl mezi Poříčskou a Novou branou na rohu jedné courtiny do kamene vtesán tento ¹⁾ nápis: »Ferdinandus III. Caesar Pius, Augustus, Pacificus, Pater Patriae, hoc opus erigi et finiri curavit Anno 1651«. Od této doby bylo na nových hradbách pražských stavěno nepřetržitě až asi do r. 1725 nebo 1730, kdy práce byly skončeny.

Nejdříve a neúsilovněji bylo stavěno kolem Nového Města a Vyšehradu a také zde byly práce nejdříve ukončeny; hradby na Hradčanech a na Malé Straně byly hotovy nejpozději; z bran, jichž i s branou Slepou (záhy zazděnou) bylo osm, byla nejpozději r. 1721 dokončena Písecká.

Stavba zdí hradebních, příkopů a vysokých náspů byla z většiny pronajata stavitelům vlaským, méně německým; stavitelé národnosti české účastnili se těchto prací velmi nepatrně. Dozor nad pracemi a sděláváním podrobností byl svěřen taktéž jen inženýrům a architektům vlaským, kteří již od XV. stol. byli ve své vlasti i za hranicemi pokládáni za nejzručnější a proto všude byli vyhledáváni.

Korrespondence mezi obcí staroměstskou a vojenským velitelem Damianem Filípem baronem ze Sickingen svědčí tomu, že se stavbou nynější brány Písecké bylo počato v dubnu nebo v květnu r. 1719; stavba, ač s jedné strany sestávala z tesaných kvádrů, pokračovala rychle; branný ze staré, dolejší brány Písecké oznamoval magistrátu staroměstskému, že nově zbudovaná brána Bruská byla 9. května r. 1721 otevřena komunikaci.

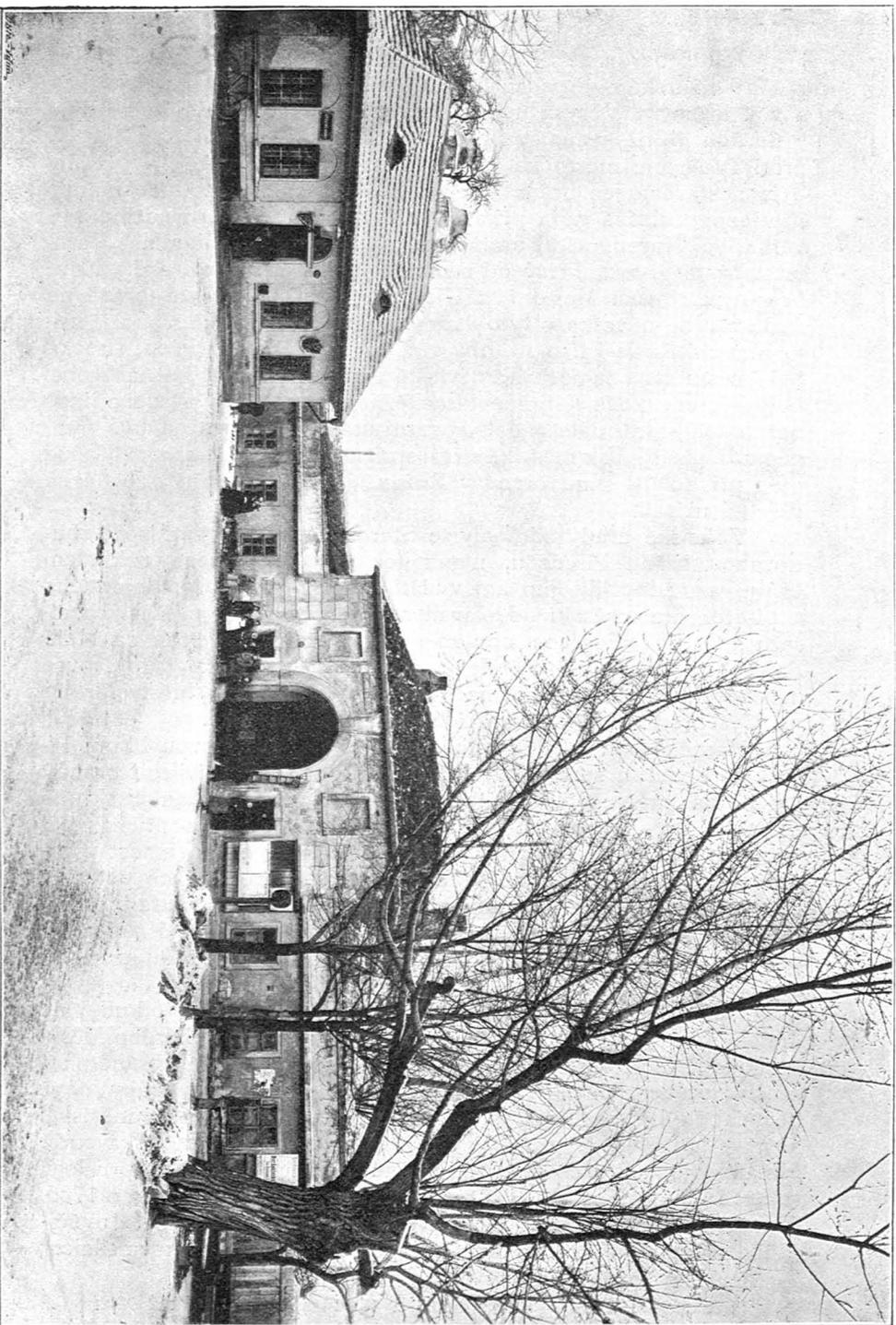
¹⁾ (Ferdinad III. císař zbožný, vznešený, mírumilovný, otec vlasti dal dílo zříditi a dokončiti léta 1651.) Schaller, Hradčany (1794), str. 14.

Velitel baron ze Sickingen navrhoval dopisem ze dne 1. února r. 1719 dvorské radě válečné ve Vídni, aby podle plánu hejtmana a voj. inženýra Vogeta nebylo stavěno dvě bran, jak prvotně bylo v úmyslu (totiž jedna v pevnostních hradbách na Hradčanech proti Prašnému mostu ke král. hradu, druhá v Brusce), nýbrž aby byla postavena jen brána Písecká čili Bruská, čímž bude mnoho ušetřeno. Válečná rada přijala tento návrh a jeho provedením pověřila voj. inženýra a architekta Jana Bapt. Alipranda. Staroměstský magistrát, který od nepaměti měl klíče k Poříčské a Nové bráně na Novém Městě i k Újezdské a staré Bruské bráně na Malé Straně a veškery tyto brány opatroval městskou stráží, usiloval u císaře Karla VI. o to, aby též nově postavená brána Písecká byla městu dána na péči. Tak zvláště žádali císaře r. 1719, aby obci byly svěřeny klíče k bráně Písecké, jež měla býti postavena jinde než brána stará, dále žádal, aby při bráně byl postaven byt braněmu a písaři, pak městské strážce strážnice a to tak, jak až dosud bylo při dolejší staré bráně v Brusce, již Staroměstští ode dávna drželi i užívali.

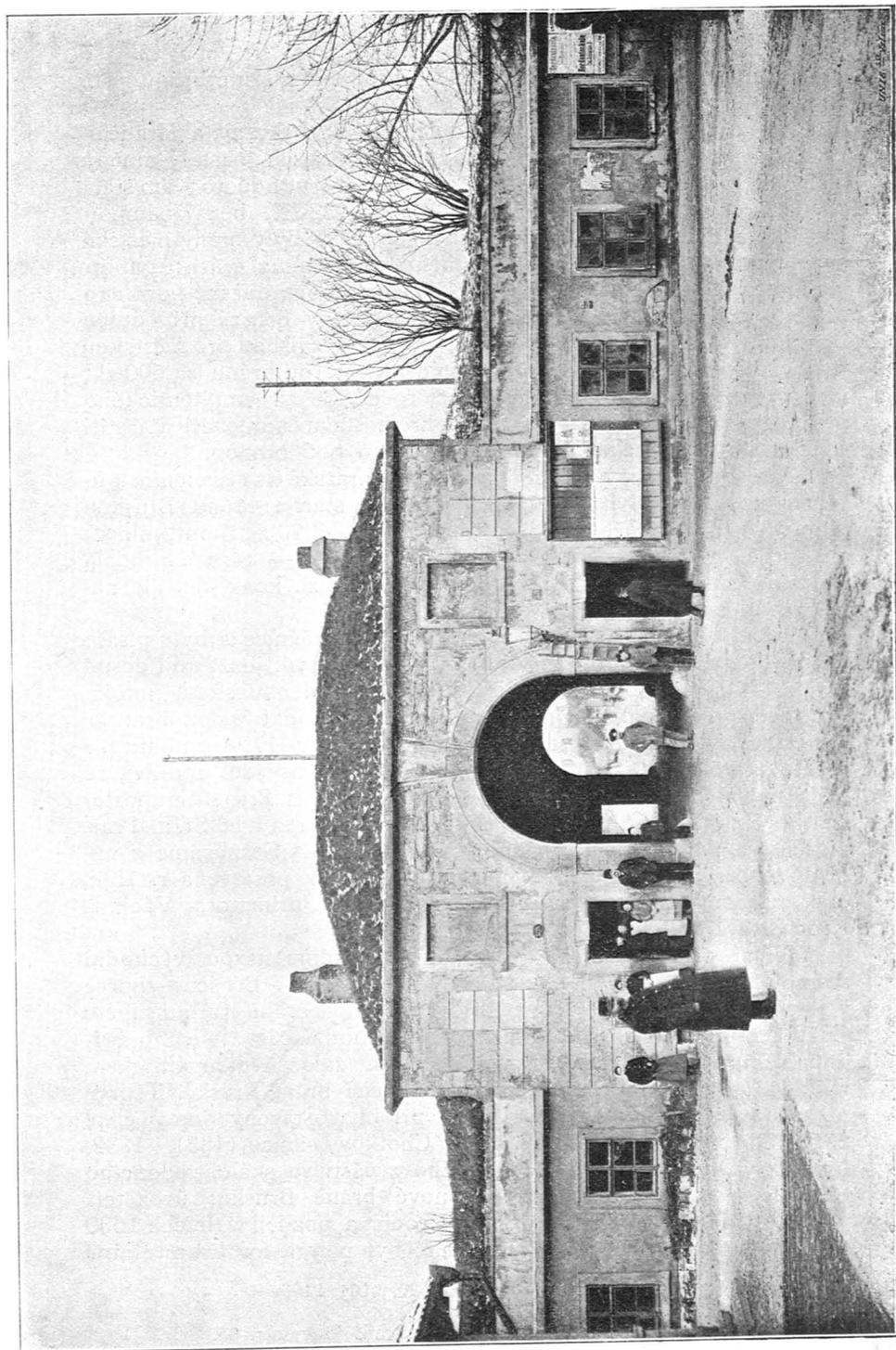
Vojenské úřady zdráhaly se Staroměstským vydati nově zbudovanou bránu Píseckou, namítajíce, že jest zřízena nákladem eráru, a nedovolily jim ani vydati klíčův, ani usazení branného a písaře. Staroměstští odvolávali se na privilegium předešlých císařů a králů, kde jsou oprávněni k držení dvou bran na Malé Straně a dvou bran na Novém Městě, právě tak, jako Novoměstští mají právo ke dvěma branám (jedné na N. Městě, druhé na Vyšehradě) a Malostranští ke bráně Strahovské.

Marně dovozovali Staroměstští nutnost, aby novou bránu Píseckou drželi a spravovali, uvádějíce, že podle privilegií branný jejich má bránu otvírati i zavírat, prohlížeti průvodní listy přichozích a míti pozor na podezřelé osoby do města přicházející nebo z něho jdoucí; písař v bráně pak že má za povinnost vybírat mýtné z povozů a dobytka, poplatky z přivážených potravin i clo z předmětů, poplatkům podrobených. Marně namítali, nebude-li jim nová brána Písecká dána ve správu, že mnohé podezřelé osoby mohou do města vejíti branou novou a dostanou se do města nepozorovaně branou Prašnou (stála u Prašného mostu při hradě pražském), hradem královským na Hradčany, odtud i na Malou Stranu; uváděli, že touže cestou ku zkrácení Starého Města podloudně lze dopravovati i potraviny a vše, z čeho v bráně platí se clo; veškery důvody nezpomohly. Vojenský erár brány nové nevydal, nýbrž osadiv ji stráží vojenskou odkázal Staroměstské, aby — jak bylo dříve — branný, městský písař i městská stráž zůstali dole v Brusce při staré bráně a tam podle svých privilegií vybírali²⁾ mostné a clo. Při tomto ustanovení zůstalo až do r. 1785. Tato stará dolejší brána Bruská ležela nad č. p. 132-III. (nynějšími kasárnami v Brusce) tam, kde počíná nynější Chotkova silnice;

²⁾ Archiv m. Prahy: Sběrka listin č. 454/14 až 454/24, pak 2492/2.

Obr. 13. Brána Písecká či Bruská z r. 1721, od jihu. (Proti letohrádku královny Anny.)

Obr. 14. Brána Písecká či Bruská z r. 1721. od jihu.

na Jüttnerově plánu Prahy z r. 1811—1815 vidíme tuto bránu ještě zachovánu a naznačenu.

Sloučením Starého a Nového Města, Malé Strany a Hradčan r. 1784 v město jedno se společným magistrátem nastaly změny v držení a užívání bran, vybírání cla pak městu odňato; tím stala se stará dolejší brána Bruská při č. p. 132-III. bezvýznamnou Dvorským dekretem ze dne 20. července 1785 byly brány městské prohlášeny za militare a přivlastněny vojenskému eráru; guberniálním dekretem ze dne 6. října 1785 bylo obci pražské povoleno prodati veřejnou dražbou starou bránu dole v Brusce při potoce Brusnici, i s domkem branného, písařovým a s jizbou pro městskou stráž. Nejvíce podal Jan Krásný, vydraživ starou bránu za 600 zl.; mimo to byl povinen odváděti obci ročně 30 zl. emfyteutického poplatku, jakož byl i zavázán v dobrém stavu udržovati a čistiti zděnou stoku potůčku Brusnice, tekoucího pod branou.

Neznáme příčiny, proč potom obec pražská (se svolením gubernia ze dne 13. dubna 1826) koupila starou bránu Bruskou (č. p. 134-III.) nazpět dne 8. května 1826 za 4000 zl. konv. mince; ani, proč ve třech letech — 23. března 1829 — zase ji prodala staviteli Klimentu Zobelovi za pouhých 2000 zl. konv. m., ale neměla býti zachována.

Zobel tedy bránu sbořil; jen jižní část strážnice a bytu písaře branného upravil na obytný domek jednopatrový, jenž stojí dosud (č. p. 134-III.). Zobel zavázal³⁾ se i čistiti zděnou stoku potoka Brusnice, pořízenou též primasem Krocínem pod bývalou branou.

Jaroslav Schaller⁴⁾ při popisu Hradčan r. 1794 zmiňuje se o této staré bráně pod Bruskou, kterou ještě viděl a praví, že měla nápis: *Senatus et populus Antiquae Urbis Pragensis posteritati propiis sumptibus f.(ieri) f.(ecit) 1588.* (Rada a lid St. m. Praž. potomstvu dal vystavěti vlastním nákladem). — Seznáváme z nápisu, že brána, ač na půdě malostranské, byla postavena r. 1588 obcí staroměstskou za doby uměnímilovného primatora Václava Krocína z Drahoberje.⁵⁾

Jelení příkop (náležitý k hradu pražskému) svou východní stranou sáhal do té doby až ke staré bráně v Brusce; teprve v letech 1831—1832 byla na popud nejv. purkrabí Karla hraběte Chotka zřízena závitovitá silnice přes východní část Jeleního příkopu vzhůru k nynějším sadům Chotkovým (založeným hr. Chotkem r. 1841); odtud pak byla vedena k hořejší bráně Bruské. Teprve po vystavění Chotkovy silnice byly při ní postaveny domy č. p. 536, 538, 551 a 607-III. Při stavbě Chotkovy silnice (1831—1832) byla zasypana část úvozu, vytesaného z části ve skále, vedoucího od dolejší staré brány vzhůru k nové bráně Bruské; úvoz ten, prvotně úzký, dal rozšířiti primas Krocín a později v letech 1630 až 1634 opět Albrecht z Valdštejna; byl potom asi třikráte širší

³⁾ Archiv m. Prahy: Sběrka listin č. 620, 2104, 2105.

⁴⁾ Schaller: Hradčany (r. 1794) str. 17.

⁵⁾ K. J. Erben: Primatoren der kgl. Altstadt Prag, str. 35.

nežli je nyní. Roku 1832 byl s hoření silnice přes tento úvoz k Marianským hradbám zbudován pěkný dřevěný most pro pěší, k výhradní potřebě francouzského krále Karla X., jenž, byv revolucí r. 1830 z Francie vyhnán, s dovolením císaře rakouského bydlel po několik let na hradě pražském. Tento most (obr. 15.) byl zrušen asi před 45—50 léty.

Ale ani tato stará brána pod Bruskou při č. p. 134-III. nebyla původní branou Píseckou či Bruskou; ta stávala v nynější ulici Valdštejnské na Malé Straně, při domě č. p. 158-III. (nyní paláci Pálffyho) a při ohebu nynějšího paláce valdštejnského (č. p. 17-III.); byla tu již jistě od konce století XIII. a nazývala se prvotně branou Píseckou.

Král Přemysl II. založil r. 1257 Menší Město Pražské a osadil je Němci. V letech následujících dal nově založené město obehnat hradbami a příkopy, i opatřiti branami, z nichž jednou byla Písecká. Před branou povstala malá osada, kde podle půdy písečné říkalo se »Na písku«; odtud i pojmenování brány: Písecká⁶⁾. Německý název »Sandthor« hodí se lépe českému jménu brány, nikoliv však »Pisekerthor«.

Tato prvotní brána Písecká stála zde od konce XIII. stol. až do polovice stol. XVIII., kdy byla sbořena při stavbě sousedního domu č. p. 158-III.

Písař z brány Bruské, Antonín Horný, podáváje 9. května 1721 písemnou zprávu⁷⁾ o otevření nové brány Bruské (dosavadní) praví: »Od městské brány (postavené ve XIII. stol. v ulici Valdštejnské při č. p. 158-III.) až nahoru k staré bráně (v Brusce, při č. p. 134-III.) vyměřeno kroků 420, a od staré brány (při č. p. 134-III.) vojenské až k nově vystavené bráně jest kroků 340, a tak v sumě 760 kroků⁸⁾.«

Polohopisný plán všech tří bran ukazuje tab. XI. Polohu bývalé brány v Brusce, postavené roku 1588 na počátku úvozu a Chotkovy silnice u nynějšího č. p. 134-III. ještě nikdo správně neurčil; mylný jest i údaj v Ruthově »Kronice král. Prahy« (str. 91), že stávala asi při č. p. 150-III. v ulici Valdštejnské.

Brána Písecká v ulici Valdštejnské (při č. p. 158-III.), jakož i druhé brány v Brusce (při č. p. 134-III.) nepříteli nikdy neviděly, za to však nynější brána Písecká a východní strana hradeb byla r. 1741 vysazena útokům nepřátel. Na zimu r. 1741 vtrhlo do Čech od Lince vojsko bavorsko-francouzské, od severu Sasové, aby České království zabrali pro bavorského kurfiřta Karla Alberta. Saské vojsko v síle 22.420 mužů přitrhlo 16. listopadu 1741 a roz-

⁶⁾ Tomek: Dějepis m. Prahy I., 184, 225; Základy místopisu, 65: »In praeurbio dicto Pyesek nostrae civitatis«.

⁷⁾ Archiv m. Prahy: Sběrka listin č. 454/22.

⁸⁾ Změřiv vzdálenosti také in kroky dospěl jsem k počtu jinému. O stavbě pražských hradeb výborně pojednává Dr. Jos. Teige v Almanachu m. Prahy 1897, str. 210—263.

ložilo se u Troje, sbor bavorsko-francouzský o 50.000 mužů přitáhl 20. listopadu od Zbraslavě a rozložil se na Bílé Hoře a u Hvězdy. Rakouská posádka za velení hraběte Ogilvia byla slabá, čítajíc jen 3000 mužů; měšťanstvo pražské se studenty postavilo na hradby asi 8000 mužů.

Ogilvi, byv 24. listopadu vyzván ke vzdání Prahy, odmítl; v noci 26. listopadu byl pak učiněn na Prahu útok současně s pěti stran. O 1 h. v noci začal sbor bavorsko-francouzský bombardovati město u brány Strahovské tak, jako by zde byl hlavní útok, aby pražská posádka byla sem přilákána k obraně města.

Mezi tím po 3. h. v noci dal saský velitel, generál Rudovský, útokem hnáti na hradby u brány Písecké, kde stálo jen 400 studentů. Sasové začali slézati hradby pomocí žebříků, ale byli studenty odraženi; při druhém však útoku podařilo se jim studenty zahnat a vniknuvše z hradeb k uzavřené bráně Písecké, rozsekali její vrata a vpadli do města plným proudem. Současně slezl sbor bavorsko-francouzský městské brány u Nové brány při nynějším náměstí Havlíčkově (Senovážném), kde stála jen stráž, jež byla hned zabita; spojená vojska nepřátelská vnikla pak Novou branou na Nové a Staré Město. Touž dobou v noci vnikli do Prahy, hájené pouze studenty, Sasové přes Vltavu u Nových mlýnů na Poříčí, Bavoři s Francouzi pak u brány Újezdské.

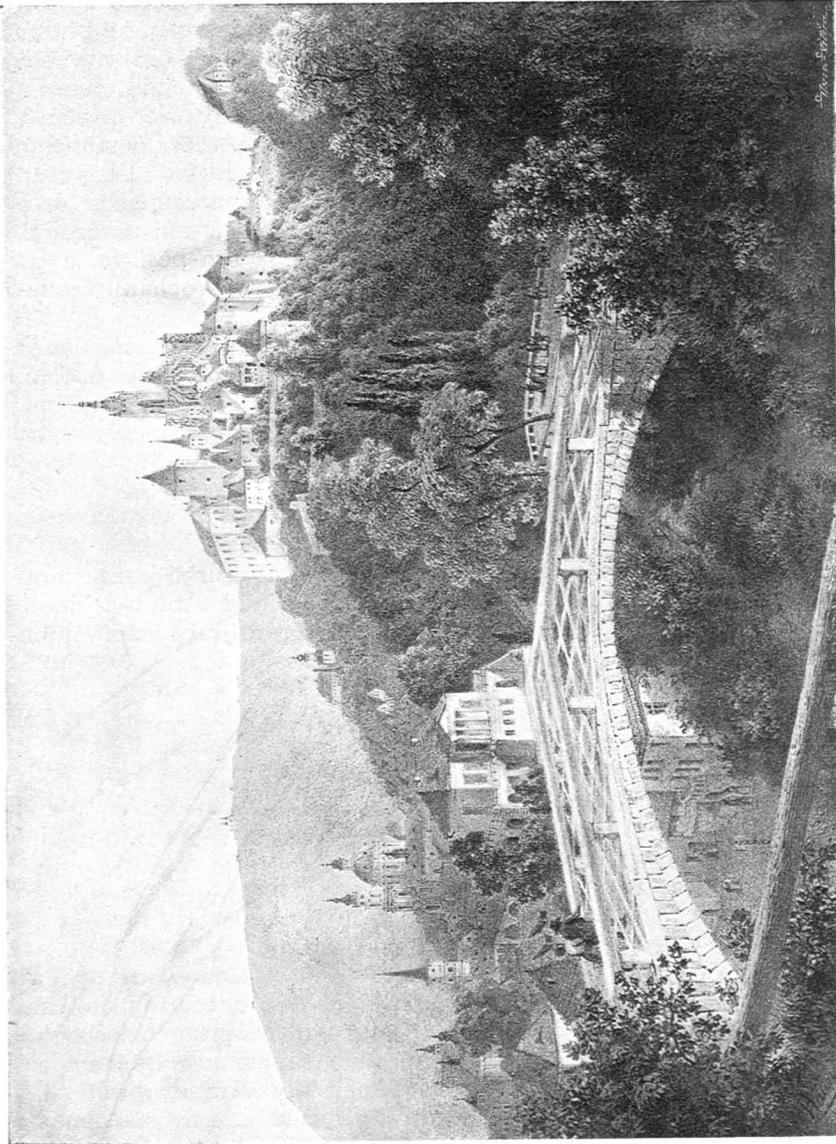
V pět hodin ráno dne 27. listopadu 1741 byla v moci nepřátelské celá Praha i pevnost vyšehradská, jež se vzdala; všecka císařská posádka pražská — v počtu 3000 mužů — upadla v zajetí s velitelem hr. Ogilvim.

Dobytí Prahy stalo se tak kvapně, že i počet padlých na obou stranách byl nepatrný. Z císařského vojska padlo jen 8, Pražanů a studentů 19; raněných bylo asi dvojnásobně. Sasové měli asi 20 mrtvých a 40—50 raněných.

Sluší zmíniti se o dvou udalostech, sběhlých na hradbách při Bruské bráně. Prvá zapsaná v pamětní knize fary u sv. Vojtěcha, zní: »Dne 30. máje r. 1666 drželi páni Pražané a Jich Milosti Páni s nimi radovánky, stříleno po třikráte z mušketů i z kusů (= děl) a to z té příčiny, že z Hyšpanie vezou pannu nevěstu vlastní sestřenicí Jich Milosti císařské (Leopolda I.) do Vídně. Při dokonání toho bouchání z kusů derouce se pacholata o (střelný) prach za Bruskou, týž prach se nešetrností zapálil a 16 jich náramně opálil a 6 jich tu hned na místě (mrtvo) zůstalo; jak je různě do povětří rozhodil, ještě je onde a onde nacházejí umrlé.«

Druhou událost zaznamenal hradčanský měšťan Rulík ve svém »Diariu« z konce 18. a začátku 19. století, kde praví: »Dne 6. září r. 1791 byl císař Leopold II. na hradě pražském na krále českého korunován. Na to dne 11. září 1791 odebral se nově korunovaný král s celým svým dvorem do Ovence či Stromovky, kde jakýsi Francouz Blanchart v balounu do povětří letěl.« Bylo to první spouštění balonu v Čechách.

Dne 21. září byly stále ještě konány slavnosti nákladem obce pražské a to na Marianských hradbách (blíže Bruskové brány) tak

Obr. 15. Býv. dřevěný most pro krále Karla X. přes úvoz pod Bruskou.
V Museu kr. hl. m. Prahy fotografoval Fr. Dvořák.

zvaný »perský trh« řízením jakéhosi — jak se ukázalo — dobrodruha Valentina Masieri, Vlacha, který obecnstvo velmi podvedl. Téhož večera byly pouštěny rakety s ohňovými obrazy; nejdříve

byl v povětrí vypálen ohňový obraz jelena, štvaného dvěma psy s myslivcem, nad jehož hlavou vznášela se veliká ohnivá koule. Dobrodruh Masieri uprchl z Prahy, zanechav tu 70.000 zl. dluhů.

O zavírání a otvírání pražských bran jsou rozličné zprávy a ustanovení z předešlých století. Guberniálním dekretem č. 14.602 vchází od 1. března 1838 v platnost ustanovení, že brány Vyšehradská, Žitná, Nová a Strahovská mají býti v lednu, únoru, březnu, dubnu, říjnu, listopadu a prosinci zavírány v 9 h. večer, Poříčská či Špitálská, Koňská a Újezdská o 10 h. večer, v měsících ostatních o 10 h. večer; Poříčská, Koňská a Újezdská v 11 h. večer. Brány Koňská, Písecká a Újezdská mají býti na zaklepání otvírány až do půlnoci každému pěšímu, který nemá ani zavazadel, ani ničeho k vyclení; brána Poříčská má býti pro pěší volna po celou noc. Kurýrové, štafety a pošta mají právo procházeti a vycházeti kteroukoliv branou v každou dobu noční.

Otvírání bran dělo se po starém způsobu; v lednu, únoru listopadu a prosinci byly veškery brány pražské otvírány o 6. h. ráno; v březnu a říjnu o 5 $\frac{1}{2}$ h., v dubnu a září o 5. h., v květnu, červnu, červenci a v srpnu o 4 $\frac{1}{2}$ h. ráno. Postranní vchody všech bran byly pro pěší otvírány vždy o půl hodiny dříve než hlavní vrata.

* * *

Jest zřejmo z minulosti, že brána Písecká či Bruská jest pěknou stavitelsko-historickou památkou staré Prahy, teč z bran jedinou, jež plně zasluhuje ochrany a v nezměněné formě i zachování věkům budoucím.

Příspěvky k církevním poměrům na Boleslavsku v XVII. stol.

Josef Ponocný.

I.

Seznam českých děkanství, farností a obcí přífařených v kraji boleslavském, učiněný r. 1670 Janem Edmondem Havlíkem, děkanem v Ml. Boleslavi: děkanství boleslavské s přífařenou obcí Plasy, vzdálenou čtvrt míle, nymburské (děkan Jan Prax), sobotecké s 3 farami: Bousovem a Markvarticemi, půl míle vzdálenými a Neprivěcí, vzdálenou čtvrt míle a s dvěma obcemi přífařenými: Volešnicí a Libošovicemi (d. Jiří Lev), turnovské a fara rovenská, mlíli vzdálená, s 2 obcemi přífařenými: Hrušticí a Přeslavicemi (d. Petr Zarembo).

Farnost dobrovická s Rejšicemi, Sejčínem, Tejnem, Žerčicemi, Semčicemi a Jabkenicemi, obcemi vzdálenými čtvrt až půle míle

(farář Mikuláš Khustrouch), libáňská a půl míle vzdálená bystřická a drahořská (f. Václav Hurrich), rožďalovická a vosenická, míli vzdálená (f. Julius Rejthárek), bošínská s Křincem, vzdáleným čtvrt míle (duchovní správce PP. nymburští dominikáni), všejanská s Loučením, míli, a Struhami, půl míle vzdálenými (f. Šimon Štraus), lysská a kostomlatská, míli vzdálená (f. Jan Reich), benátská se Zdětínem, vzdáleným čtvrt míle (f. Vavřinec Hörrtl), brodecká (PP. boleslavští františkáni), slivenská se Slivenskem (f. Václav Mocerád), bezenská (Bezno) (f. Petr Madet), strenická s kostelem sv. Jiří pod hradem Stránovem (f. Jan Vokoun), skalská (Skalsko) se Sudoměří a kováňská s Katusicemi (f. Jiří Čermák), mšenská s Lobcemi (Lobze) (f. Václav Řeháček), řepínská s obcemi: Kamna, Radouň a Krpy (f. Martin Lukášovský), liblická (f. Matěj Housenka), nebuželská (f. Blažej Holický), vidimská (správce Simplicián Hübner, augustinián z kláštera pod Mělníkem), dubská (Dubá) s Těšínem (f. Krištof Trenckler), hirsberská s Duhaní a Bezdězem (f. Řehoř Gärtner), podbezděžská s Kruhem a Bořínem (f. Tomáš Trubrik), bělská a kuřívodská s obcemi Vokny a Čistou (f. Vilém Janoušek), dubská a míli vzdálená hodkovická s Osečnou, Letavovicemi, Světlou a Rychnovem (f. Jan Tišler), bzovská s Železným Brodem, Jenšovicemi, Jabloncem a Smržovkou (f. Řehoř Zeman), držkovská s Volešnicí (f. Matěj Pajhemský), semilská a míli vzdálená vysoká (Vysoké) s Libštátem, Bozkovem, Volešnicí a obcí Loukovej (f. Jan Augustin Chlumský), libuňská s Oujezdem (farář Martin Kavka), loukovská se Sezemicemi, Lastibořici, Přepěremi a Loukovcem (f. Matěj Wirth), hradištská a půl druhé míle vzdálená všeňská (f. Vojtěch Smutný), bakovská a boseňská (Boseň) míli, hlavická s Klášteřem dvě míle vzdálená (farář Jan Bedřich Richter), michalovická s obcemi Kosmonosy a Luštěnicemi (PP. mladoboleslavští františkáni).

Z téhož roku 1670 vyčítá vikář Jan Edmond Havlík fary a obce přináležející, jež z různých příčin nemají vlastního duchovního správce. Tak faru kostomlatskou musí spravovati farář v Lysé, neboť p. kollator generál Špork neobnovil jejich bývalých platův a desátků. V Řepíně, Radouni a Krpech slouží mše sv., káží a zpovídají Jesuité z konventu staroboleslavského. V ostatních však duchovních potřebách uchylují se obyvatelé zdejší k okolním farářům. Kollatorem je p. hrabě Jan Valderode. Fara nebuželská pod kollaturou ctihodných panen u sv. Jiří na Hradě pražském mívala dříve svého faráře, ale již ho nemá. Nikým nejsou spravovány obce: Vidim pod kollaturou p. hraběnky Bekové, Trešín (?) pod kollaturou p. hraběte Haysensteina pro jakousi p. Strejnice pod kollaturou paní Marie Beníkové a přifařený kostel sv. Jiří pod Krnskem, jehož kollatorem je pan Jindřich Vančura, Mohelnice a Kocňovice pod kollaturou p. hraběte Jeronýma Claryho, Mladějov a blížká Samsína; kollatorem prvé je urozený p. Voströměšský a druhé p. Jindřich Hubryk. Na panství dobrovickém, ač je tu hojnost far, byl toliko jediný farář Řehoř Stedler, který však

ani pro churavost nemohl dostáti svým povinnostem. (Z archivu arcibisk.)

II.

Poznamenání ročních důchodů děkanův a farářů v kraji boleslavském, stvrzené 1. března 1659 od Pavla Mincra z Proudníku, děkana a vikáře v Ml. Boleslavi:

	zl.	kr.
děkan mladoleslavský dostává v penězích a v plodinách na ně převedených	358	36
děkan turnovský	415	50
» sobotecký	275	—
» nymburský	137	—
farář dobrovický	77	26
» libáňský	166	59
» lysský	200	—
» rožďalovický	138	22
» benátský	174	20
» bezenský	200	—
» strejnický	58	24
» skalský	68	48
» mšenský	78	24
» bělský	150	37
» dubský	228	43
» semilský	171	15
» hradištský	121	48
» bakovský	105	3
» michalovický	66	42
» v Dubé	66	43
» hiršperský (Dokzy)	100	51
» držkovský	31	15
Při tom byla měrice luštěnin po 13 groších t. j. 39 kr.		
» » » » ovsu po 15 groších t. j. 45 kr.		
» » » » ječmene po 8 groších t. j. 24 kr.		
» » » » ovsu po 7 groších t. j. 21 kr.		

Besedice, zaniklá ves u Bělé u Bezděže.

Fr. Zuman.

V zakládací listině*) města Bělé, dané r. 1337 Hynkem Berkou z Dubé, nalézáme v blízkosti města vedle jiných vsí ves *Besedice*.

*) Archiv bělský.

Druhá zmínka o ní jest v knize městské od r. 1417*), kde zapsány byly r. 1418 vesnice, náležitě k soudu bělskému a tudíž platící obci bělské peníze popravné.

U každé vesnice uvedeno, kolik grošů má platiti, jen u Besedice — neznámo, z jaké příčiny — obnos vyznačen není. V téže pak knize na zadní desce uvnitř jest zápis asi z polovice 15. stol., v němž opět jmenují se některé z vesnic výš uvedeného seznamu a rovněž u každé obnos peněz; zaznamenali tu asi, kolik bylo v roce zápisu (neudaném) skutečně zapláceno peněz popravních; jsouť obnosy téměř tytéž jako ve zmíněném předpise. Zde opět čteme »it. Besedičští II gr. II d.«

Besedice pak nalézáme ještě na několika místech v této knize v knize z r. 1453. Nejzajímavější zápis jest v knize z r. 1417 (list E. 12. b), jenž jest kopií listu Karla IV., daného Heskovi z Besedice r. 1351; listem tím povoluje král Karel Drahomilovi za zásluhy jeho, kdyžtě nemá dědicův, aby směl dáti statky své, totiž dva lány ve vsi Besedicích a hospodu ve vsi Čisté Vaněčkovi ze Sedliště, bratrovci svému, jenž bude povinen sloužiti v čas potřeby občanům a městu Bělé jedním prakem a pancířem.

Od polovice však 15. stol. o Besedicích nenalézáme zmínky a jméno její, ani tradicí lidovou ani v místních názvech se nezachovalo, takže polohu její jsme dosud neznali.***) Až zápis v knize městské od r. 1573 nám zřejmě ukázal, kde ležela.***)

Zápis ten zní:

Zápis smlouvy ubrmanské mezi Jiřikem Šrutem, jinak Poddaným, Kateřinou, manželkou jeho, Jakubem, synem mladším nebožtíka Záruby z Dětelí Bělského s jedné a Jakubem pastorkem jich o podíl dědický s strany druhé.

Léta Páně tisícího pětistého osmdesátého šestého v outerý den Zvěstování Panny Marie [25. března] stala se smlouva ubrmanská a porovnání přátelské celé a dokonale mezi Jiřikem Šrutem, jinak Poddaným, Kateřinou manželkou jeho a Jiřikem, synem mladším nebožtíka Jiřika Záruby z Dětelí Bělského s strany jedné a Jakubem synem starším pozůstalým po nebožtíkovi Zárubovi z téhož Dětelí Bělského, pastorkem jejich s strany druhé. A to taková smlouva: Jakož jest měl spravedlnost otcovskou a díl dědický v témž statku dětelském, slove Besedicze, Jakub, sirotek dotčeného již nebožtíka Jiřika Záruby, za takový díl dědický a spravedlnost otcovskou jemu Jakubovi on Jiřik Šrut, otčím jeho, s Kateřinou, manželkou svou a matcechou téhož Jakuba, vydati má 200 k. míš. na tento způsob etc.

Ze zápisu toho patrné, že vska Besedice splynula se svou sousedkou — vskou Dětelí, která se nalézala na výšině jihovýchodně od města proti zámku bělskému a z níž zachovaly se na naši dobu tři statky, jimž se říká »Na Dětelci«.

*) list E 13 b. (archiv bělský).

***) viz »Listiny a zápisy bělské«. Vydal Josef Kalousek.

***) Kniha zápisů od r. 1573—1658, fol. 167. Archiv běl.

Literatura.

Oprava: V posudku »Mart. Koláře Českomoravské heraldiky« (Časopis Společ. roč. XII.) dlužno opravit: Na str. 43. místo herotů — heroltů, m. z Klukovie — z Klukovic, m. v erbech — o erbech, m. Třebe — Třeba, na str. 92. větu »Také posud žijící páni Gabelentzové...« třeba škrtnouti. Mají sice orla dvouhlavého na štítě, ale teprv od povýšení v stav panský, kdežto prvotní znak jest »mluvící« — dvě vidlice (Gabel). Na str. téže m. na každém péče — na každém péře, na str. 94. m. k rozluštění mnohých zásad — čti záhad.

Ant. Masák.

Věstník Národop. musea Československého. Praha, 1904. — Obsažena zpráva o činnosti musea za r. 1903, jež po dokončeném urovnání sbírek bylo slavnostně otevřeno 15. května 1903. Pokladní zpráva udává 142.599 K 68 h příjmů, 49.332 K 47 h vydání. Nalézáme v pokladní zprávě Národop. společnosti československé (str. 12.), že za Sborník sv. IX., jenž vyžadoval nákladu 3991 K 99 h, bylo strženo úhrnem 828 K 69 h (od členů 700 K, mimo to prodáno za 128 K 69 h). Tento svazek obsahuje velmi záslužnou a kritickou práci: přijatou práci prof. Dra Niederle: »Národopisnou mapu uherských Slováků«; bylo by jistě zajímavé poznati, kdo z nečlenů knihu koupil. Ne bez trpkosti pozorujeme jako při některých vážných podnicích jiných tak i zde, že zůstávají nepovšimnuty. Jednatelská zpráva téže Společnosti obsahuje návrh (již přijatý) na sloučení rady musejní s výborem Společnosti ve Společnost Národop. musea Českoslov. Potěšila nás i zpráva další, že Společnost chystá se vydávati po návrhu prof. Dra Niederla Českou vlastivědu místo Národopisné encyklopedie. Program její (na str. 14) jest mnohoslibný i lze snad aspoň tady doufati, že věc setká se se zdárnějším výsledkem hmotným než Sborník.

Cerný.

Československé letopisy musejní. Čáslav, 1904. Roč. II. č. 1—3. Dr. Fr. X. Harlas: Jakou cenu má starožitný předmět? — Archaeol. a musejní spolek »Včela Čáslavská« (úplná monografie od r. 1864—1904). — Fr. V. Peřinka: Frant. Sal. Pluskal. — C. Merhout: Vesnická musea. — J. B. Pešek: Za drem Lad. Hofmanem. — Z. d. Wirth: Soupis památek uměleckých i historických. — Dr. K. V. Adámek: Několik poznámek k dějinám Luže, Košumberka a Chloumku. — Zprávy. — Rádi pozorujeme, že »Letopisy« svědomitě jdou za svým cílem, sledující bedlivě činnost musejní. Články jsou informativní a mohou platně prospěti často i v potřebě praktické. Předplatné 6 K ročně (list vychází měsíčně) není nemírné i doporučujeme »Letopisy« znovu jak spolkům musejním, tak i jednotlivcům.

Cerný.

Památky archaeologické a místopisné. Praha, 1904. Roč. Dílu XXI. seš. 1.: Slavnostní zasedání Archaeol. sboru na oslavu 60letého působení Sboru a na dokončení 50. ročníku »Památek« dne 23. I. 1904. — Dějiny Archaeol. sboru a Památek archaeol. — O vývoji histor. oddělení Musea král. Českého. — Co bylo učiněno v Čechách za posledních 50 let pro ocenění a zachování památek uměleckých — Dr. Ant. Podlaha: Kresby hrab. Jana Rud. Sporcka. — Týž: Český inventář chrámu sv. Víta v Praze z r. 1740. — Dr. J. V. Šimák: Málifi turnovští. — A. Cechner: Klášter bl. Anežky v Praze. — Jindř. Richlý: Předhistor. nálezy v jižních Čechách.

Method. Praha, 1904. Roč. XXX. č. 1—10. — F. J. Lehner: Kostel sv. Vavřince ve Vys. Mýtě. (S 5 obr.) — Týž: Klášter želivský. (Se 3 obr.) — Týž: Arciděkaný kostel sv. Bartoloměje v Plzni. (S obr.) — K. M. Kaufmann: Starokřesťanská pohřebiště »velké oasy« v poušti libycké. — Výstava umělých, hlavně slovanských výšivek a krajek, pořádaná při Západočeském um. prům. museu kr. m. Plzně 1903 — Fr. Vacek: Vyšehrad v době knížecí. — Týž: Hora Osek, hrad Kazín a mohyla Kazína. — Dr. K. V. Adámek: Kostel ve Svatce a kaple v Karlštejně u Hilnska. — F. A. Borovský: Výstava titulních listů, pořádaná Um. prům. musem

Obch. a živn. komory v Praze od 1. VI.—3. VII. 1904. — Dr. Jos. Teige: Několik příspěvků k životopisům umělců, zaměstnaných při kostele sv. Víta na hradě pražském v XV. a XVI. stol. — Různé zprávy.

Věstník Poděbradska a sousedních okresů. Poděbrady, 1904. Roč. VII. č. 1—10.: F. J. Čečetka: Lidové umění na Poděbradsku. — Týž: Svátek M. Jana Husi r. 1620. v Chlumci. — Aug. Hajný: Máje. — Jan Hellich: Vynikající hudebníci XVIII. věku v Poděbradech. — Týž: Podobizna krále Jiřího (z díla M. Kuthena z r. 1540). — Týž: Dva pohledy na náměstí v Poděbradech na sklonku XVIII. věku. — Týž: Paměti vsi Pněva. — Týž: Zaniklá ves a tvrz Vesec Kovanův u Bobnic. — Jan Hojsák: Pronásledování nekatolíků v XVIII. věku. — A. Stifter: Národní garda v Křinci. — Gust. Svoboda: Závěť Vil. Oldř. Střely z Rokyc z r. 1686. — Píseň o žalostném osudu kantora Z Boleslavska podává B. Hoblová. — Zprávy školské a jiné. — Literatura.

Časopis Moravského musea zemského. Roč. IV. Brno, 1904. — E. Domluvil: Z urbáře panství luhačovského, II. — K. Dvořák: Návštěvy Františka I. a jiných členů panov. rodiny na Moravě, II. — Aug. Kratochvíl: Šlechtická jména z rychtářských knih v Ivančicích. — Fr. Lipka: Soupis zvonů na Boskovsku, I.-II. (S obr.) — Dr. J. Novák: Česká bibliografie J. A. Komenského, IV. (Životopisy a články životopisné). — Dr. Jan Reichert: Platy a roboty poddaného lidu na statku trnáveckém na Moravě. — Fr. J. Rypáček: Památce Fr. Sušila. — Zprávy vědecké. — Zprávy spolkové. — Literatura.

Časopis Matice moravské. Roč. XXVIII. Brno 1904. — Dr. K. V. Adámek: Paměti Frant. Mart. Pelcla (1780—1790). — Rud. Dvořák: Finanční břemena Moravy za cis. Františka I. (1792—1835). — V. Flajšhans: Hus a Wiklif, I. — Dr. Jan Kapras: O zletlosti dle českého práva, III. — Fr. Lipka: Starý hrad, Bašta a nový zámek v Boskovicích, II, III. — Leop. Nopp: Povstání lidu selského na Strážnicku, IV. — Dr. Ant. Polák: Církevní politika krále Václava, IV. (1400—1409). — Vinc. Prasek: Obřany-Obersaz, I. — Týž: Studie o místních jménech, III, IV. — Dr. Jan Reichert: Spory města Jemnice s vrchností za stol. XVI. a roboty na panství Jemnickém z poč. XVII. stol., II. — Jos. Salaba: K historickým básním XV. stol., III. — Fr. A. Slavík: Rodiště J. A. Komenského jest Komna, IV. — Fr. P. Snopek: Rád církevní kunštátsko-mezeříčský z r. 1576., IV. — Dr. P. Vychodil: Památce Sušilové, III. — Umělecké a vědecké zprávy. — Literatura.

Časopis Vlast. muzejního spolku v Olomouci. Roč. XXI. Olomouc, 1904. — Dvacet ročníků Časopisu Vlast. muz. spolku olom. — J. V. Želízko: Mamut od Berezovky v Sibíři. (S 5 tab. a 5 obr.) — J. L. Červinka: Bronzové nákrčníky. (S tab. a 12 obr.) — Dr. J. Nevěžil a V. Houdek: Velehrad, I. (Nálezy r. 1903.) II. (Vykopávky na jaře 1904 a některé poznámky o dosavadních nálezích velehradských.) S 9 tab. a 12 obr. — Fr. Lipka: Dřevěné chalupy na Boskovicu. (S 12 obr.) — Jos. Kachník: Jest otázka rodiště J. A. Komenského definitivně rozluštěna? — Ant. Gottwald: Nálezy od Držovic, Vrahovic a Čechůvek u Prostějova. (Se 6 obr.) — Rud. Kreutz: *Bos primigenius* domest. ve vrstě praegiaciální. — Dr. Jan Smayčka: Krápníkové jeskyně a pravěké nálezy u Mladčí. (S 5 obr.) — V. Houdek: Moravský divadelní výstup z konce 17. stol. — Al. Hlavinka: Památce Sušilové. — Různé zprávy. — Literatura.

Pravěk. Ústř. list pro prehistorii a anthropologii zemí Českých. Uh. Hradiště. Roč. I., č. 2. a 3. — Fr. Černý: Sob na Moravě. (S obr.) — J. Kučera: Hromadný nález bronzu v Drslavicích u Uh. Brodu. (S obr. a 2 tab.) — J. L. Červinka: O keramice neolithické na Moravě. (S mapkami.) — L. Šnajdr: Pravlast Slovanů. — A. Gottwald: Nálezy z Prostějovska. (S obr. a tab.) — J. Knies: Zvoncovité nádoby z Klobuk a Šlapanic u Brna. (S obr.) — Literatura.

Časopis Museálnej slovenskej spoločnosti. Turč. sv. Martin, 1904. Roč. VII. č. 1.—4.: A. Kmeť: Obrovská šlapaj. — Týž: M. A. Smolkové »O starobylém pletení na »krosienkách« čili »krosiencích« u lidu uhersko-

slovenského. — Týž: Vyzvánie. — Mlynárske právo. — Št. Krajčovič: Povery ľudu a obyčaje na vianoce a v štedrý den v Ašakeri. — A. Halaša: Slovenské výšivky. — Starohorský: Ten náš starý Kriváň. — M. Vojtek: Povery v Terchovej. — Týž: Ľudová liečba v Terchovej. — Dr. Jan Petrikovich: Plstvená ciaška cechy klobúčnickej v Skalici a hlinené ciašky z hontiankej stolice. (S obr.) — A. B. — ý: Miestne názvy (ze stolice zvolenskej). — J. Kovalčík: Príslovia, porekadlá a úslovia. — A. Klimo: Naše deti. — Podtatranský: Starodávne piesne a veršky z Vrbiče. — B. Kamenár: Názvy náradia a nástrojov v Starej Pazovej. — Veterán: Význam a pôvod slova Palota a slova Tátoš. — Št. Volf-Kňazolucký: Názvy z Novej Bane. — Malý archiv. — Rozličnosti.

Sborník Mus. slov. spoločnosti. Turč. sv. Martin, 1904. Č. 1. — K. A. Medvecký: Veľké Pole a Pila. — Veterán: O pálení mrtvol za časov pohanských. — A. Halaša: Púchovské starožitnosti (podľa O. Carolla). — Iremsky: Zriedkané a málo známé slová. — Týž: Horalské spevky z Oravy. — Fr. V. Sasinek: Moravsko a Nitransko.

Vjestnik Hrvatskoga arheol. društva. Záhřeb, 1904. Nové řady sv. VII. 2. část. — Dr. Jos. Brunšmid: Kamenné památky národního musea hrvatského v Záhřebě. — Týž: Nejstarší mince hrvatské. — Dr. Hoffiller: Nález římského hrobu v Dolní Lomnici u Vel. Gorice. — Týž: Předměty z římského hřbitova v Stenjevcu. — Věk. Klaič: Příspěvky k středověké topografii komitátu ličko-krbavského. — Ferd. Koch: Mikroskopické ohledání některých neolithických předmětů kamenných. — Emil Laszowski: Dějepisné poznámky o hrade Bele v komitátě varaždinském. — Týž: Dějepisná data o rodině Vragovićů z Maruševice. — Dr. Ferd. Šišić: O původu a zajetí hrvat. krále Slaviče (1074–1075).

Starohrvatska prosvjeta. Knín, 1903. Roč. VII., č. 1. a 2.: Dr. A. Luschin-z Ebengreutha A.: Středověké mince, nalezené v Žaživici. (S obr.) — Vuletić-Vukasović V. a Radić F.: Nápis středověké. — Preradović D. a Radić F.: Kostel sv. Štěpána, mučienika ve Sv. Štěpánu. (S obr.) — Radić F.: Zbytky kostelika na vršku Lopusče u Biskupije. (S obr.) — Týž: Dva rukopisné evangelistáfe v Trogiru. — Týž: Středověké rukopisné památky v archivu kláštera františkánského v Šibeniku. (S obr.) — Týž: Lze-li spoléhati na věrohodnost bělehrádského privileje krále Kazimíra biskupství v Řábu? — Vuletić-Vukasović V.: Dvě strany kodexu s numismatickými poznámkami v Dubrovníku. (S obr.) — Týž: Středověké nápisy. — Roč. VIII. sv. 1. a 2: Hrvatům, našim čtenářům! — Jos. Vais: Dva zbytky kamene s písmem hlaholským v museu knínském. (S obr.) — P. Kaer: Parathalassia. Studie zeměpisné-historické. — V. V. Vukasović: Středověké nápisy. — F. Radić: Zvonkové kolo v kostele sv. Kosmy a Damiana v Lastovu. (S obr.) — Týž: Kostel slohu hrvatsko-románského na ostrově Lastovu. (S obr.) — Týž: Tré přilbic nalezených ve Vidu u Metkovič není původu germánského, nýbrž slovanského. (S obr.)

Vjestnik kr. hrv.-slav.-dalmat. zemaljskog arkiva. Záhřeb, 1903. Roč. V.: Bojničić: Pramenné příspěvky k dějinám o pronásledování čarodějnic v Hrvatsku. — Laszowski E.: Některé soukromé archivy v Hrvatsku. — Dr. Gruber D.: Berthold z Meranu, bán hrvatský a arcibiskup kaločský. — Dr. šl. Šišić F.: Itinerář hrvatských (a uherskohrvatských) vládařů od dob nejstarších až do krále Bely IV. — Dr. Šurmin G. a Klaič V.: Dvě staré hrvatské listiny z XV. věku. — Roč. VI. sv. 1.: Dr. Ferd. šl. Šišić: Letopis zaderského patricija Pavla de Paulo. — Em. Laszowski: Šest příspěvků k dějinám města Záhřebu. — Týž: Seznam důchodů far v arciděkanství ličko-krbavském r. 1768. — Dr. Fr. Kos: Z archivu hr. Attemse v Podhoře u Gorice. — Iv. Tkalčić: Příspěvek k pronásledování čarodějnic v Hrvatsku. — Dr. Iv. šl. Bojničić: Prameny k dějinám pronásledování čarodějnic v Hrvatsku. — Dr. L. Jelić: Zprávy o prvním pokusu na osvobození Klisy a dalmatské pevniny od Turků 1580–1586. — Dr. Artur Schneider: Příspěvky k životopisu Pavla Rittra Vitezoviče. — Rozličné zprávy.

Wiadomości numizmatyczno - archeologiczne. Krakov, 1903. Roč. XIV.: Jos. Zieliński: Jan Benschmer czy Jan Buchheim. — Fr Pułaski: Wykopalisko monet bosporańskich. — M. Gumowski: Denary pierwszej doby piastowskiej — Týž: Trzy niezname talary Stefana Batorego. — Roč. XV. č 1.: Dr. Z. Zakrzewski: O denarach Adelheidowych z imieniem Bolesława. — Týž: Przyczynek do znajomości monet polskich średniowiecznych. — Dr. Fel. Kopera: Materiały do inwentaryzacji zabytków sztuki i kultury w Polsce. — Adam Chmiel: Materyały sfragistyczne. —

Nachrichten über deutsche Alterthumsfunde. Berlin, 1902. Roč. XIII., č. 3.—6.: Ein vorgeschichtlicher Wall bei Schwäbisch-Hall, enthaltend rothgebrannte Keupersandstein-Einschlüsse. (S obr.) — Der Burgwall »Röverberg« bei Phöben. — La Tène-Funde aus dem Havelbett bei Ketzin. (S obr.) — Ein facetirter Steinhammer von Termonde. — Gräberstätte bei Herresbach in der Eifel. — Zur Erinnerung an Rudolf Virchow. — Skelet-Gräber von Solkowitz. (S obr.) — Hügelgräber-Funde bei Regensburg. — Bericht über eine merkw. Thonplatte von einer Feuerstelle bei Schaessburg. (S obr.) — Bronzedolch von Magnushof. (S obr.) — Spätneolithisches Steinkisten-Grab von Hammelstall und chronolog. Stellung dieser spätneolith. Kistengräber. (S obr.) — Slavische Niederlassungsstätte mit Kochgruben bei Seebeck. (S obr.) — Burgwall und Pfahlbau bei Freienwalde a. O. — Beiträge zu den Briquetage-Funden. (S obr.) — Die röm. Bronzegefäße aus der Sammlung des Fürsten Clary-Aldringen auf Schloss Teplitz. (S obr.) — Gefäße des Lausitzer Typus in West-Deutschland. — Ročník XIV.: Eine slavische Bronze-Statuette. (S obr.) — Funde von Meerdorf. (S obr.) — Glockengrab und Gussformen aus dem Gräberfeld Moserberg bei Butzow. (S obr.) — Fundberichte über Hügelgräber auf der Alb. — Vorgeschichtliche Funde in Bayern (S obr.) — Gräberfeld von Trebbus. (S obr.) — XV. č. 1—5.: Neolith. Funde von Kricheldorf. — Hügelgräber der röm. Zeit von Selgenau. — Vorgeschichtl. Funde in Siebenbürgen. — Die Gräberfunde im Benzenloch. — Vorgeschichtl. Wohnstätten bei Biesenthal. — Ausgrabungen in Cremlingen und Querum bei Braunschweig. — Slavische Hügelgräber bei Rowen. — Ein Hügelgräberfeld der Bronzezeit bei Zedlin. — Ausgrabungen im Hasslocher Walde — Ein Bronzenfund vom »Schlossberg« bei Witzten. — Westpreussische Steinkistengräber. — Vorgeschichtliche Funde in Elstertale. — Hügelgräber in der Oberpfalz. — Vorgeschichtliche Funde von Niendorf b. Bergen a. d. D.

Schlesiens Vorzeit in Bild und Schrift. Nové řady sv. II.: Jahrbuch des schlesischen Museums für Kunstgewerbe und Altertümer. Sv. II. S 5 tab. a hojnými obrazy v textu. Vratislav, 1902. Obsah: Grempler W.: Etruské bronzové nádoby jako vzory pravěkých prací hrnčířských. — Seger H.: Příspěvky k pradějinám Slezska. — Bahrfeldt E.: Nález stříbra ve Winzigu. — Friedensburg Ferd.: Nález stříbra v Rudelsdorfě. — Týž: Památky nejstaršího mincovnictví slezského. — Hintze Ervin: Relikviář sv. Doroty v podobě hlavy. — Semrau M.: O zbytcích kláštera sv. Vincence ve Vratislavi. — Týž: Skulptury na portálu kostela ve Striegau. — Förster R.: »Dürerovy« miniatury ve Fürstensteinu a znak Lutherův. — Masner K.: Nově získané předměty musejní. — K péči o památky ve Vratislavi. — Jungnitz Jos.: Konvička a mísa »lavabo« Pavla Nitsche v pokladu dómu vratislavského. — Pazaurek G. E.: Ignác Bottengruber, jeden z nejstarších německých malířů porcelánu. — Wolff F.: Vratislavské hrnčířství. — Předměty z uměleckého průmyslu slezského jinde.

Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums. Černovice, 1904. Roč. XI., 1903. Z obsahu vyjímáme: L. Bodnarescul: Einige Weihnachts- und Neujahrs-Bräuche der Rumänen. — K. A. Romstorfer: Das alte Fürstenschloss in Suczawa. — J. Polek: Weinhandel und Weinbau in der Bukowina.

Různé zprávy.

Z Prahy.*) Podává *Jan Herain*.

Ve vojenském kostele sv. Jana Nep. na Hradčanech byl v srpnu a v září 1904 postaven nový hlavní oltář; tento stával do r. 1902 v býv. vojenském kostele sv. Vojtěcha v Královské ulici u Prašné brány na Starém městě. Obraz sv. Vojtěcha byl odtud vyňat a pověšen na zeď v kostele sv. Jana Nep., místo něho pak byl do hlavního oltáře umístěn obraz sv. Jana Nep. Nové dvě barokní zpodobnění zhotovil řezbář Jos. Krejčík. Druhý postranní oltář z býv. kostela sv. Vojtěcha byl před dvěma roky postaven v domácí kapli ústavu idiotů na Hradčanech, (č. 57. IV., býv. palác šternberský). Kam poděly se ostatní postranní oltáře ze zrušeného a již zbořeného kostela sv. Vojtěcha, známo není. V srpnu 1904 byla konána komise za příčinou obnovy sešlého průčelí voj. kostela sv. Jana Nep. na Hradčanech, kde býval panenský řád Voršilek; neposkytne-li ministerstvo kultu podpory z fondu náboženské matice, nebude ničeho opravováno, neboť ministerstvo vojenství jako majitel kostela přispěti nehodlá, nemajíc prý peněz... Východní průčelí kostela jest velmi sešlé a zbědované; římsy, sochy a balustráda schodiště jsou otlučeny, vásy a sochy, které stály kdysi na parapetu nad římsou, nutno nahraditi novými nebo doplniti, též zatímní střechu věže jest upravit na novou cibulovitou, jak bývala původně. Jako konservátor měl jsem za povinnost zakročiti u c. k. centrální komise ve Vídni, aby tato výtečná stavitelská práce Dienzenhoferova byla uvedena do stavu bývalého. — **Nález býv. hradebního příkopu u sv. Martinské brány na Perštýně.** Při kanalizačních pracích na Perštýně, jdoucích místy až do hloubky 9—10 m. od dlažby, narazili v srpnu 1904 dělníci při tunelování stoky na dvě zdi, silnějších přes 1 m., pak na pilíř v síle 3·03 m., z tesaných pískovcových kvádrů. Pilíř byl od první zdi vzdálen asi 5·5 m., od něho dále na Ferdinandově třídě asi v téže vzdálenosti byla opět zeď, silná více než 1 m. Při podzemním tunelování kanalizačním od Uhelného trhu ulicí Martinskou a Perštýněm k první objevené zdi byl nalézán pěkný říční písek, ale při tunelování mezi objevenými zdmi a pilířem bylo uhozeno na černou bahnitou zem a stavební návoz, promíšený maltou, což svědčí tomu, že tu byl objeven bývalý příkop z opevnění a hradeb staroměstských, založených v druhé polovici 13. století. Zdivo od počátků základů mělo při Ferdinandově třídě hloubky 9·5 m., na severní straně k Perštýně, kde jest ulice nižší, 9 m. od dlažby ulice. Z toho jest zřejmo, že brána sv. Martinská (nazvána podle blízkého kostela) čili Zderazská stávala na sever k Perštýně; před branou na jih byl městský příkop, hluboký 9—9·5 m., v jehož středu stál kvádrový pilíř, nesoucí dřevěný most o dvou odděleních, každém o 5·5 m. rozpjetí. Zdivo brány u příkopu sáhlo až pod dno příkopu, kdežto ostatní tři zdi brány tak hluboko nesáhaly; na ty se nepřišlo. Nález stal se při vyústění Perštýně do Ferdinandovy třídy, v místech, kde Perštýn je nejnižší, mezi domy č. p. 342, 360, 361-I. Není známo, kdy byl zasypan tento příkop a sbořena brána sv. Martinská; víme jen, že ve stol. XVI. ještě zrušeny nebyly i že stalo se tak nejspíše ve stol. XVIII., kdy byly stavěny sousední domy. — **Kostel sv. Martina**, zrušený r. 1784, stojící vedle Platýzu v ulici Martinské, koupila obec pražská v srpnu

*) Rádi pozorujeme, že vzrůstá zájem o Starou Prahu; proto občas uveřejňujeme v »Časopise« články o staré Praze a chceme jí věnovati i větší pozornost ve zprávách různých z důvodů, že zprávy v listech denních často bývají nevěcné i nespolehlivé. Působnost Společnosti jest rozšířena po všem Českém království i bylo by nám milo, kdyby odborníci podávali nám články i zprávy z venkova. Rádi uveřejníme věcná a vhodnými obrazy pro vázaná pojednání o staré Hoře, Hradci Král. i Jindř., Plzni atd., o našich městech vůbec. Neuznávajíc nějakého uzavíraného území, přijmeme s radostí i podobná pojednání o místech v kraji zmíněném, kde uměleckých památek českého původu jest více než dost. *Cerný.*

1904, chtíc jej zachovati a obnoviti jako památku stavitelsko-historickou; věc dojista chvályhodná, neboť tu byly r. 1414 slouženy první husitské mše a podávána oltární svátost pod obojí způsobou, Na bývalém hřbitově při farním kostele sv. Martina byl počátkem 19. stol. postaven dvoupatrový dům vedle Platýzu, průčelím do Ferd. třídy, č. p. 417-I., jež koupil a v září 1904 začal bourati architekt Buldra. Také tento dům svým průčelím stál na býv. městském příkopě hradebním, severní částí (zadní) pak stál na zrušeném farním hřbitově při kostele sv. Martina. Za bourání domu přinesly denní listy zprávu, že tu nalezeny byly zbytky zdí býv. městských hradeb, ale přesvědčili jsme se, že zvěst nespočívá na pravdě; mylnou tuto zprávu dal zpravodajům syn majitelův. — **Malované stropy.** Majitel domu p. Müller ze Žižkova přikročil v srpnu 1904 k zboření svého domu č. p. 464-II. na rohu Křemencevé ulice a Jirchář; když byly v I. patře sнесeny z podstropu rákosové trámy s rákosovou omítkou, objevily se v pěti pokojích na starém zakrytém stropě trámovém malby. Jsou z doby barokní, asi z prvé třetiny 18. stol., provedené velice krásně ornamentem listnatým a květinovým, barvou hlavně červenou, méně zelenou. Majitel z vlastního popudu nabídl buď celé stropy nebo část bezplatně městskému museu, jež však daru nepřijalo, nemajíc prý místa. Mníme, že takového daru odmítnuto býti nemělo. Byť i by nebylo na stropy místa v museu, mohly býti uloženy v skladišti do doby, kdy museum — teď už malé — nevyhnutelně a v brzku musí býti rozšířeno. Malované stropy jsou pražskou zvláštností a přemnoho bylo jich za naší doby lehkomyšlně zničeno; stále ubývá jich i nedoporučujeme proto zamítati jich, nýbrž přijímati a uchovávatí dotud ve skladišti, dokud museum nebude přistaveno. — Komorní fotograf, p. Jindř. Eckert, v Novodvorské ul. na Menším městě pr. používá jako atelieru zahradního stavení při č. p. 464-III., jež dal v září 1904 opravovati. Za odškrabávání stropní omítky v prvním patře malého sálu byly objeveny figurální malby nástropní, malované barvou olejovou, pochodící z druhé polovice 18. století. Obraz, představující mytické bohyně v oblacích, byl nějakou pozdější opravou porouchán tak, že nebylo lze ho zachovati; bývalo by nutno při obnově doplniti mnoho nám neznámého, což právem teď jest zavrhováno. Obraz byl opět zabilen a tak novou vrstvou bílení zachován dobám příštím... Ze zpráv víme, že tato budova se zahradou byla od XVII. stol. do r. 1773 majetkem koleje jezuitské při sv. Mikuláši na Menším městě Pr., jehož užívala kolej, jako zahradního letohrádku; jest tedy jisto, že malby dali poříditi jezuisté před svým zrušením r. 1773. — **Marianský sloup na Staroměstském rynku.** Pražská obec přikročila v červenci 1904 k opravě mariánského sloupu, v některých částech sešlého. Při postavení lešení bylo shledáno, že korintská hlavice sloupu, zrobená z nehvizdského pískovce, má voluty a listy rozdrobené a opadané a — jak jsme se přesvědčili — byla všechna tak zvětralá, že jednotlivé kusy hrozily odpadnutím. Nezbyvalo než sněsti starou hlavici a nahraditi ji novou podle starých tvarů. Tuto práci z hořického pískovce vykonal sochař Hnátek, pak byla znovu pozlácena i socha P. Marie. Při ohledání sochy byl na jejím jádru nalezen dvojitý podklad miniové barvy i zřejmo, že socha byla zlácena již dvakrát. Socha byla zároveň změněna; od dlažby náměstí sloup i se sochou P. Marie má 15'83 m. výšky, socha P. Marie jest vysoká 2'10 m. Dole při sloupu stojí čtyři andělé, potírající satany či draky. Tři andělé sochař na zádech nedopracoval, čtvrtého vytvořil dokonale; z toho seznáváme, že tento zcela dohotovený anděl se satanem pochází z r. 1757, kdy za bombardování Prahy Prusy byl jeden z andělů dělovou kulí pruskou rozbit a novým nahrazen. V hasičské strážnici na staroměstské radnici — kde bývala před stem let městská váha — bylo při bourání kteréjsi příčky r. 1902 nalezeno torso satana s růžky, pocházející ze sloupu mariánského, jež sem bylo zazděno někdy po r. 1757. Původ jeho tímto jest vysvětlen. — **Soše sv. Prokopa na Karlově mostě,** 9. v levo, jdeme-li ze Starého města (vytvořena r. 1712 Ferd. Brokoffem) spadla polovice opatské berly do řeky; stavební úřad městský dává nyní berlu doplniti. Upozorňujeme k tomu, že jest záhodno vchod k vězení na sousoší sv. Felixe z Valois, Jana z Mathy a Ivana (13. v levo), zvaném obecně Turkem, opatřiti železnou mříží; na starých rytinách

vidíme ji zcela zřetelně a do dnes lze na místě viděti dvě zbylých železných závěsů mřížových. Obnovením mříže bude uličníkům zamezeno pomazávati hlavy tří věžňů uvnitř, znešvařují je tak každého roku. — **Pomník Radec-kého** na Malostranském náměstí jest ohražen čtyřmi kamennými patniky, do nichž na ochranu pomníku jsou zapuštěny silné železné řetězy. Ještě před nedávnými léty visely řetězy nad zemí, ale teď nakloněním kamenů prodloužily se tak, že středem leží na zemi. Byv k tomu upozorněn hodlá měst. stav. úřad odpomoci závadě a dá cementem zaliti spáry ve stupních pomníku, aby bylo zabráněno škodlivému působení vody a mrazů.

* * *

Královští výběřci posudného v kraji hradeckém od roku 1547 až do roku 1589. První z těchto královských výběřců, s nimiž se v listinách archivních setkáváme, jest Zdeněk Záruba z Hustiřan i na Černíkovcích, jenž se psal »krále Jeho Milosti veyběřci kraje hradeckého« a kvitoval dne 14. ledna 1547 opatrné purkmistra a radu města Náchoda, že od nich list přiznávají s rejstry a s posudním podle sněmovního svolení: »kteréhož se od svatého Havla léta 1546 minulého od soboty po Božím křtění za 12 neděl v témž městě z piv bílých vaření a vystavování neb vyšenkování 12 k. 26 gr. všeho se sešlo,« přijal a že z toho dotčeného purkmistra a radu na místě J. Mti. královské kvituje a prázdná činí.

Týž pan Zdeněk Záruba kvituje Náchodské dne 28. října 1547 z 15 k. 6 gr. »z vyšenkování piva svidnického černého aneb českého piva«. R. 1549 jest královským výběřčím Věnek Černín z Černínu a na Bartoušově, od něhož nalezli jsme dvě kvitance z posudního, a to prvou ze dne 23. července 1549 a druhou ze dne 23. července 1550. Při r. 1553 nalzáme v úřadu tom Frydrycha Tuchorského z Tuchořic, který píše se »Jeho Milosti krále výběřci nade posudním v kraji hradeckém« a dává dne 1. května r. 1553 Náchodským kvitanci z 8 kop 26 gr. č. Po něm nastupuje Jan Straka starší z Nedabylic a na Studnicích, jenž se píše opět »krále Jeho Milosti veyběřci« a kvituje Náchodské dne 8. ledna a 26. dubna 1554. Následujícího roku 1555 zastává úřad »vayběřciho krále J. Mti.« Jan Hložek z Brslavic v Hradci Králově nad Labem, od něhož uvádíme z r. 1555 dvě kvitance a to ze dne 24. dubna a 16. července, z r. 1556 pět kvitancí: 24. dubna, 8. května, 23. července, 21. a 28. října, z r. 1557 a 1558 čtyři, z r. 1559 však toliko dvě, z nichž jedna ze 17 k. 44 gr. a druhá z 25 k. 12 gr. českých..

Z r. 1560 máme od Jana Hložka toliko jednu kvitanci a to z 18 kop 40 gr. č.; druhá kvitance z tého roku vydána jest císaře J. Mt. »výběřčím nad posudním« Adamem Kropáčem z Dřeviče dne 23. října, který též r. 1561 úřaduje a Náchodským tři kvitance a z r. 1562 jednu kvitanci zaslá to 2. května. Po něm převzal úřad král. výběřciho opět Frydrych Tuchorský z Tuchořic, od něhož máme kvitance ze dne 25. července roku 1562 ze 14 kop 28 gr. č., z níž se zároveň dovídáme, že ve dvou kvartálech vyšenkovalo a vypilo se v Náchodě piva bílého 438 sudův. Mimo tuto kvitanci máme od něho z téhož roku ještě dvě a z roku 1563 toliko jednu.

V následujícím roce 1564 setkáváme se s Věňkem Kordulí ze Sloupna a na Vřeštově, císaře římského a krále Maximiliana Jich Milosti veyběřčím nad posudním. Týž vydává Náchodským r. 1564 dvě, r. 1565 pět, r. 1566 tři a r. 1567 toliko jednu kvitanci. Jak dlouho úřadoval, ze spisů nepoznááme, jelikož se nám jich až do r. 1570 nedostává. Téhož r. 1570 a to dne 25. září jest výběřčím Jiřík mladší Dobřenský z Dobřenic a na Barchově, jenž píše se císaře J. Mti. veyběřčím posudního a úřaduje, pokud nám listiny svědčí, do r. 1573; od té doby až do roku 1576 nedostává se nám opět potřebných listin. Teprve r. 1576 poznáváme výběřciho Albrechta Bohdaneckého z Hodkova a po něm r. 1577 Jana Kapouna ze Svojkova a na Bartoušově a po tomto r. 1584 Křištofa Václava Kapouna ze Svojkova, který úřad ten až do roku 1589 zastává.

Dle arch. pramenů města Náchoda vypsál *J. K. Hraše*.

Drobné záznamy Pražské z let 1595—1633. V kalendářích, které v dosti úplné řadě od r. 1595—1784 chovají se v knihovně archivu král. hl. města Prahy, našel jsem tyto historické záznamy současně připsané, poskytující několik ne nedůležitých zpráv. Jsou to:

1595. Januarii 17. hora circiter XI. dominus Elias Behem a Bawmberk humanis exemptus ac 19. ad aedem s. Aegidii in spe futurae resurrectionis tumulatus est.

RVDOLphVs AVstrIaCVs seCVnDVs VICTOR
TVrCICI generis.

VICTor aDes proh RoDoLpho AVstrIaCo IoVe; pLebI et
VeXILLa haeC soLVs ferto serena tVae;
Contere TUrCorVM Vires pater, atque fLageLLI
PerCVte sangVinel castra sVperba sVI.

HInC tIbI steLLÍfLVo cantabItVr orbe trIUMphVs,
QVILibet aVctorI et LaVrea sIгна feret.*)

1617. 5. dubna. Zachariáš Pecolt přiznal se v radě i při knihách, že domu svého u »Slunců« zase postupuje plným právem panu Václavovi z Vlkanova a paní Rosině, manželce jeho.

16. čce. Znamení střelba na vodě se držela.

17. srpna. Učinil povinnost v radě Jan Nejman, mladší písař pánů desíti soudcův.

6. listop. Rada byla obnovena.

1623, 23. ledna, to jest ten pondělí před obrácením sv. Pavla na víru, (shozen) jest kalich s kostela Matky boží před Tejnem spolu i s mečem.

11. dubna ráčila JMC do Prahy přijeti. Ferdinand, toho jména druhý, král Český, slavně byl vítán a nějaký sládek nejpru jemu u Hvězd ruku usmolené podal. — Umřel pan Adam ze Šternberka, nejvyšší purkrabí Pražský.

15. května. Ráčila JMC pryč jeti.

31. května. Jel pan kancléř za JMC. do Vídně.

9. června. Sázeno jest pivo pánům nákladníkům po 13. kop. 50 gr.

28. prosince. Toho dne ta mince jest padla a skrze to veliký nepořád jest pošel, že chleba. ani piv, vin nechtěli prodávati. Pravili že laciněji bude a ono vše, co se koliv prodávalo, za troje peníze prodávaji, masa, chleba, piva, vína a jiné viktualia.

1614, 13. září P. Petr Fuchs složil 450 kusů celých tolarů za dům v rynku »u Lazara« řečený panu Voldřichovi Hrobčickému z Hrobčic.

1616, 28. ledna. Odvedl Erazim Šiwr prachu 56 liber pro soldaty.

8. února Te deum laudamus v kostelích po vši Praze zpíváno bylo, že JM arcibiskup Pražský dostal plášť kardinálského.

12. února. Oheň vyšel v tarmarce v domě Lukšanovic. Mnoho škody se židům stalo.

12. srpna. Martin Ratibořský učinil povinnost k měřictví pláten a toho dne jest do Rychty uveden.

29. srpna. Erazim Šiwr odvedl prachu ručníčního pro soldaty, kteříž u rathouzu vartu drží, 64 liber a 1/2.

*) 1595. 17. led. ok. 11. hod. p. Eliáš Behem z Bawmberka dokonal a 19. v chrámu sv. Jiljí pochován v naději budoucího vzkříšení. — Rudolf Rakouský Druhý, vítěz nad kmenem Tureckým. Vítězně pomáháš Rudolfo Rakouskému, Jove! — a sám těmže jasné tyto korouhve lidu svému; potři Turkův síly, otče, a ztroskotej pyšný tábor krvavého jeho (!) praporce. Za to vítězosláva bude ti prozpěvována ve všem míru hvězdném a každý ti, toho původci, ponese odznaky vítězné. (První verš má o stopu víc. Chronogram každého dvojverší značí číslo 1595.)

30. října. Nikodým, Jelínka mydláře syn, daje se psáti panu Čabelickému za kaprála, když jeli, tehda přijedouce do Zaluží na podané pánův Staroměstských, pessky sobě počínal, je šacoval a když od nich víno míti chtěl a oni neměli ho kde vzíti, kyjmi podané bítí chtěl, vyčítaje, že žádných robot nerobotují, že mohou dáti a když jsou se vymlouvali, že nemají a kontribuci že dávají, tehda pravil, že pán cisařský dobře bráti umí a vojákům nic nedává, protož any dali. Nebude vždycky Nikodýmku vojna, může se ti to vzpomenouti!

3. listop. 100 kop míš. přijato od pánův berníkův na skoupení dříví pro soldáty na Vyšehradě.

17. pros. Obnoven jest úřad šestipanský.

1633. 20. května. Drobný sněh přšel dosti hustě, pravé aprilové počasí.

Dr. Jos. Teige.

Zápis sezemický z r. 1480. Z listinky papírové*) města Sezemic nad řekou Loučnou, za purkmistra Jana Kauklíce a jinších konšelů spolu radních, dne 26. Martii leta Páně 1696, dovídáme se o vejpisu Vavřince Mikulovského, písaře městského, který si byl pořídil v pátek před památkou svatého Havla leta 1572 ze starých register, jenž zní doslovně takto (pohříchu i s chybami opisovačovými): »Zápis o vobec Sezemských leta 1480, jakož jest zatopena rybníkem Poklouzkou Novou, a ta smlouva stala se jest skrze urozeného Pana Václava Zahrádku, a to s povolením osvíceného knížete Jindřicha J. M. knížete Minsterberského a hraběte Kladského a za ouřadu slovutného pannoše Jana Prokopa Lišky z Vysoké, v ty časy hejtmána na Kunětické Hoře, taká, že když dělán byl rybník, kterýž slove Nová Poklouzka, tu jest tím rybníkem zatopena obec sezemská, i koupena jest dědina u rychtáře z Chotče i dána jest ta dědina Sezemským za jich obec, ta lešecká dědina, kteráž jest koupena od svrchu psaného rychtáře z Chotče, kterážto leží podle drah, jakož pak meze to vše ukazují, a ta jest jim dána za jich obec budoucně na věky i jich budoucím, aby oni toho požívali, jakož nejlépe mohou, z toho žádných poplatků neplatili, ani robot, ani žádný z poddaných. Také Sezemští nemají odhajovati, což bude moci nejdál tím rybníkem topeno býti. A pokudžkoliv se nebude moci tím rybníkem zatopovati, a to, což bylo J. Mti knížecího až do lukovenských mezí, toho mají Sezemští požívatí, pastvami i jinými požitky jako své vlastní obce, ale však bez překážky a bez škody toho rybníka. A také jsou Sezemští koupili ostatek té dědiny k obci u téhož rychtáře z Chotče, a zaplatili svými penězi; toho tak mají požívatí k svému užtku tak, jakož i toho, což jim oddáno, a s toho také nemají platiti žádných ourokův ani robot, ani který z poddaných. A v tom jim nemají budoucí jich páni překážeti ani svým ouředníkům dopouštěti, ale při tom, což v tomto zápisu stojí zapsáno, mají býti zachováni budoucně na věky.«

V. Diviš Čistický ze Šerlinku.

Měšťanův Staroměstských žádost o pomoc při hájení práv r. 1471. Jest sice známo, že purkmistři pražští společně s nejvyššími úředníky zemskými a j. po katastrofě, jež stihla národ český smrtí Jiříka Poděbradského, dne 22. března r. 1471, vyzývali všecky many koruny české, knížata a správce zemí okolních, též stavy české, aby ustali od nesvárů mezi sebou a přijeli do Prahy ku sněmu svatojirskému,**) nikde však nedočetli jsme se doposud o smírech, které tehdy Pražané s jinými uzavírali a o prosbách o pomoc, již při hájení práv a svobod svých v té době nutně potřebovali. A list tohoto obsahu, v němž Staré město

*) Registratury c. k. okresního hejtmanství v Pardubicích.

**) Tomek. Děj. Pr. VII. 301. — Palacký, Děj. n. č. V. a 10 (2. vyd.).

Pražské o pomoc prosí — nejspíše formulář — nalezl jsem v archivu města Prahy na místě, na němž by jej zajisté nikdo neshledal. Zní v transkripci takto:

Službu svú vzkazujem urožený prieteli, nám zvlášté milý. Jakož tebe tajno nenie, kterak z dopuštění božieho krále a pána našeho milostivého, jemuž pán buoh rač dáti svú svatú milost, zbaveni jsme i věziž, že v takové sirobě naše s kniežaty a jinými pány rytieřstvem i městy jsme se spojili. chtiece sobie ve spolek proti každému, kdož by nás svévolnie proti právóm i svobodám našim aneb na nás sáhati chtěl, radni i pomocni býti. Protož jestliže by nám a městu naše nu která potřeba proti nepřátelóm našim přišla mimo vojnu obecnu, věřímeť jako příteli svému dobrému, kterýž s námi a městem našim vždycky v dobré vuoli byl, že vedle nás jsa nám raden i pomocen budeš a my tobě zase. Odpovědi listem tvým žádame po tomto poslu. Dán v sobotu před nedělí květní, Anno domini 16 lxxi^o.

Purgmistra a Radda
Starého města Pražského.

Neznámý připsal pak k tomuto ještě toto: Hec manus est magistri Pauli Zatensis qui postea regnante rege Vladislao per multos annos administrationem clerici subtraque specie gessit cumque non parva laude regebat. Fuit vir industrie singularis et eloquentie admodum suavis.*) (Toť ruka M. Pavla Žateckého, jenž později za kr. Vladislava po mnohá léta spravoval duchovenstvo pod obojí a vládl s nemalou chválou. Byl muž obzvláštní píle a lahodné výmluvnosti)

O tomto Pavlovi Žateckém ze Žatce, jenž byl též děkanem u sv. Apolináře,**) najdeš některé zmínky ve Wintrově »Životě církev.«, I, str. 56, 222, 325, 345, 388.

Cyriil Merhout.

Z KNIH KASEJOVICKÝCH:

Představení nové vrchnosti a její úmrtí. L. 1736 dne 14. listopadu pan Václav Josef Kašpar Künigl svobodný pán z Ehrenburka a Varty byl jest za pána představený skrze kamlinka pana Tingra. Dej Pán Bůh, aby šťastně panoval a nám poddaným milostivým pánem byl.

R. 1637 dne 26. ledna hrabě Venzl Josef Kašpar právě $\frac{3}{4}$ na 1 hodinu ráno z pátku na sobotu z toho bídného světa Pán Bůh všemohoucí jeho povolati ráčil. Jeho milé duši dejž Pán Bůh lehké odpočinutí a radost neskolonalu Umřel na peteče.

Střídání vrchnosti. Léta Páně 1745 dne 23. Oktobris koupil slavné paměti pan František Karel Rudolf hrabě ze Sverts-Sporku panství Lnářské od Jeho Milosti hraběte Šebestiana z Küniglu. Vysoce hraběcí Pan kupec 1751 dne 30. Oktobris umřel. Po něm zdědil panství pan Jan František Kristian hrabě ze Sverts-Sporku, svobodný pán z Auste (?), pán na Lipí, Lnářích, Konojedi, Pernšteinu a Doubí, Vidimě, Kokořině, Dolejší Podčernici Slatině, na Životici, Její Cís. Král. apošt. Milosti skutečná tajná rada. Pán Bůh všemohoucí rač prvnímú i v Pánu zesnulé paní popřiti věčnou radost. Druhému pak dlouhé šťastné panování a mladé vrchnosti šťastný vzrůst a své božské pozhnání.

Drahota, hlad následkem neúrody. Léta 1771 a 1772 byla skrze stále deště, které se hned 1769 přede žněmi začaly a už skoro do konce 1772 roku trvaly, taková drahota hlad a nouze, že 1 strich pšenice 14 zl. 15 kr., 1 str. žita 12 zl., hrách 14 zl., ječmen 8 zl. 10 kr., oves 4 i 5 zl., 1 str. zemčat

*) Listina tato, jak již pověděno, nachází se v archivu města Prahy a je vložena do knihy testamentní (Miscellanea 53) z r. 1448. Na druhé straně její je počátek nějakého kšaftu.

**) Archiv zemský, opisy arch. Jindřichohradeckého.

4 zl. koštovalo, kterážto dvě léta mnoho lidu hladem zemřelo. Roku 1773 byla taková ouroda, že r. 1774 pšenice na 3 $\frac{1}{2}$ zl., žito na 1 zl. 24 kr., ječmen 1 zl. 18 kr., oves 36 kr., zemčata na 8 kr., strich přišel, z čehož dobrota božská budiž věčně pochválena.

Vysvěcení nového hřbitova. Léta Páně 1788 dne 20. dubna bylo posvěceno to místo — které skrze prošlé ostré Cís. král. nařízení, by všeliká mrtvá těla nejméně 20 kroků ode všech domův do širého pole jdouc nejbliže pochovávána byla, od početné obce kasejovické od domu Matouše Kučery za 60 zl. vykoupené bylo — od velebného dvojí cti hodného kněze pana Václava Pivče, dobře zasloužilého faráře kasejovického, při asistenci jeho dvou kaplanův pana P. Johana Hofmaistra a P. Vojtěcha Mohily v přítomnosti množství jak zdejších, tak i vesnických osadníkův. Pán Bůh rač ten upřímný od praveného našeho laskavého otce duchovního všem přítomným horlivě prohlášený vejnós, by totižto Pán Bůh všem těm, které na to místo pochované budou, milostiv býti ráčil — jak předně na praveným otci duchovním, tak i na nás a ostatních všech milostivě vyplniti. Pro budoucí paměť zaznamenal to zde Jan František Kurzweil, písař městský. *Ź. Siblík.*

Oprava. V VIII. roč. na str. 169 omylem tiskaře porušen byl smysl věty ve zprávě o Týnci nad Sázavou řád. 35, kdež stůž: V XV. stol. bylo rotundy použito za kapli hradu, z něhož zbyla atd.

Vyzvání.

Význam pravěkých nálezů jest nyní uznáván již všeobecně i v nejširších kruzích obyvatelstva. Pozvolna šíří se i zájem o lidské ostatky z doby předhistorické. Bedlivým zkoumáním bylo zjištěno, že podobně jako kosti různých plemen nynějších, tak i kosti vymřelých kmenů a plemen vykazují jisté zvláštní znaky. Nápadnější rozdily, sloužící i ku poznání pohlaví, což je pro archaeologa často důležité, nacházíme mimo lebku zejména na pánvi, na kosti stehenní a j. Vedle toho však i menší kosti jako kosti ramenní, holenní, lopatka, obratlů, ba i malé kůstky ruky a nohy jeví zajímavé znaky plemenní.

Upozornil jsem již před léty na to aby nejen jednotlivé lebky jako ukázky, ale pokud lze i celé řady lebek a hlavně také celé kostry (anebo alespoň části zachovalé) z hrobů předhistorických byly sbírány a uschovávány pro soustavné zkoumání. Ale vida, kterak úsilovně — a to právem, — se nyní pracuje v praehistorii, mám za svou povinnost obrátiti se veřejně, především na sběratele předhistorických památek, pak i na širší kruhy s vyzváním:

Sbírejte a zachovávejte také všechny ostatky lidské z hrobů pravěkých!

Jelikož pak nálezci neb archaeologovi bývá obtížno přechovávatí množství kostí, pro něho přímo ceny nemající, připadá úkol ten v první řadě musejím a ústavům vědeckým. Jakožto zástupce anthropologie při české universitě pořídil jsem k účelům studijním a vyučovacím sbírku, uloženou v ústavě pro zoologii a srovnávací anatomii, která čítá již několik set lebek a řadu, koster z různých dob a zemí.

Obracím se tudíž k ppp. sběratelům a badatelům s prosbou aby sbírali z nálezů archaeologických lebky a celé kostry — pokud jsou zachovány — a zasílali mně je s náležitě označeným původem pro sbírku uvedené. Náklady se zásilkou spojené nahradím a dotazy rád zodpovím.

Dr. JINDŘ. MATIEGKA,
professor anthropologie na české universitě,
v Praze, 559-II.

Osada sv. Petra v Rybářích na Menším Městě Pražském a její nejbližší okolí.

Dějiny její vypravuje dr. Jos. Teige.

(Dokončení.)

Obec Staroměstská, když dvůr královský trvale Prahu opustil, několikrát domáhala se vrácení tohoto rozsáhlého pozemku, který úpravou okolí zdejšího nabýval stále větší ceny, ale marně, ač aerar dvorní byl si vědom dobře, že spravedlnost jest na straně obecní. To vysvítá i z rezervy, kterou si cíš. František uložil, když pozemek tento daroval Klarovu ústavu pro slepce.

Pod cíš. ohradou byl mlýn na potoku Brusnici, do kterého padala i přebytečná voda, vedená do král. hradu z Liboce. Nebylo jí asi mnoho a proto žádal mlynář Jan Gel dvor. aerar, aby mu dovoleno bylo v troubách svěsti i vodu z rybníka, který byl v kr. zahradě u domku Ivového. Proto byli vyzváni starší mlynáři zemští, aby podali svoje dobrozdání, nebylo-li by takové svádění vody do potoka k mlýnu na úkor silnice a jiných potřeb obecních. Toto zdání podali pak znalci 27. bř. 1602 v tato slova:

V.M. urození páni páni, urození a stateční rytíři, páni nám milostiví! Jakož jest jisté poručení panu purkmistru a pánům Star. i Nov. M. Pr., kteréhožto datum v pátek po neděli Letare léta tohoto 1602, učiniti ráčili, kdyby koliv nám pan David Florián z Lambštejna, JM^u C. paušreiber, oznámil, abychom k němu se do přibytku jeho nadjíti dali a potom vedle něho v zahradě JM^u C. a v příkopu na hradě Pražském některé věci spatřiti a vyříditi pomohli, což jsme se tak poslušně zachovali a v outerý po památce Zvěstování P. M. v místě dotčeným najíti dali, kdežto v přítomnosti pana paušreibera Jan Gel mlynář předstoupivše, žádost svou, kterouž jest skrze duplikací JM^u C. podal, ku paměti přivozoval, aby vodu zbyteční mimo potřeby zahrad JM^u C. dolejších, kteráž z rybníka proti lebenhausu do silnice vypadá a velikou škodu též silnici i dědínám činí, mohl po žlábcích do země zakopaných skrze zdi do příkopného potoku uvéstí a vodu také tu, kteráž zbytečně z kašny proti lebenhausu se přelívá a cesty až k mostu novému blátnatě činí; též také pojití se uvoluje vodu, kteráž od Liboce do rybníka JM^u C. po struhách se vede, spracovati, strouhy na svůj náklad opatrovati a kdyby toho potřeba kázala, aby se rumové a kal do rybníka nenesly a škody nedály, všelijakej na to pozor míti. I maje sobě to vše od p. paušreibra vykázano a mezi sebou uváženo s dobrým svědomím tuto zprávu VM^u činíme,

aby pan Gel . . . měl tu co na škodu zahradám JM^{ti} C. a příkopům i někomu jinému vyhledávati, poněvadž toliko za vodu zbyteční, kteráž velikou škodu v silnicích a dědinách, jak letního času, tak i zimního činí, toho mezi sebou najíti nemůžeme. Čehož všeho při vůli VM^{ti} zůstavujeme. Datum v středu po Zvěstování P. Marie 1602. (Paměti mlynářů Pražských sv. II. f. 425.)

Tok vody v Brusnici se tak zlepšil, že po čase podnikavý Gel pojal úmysl zříditi vedle mlýna ještě pilu. V té příčině podáno opětne dobrozdání starších mlynářů dne 14. ún. 1607:

V.M. vysoce urozený pane, pane presidente, urození a stateční rytíři, páni milosrdní! Jakož jest od VM^{ti} jménem a na místě JM^{ti} C., pána nás všech nejmilostivějšího, poručeno, aby mlynáři příszejní do mlejna Jana Gela, měšťčina Menš. M. Pr., kdež slove pod Bruskou, bliž zahrady neb ohrady, v níž se dříví JM^{ti} C. chová, se sešli, a poněvadž týž Jan Gel při témž mlejné jest toho oumyslu novou pilu dáti vystavěti, bylo-li by takové stavení té vohradě aneb JM^{ti} co na škodu, to bedlivě spatřili a uvážili. Kdežto zejména dolepaní tak jsme se poslušně zachovali, takové místo, příležitost spatřili i také toho, co k tomu od téhož Jana Gele promlouváno bylo, bedlivě povážili. Kdež, aby taková pila co na škodu buď ohradě aneb JM^{ti} C. býti měla, toho najíti nemůžeme, nýbrž s dobrým svědomím to poznáváme, že by JM^{ti} C. to k veliké platnosti a pohodlí bylo, a to v příčině té, poněvadž ku potřebě JM^{ti} C. nemálo prken, latí, fošen, tesanic se spotřebuje a J. M. C. ráčí namnoze v té ohradě dříví mívati. Protož co by bylo rovnějšího a užitečnějšího, mohlo by se odkládati a tu na blízce dáti buď prken, fošen, latí nařezati, nic méně tesanic a jiných potřeb naobzejtovatí a tak by z mnohého dílu nákladu, a co se na tesaní vynaložiti musí, sjíti, nicméně i dříví přispořiti mohlo. Co se dostatku vody každého času dotýče, poněvadž časem na velkých vodách v tom nedostatek bejvá, aby se při témž mlejné někdy toho též nepřitřefilo, to možné není, však proti tomu mohlo by se toho ušetřiti hned po jaru, když vody dost jest, aby se hledělo všelijakých věcí ku potřebě JM^{ti} C. na pile dáti přihotoviti a pro budoucí potřebu v záloze zanechati. Všeho pak toho při milostivé vůli JM^{ti} C. a dalším uvážením V.M^{ti} zůstavujem, V.M^{ti} poručena se činíme. Datum ve středu po neděli, jenž slove Devítník, l. p. P. 1607. (Paměti mlynářů Pražských sv. I. fol. 191.)

Pro další orientaci budov přibeř, laskavý čtenáři, mapu přiloženou. Vznikla, když počal zde spor mezi Malostranskými a Staroměstskými o hranice r. 1678. Proto dali Staroměstští tuto mapu vykresliti a na štěstí zachován i krátký její úřední výklad, obsahující vysvětlení, jaké grunty se písmenami zde označují:

Urozené a statečné vladky VM^{ti}, páni laskaví! Jaký tak spis pan purgkmistr a páni Menšího M. Pr. . . . pánům místodržícím podali, stízně přednášejíce, kterak bychom my na poručení vzácného magistrátu z jistého placu, pod cis. vápenicí ležícího a pp. Malostranským (prej) přináležejícího, rum skrze nádeníky odvážeti dále, . . . načež . . . páni místodržící pánům hejmanům Star. a Menšího M. Pr. jistou milostivou dekretecí k vyšetření té věci odeslati ráčili . . . pročež tyto puncta poslušně přednášíme: Že ta silnice z Brusky brány, mezi domem Walderodovským a cis. vohradou s jedné, cis. vápenicí s strany druhé, se začínají a až k mostu pražskému běžící, celá staroměstská jest. — 2°. Ta cesta že grunty, jak staroměstské k vodě běžící, tak také malostranské v těch místech ležící, dělí, to se patrně spatřuje, neb cis. vohrada (lit. A.) a domeček vedle ní ležící podobně obci Starom. patřící, neméně zahrady, v Rybářích řečené, s přívozem obecním, s domy vedle sv. Petra stojícími, jako i JM^{ti} C. cejkhaus, vše na gruntech staroměstských leží (lit. B., C., D.). — Nad to 3tí proti vohradě JM^{ti} C. ty místa haldištné, které někdy pan Šimón Švabel, posléze paní jeho a JM^{ti} C. rychtář p. Ferd. Lederer sobě k skládání dříví najaté jměli a mají a z nich do dnešního dne

dříví složené, pánům ouředníkům malostranským jistý plat dával. Za druhé též vykázali štulu starou spustlou, která do staroměstský štuly pod cejk-hausem vpadá, chtějí skrze tu štulu k tomu placu, poněvadž (prej) skrze ten plac běží, právo míti. Za třetí silnici, skrze níž s hůry od Walderodů skrze štulu k tomu naschvál zdělanou a z jiných štul do cesty voda vypadá a tou cestou neb silnicí do hlavní staroměstské štuly se uvádí a zase pod cejk-hausem do řeky vpadá, pravice, že by ta silnice jich, Malostranských, grundy od Staroměstských dělila a jim náležela; a tak netoliko k tomu placu u cejk-hausu, ale taky i k tomu vršku vedle zahrady jezuitské k seminarium náležející sobě právo pokládali. Poněvadž pak ale ničímž podstatným toho neukázali a páni Staroměstští vždyckny in possessione těch gruntův byli a netoliko, aby ta silnice neb cesta, skrze kteroužto voda od brány Bruské teče a do staroměstské štuly vpadá, tu také grundy malostranské od staroměstských dělití jměla, v ničemž tomu, [Starom.] co [Malostr.] přednášeli, za právo nedávají, nýbrž od čerpadel pod cejk-hausem na tu celou silnici až nahoru k Bruský bráně kde cesta a silnice jedno město od druhého dělí a Staroměstští mají své právo a jurisdikci obzvláště, poněvadž vždyckny, jak předkové jich, nad pamět lidskou v pokojném užívání zůstávali, právo sobě pokládají. — Nic méně snešeno zatím mezi pány komisaři, co se placu před cejk-hausem k skládání dříví dotýče, toho jak páni Staroměstští tak páni Malostranští v čas potřeby obecně bez platu aby užívatí mohli, a co se druhého placu na tom vršku u jezuitské zahrady dotýče, ten panu Franzovi Hennekovi, měšťenínu Menšího M. Pr., proti jistému ročnímu platu do ouřadu městského odvádění k skládání dříví povolen jest.

Nejvíce šlo o místo (haldiště) před cajk-hausem, které Staroměstští pod plat pronajímali po 4 k. gr. ročně (1658 Šimonu Švablovi a Ferdinandu Ledererovi). Za to místo požádal i hr. Slavata (eine nicht weith von dem Santhor auf der rechten Seiten zwischen Gr. v. Kollowrath einer und Ferd. Lederer liegende Holzstelle), když po Anně Šváblově i nájem Zikmunda Biedermasa r. 1675 vyšel. Jiné spory byly s Malostranskými o úpravu a čištění zde, silnice a ulic. V té příčině došlo r. 1616 k tomuto narovnání mezi oběma městy:

Jakož sou množstvkrát ne malé, ale velké stížnosti od JM^{ti} nejp. pánův, pánův úředníkův a soudcův zemských, JM^{ti} C. rad, na pány Pražany Starého a Menšího M. Pr. procházely, že tu, počna od JM^{ti} C. vápenice až k bráně Písecké při Menším M. Pr. ležící, nemálo blát a jiných neřádův k veliké obtížnosti, jak osobám z JM^{ti} vyšších dvou pánův stavův, tak i jiných tudy jedoucích a jdoucích se zdržuje, za kteroužto příčinu tu v ta místa několikery vejchoze v přítomnosti některých z JM^{ti} pánův úředníkův a soudcův zemských vykonány byly a jak by těm takovým neřádům a blátům spomozeno býti mohlo a kdoby z týchž Pražan je ... vyklizovati dáti měli, nikdy s gruntem se vyrozměti nemohlo, až když opět v l. 1606 ... jiná vejchoz ... vykonána byla ... takto sou se ... o to snesli: předně, aby páni Starom. tu pod vápenicí JM^{ti} C. příkop, do něhož by se bláta s hůry od brány Bruské a ne do té silnice, po níž se k bráně Písecké jezdí, hrnouti mohli, udělati dali a potom ... je odtud odvozovati poroučeli. Dále, poněvadž pánům Starom. ta cesta vozová počna od brány Bruské až k bráně Písecké, vedle domu ur. p. Jana Rudolfa Trčky ležící, toliko k opravování dláždění náleží, pročež se Starom. při tom zanechávají. Však co se klizení blát a jiných neřádův tu dotýče, poněvadž ty ne odjinud, než z těch domův při té silnici s dvojí strany ležících, jako s domův s té strany vápenice pánův Malostranských až k domu nároznímu, v němž kovář bydlí, k jurisdikci jich přináležejících; s druhé pak strany z domův, pod správu JM^{ti} panny kněžny abatyšce kláštera sv. Jiří příslušejících, pošly, pročež oni páni Malostranští taková bláta mají dáti ukliditi. (2158 f. 146.)

Tentokrát byla již silnice jdoucí tehdá vystavěnou branou Bruskou znamenitě upravena. V té příčině máme zachovanou důležitou zprávu v dekretu císa. Rudolfa II. ze dne 30. bř. 1589. Zní:

My Rudolf druhý oc oznamujem tímto listem všem, jakož sme poctivým purgmistru a konšeluom Starého M. Pr., věrným našim milým, předešlého času milostivé poručení učiniti a na to i kommissarfe vedle paumistra našeho hradu Pražského k spatření a vyměření vyslati ráčili, jakým by způsobem pod vrchem Bruskou řečeným, skrze něž silnice obecní jde, most kamenný přes potok tudy tekoucí udělati, cestu rumem zvejšiti, příkrost vysokosti téhož vrchu sníti a v lepší a mírnější způsob k vejjezdu s vozy i jinak ku pohodlí lidem přivěsti a spraviti dáti měli. I vnesli jsou na nás dotčení Pražané s ponížností, kterak by se netoliko v tom, což se nadpisuje, poslušně a poddaně zachovali a takový most i navezení a zvejšení cesty s velikým nákladem svým spraviti, ale nadto vejš s dobrým zdáním nadepsaných kommissarfuov a paumistra našeho, aby ten tak nákladný most, kdyby nebyl ničímž přikrytej, po časích přivaly a mokry i jinak neopatrováním snad dosti brzo k zkáze nepřišel, také i bránu a duom s několika pokoji na způsob klauasy vystavěti dali. obzvláště pak za těmito příčinami: Jedno aby pozor na ty byl, kteříž tou silnicí Bruskou do měst Pražských vjíždějí a bráně Písecké, jižto při Menším M. Pr. mají, pouštějíce se po březích pod most pražský, se vyhejbají a cla jim náležitého ujíždějí. Druhé když pán Buoh z rozhněvání svého pro hřichy pokutu a ránu morovou buď v této zemi České aneb jinde dopustiti ráčí, aby lidé tím způsobem, pomíjejíc tolikéž oznámené brány Písecké fortelně, jakž se posavad dalo, do měst Pražských vjížděti a vcházeiti nemohli. Nicméně také i pro stráž vo strach a přetřzení loupeží a morduov, kteříž jsou se v těch místech posavad nočního času nad lidmi pocestnými od lotříkuov začastě provozovaly a daly. Prosic nás při tom ve vši pokoře a ponížnosti, abychom jim tu milost učiniti a k tomu své povolení dáti ráčili, aby to clo, kteréž se v častopsané bráně Písecké podle obdarování předkuov našich, králuov Českých, slavných paměti, jim Pražanuom k ruce vybírá, z též brány Písecké do této v nově vystavěné přenešeno a tím vším způsobem, jako v též bráně Písecké vedle znění instrukcí (což by z každé věci dáváno býti mělo) přijímáno a vybíráno bylo. *)

*) Jaké clo se tu vybíralo, vysvítá z této listiny:

Instructio aneb zpráva, kterak by se branný při bráně Brusce při vybírání cla chovati jměl. Mouku, chléb, vína, staré pivo, patoky, vápno, z toho všeho platí se z koní po 1 krejcaru až do čtyř koní v jednom voze a víceji nic. Formané anebo kárnici, když jedou na jarmarky a cožkolivěk vezou, tehdy z koní po 1 kr. má dáti. Ale zase když domů jedou z jarmarku, nevezou-li vlny anebo mlýčného, nejsou povinni dáti. Formané když jedou do města a vezou obilí jaké kolivěk anebo sůl, z koní po 1 kr. povinni sou dáti až do čtyř koní, a když zase jedou tou branou, nedá nic, ale zase kdyby jinou branou jel s nákladem do města a z města zase tou branou prázen. z koní povinen bude dáti po 2 den. Kůže když vezou nevydělaný hovězí z města nebo do města, z každý kůže 1 den. a z koní po krejcaru, tak až do 4 koní, a z telecích, skopových, kozlových z kopy koží 2 gr. Řezník když na voze veze anebo na káře telata, jehňata, z koně dáti má po 3 den. Řezník když žene skopce, ovce, jehňata, tehdy povinen bude dáti ode dvou 1 den. Honáci anebo kdožkolivěk jiný když ženou vepře hladový do města, ode dvou povinni budou dáti 1 den. Honáci když ženou hladový dobyt看 aneboližto kdokolivěk jiný ven z města, z každého dobytku po 1 den., ale z dobytka krmného po 2 den. Chomouty, necky, říčice, sítky, korbele, hubatky, střezy, číše, lišty, hrnce, z toho ze všeho platí se po 1 kr. z každého koně. Semena jakákolivěk, cibulný, česnek, ořechy, po 1 kr. z tří koní dáti má. Stěhování když se pak kdo stěhuje ze tří koní dá po 1 krejc. A když kdo veze nový stůl, truhlu velkou, dá 1 kr. ze tří koní. Ovoce když

Kdež pak my, znajíc prosbu jich slušnou i také toho pro lepší a hojnější ochranu a bezpečnost měst Pražských obecní potřebu býti, s dobrým rozmyslem naším, jistým vědomím, mocí královskou v Čechách a s radou věrných našich milých ráčili sme k tomu milostivě povoliti, to vše schváliti a potvrditi a tímto listem neboližto majestátem naším povolujem, schvalujem a potvrzujem, tak aby svrchupsaní Pražané i budoucí jich ihned od datum tohoto povolení našeho z té brány Písecké branného svého do též nové brány pod Bruskou a domu celního převésti a takové clo vším tím způsobem jako v bráně Písecké, nyní i na časy budoucí vybírati, nicméně také těch domů a pokojův při též nové bráně vystavených, osazujíc ji každého času pro pomoc a o ochranu branného lidmi pokojnými a dobře zachovalými, užívati mohli a moc měli bez překážky všech lidí. Protož poroučíme vyšším i menším ouředníkuom zemským i jiným všem obyvateluum a poddaným našim království Českého, abyste častojmenované Pražany Staroměstské, nynější i budoucí, při této naší milosti, povolení, schválení a potvrzení těch všech nahoře oznámených věcí skutečně jměli, drželi a neporušitedlně zachovali, žádných jim v tom překážek nečiníce ani jiným činiti dopouštějíce pod uvarováním hněvu a nemilosti naší, dědicuov našich a budoucích králuov Českých. Tomu na svědomie pečef naši císařskou menší k tomuto listu sme přivésiti rozkázali. Jenž jest dán na hradě našem Pražském v Zelený čtvrtek l. P. 1589 oc.

Rudolf.

Humprecht Černín z Chuděnic.

M. Nostic.

Ad mandatum domini electi imperatoris proprium
V. Funckh.

(2158 f. 6.)

Takto povolené clo nebylo ovšem jediným příjmem obce Staroměstské z těchto břehů. Vedle výnosu přívozu a platů z haldíšť vycházelo i hodně kop gr. do pokladny obecní v celnici z domů jak pod mostem tak i v osadě v Rybářích. Asi z r. 1650 máme soupis takových platů, z kterého jest patrný i počet zdejších domů, stojících po jurisdikci Staroměstskou:

Z domův z oné strany řeky blíž Malé Strany ležících: Z domu u Pštrosů řečeného jdouc do šlachtaty malostranské pod most po levé ruce v rohu ležícího, kteréhož na ten čas p. Jan Stublinger v držení jest, vychází po 8 k. m. Z domu Anny Romadové v docčeném pořadí, začínouc od domu u Pštrosů ležícího vychází po k. m. Z domu Šimona Jakubce na témž pořadí po 6 k. m. Z domu Adama Ondřeje, jinak Wundrsicha, v již oznámeném pořadí, po 4 k. m. Z domu Kateřiny Fenclovy v témž pořadí po 8 k. Z domu a prádla dědicův Martina Bärgera a na ostrůvku pod mostem proti domu Kateřiny Fenclové ležícího vychází po 6 k. m. Z domu »u tří měsícův« slove,

vezou jakékoliv a kdekoliv, a když se do města veze anebo z města ven, dáti má z koně po 1 kr. Železo, měď, mosaz, cejn mají dáti z koní po 1 kr. Z másla a sejra, komukolivěk takový omastek prodají, z tůny 1 den. a z koní po 1 kr. Stav duchovní, hrabata, stav rytířský, cožkolivěk k svým potřebám vezou, nejsou povinni nic dáti. toliko z vlny. Vína všelijaká když se vezou do města anebo ven z města, z jednoho každého sudu dáti sou povinni po 2 gr. bílejš a z každého koně po 1 kr. Od piva rakovnického, žateckého, boskovského starého z jednoho každého sudu po 2 gr. č. a z každého koně po 1 kr. Od prken, šindele, loukotí cliti se má z každého koně po 1 kr. Od husí krmnejch dávatí se má po 1 den. a od hladovejš po $\frac{1}{2}$ den. Sedláci když jedou do města a potom zase z města, tehdy platí z každého koně po den. Židé kdy i jak jedou z města anebo do města, tehdy platí z jednoho každého koně po 1 kr. A když pak pěší jedou, z každé osoby platí sou povinni po 1 den. (64. f. 50.)

v rohu proti domu K. Fenclové blíž k řece ležícího, kteréhož nyní Jiřík Weytner kloboučník v držení jest, vychází platu po 4 k. Z domu dědicům Kateřině někdy Fogtové, potom Šolové přínaležejícího, »hoffurmanovského« řecheného, po též pravé straně jdouc od domu »u tří měsícův« k přivozu obecnímu dolejšímu ležícího, vychází platu po 8 k. m. Z domu po někdy Václavovi Tyllovi, jinak Bavorovským, vedle domu předcházejícího, po 2 k.; z domu Jiřika Grünwalda v témže pořadí od domu hoffurmanovského po 4 k. Z domu Pangracia Majera na též straně po 2 k. Z domu někdy Matěje Kdovského, po též straně ležícího, vycházelo platu po 3 k. m.; však poněvadž týž dům k obci Star. M. nyní přináleží, pročez takový plat zatím miji. Nicméně pronajímá se Adamovi Cimrovi na 20 zl. Z domu po Matějovi Tomanovi, vedle domu předešlého ležícího, nyní vdově a synu po něm zanechaným přínaležejícího, vychází platu po 2 k. Z domu a prádla někdy Janovi Zakvětalovi, nyní pak Janovi Rydlovi náležejícího a mezi domem předešlým a přivozem obecním dolejšímu ležícího, vychází platu po 2 k. Z domu a zahrady Štefkovské, kterouž jest někdy p. p. Adam z Waldštejna od Štěpána Štefka a Lidmily Zeltensšlogovy v l. 1627 koupili a k zahradě při domě svém připojiti ráčil, vychází po 4 k. Z zahrady paní Anny prv Kyngkovy a již Gynclovy po 1 k.*)

Národopisné příspěvky ze Zhoře u České Třebové.

Jan Tykač.

I.

Mikulášský a maškarní průvod ve Zhoři.

V II. ročníku tohoto »Časopisu« uveřejnil redaktor pan Jan Soukup pojednání o průvodech mikulášských a maškarních s titulem »Chození s klíbnou«. V článku tom jest obsažen i popis průvodu mikulášského ve Zhoři u České Třebové a připojen obrázek (roč. II., str. 113) průvodu maškarního, jež namaloval samouk Václav Voleský ze Zhoře. Bylo by zbytečno popisovati jednotlivé postavy, jen tolik budiž podotčeno, že některé z nich a sice zvířecí měnily se podle fantasmie pořadatelů. Tak vyskytaly se zvláště zručnou rukou V. Voleského provedené podoby sovy, opic, žirafy, slona,¹⁾ kočky, psa, jedoucího na kozlu, zajíce, jedoucího na kozorožci; dále byli »bubáci«, mající podobu podivných kanců divokých a j. smyšlených zvířat, čerti a pod. Naproti tomu zůstávaly ostatní typické osoby beze změny, leda že se v šatech tu onde malá obměna učinila.

V. Voleský pokusil se též napsati popis a dějiny průvodů těch, což se mu nevelmi podařilo.

Nicméně něco nového přece se v jeho sepsání najde, pročez je jako doplněk ke článku p. Soukupovu v podstatnějších částech uvedu. Voleský píše:

*) Zprávy místopisné o jednotlivých soukromých domech této osady podáme v příštím ročníku tohoto Časopisu.

¹⁾ Slonák pojmenovaná.

»Tyto maškary anebo mikulášský spolek³⁾ mají začátek takový. Udělá se schůze a vybírají se podle povahy anebo k čemu by se kdo šikoval. Když bylo všecko v pořádku, tak jsme šli po vesnicích. Když jsme přicházeli ke vsi, tak pan pajkicír poručil a dva laufrové, dva honzbuřti a pometáčka museli běžet už napřed k panu rychtáři o dovolení a potom po sousedích a po staveních chalupníků. A tak se chodilo 14 dní před Mikulášem a 14 dní po Mikuláši, celý měsíc.

Od r. 1838 se ve Zhoři nechodí,⁴⁾ ale na Lhotce, na Parnice a v České Třebové se doposavad strojí.⁴⁾ Ale jest jich jen asi 10 a nemají žádného komendanta, běhá každý sám pro sebe jako malé děti, žádné šprýmy nedělají; kominík černí ženské a ti druzí běhají za dětmi. (V České Třebové dělali tak ve dne, ale večer sestavil se vážný průvod se »svatým«, jenž chodil po staveních nadělovat a vybíral též dárky pro sebe.)

»Když přestali (ve Zhoři) chodit Mikuláši, tak začali o »vostaticích« chodit medvědníci. Dokud jsem já to rychtoval, tak jsme se strojili — to trvalo do r. 1882. Teď to všecko (ve Zboři) přestalo, a to proto, že není jednota.

O tejh maškarách abych vám to sdělil anebo vypsál, není možno. To se nedá vypsat. Kdybychom se ustrojili, pak byste se podívali, jaké untrholty a šprýmy bysme prováděli.«

Co nedovedl napsati Voleský, to dovedl vypravovati pan Vostárek st., rolník ze Zhoře, dle jehož slov tuto krátký popis podávám:

»Maškarní průvod masopustní ve Zhoři dělil se na pěkné a škaredé. Úlohou všech bylo dělati šprýmy, vtipy a baviti obecenstvo. Žerty ovšem byly často obhroublé, jak to na vesnicích vůbec chodívalo.

Pometáčka a vnikla do sednice a dělala místo pro maškary. Zády tlačila lidi a kolem sebe zametala. Někdy jela dívkám koštětem níže sukní.

Kominík vyklízel trouby; co našel sebral. Černí děti a holky. Ke stěně přistavil žebřík, sova na něj vystoupila a jako by u stropu něco hledala. Tu ji kterýsi střelil z luku a ona spadši, ležela na zemi jako mrtva. Přišli škaredí, plakali nad ní a dělali křik. Pak ji křísili. Poslouchali zda dýchá, někteří čichali ji k zadku, žije-li. Potom přinesli nosidla a vynesli ji ven.

Žid sebral na zápraží chomout nebo něco jiného a prodával to hospodářským. Děvčatům a ženám prodával tkanice a kalouny. Porád měřil jeden kus a nedoměřil. Pak dal konec podržeti a snažil se ustříhnout jej dřevěnými nůžkami. Ale místo do kalounu, stříhal holkám do ruk.

³⁾ Pozorovati na písáři vliv nové doby »spolkářské«.

⁴⁾ Mikuláši prý se mezi sebou nepohodli a pak více nechodli.

⁴⁾ V České Třebové nechodí již od r. 1890. — Roku 1894 se dal průvod fotografovati pouze pro národopisnou výstavu, ale na ulici již nešel a nechodí. — R. 1903 ukázal se v Pardubicích na výstavě, ale jen kuse.

Medvěd nesměl scházeti v maškarním průvodu. Že byl těžký, nemohl druhým stačiti, proto ho ode vsi ke vsi vozili. Chlapci bývali ustrojeni též za mláďata, medvídky a za opice. Vyváděli také rozpustilosti. Medvěd navyváděl se mnoho bujností, mružel, skákal a vrážel do lidí. Medvěďár, jenž ho vodil, měl na něj býkovec, aby ho krotil. Napřahoval na něj, ale vzadu vždy někoho z divákův uhodil. Na konec čtli medvědu vinu, co kde natropil a co roztrhal (hlouposti), potom ho jeden z luku střelil. Po ráně se medvěd svalil a tekla z něho krev. Měltě ji v měchýři, jehož otvorem, když se na měchýř svalil, krev se vytlačovala. Potom byl vynesena.

Zábavná skupina byla též sedlácká, máma a syn (Kuba) s hřibětem. Kuba měl kolem bokův upevněnou obruč, k té byla z předu přidělána koňská hlava, ostatně bylo vše plachtami zakryto. Kůň měl na bradě kus ježčí kůže a mohl hlavou kývati. Přiblížil-li se k divákům, bodal je do holých ruk. Skákal-li, sedlák ho krotil, šlapaje při tom lidem na nohy. Když kůň »umdlával«, selka (máma) zdvihla sukně a podolkem košile mu otírala hlavu. Kůň se »otřásl« a zase mu bylo dobře. Sedlák ho prodával kupci a vychvaloval ho, říkaje při tom vtipy pro zasmání.

Někdy měli místo koně ustrojenu krávu. Největší shon byl v úterý masopustní, když pochovávali medvěda. To bylo již ve zhořské hospodě, kam se zatím z vesnic vrátili po několika-denní obchůzce.

Svolení starostovo. Když pěkní (andělé a lauffi) ohlašovali se u starosty za dovolení, dal jim je starosta s podmínkou, nestane-li se nic darebného (krádeže, škody) a »pak-li ručí jeden za všechny a všickni za jednoho«.

II.

Václav Voleský,

lidový umělec — samouk.

Muž, jehož podobiznu tuto podáváme, napsal o sobě tato slova: »Václav Voleský ze Zhoře,⁵⁾ do školy nechodil, u sedláka sloužil, chudých rodičů byl, narodil se 1827 roku.«

Otec jeho tkadlec, byl pořadatelem průvodů mikulášských, později maškarních, čemuž se syn též přiučil. Avšak nejen že průvody sestavovali a vodil, on je po větších částech i strojíval. Dělal rozmanité, velmi dovedné škrabošky, představující hlavy ptačí, psí, kozlí i jiných žijících nebo fantastických zvířat, ano dělal celé obleky. Jak takový průvod vypadal, možno si představit z obrazu, od něho samého zhotoveného, jež pisatel této stati daroval na jméno musea česko-třebovského Národopisnému museu v Praze. Voleský zhotovil několik takových obrazů. Dva dal jsem zhotoviti

⁵⁾ U České Třebové.

pro museum v C. Třebové a sice průvod mikulášský a průvod maškarní.

Musejní spolek města Litomyšle dal od něho udělati průvod ve figurinách pro Národopisnou výstavu 1905. Voleský figuriny zhotovil, ale na výstavu se nedostaly.

Obr. 17. Václav Voleský. samouk,

* r. 1827, † ve Zhoří r. 1896.

K tvorbě své užíval zvláštního způsobu. Hlavu ušil z rezného plátna v podobě koule, kterou pak vycpal koudelí a slamou. Plátno napojil silně tmelem z tvarohu, načež počal obličej a ostatní části hlavy modelovati. Když byla hlava hotova a uschla, pak ji maloval. Sovu na př. udělal v nadživotní velikosti člověka tak dovedně, že budila obdiv. Zobák, oči, nohy s ohromnými pařáty, křídla a všecka postava peřím pokrytého velikána každého uspokojily.

Rád dělal i figuriny do hospod a na svou chalupu, kterou si z polovice vlastní rukou vystavěl, namaloval několik panáků, zvláště vojáků. Poněvadž však chalupa stojí u silnice a koně se malbami děsili, dostal nařízení je odstraniti.

Voleský vyřezával též ptáčky ze dřeva, jež omaloval v přirozené barvě a stavěl na dráty. Uměl i jiné věci rozmanité dělati. Smýšlení byl svobodného. Jsa skromný i šetrný, zůstavil synovi více, než sám po otci měl. Zemřel v r. 1896.

III.

Stínání kohouta.

Tato zábava lidová, která již mnohokrát byla popsána, nebyla posud nikde vyobrazena, aspoň ne v kostymech tak, jak ji tuto představuje náš obrázek (tab. XII.). Václav Voleský, jenž strojíval maškarní průvody ve Zhoří (u České Třebové), pořádal také stínání kohouta, k němuž obleky i škrabošky sám hotovil a vůbec duchem celé zábavy té byl.

Krátce před smrtí jeho r. 1896 vyzval jsem ho, aby mi vyobrazil stínání kohouta tak, jak se ve Zhoří dělo, což Voleský tužkou provedl. Byla to jeho poslední »umělecká« práce. Spolu pak přičinil krátký popis tohoto znění:

»Téhož dne v pondělí vo posvícení anebo vo svarbě⁶⁾ stínají kohouta, kterýž však obyčej již nyní pořádku se spatřuje.

Začátek stínání kohouta je takový. 4 holky se ustrojey za družičky, vyvedou kohouta na pentlích uvázaného na prostranné místo, tam jeden mládenec na způsob popa vystrojený, má nad ním řeč, vytýkaje mu, co zlého natropil a co dobrého promeškal, a že proto je odsouzen ten den k smrti mečem. Kohout musí se zpovídati, dostane rozhršení a jiný mládenec za kata převlečený, hlavu mu setne. Potom kohouta upekou a společně snědí.«

To jest celý popis patrně spisovnou⁷⁾ češtinou psaný. Ke konci přidává Voleský ještě svůj náhled: »Když se takového něco rychtuje, tak se na to vyberou hodný lidi, aby se nestala náká mrzutost. Nesmí u toho bejt kořala, ani nemrava, ani žádněj hmatal.«

Obraz představuje tři výjevy. V prvním vedou družičky kohouta, před nimi pak jde hudba, pop s ministranty a nejpředněji kat.

Druhý výjev vyobrazuje kohouta stojícího na bečce, jemuž pop činí výtky a čte rozsudek. Ostatní osoby jednající jsou přiměřeně rozskupeny.

V třetím výjevu vede družička kata, jenž má zavázané oči, kolem bečky. Kat kráčí pak »po slepotě« ke koši poklopenému na zemi, z jehož dna vyčnívá hlava kohoutí. Lze se domyslit, že se takto katu nepodaří na ráz kohouta štíti a že marné pokusy jeho působí veselí lidu kolem stojícímu, jež Voleský dosti charakteristicky podal.

Zbytek skládacího oltáře z Betlémské kaple v Praze.

Jan Herain.

Ve farním kostele sv. Jana Křt. v Zeměchách*) (asi $\frac{3}{4}$ hod. západně od Kralup n./Vlt.) nalézá se na zdi v pravo od hlavního oltáře zajímavá stará gotická dřevorezba (obr. 18), představující »Poslední večeri Páně«.

Úpravou prstencových vlasů a záhybů vrženého šatu při soškách Kristově a dvanácti apoštolů, pak profilací stolic poukazuje dřevorezba zřejmě k době svého původu, totiž záhy po r. 1500.

Uprostřed vidíme zvětšenou sochu Kristovu s dlouhým vlasem; Kristu na klíně sedí miláček Páně, sv. Jan. Láska Kristova

⁶⁾ V čecháckém nářečí.

⁷⁾ Arci po opravení pravopisných chyb.

⁸⁾ Členům svým: vdp. faráři Karlu Vimrovovi v Zeměchách srdečně děkujeme za veškerou ochotu projevenou při fotografování, p. red. Frant. Dvořákovi za pořízení fotografie této dřevorezby.

k miláčku i tím jest vyjádřena, že oba večerí ze společné misky. Po pravici Kristu sedí sv. Petr, s vlasem i vousem typickým, tak jak zobrazován po sta let.

V předu v levo jest v živém pohybu umístěn Jidáš; pravici

Obr. 18. Dřevořezba »Poslední večere Páně« v kostele v Zeměchách.

sáhá po číši vína, již mu podává naproti sedící apoštol Filip, v levici skrývá měšec s 30 penězi za zradu na Kristu.

Všecko seskupení jeví život v pohybu; draperie šatu jest vržena dobře, z hlav některé jsou výborně charakterisovány.

Na stole na dřevěné misce jest beránek velikonoční, trochu malý; apoštolové mají předloženy malé misky dřevěné.

K obsluze všech zříme tu jen tré nožů, ale žádných vidliček; nebyly ještě známy a před polovicí XVI. stol. nebylo jich užíváno ani při hodech královských. Pro 13 osob jest tu viděti 5 číší.

Perspektiva stolu, pokrytého bílým ubrusem, i misek, jež mají jeviti se eliptickými, jest nedostatečná.

Dřevořezba jest zrobena z lipového dříví v síle 16 *cm*, obraz sám měří 1 *m* 47 *cm* ve čtverci; spodní část obloučkové římsované podnože jest z doby pozdější. Nynější, velmi nevkusná polychromie celku pochází z r. 1860; náležitým tonováním bývala by řezba lépe vynikla.

Dílo toto jest prostřední částí někdejší archy či trojdílného skládacího oltáře z bývalé Betlémské kaple v Praze, zrušené císařským dekretem ze dne 24. května 1784 a r. 1786 vandalsky zbořeně. Kam poděla se obě křídla postranní a vršek archy, není nám známo.

Původ dřevořezby i, kterak octla se v Zeměchách, hodnověrně dosvědčuje německý zápis z r. 1804 v pamětní knize fary zeměšské. Zní u volném překladu:

»Tato dřevořezba nalézala se původně v Betlémské kapli v Praze, kde kázal Hus. Když měla býti kaple zbořena a kostelní věci prodávány, pražský měšťan Jakub Čubert, majetník nákladnického domu na Perštýně č. 370, koupil tuto dřevořezbu a daroval ji svému bratru Jiřímu Čubertovi, rolníku v nedalekých Votovicích (u Zákolan). Jiří Čubert, neměv ve světnici místa na věc tak velikou, uložil ji ve stodole, kde jsem ji u něho nalezl já níže psaný, Jan Augustin Tiebl, toho času exposita kostela v Zeměchách. Po mé žádosti přenechal mi Jiří Čubert dřevořezbu pro náš kostel v Zeměchách; poněvač však byla barvou sešlá, dal jsem ji štafirovati nákladem 20 zl. (což ovšem dopadlo nešťastně, proti mé vůli) a peníze k tomu získal jsem od dobrodinců.

Po té dne 15. května 1804 byla dřevořezba zavěšena v našem kostele a v den sv. Jana Nep., 16. května, při požehnání promluvil jsem k přítomnému lidu v delší řeči o významu poslední večeře Páně a vysvětlil původ dřevořezby.«

Tak poznamenal správce tehdejší lokalie v Zeměchách na str. 17—18 pamětní knihy farské.

V pozemkových knihách města Prahy pátrali jsme po nákladnickém domě na Perštýně,¹⁾ staré pop. č. 370, i zjistili jsme, že tímto domem jest nynější dům č. p. 350-I., zvaný »U Šedivých«, který býval nákladnickým ještě asi před 50 léty. Záznam v knize kontraktů Starého Města Pražského č. 21, str. 204 svědčí, že manželé Jakub a Kateřina Čubertovi koupili tento dům r. 1787 za 10.500 zl.

Tím zjištěna i spolehlivost zápisu ve farní knize zeměšské, neboť dárce dřevořezby, Jakub Čubert, měl vskutku poblíž kaple

¹⁾ První či staré číslování domů v Praze nastalo 1. října 1770; druhé číslování, změněné a dosud platné jest z r. 1805. V Praze byly domy číslovány dříve než v Paříži a v Berlíně.

betlemské na Perštýně nákladnický dům »U Šedivých« a svou pietou k našim památkám zachránil nám aspoň část vnitřního inventáře z kaple betlemské, tak památne a nám drahé.

Za ušlechtilý skutek svůj zaslouží si Jakub Čubert naši vděčnosti.

Podrobnějšímu popisu kaple betlemské věnujeme více místa v příštím ročníku tohoto »Časopisu«.

Z účtů panství Rosického u Chrasti roku 1623.

Dr. Fjndřich L. Barvř.

V roztržených deskách urbáře Choltického z r. 1672 shledal jsem zbytky starých účtů panství Rosického u Chrasti z r. 1623, ovšem česky psaných, i rozlepil jsem je a podávám z nich následující drobnosti, aby byly zachovány paměti. Penězi rozumějí se všude groše míšeňské.

Celkový příjem z panství Rosického r. 1623 činil **17.481 kopu 40 grošů 2 denáry**. Příjem ten pocházel ze dvorů (Chraštického, Mosteckého, Dobrkovského, Podlažského a ze dvorečka při zámku), pak z lesů, ovčínů, mlýnů, pivovaru, olejny, rybníků, chmelnice, z štěpnic a vinic. Mlýny byly tři: rosický, chraštický a podlažský. Pivovar v Rosicích, v něm vařilo se častěji týdně, někdy jen arci ve dvou nedělích po jednom varu. Olejna byla při mlýnu Chraštickém. Rybníky: Ouhlanský, Prostřední, Podlažský a Horecký. Chmelnice u Rosic. Vinice malá na Dobrkově.

Ze dvorů prodávali dobytek nejvíce řezníkům chrasteckým: voly a krávy po 77 kop. 8 g., dvě »vrtohlavá roční volčata« po 20 a 23 kop., telata asi po 12 kop., též 2 telata řezníkům pražským. Dále bylo utrženo r. 1623 ze všech dvorů dohromady za 10 tun másla, jež J. M. Paní ráčila prodati Kašparovi Kuchařovi v Chrasti, tunu po 138 kop., celkem 1380 kop, pak za 5 centů a 1 kámen sýrů od téhož, cent po 18 kop., celkem 93 kopy, a za 19 centů, 1½ kamene a 1½ libry, cent po 28 kop., celkem 539 kop 21 g. Krom toho bylo prodáno něco drůbeže.

Užitek z rybníků činil:

za 72 kopy 36 kusů kaprů z rybníka	
Ouhlanského	653 kopy 24 g.
za 23 štičky po 10 g. míš. z téhož	
rybníka	3 » 50 »
za drůbež z ostatních těch rybníků .	135 » 76 »

Z ovčínů prodali vlnu: 3 kameny 17½ libry jaré stříže sousedům chotěbofským po 32 kop., vše tedy za 124 kopy, pak 6

kamenů ozimní stříže do města Poličky, kámen po 43 kopách, celkem za 258 kop. Dvě ovce psi skrze Chrast jedoucích soldátů pohryzli na pastvě — známka bouřlivé doby.

Z mlýnů prodávali se dvakrát do roka vepří krmní a to 21. týden honákům kus po 20 kopách: ze mlýna Podlažského 4, ze mlýna chraštického 5; ze mlýna Rosického 5 kusů. Týden 45. prodávali se vepří řezníkům chrasteckým z řečených mlýnů týměž pořádkem 4, 5 a 6 kusů, kus po 30 kopách.

Výdělného z olejny odevzdal Šimon olejník 7 kop 1 g. 5 d. Ze štěpnice prodáno bylo různé ovoce: karlátko, jablko a j.

Z vydání r. 1623:

za jeden nový písarský kalendář na r. 1623	18 g.
za jeden loket plátna na pytlíky pro peníze	10 » 2 d.

Za papír do kanceláře:

dvakrát po půl rysu po	4 kopách 17 »
jednou za rys	13 kop
za půl libry gallesů (duběnek) 1 kopy	17 » 1 »
za černý vosk	30 » 6 »

Sousedům chrasteckým, jedoucím pro písáře důchodního, od loupežných vojáků na cestě zraněného, do města Strážnice na 2 koně 2 kopy. Tíž vozili také spíží a různé věci J. M. Paní do Prahy: kolik koní čtali, tolik kop se jim platilo.

Čeledi na milosti: celkem šestery stěvice po 1 kopě 2 g., 1 k. 20 g., 2 k 30 g., 3 k 51 g. 3 d., pak boty jedny pro pastvíci ve dvoře Mosteckém za 1 kopy.

Kachlíky z tvrziště v Čivicích.

V Diviš-Čistecký ze Šerlinku.

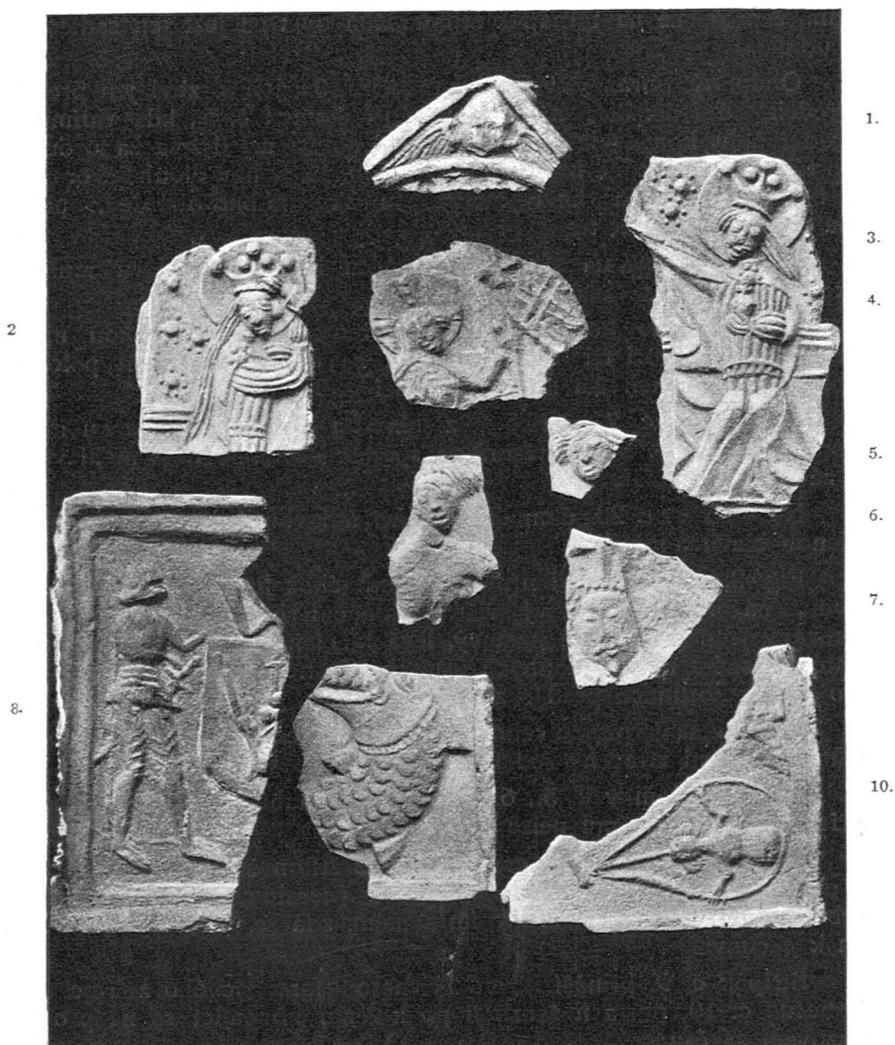
Ves Čivice (Čijevice), vzdálená hodinu k západu od Pardubic, mívala kdysi tvrz a patřivala biskupství Olomouckému. Koncem XIV. stol. dostala se zástavou do rukou vladyckých. Tak připomíná se r. 1451 pan Dubánek z Duban a z Čijevic a potom pan Vilém Dubánek odtud, jenž padl roku 1468 při obléhání hradu Konopiště. Tvrze čivická, rozvalená v XV. stol., zachovala si aspoň náspy své až po dnešní den, byť ne zúplna. Na tvrzišti tom občas objeví se při kopání všeliké starožitnosti, zbraně, střípky, zlomky náčiní a jiné nálezy, jež dílem jsou nyní majetkem soukromým, dílem uloženy v pardubickém museu. Přinášíme dnes obrázky a

Obr. 19. Kachlíky z tvrziště v Čivčicích.

popis pardubické sbírky čivčických starožitných kachlíků, ovšem jen částečně zachovaných.

Obraz 19. Č. 1. jsou dva zlomky čtverečného kachlíku, na němž zobrazen jezdec (sv. Jiří) v zápase s drakem. Rytíř oděný v těsném krznu, o širokém asi brněném límci, a v železných střevících, ve vysokém končitém klobouku, drží oběma rukama ratiště, bodaje draka, svíjejícího se již v posledním tažení. V po-

9.
Obr. 20. Kachlíky z tvrziště v Čivčích.

zadí klečí dcera královská, dlouh vlasá, pod korunou, modlíc se za zdar svého vysvoboditele. Kůň jezdcův pokryt jest čabakou visutých třapcův, ozdobné udidlo přehozeno mu lehce přes šiji. Oba zlomky činí skoro celý čtverec, jen pravý dolní roh, hlava plazova a nohy koňovy jsou uraženy.

Č. 2. jest pravá větší půle čtverečného kachlíka, na němž jeví se úplně obrněný rytíř, v kolčí helmici, o zaklesnutém dřevci na

koní, ženoucí se na turnaji k útoku. Kůň opatřen jest jen sedlem a udidlem.

Obdobný obraz dával asi kachlík č. 3., jehož zbyl jen prostředek, ač-li nenáleží k němu vedlejší úlomek č. 5., kde vidíme přední nohy koně, jež postava v pravo stojící asi držela za uzdu. Postava tato majíc na hlavě cípatou kuklu, na nohou dlouhé škorně jest nejspíš obvyklou figurou šaškovou. Trup je buď obnažen, buď má znázorňovati šat těsně přilehlý.

Č. 4. obsahuje na skrovném střípku kadeřavou hlavu mužskou s poprsím v řásném šatě.

Č. 6. ukazuje kotčí vůz, polootevřený, zakrytý stříškou na sloupcích, jež tvoří tři otvory, střední čtvercový, postranní polobloučkem končící. Na střeše prochází se kohout.

Na zlomku č. 7. vidíme kozí hlavu a druhou nabodenou na kopí, fragment 8. snad znázorňuje spodek ohromné báječné hlavy a závitový ornament.

Na o b r a z e 20. úlomek č. 1. jeví úhlovou úseč a v ní okřídlenou hlavu andělíčka.

Fig. 2. a 4. jsou asi protějsky buď téhož kachlíka nebo kusy dvou, znázorňujících týž výjev, totiž klanění se sv. tří králův. Zachovány jsou jen necelé postavy, levá klečící, pravá stojící, v bohatém řásném rouše, dlouhých vlasech, pláštích a silně vyvinutých trojčpých korúnách před svatozáří.

C. 3. ukazuje poprsí žehnajícího Krista, sedícího na gothickém trůnu, na části ztracené seděla asi P. Maria.

Další tři zlomky č. 5., 6., 7. obsahují pouhé hlavičky, o jejichž příslušnosti a významu nelze nic pověděti.

Větší kus č. 8. tvořil erb, držžený 2 štítonoši v plném oděni s pádným mečem. Ale zbyla jen pravá (heraldicky) půlka. Nad erbem viděti W, v poli erbovním samém, zdá se, jest nějaký odznak cechovní.

Střípek č. 9. přináší hlavu hřívnatou fantastického zvířete a konečně č. 10. postavu ženskou po kolena, houpající se na provozovém závěsu.

Všecky úlomky hlásí se tvarem svých reliefů do první půle XV. stol. a jsou zajímavými ukázkami řemeslné dovednosti našich předků.*)

*) Redakce prosí všech p. t. přátel starožitností i všech výborů musejních, v jejichž sbírkách nalézají se středověké kachle podobných tvarů, aby laskavě sdíleli s námi jich popis a vyobrazení, byť i zlomků. Jen tak možno jest srovnávati a srovnáváním usuzovati o všeobecných větech k vybudování soustavné historie českého řemesla.

O selských věcech panství Polenského a Přibyslavského v roce 1636.

Ant. Tomíček.

Pramenem našeho poznání selských poměrů na Polensku a Přibyslavsku jest urbář a několik jednotlivých listin selských náhodou dochovaných, pocházejících z počátku 17. století. Urbář speciální označený jako »Správa panství polenského a přibyslavského r. 1636« jest nyní majetkem městského musea litomyšlského a učiněna jest již o něm zmínka v časopise Českém Lidu VII., 359; k tomu dodáváme, že chybí z něho celá jedna složka, na které zapsány povinnosti majitelů usedlostí v Nových Dvorech, Rosičce, Volešné a v Sázavě z panství Polenského a města Přibyslavě, vesnic Poříčce, Německé Jablonné, České Jablonné, Dobré a Hříšče a městečka Borové z panství Přibyslavského, kteroužto ztrátu úhrnné udání zachované jen z nouze nahrazuje.

Velikost jednotlivých vesnic obojího panství byla různá. Vyjmeme-li městečko Borovou Rudnou, je největší obcí Velká Losenice, mající 31 usedlostí selských a 21 zahradníků a nejmenší Hájek o 2 a Ottendorf o 3 osedlých sedlácích. Mezi velké obce patří: Záborná 14, Věžnička 13, Kamenná 18, Dolní Věžnice 20, Nížkov 24, Syrákov 17, Velká Losenice 31, Pořešín 16, Brzkov 16, Hrbov 15, Volešná 18, Hříšče 15, Veprová 20, Malá Losenice 21, Modlíkov 14 a Šumfeld 26 osedlých sedláků mající. Ale i tyto velké obce u porovnání s jinými v Čechách, nejsou příliš velké. Také malých obcí je celá řada. Tak má Dobronín 4, Prostřední Věžnice 6, Špinhof 6, Poříč 5, Dobrá 6, Peršíkov 5, Šicndorf na Horách 6, Ottendorf 3, Krátká Dlouhá ves 5, Ždírec 7 a Hájek 2 osedlé sedláky.

Nápadné jest, že v 18 obcích jsou samé statky selské a žádný zahradník a v 8 pouze po jednom zahradníku. Opačně 3 obce (2 patrně nově založené), mají jenom zahradníky. Samé usedlosti zahradnické v Městečku na Horách Stříbrných jsou zbytkem bývalých horníků. Zahradníků nebylo: v Záborné, Dobroníně, Prostřední Věžnici, Špinhofě, Bukové, Poděšíně, Brzkově, Volešné, Poříči, České Jablonné, Dobré, Hříšti, Šachotíně, Ottendorfě, Krátké Dlouhé vsi, Sobinově, Ždírci a Pořešíně.

Po jednom zahradníku je ve Věžnici za březinou, Šicndorfě (německém), Dolní Věžnici, Rosičce, Německé Jablonné, Modlíkově a Šumfeldu.

Samí zahradníci jsou v Novém Žďáře, Nové vsi pod rybníkem sobiňovským a v Městečku na Horách Stříbrných; v ostatních vesnicích je zahradníků v Dobroutově $\frac{1}{6}$, Kamenné $\frac{1}{3}$, Nížkově $\frac{1}{3}$, Syrákově $\frac{3}{10}$, Velké Losenici $\frac{2}{3}$, v Hrbově $\frac{1}{7}$, v Nových Dvorech $\frac{1}{3}$, Sázavě $\frac{1}{2}$, Borové $\frac{3}{4}$, Peršíkově $\frac{1}{2}$, ve Veprově $\frac{1}{10}$, Malé Losenici $\frac{1}{5}$, Šicndorfě na Horách $\frac{1}{2}$, Střížově $\frac{1}{6}$

a v Horním Studenci $\frac{1}{8}$ selských živností. Poněvač urbář neudává výměru jednotlivých živností, těžko souditi, zdali živnost zahradnická sama stačila ke skrovné výživě rodiny hospodářovy. Ale i když vezmeme případ nejhorší, že nestačila nikde, jsou sociální poměry ve vesnicích polenských i přibyslavských dobré, neboť největší počet zahradníků, jako ve Velké Losenici 21, přece našel dobrou obživu při 31 statcích selských, a pak ten případ, že právě při obcích s větším počtem zahradníků nalezneme, že panství za zvláštní plat najímalo do své vůle značný počet luk a místy i pustin právě drobnému lidu.

Také povinnosní poměry selské jsou velmi rozmanité. Od úmrť na celém panství byla uvedena na poplatek, který se vybíral společně s úrokem svatojirským a svatohavelským a velikost jeho určena asi velikostí statku (výměra chybí) a povahou ostatních dávek.

Při obcích s povinnostmi robotní je úmrť menší, ku př. v Záborné 16 grošů nejvíce, ve Věžničce 24, v Kamenné 20, v Bozkově 16, v Nížkově 20 grošů atd. Také jednotlivé statky platí různě. — Vesnice Šumfeld, Ottendorf, Hájek a zahradnická obec Nový Žďár platí pouze za odúmrť a úrok a nemají žádných jiných platů a povinností a žádných robot. Robot neměla také Velká a Malá Losenice a Nová ves pod rybníkem Sobiňovským. — Mimo úrok a úmrť dával Syrákov slepice a oves, Brzkov vejce, Šicndorf na Horách slepice, Městečko na Horách Stříbrných slepice a Střížov slepice a vejce.

Vesnice Prostřední Věžnice za robotu platila, Šachotín platil a dával slepice, Modlíkov platil a dával slepice, Pověžín platil a dával slepice, Ždírec platil za robotu; neměly žádných jiných dávek a platů. Nížkov platil a ještě 20 dní roboval v poli.

Za to obec Záborná odváděla 12 kuřat a měla robot ženských $62\frac{1}{2}$ dne. Jednotlivé statky průměrně den, některé více, statek Havla Nejedlého nejvíce, 9 dní ročně. Každý statek mimo to musil odvézt ročně po fůře sena a dříví.

Dobroutov dával úročních slepic 2 kopy $30\frac{1}{2}$, vajec 4 kopy 30 kusů, t. j. jednotlivé statky odváděly obyčejně 7—9 slepic a 9—12 vajec. Robot orných měl 34 dny, jednotlivé statky obyčejně po 2 dnech, ženských robot 106 dní, statek po $5\frac{1}{2}$ dne z pravidla, dříví statek 2 fůry měl odvézt, úhrnem 34, a mimo to ještě odvézt všecko seno z louky bradské. Za to odúmrť byla jen po 15 groších nejvíce. (Kolik měl statek dnů orné roboty, tolik for.)

Věžnička za březinou dávala úročních slepic $50\frac{1}{2}$ kusů, jednotlivé statky různě 3—7 kusů. Robot orných 343 záhonů, statek po 15, 30 až 45 záhonech, robot ženských $50\frac{1}{2}$ dne, kolik slepic kdo odevzal, tolik záhonů oral a celá obec ze spolka přivážela o Vánocích 6 a o Velikonocích také 6 for dříví.

Šicndorf, nyní Německý Šicndorf, odváděl 22 slepic úročních, statek po 2 a zahradník také 2. Robot orných měli 594

záhony, jednotlivý statek po 72, jeden nic a jeden 54; ženných robot 51 den, statek po 2—3, pět statků po 6 dnech. Každý statek byl povinen po jednom záhonu řepy rýti a jeden záhon konopí vytrhati a všechno zasázené panské zelí ze spolka okopati. Při robotách orných a ženných měli dostati jísti a píti.

Ze vsi Dobronína patřily k Polné jen 3 statky, patřící 4 osedlým, a pouze jeden statek oral 54 záhony a žal 3 dny, z druhého statku rylo se záhon řepy a záhon konopí a ze třetího vozil hospodář kádě při lovení šicndorfského rybníka.

Kamenná odváděla 29 slepic úročních různě, některý statek jednu, některý 2—3 $\frac{1}{2}$. Robot ženných měli 52 dní, statek obyčejně 3—4 dny. Robot orných nebylo.

Dolní Věžnice měla robot ženných 71 dní, ze statku 1 až 4 dny, slepice 35 $\frac{1}{2}$ kusů, statek různě 1—4 kusy. Jiných povinností nebylo.

Z Horní Věžnice vozil statek jen po fůře sena, více však nic.

Buková dávala 36 slepic, statek 3—5, jeden pouze 1, vaječ 38, statek 5—12; robot orných vybývala obec 20 dní, vyjímaje rychtáře výsadního statek po 2 dnech ročně.

Nížkov platil za robotu o sv. Jakubě 2 kopy 22 $\frac{1}{2}$ gr. a ještě roboval 46 dní, to jest měl každý statek, vyjímaje výsadního rychtáře po 2 dnech robot orných.

Poděšín měl orných robot 30 dní, statek mimo výsadní rychtu po 2 dnech.

Hrbov dával ze statku 6 slepic, 16 vajec, robot ženných 8 dní a orných 1 $\frac{1}{2}$ dne.

Horní Studenec dával slepic úročních 27, statek 2—3, vaječ úročních 2 kopy 21 kusů, statek různý počet 9—18, konopných obláčů dával 13, každý statek po 1 a dva statky po 2. Robot ženných měli 36 $\frac{1}{2}$ dne, ze statku 2—3.

Krátká Dlouhá ves měla robot orných 29 dní, 3 statky po 6, jeden 8 a jeden 3 dny. Robot ženných 14 $\frac{1}{2}$ dne, 3 statky po 3, jeden 4 a jeden 1 $\frac{1}{2}$ dne. Robot sečných 7 $\frac{1}{2}$ dne, 3 statky 1 $\frac{1}{2}$ dne, jeden 2 a jeden 1 den. Slepice úročních odváděli 14, čtyry statky po 3 a jeden 2 kusy.

Sobiňov měl roboty pouze rybníční, odváželi ze spolka ryby z rybníka Hamerského, Sobiňovského, Bílku a Křivýho po 4 fůrách do haltýřův za plat 2 grošů od fůry.

Za robotu platila Prostřední Věžnice: dva statky nic, jeden 16 $\frac{1}{2}$ gr. a tři statky po 11 gr.

V Nížkově platily 3 statky po 4 gr. 6 $\frac{1}{2}$ den., 8 statků po 7 $\frac{1}{2}$ gr., 9 statků po 9 gr. 6 den., 2 statky po 13 $\frac{1}{2}$ gr., jeden statek 14 $\frac{1}{2}$ gr. a jeden statek 15 gr. Ze zahradníků mlýn neplatil nic, 2 zahradníci platili po 2 $\frac{1}{2}$ gr., jeden po 4 gr. 6 den., jeden po 5 gr., jeden po 6 gr., jeden po 7 gr. a jeden po 7 $\frac{1}{2}$ groši ročně.

V Šachotíně platilo 10 statků po 2 groších a jeden $2\frac{1}{2}$ groše za robotu.

V Modlíkově rychtář nic, 9 statků po 6 gr. a 5 statků po 9 groších.

V Pořežíně 2 statky po $4\frac{1}{2}$ groši, 3 statky po 6 groších a 2 statky po $7\frac{1}{2}$ groši.

Ve Ždírci 5 statků po 4 groších a jeden statek po 6 groších.

Úrok byl vybírán velmi rozmanitě. Čím více robot a dávek, tím menší. Výměr gruntů sice chybí, ale může se říci, že nejméně z lánu platily po 24 gr.: Záborná, Dobronín, Hrbov, Krátká Dlouhá ves. Po 32 gr.: Dobroutov, Spinov, Vepřová, Modlíkov, Studenec, Pořežín, Strážov, Hájek, Šicndorf Německý, D. Věžnice; Šachotín $34\frac{1}{2}$ gr.; Věžnice Prostřední 35 gr. Po 42 gr.: Velká a Malá Losenice, Poděšín. Věžnička 36 gr. Šumfeld 44 gr. Buková 54 gr. Syrakov 64 gr. Horní Věžnice 58 gr. Při mnohých statcích platil se z přidaných pustin a užatin zvýšený úrok.

Skrovné tyto povinnosti ukazují, že urbář náš je opisem staršího a ohlasem poměrů dávných. Doba sepsání hlásí se již v urbáři tím, že obsahuje přípis: „Těž jsou povinni lidé z napřed psaných vesnic stále předivo, co se jeho koli urodí, spřísti. K tomu se jim předivo na libry odvažuje. Sedlákovi s 3 koňmi když se dají 2 libry, tedy zahradníku jest přísti 1 libra.“ Další známkou nově se tvořících poměrů je seznam 12 panských dvorů, z nichž mnohé buď byly nové, nebo rozšířené, které, mimo přibyslavský, nemají (dle urbáře) žádných koní. Proto práce všechny byly u nich robotou odbývány a na 12 dvorů, při nichž se silo 130 měřic pšenice, 1184 měřic žita ozimního, 20 měřic jarého, 238 měřic ječmene, 45 měřic hrachu, 10 měřic pohanky, 1890 měřic ovsu, 24 měřic semena lněného, $17\frac{1}{2}$ měřic semena konopného a 3 měřice máku, pevná robota nikterak nestačila.

Také zařízení ovčínů s výnosem ročním 1250 zl. bylo znamenitým obtížením poddaných, neboť ovce ty vypásali páni na selském. Také nově zavedené nájmy hus a volů přitěžovaly. Poddaní husy a voly do nájmu bráti musili a dávali za jednu přijatou starou husu každoročně jednu mladou a za vola jednou přijatého každý rok po 3 zlatých!

O ubohosti selských lidí v prostředku 30leté války svědčí urbář zápisu o spálených pustých živnostech. Pusté byly 1636: Z Věžničky $\frac{2}{7}$, Dobroutov $\frac{1}{4}$, Šicndorf (něm.) $\frac{1}{2}$, Kamenná $\frac{5}{9}$, Dolní Věžnice $\frac{1}{4}$, Prostřední a Horní Věžnice $\frac{1}{3}$, Špinhof $\frac{1}{3}$, Nížkov $\frac{1}{6}$, Syrakov $\frac{1}{4}$, Velká Losenice $\frac{1}{5}$, Poděšín $\frac{1}{5}$, Brzkov $\frac{1}{8}$, Hrbov $\frac{1}{5}$, Volešná $\frac{2}{9}$, Sázava $\frac{2}{7}$, Česká Jablonná $\frac{4}{11}$, Dobrá $\frac{1}{2}$, Hřístě $\frac{2}{5}$, Věžnička $\frac{1}{3}$, Borová $\frac{1}{2}$, Šachotín $\frac{1}{2}$, Vepřová $\frac{1}{4}$, Malá Losenice $\frac{1}{10}$, Modlíkov $\frac{1}{7}$, Šumfeld $\frac{2}{13}$, Šicndorf na Horách $\frac{1}{3}$, Krátká dlouhá $\frac{1}{3}$, Strážov a Hájek $\frac{1}{4}$, Sobiňov $\frac{1}{2}$, Ždírec $\frac{1}{7}$, H. Studenec $\frac{1}{3}$ a Pořežín $\frac{2}{7}$ všech usedlostí. Nejvíce opět utrpěly starší obce menší, novější, kolonisované a nejméně

zatížené povinnostmi, mají ztráty značně menší, jako Šumfeld a obě Losenice.

Možno tedy soudit, že obyvatelé sami také k spuštění přispěli útekem a strachem před nastávajícími poměry, jež vyvinovaly se stejně jako jinde rychle k horšímu. Jednotlivé zvláštní roboty některých vesnic uvalovaly se na všechny obce a to stejným dílem. Poměrně stejně výnosný statek měl po r. 1648 stejně robot a povinností; všechny zvláštnosti předešlých století přestaly.

Z archivu krumlovského.

Hynek Gross.

Inventář hradu Helfenburku r. 1452.

V knížecím archivu panství Krumlovského je uloženo několik purkrabských služebních smluv o opatrování hradu Helfenburku u Bavorova, v nichž určeny jsou požitky a povinnosti purkrabí. Jsou to smlouvy mezi pány Jindřichem a Janem z Rožmberka a purkrabím Václavem Vláškem z Miloňovic ze dne 20. dubna r. 1452, mezi Janem z Rožmberka a Vláškem z 1462 23./IV., mezi týmž pánem a Adamem z Drahonic z 1467, 23. dubna, mezi Petrem z Rožmberka a Albrechtem Eitnhartarem z Flinšpachu ze dne 9. května 1505 a mezi Petrem z Rožmberka a Ladislavem Želízem (Železkú) z Tourového z 16. dubna 1515. Odměna roční za službu purkrabskou se mění.

Nejzajímavější je smlouva nejstarší, poněvadž v ní jest vypsán celý inventář hradu. Věci ty povinen jest purkrabí v týmž počtu zase po vypršení času úřadu postoupiti. Záleží z potřeb branných, z náradí hospodářského, potravin i nábytku. Můžeme si z toho představití domácnost purkrabskou a poznáváme i pomocníky v úřadě (ve smlouvách ze 16 st. připomíná se vedle písaře i lovčí) a čeleď hradskou. Tyto podrobnosti a soubor celkový nás poučejí. Proto uveřejňujeme listinu tu, nynějším pravopisem ji upravivše. Je doplňkem článku Aug. Sedláčka o Helfenburce v jeho známých Hradech a zámcích, v dílu VII. (Písecko), str. 84—103 l. 1890 otištěného. (R. 1870. napsal archivář třeboňský Theodor Wagner obšrnou, 177 listů v kvartu čítající, rukopisnou práci: Schloss und Herrschaft Helfenburg, jejíž čistopis nachází se v kníž. ústředním archivu v Č. Krumlově.)

Známo buď všem, že, když urození páni, páni, pan Jindřich a pan Jan z Rosenberka, páni moji milostivi, mně Václavovi Vláškoví z Miloněvic hrad svůj Helfmburk k drženie poručiti jsú, tuť jest Jich Mt se mnú takovúto smlúvu učinila: Najprv, abych já nadepsaný Václav sám čtvrtý branný byl, potom že mám šestnácdte holomkóv stře[!]cových branných hodných mieti, a tým holomkóm já nadepsaný Václav mám potřebu i za služby dávatí. Také mám písaři páně potřebu dáti, kuchaře jednoho mám mieti, pekaře jednoho, klíčníka jednoho, kravaře jednoho, sviňáka jednoho, dievku jednu, vozataje dva, vrátná dva. A na ty jistú čeleď má mi Jich Mt.

vydávati do roka sto a šedesáte kop grošův hotových peněz, tři sta a dvánácte čebrův žita, čtyři sta čebrův ovsu a tři sta kúr. A řeku v Strunkovicích,*) kteráž prve za pokoje od purkrabí k hradu držána byla, tu také držeti mám.

A já již psaný Václav v tyto podepsané věci jsem se uvázal, kteréžto věci, když bych hradu postúpiti měl, také též zase postúpiti mám:

Najprve na mučedlnici dvě houfnice železné a tarasnice železná, jedna v ložích, houfnice měděná jedna, tarasnice dvě měděné v ložích, kolovrat jeden, dvě píštěle měděné velcí a tři píštěly menší měděné, osmnácte píšťal železných, a jedna vzata jest u Bavorově od Vodňanských*) a jedna píšťalka malá v loži. Ty jsou na domu jako světnička. Ítem v světničce padesát kop šípův v láhvi nenasazených, v druhé láhvi pětmezdcietma kop šípův nenasazených, jede[n]mezdcieta kop šípův na dub nasazených, peřených, devět kop šípův na smrkových i na dub nasazených, peřených, devět kop šípův nasazených na dub a nepeřených, patnácte kop střelišť v svazcích, jeden súdec prachu zabeďněný s obů stranů a v malém súdku na tři prsty prachu, výsevkův prachových hrncův neplný, dva hrnce salitru plná, neplný jeden a jeden hrnc síry tlučené, třimezdcietma kotúčův nití, pláty staré i s kusy, ořech železný, dva pytlíky prachová prázdná, deset kusův kluk(?!) to vše v té světničce jest,

Ítem v pivnici šest keltů, dva škopky, pět čebrův pivních, zlých i dobrých, dvoje necky pod sudy, jedno síto, jedna nálevka,

ítem v kuchyni jeden rošt dobrý železný, tři rožni, dva kotlíky, jeden strůzek, dva střízi, jedny necky, jedna skříně, ješto potřeby chovají, jedná kád' vodná, druhá po vína, a jedemezdcietma hrncův malých i velkých, devatenácte mis, jeden kosieř nedobrý, jeden štok;

ítem v pivováře jedna kád' miesná, čtyři kádi menšie, dvě kádi mlatné, zlé, jedna pánev, k té dno nové musí udělati;

ítem v pekárně dvě dieže, jeden pytlovar, jedna kád' bezednivá, ješto otruby sypí, kámen stúpový bez vrcholku;

v cisterně dva okovy, jeden řetěz, u velcí jistbě tři stoly, jeden stolček, dva šenktiše, v daní světnici dva stoly, u krajčieho v světničce jeden stolec,

ítem po hradě rozličné věci: jeden vuoz, v tom jsou tři kola okovaná a čtvrté bosé, zlé, dva řetězy, jeden dlhý, druhý krátký, ty u vozu mají, jeden sud vodný, dva zámky u mostu dolejšieho, dva zámky u mostu hořejšieho, jeden zámek u lavičky, jeden zámek u železných vrat, jeden zámek u fortny u parkárnu, jeden zámek u fortny pod velikú jistbú, jeden zámek u železných vrat nahofe, jeden zámek u pivnice staré, jeden zámek u velké věže, jeden povraz u rumpálu jako drva táhnú, jeden povraz velký vetčný, jeden povraz velký nový, jeden povraz s skřipci, dvě láhvice olejové, dvě vaniče, jedna prostice soli, puol čebra krup, puol čebra krupice, to v spižiernách jest, jeden drajlink mladého piva, jeden sud piva mladého na staré vaření, jeden buoch slanin.

K zachování těchto věcí nadepsaných napřed psaní páni moji milostivi a já již psaný Václav pečeti naše k svědomie přitiskli jsme k tomuto listu. P[s]ján na Helfmburce, ten čtvrtek před svatým Jiřím, leta od narození syna Božieho tisícieho čtyřstého padesátého druhého.

Orig. na papíře.

První dvě pečeti jsou zachovalé, třetí porušena.

(II^A 8 B 38.)

Na rubu stojí psáno: Vlášek, Helfenburg, starý. Ad historiam Domini Henrici describendum. 1452.

*) Dle smlouvy z r. 1505 purkrabí: «mieti všechny robotife, žence. dvuor poplužní se všemi dědinami a lúkami a potok u Svinětic a u Budyně a lesuov má užívati ku palivu».

Kšaft jihočeského zemana Jana, řečeného Němce, z Kovářovic z r. 1462.

Z jednotlivých odkazů této závěti, učiněné dne 16. června, můžeme nahlédnouti do zemanské domácnosti a jejího inventáře. Zejména vypočítávají se kusy zbroje. Zemanských rodin na malých sídlech, živících se hospodářstvím polním bylo okolo Čes. Krumlova v 15. st. více, než ve st. 16. a následujících. Bývaly mezi sebou příbuzny a měly mnohé vztahy ku měšťanům v Krumlově. Často takoví zemané vstupovali do služeb rožmberských. V kšaftech prokazovali skutky dobročinné a pamatovali na záduší svého okolí.

Pro zajímavost podobných drobností uveřejňujeme poslední pořízení toto, upravené moderním pravopisem, beze změny však staré řeči.

Ve jméno Božie Amen. Já Jan, řečený Němec, z Kovářovic*) vyznávám tiemto listem všem, ktož jej uzří neb čtúc uslyšie, že z dopuštění Boha všemohúcieho nemocen jsa na těle, ale zdráv jsa na smysly a na rozumu, učinil sem a činím své poslednie rozkázanie a kšaft neměnitelne.

Najprv odkazuji kopu platu ročního na službu roční, aby vigiljí a mše za duši mů a předkuov mých byly zpievány na každý rok, jakož plat držím v Újezdě**) od svých milostivých pánuov z Rozmberka; a jestli že by ten plat vyplátili, tehdy buď dáno z těch peněz patnácté kop na kopu platu dědičného, aby koupili, a ta služba aby se vždy dala na věky za mů duši a předkuov mých.

Item, jakož jmám ode páně milosti list na pět kop platu ročního v Újezdě a mně list svědčí, ten list dal sem a dávám svú dobú vuolí Vilémovi, faráři v Velešíně a Janovi bratru jeho, písaři úřadu velešínského, neb oni prve dvě kopě platu ročního na tom listu mají a držie.

Item do Újezda k kostelu dvě kopě kostelníkuom na opravu toho kostela.

Item panně Elšce, Svatomieřově dceři, dvě kopě grošuov. Také odkazuji Barboře, dievčici u Šitkuov, jednu kopu g.

Item Kubové Duchcovně dva zlatá uherská a to všecko, co u nie mám.

Item Markretě, dceři jejie, rúcho ložnie všecko.

Item postav sukna šerého ať poručníci kúpie za dvě kopě nebo, jakž mohú, a mezi chudé lidi rozdadie.

Item Jindřichovi Svatomírovu odkazuji pancieř, item panu Buškovi z Kanic jeden samostfiel novější, item Slepicevi druhý samostfiel, item Dietkovi kabát červený, nohavice vázané lepší, item šubu liščí Martinovi, bratru Petříkovu za rathauzem, item truhlu a pláštěk modrý Barce, dievčici u Petříka za rathouzem, item Janovi, vrátnému u přednieho mostu hradského, šubu vlčí, item opásanie, túl, kliky a lebku Váchovi fišmajstrovu, item konik knězi Vilémovi, faráři Velešínskému, item ptačie sieti Jírovi sokolčiemu, jakož on ještě je má, item oštěp a tkanici Petříkovi za rathouzem.

Item ostatnie penieze, což mimo toto rozkázanie zuostane, porúciem Vilémovi faráři a Janovi, písaři v Velešíně, ať mše za mů duši a předkuov mých zaprosie.

*) Kovářovice něm. Schmieding na býv. panství Krumlovském. Palackého Popis král. Čes. str. 326.

**) Újezd Kamenný na býv. panství Krumlovském, asi míli od Č. Budějovic.

Item Katruši, sestřenici svej, odkazuji dvě kopě g., item Káči u Petřka za rathouzem dvě prostěradla nově.

Item poručníky činím mocně toho všeho, což nahoře psáno jest, poctivého kněze Viléma faráře a Jana bratra jeho v Velešíně. Při kterémžto rozkázání a kšaftu byli sú slovní panošé Bušek z Kanic, Jan z Třebomyslic, písaf úřadu velešinského, Petr Svatomír z Milíkovic, Petřík za rathouzem, Kokot a Johannes Blahút.

Tomu všemu na potvrzení já svrchupsaný Jan z Kovářovic pečet svú sem k tomuto listu přitiskl a pro lepší jistotu prosil sem slovutných panošů dřevěpsaných Buška z Kanic, Petra Svatomíra z Milíkovic, Petra z Štipoklas a Johannaesa, že sú své pečeti na svědomie k tomuto listu přitiskli, jenž jest dán a psán leta od narozenie syna Božieho tisícieho čtyrstého šedesátého druhého, tu středu po svatém Vítu.

Original této listiny na papíře psaný nachází se v kníž. archivě Krumlovském. Přitíštěno 5 pečeti, z nichž 1., 3., 5. jsou neporušeny a 2. a 4. částečně po krajích odloupnuty.

Literatura.

Památky východočeské Sběrka umělecko-průmyslových a národopisných památek českého východu. Díl I. List I.—L. Uspořádal Dr. Karel V. Adámek. Vydáno péčí okresní památkové komise chrudimské při Prům. museu pro vých. Čechy. Nákladem kuratoria musejního. V Chrudimi, 1904. Vel. 8° (132 strany textu s 31 obrazem, 50 tabulkami a 13 ornamenty z východoč. psaných modliteb). Cena 14 K; lze koupiti i po sešitech, z nichž 1.—3. jest po K 2 50, 4. za K 6 50.

V úvodu praví pořadatel, že musea průmyslová — mají-li plně dosáhnouti svého úkolu — musí jak ve sbírkách a výstavách, tak i veškerou činností svou přihlížeti k vývoji jednotlivých skupin výrobních, sbírat i zachovávat i vzory starobylých památek uměl.-průmyslových i památek výroby lidové a výstavami, přednáškami i spisy svými šířiti jich znalost a napomáhati, aby svéráznými, z památek čerpanými prvky a motivy česká výroba průmyslová vynaňovala se ze šablon a vzorů cizích. Toho pamětliva usnesla se správa kulturně-histor. sbírek Prům. musea pro vých. Čechy v Chrudimi na vydávání vzorů uměl.-průmyslových a české práce lidové. Jako výsledek svých snah podává II. díl »Památek východočeských«; památné stavby jsou vyloučeny z programu proto, poněvač jim jsou věnovány publikace jiné (Soupis, vyd. Akademie, Památky archaeol., Hřady a zámky, konečně i náš »Časopis« a j.). První díl »Památek« zabírá 44 články, jež jsou pracemi pouze tří auktorů. Lvi podíl, 23 články, náleží pořadateli Dru K. V. Adámkovi; zesnulý jednatel musejní Karel Lábler přispěl 6, ředitel musea K. Poslt 15 články.

V předmluvě díla sice zcela zřejmě jest vytyčen jeho účel, ale proto přece není lze zhostiti se myšlénky, že »Památky« bezděky jsou doplňkem Soupisu, vyd. Akademie a též myšlénka nutí nás i k porovnání obou publikací. Činíme tak jen namátkou. »Soupis« jest rozdělen ve svazky podle obvodu okresních hejtmanství, »Památky« však čerpají z celého obvodu působnosti musejní, tedy z několika okresů. Nemůže ani býti jinak, než že některé věci opakují se v obou publikacích, ale tu jeví se značný rozdíl jak obsahem, tak i obrazy.

»Památky« jsou založeny jinak, podrobněji. Popis také není rozvláčný; podává vše, co známo o tom kterém předmětu, všecko jeho historii. Také citováním literatury rozlišují se Památky od Soupisu; ku př. při popisu památek v Raně uvádí Soupis (sv. XI., 182) jen 3 prameny, kdežto v Památkách (str. 3)

jen o tamním kalichu poukazuje Dr. Adámek k 9 pramenům i upozorňuje k omylu jiného auktora. Popis kalicha zabírá v S. 13, v P. 44 řádky, obraz jeho podávají P. pěkným světlotiskem, S. méně zřetelným obrázkem menším. Monstrance z Rváčova (popis v S. 4, v P. 28 řádek) taktéž lepší — ovšem světlotiskem — zobrazena v P. Proslulý krucifix z Podlažic dopadl v S. nešťastně; věc sama je nepatrných rozměrů (podle S. 72, podle P. 75 mm výšky) i divíme se, že byla v S. reprodukována jen na 53 mm výšky a ne u velikosti skutečné. P. mají pěkné světlotiskové zobrazení krucifixu v měřítku větším, než originál. Románské hlavice a pata sloupu z Kostelce u Heřm. Městce, v S. pérokresbou, v P. světlotiskem zobrazené, liší se ornamentálně, ač nebyl-li každý z obrázků vzat s jiné strany; podrobnosti ornamentální nejsou jemné i bývalo by v P. dostačilo zobrazení autotypické. Obraz kazatelny v děkanském kostele skutečským proveden v P. světlotiskem, i jsou obrysy zcela zřejmy; příliš malý obrázek v S. (sv. XVI.) zavinil, že tu stěží viděti sotva kontury výplně na schodišti. Archa z děk. kostela chrudimského jest v P. vyobrazena světlotiskem i s předelou, novější architekturou a tympanonem; našim účelům lépe vyhovuje její vyobrazení v S., bez přídatků novějších, jež starou část podává u měřítku větším tak, že jednotlivé osoby pěkně vynikají. Obraz kalicha z kláš. kostela v Chrudimi jest v S. málo výrazný; P. mají lepší, světlotiskový a podávají i obraz patky s medailony světců v bohaté ornamentice. Vzkorkování kasule z Kočí jest v P. zřejmě vystiženo obrazem světlotiskovým; toho nenalezneme na vyobrazení v S.

Kostel kočský dobře je znám i oceňován. Dřevěný jeho strop všecek je ozdoben rozkošnou malbou lidovou, i želíme, že nepatrný obrázek jen části stropu v S. je zcela bezvýznamný i nesprávný; znamenitá práce lidová zasloužila si lepší interpretace. V P. jsou stropu věnována dvě vyobrazení: jednobarevný pohled celkový a litografovaný obrázek části u větším měřítku. Porovnáním shledáme, že kontury obého se kryjí i jsou tedy správné. Oba obrazy jsou sličné, ale na litografované jsou naneseny barvy v tonech příliš svěžích. Náhrobek Beneše z Kocúrova (r. 1419) v Trh. Kamenici jest velmi pěknou památkou výtvarnou, tím cennější, že jest nejstarším ze zachovaných v kraji chrudimském. Nynějším nejnepřímým umístěním (z umíněnosti či vlažnosti?) jest ohrožen, i nedivíme se, že mu bylo v P. věnováno vyobrazení světlotiskové; obraz v S. jest dobrý, i byl by také postačil. Přílišný rozdíl jeví se mezi zobrazením gotické křtitelnice (r. 1462) z kostela chrudimského v S. a mezi obrazem v P. Zde jak na reprodukci obyčejné tak zvláště na světlotiskové viděti jest zcela zřejmě nápis i všecku výzdobu, kdežto v S. jen stěží rozeznáváme obrysy ornamentace. Obraz zvonu tuněchodského podaný v P. světlotiskem, jest ovšem podrobnější a plastičtější než v S. — Značnou část »Památek« zabírá národopis, vynikající práce tvorby lidové, jako: výšivky, nábytek, nádoby, výzdoby východoč. psaných modliteb a j. Nedostatek místa nepřipouští obsírnější zmínky o tom všem. Mnohé z tabulek jsou provedeny litografií, leč zdá se, že někde bylo tu idealisováno, i že voleny barvy příliš svěží.

»Památky východočeské« doporučují se nejen ilustracemi, ale i průvodním textem. Poznamenali jsme již, že popis podává vše, co známo o tom kterém předmětu, je věcný a jasný. Pokud popisy (23 články) jsou prací pořadatelskou, nedivíme se — ale vítáme —, že tu jde vše s přísloušnou Adámkovskou důkladností. Dílo, vypravené vzorně, jest ke cti knižtiskaře; totéž platí plně i o části obrazové. Pořadatelstvo i úpravou vetklo »Památkám« ráz východočeský; initialky, jakož i ornamenty celých stran v textu jsou vzaty z východočeských psaných památek, i není nešťastím, že někde (ku př. na str. 109) příliš hrmotné orámování nevyhovuje estheticky. Skutečná láska k památkám i tím doložena, že některé tabulky jsou pořízeny světlotiskem, dražším, ale přesnějším i bytelnějším než jiná reprodukce, ač někde bylo by dostačilo vyobrazení autotypické. Prům. museum chrudimské vydáním »Památek východoč.« pěkně vyslovilo vlastní účel svého poslání — kéž by i jinde bylo následováno jeho příkladu. Vytrvalým ukazováním k našim domácím vzorům mohlo by nejen býti přivoděno obrození naší práce umělecko-průmyslové, ale bylo by značně oslabeno i vtírání se všedních výrobků cizích.

Blahopřejeme Prům. museu v Chrudimi k dílu ceny tak značné. Velmi rádi doporučujeme »Památky východočeské«, a přejeme, aby jich účel zcela byl pochopen, i aby po zásluze dosáhly též žádoucího rozšíření. *Cerný.*

Podřipský musejník. Ročenka Podřipského musea v Roudnici. Roč. I., 1904. Cena 1 K, členům Podř. musea zdarma. — Podřipské museum, vstupivší v život 23. ledna 1901, předkládá první svou publikaci, jež má býti pojátkem mezi museem a obecnstvem. Ať tištěná zpráva výroční či sborník s přiměřenými články mohou platně působiti pro myšlenku musejní a zjednávatí jí širší kruh přátel; rádi proto vidíme první ročenku Podř. musea, obsahuje tyto práce: Roudnice na úsvitě dějin (J. U. C. Jindř. Michálek), Přírodopisné črty z Roudnicka (prof. Val. Weinzettl), Starší zápisy o vesnicích v okrese roudnickém (JUC. Jindř. Michálek), Statistiku města Roudnice, Miscellanea, Zprávu Podř. musea v Roudnici, Doslov.

Zde dočítáme se, že přes čilou agitaci přihlásilo se k Podř. museu (od 23. IX. 1901 do září 1904) něco přes 60 členů, kteráž účast jest prý pro Roudnici a Roudnicko zrovna pokořující, uváží-li se, že sousední mus. sp. »Palacký« v Slaném má členů na 300. Příčina neblahého zjevu tím odůvodněna, že občanstvo nezná účelů a snah musea, i jest vydáváním ročenky očekávají nápravu. Porovnávání Podř. musea s mus. sp. »Palackým« není důvodné. Prvé vzniklo sotva před 3 roky a teprve r. 1904 ohlašuje se obecnstvu první zprávou, kdežto »Palacký« trvá přes 12 let a podal členstvu již 12 svazků »Slanského Obzoru«. Tím snadno lze si vysvětliti, proč slanský »Palacký« má členů více, než Podř. museum (nikoliv ke 300, nýbrž jen 217, jak uvádí »Sl. Obzor« XII); konečně se zřením k dvanáctiletí svému i svého »Obzoru« není ani pro Slansko počet 217 členů (z nichž přes 20 je mimo obvod) zjevem potěšitelným.

V »Podř. musejníku« ze 79 plných 37 stran zabírá statistika města Roudnice; pořadatel praví v doslovu, že nebylo lze poříditi ji tak, aby byla uceleným obrazem. Významu statistiky nijak nepodceňujeme, ale mohla býti zcela vynechána. Pro současnost není valně význačna, pro potřebu budoucí lépe bylo by uložiti ji na dobrém papíře v archivě městském nebo musejním. V neobjemné publikaci jeví se četbou nezáživnou, jež zbytečně mnoho místa zabírá pracem jiným. Ostatní obsah I. ročenky líbí se nám a zalíbí se i členstvu. Stati Michálkovy i Weinzettlova pěkně se čtou; potěšila nás i miscellanea a schvalujeme, že tu byla obrácena pozornost*) k známčenému území, ke zvonu děk. kostela v Ústí nad L., jež r. 1544 ulil a medaillonem M. J. Husi ozdobil Matěj Špic v Roudnici; jeho prací jest i druhý, menší zvon v témž kostele. Dále jest tu zobrazen úlomek hliněného kachle ze 14. stol. z ambit děk. kostela v Roudnici a tzv. cyrillomethodějský kříž »na velké hrázi« u Bezděkova. Veškerý zdařilý obrázky jsou prací prof. K. Rozuma. Fr. Kučera podává výpisy z II. knihy kontraktů roudnických, J. Beránek líčí žákovskou slavnost na sv. Řehoře.

Název ročenky jinak zní na obálce, jinak na titulu; jednotnost je žádoucí. Čím více naše musea a spolky musejní budou vydáváním publikací upozorňovati své okolí na snahy vlastivědné, tím dříve zkyptí půdu pracím svým i dílu nás všech. První ročenku Podř. musea upřímně vítáme. *Cerný.*

Sborník Musejní společnosti ve Val. Meziříčí. Rok 1902—1903. Č. 11. — Neznáme stanov společnosti i nevíme, sleduje-li spíše věci přírodní než minulost, jak zjevno z přítomného Sborníku. Téměř všecek jeho obsah jest věnován přírodopisu; nás trochu mohou zajímati jen pojednání o tkalcovství na Valašsku, seznam purkmistrů, rychtářů a spolupředstavených v Rožnově (1801—1848) a vzpomínky na některé zesnulé spolupracovníky, (tu hned z počátku opakují se 3 řádky). Zpráva o svěcení náhrobku rakouským a ruským vojínům v Meziříčí dostatečně vyhověla by svému poslání otištěním v úředních novinách či ve vojenském kalendáři. V textu, hlavně v seznamu členů, objevují se h rubé poklésky mluvnické i pravopisné (Marie, hraběnka Bukuwky rozená Stillfried; slečna Schaschetzy Marie a j. v.), z nichž některé byly opraveny

*) Viz naši poznámku na str. 130. t. l.

rukopisně po vytištění. Úprava i tisk Sborníka jeví svrchovanou nedbalost a nevkus tiskařův; text obálky jest téměř nečitelný, ale lépe není ani uvnitř, kde použito písma rozbitého a šedočerné barvy. Předchozí čísla (stejně úpravy) stála 380—400 K; hledíme-li k těmto penězům, publikace není laciná.

Členové Mus. společnosti dostávají Sborník zdarma, platíce ročního příspěvku 2 K. Není lze žádati, aby dostávali nějakých nákladných publikací obrázkových. Domníváme se však, že by vydavatelstvo všem se zavděčilo, kdyby při člancích pozornost svou obrátilo spíše k minulosti, zvláště pak k mizejícím památkám.

Černý.

Národopisný sborník československý. Praha 1904. Sv. X., seš. 2. Všecek obsah vyplnil redaktor Dr. Jiří Polívka svými pracemi: O směrech studia tradic lidových a jeho cíli (Údatný krejčí, Nezasmálka, Rztancované střevice). Z pověstí legendárních (Z legend o čertovi: a) Čertův švagr, b) Kajicný čert, Legenda o mstivém světci, Legenda o spravedlivé smrti. Doplňky a rejstříky).

Method. Praha, 1904. Roč. XXX. č. 11. a 12.: F. J. Lehner: Proboštský kostel P. Marie v Roudnici. — Dr. K. V. Adámek: Kostel ve Svatce a kaple v Karlštejně u Hlinska. — K. M. Kaufmann: Starokřesťanská pohřebiště »velké oasy« v poušti libecké. — Msgr. F. J. Lehner, majitel, vydavatel i redaktor »Methoda«, loučí se tímto číslem s čtenáři. List vycházel po 30 let a lze po pravdě vydati mu svědectví, že svědomitě plnil svoje poslání, byv časopisem, věnovaným umění křesťanskému. »Methoda« proto byl založen, aby vydavatel byl sběrem látky k »Dějinám umění národa Českého«. Teď zaniká, když sběr je dokonán a »Dějiny« vycházejí.

Věstník Poděbradska a sousedních okresů. Poděbrady, 1904. Roč. VII., č. 11. a 12.: J. Hellich: Vynikající hudebníci XVIII. věku v Poděbradech. — Týž: Zaniklá ves a tvrz Vesec Kovanův u Bobnic. — Týž: Společení bratrstva tkalců s pány bratry ševci v Poděbradech r. 1692. — Týž a G. Svoboda: Třebestovice u Sadské. — J. Hojsák: Žádost Fr. Lad. Vorlíčka o místo učitelské v Nymburce r. 1857. — Historické drobnosti. — Zprávy školské a jiné.

Sborník Museálnej slovenskej spoločnosti. Turč. Sv. Martin, 1904. Roč. IX. sv. 2.: Veterán, Miestne báje a skazky. — Fr. V. Sasinek: Moravsko a Nitransko. — Jan Drobný: Kronika brezovská. — Mil. Búlovský: Príslovia, porekadlá a úslovia. — Dr. Jan Petrikovich: Bronzový nález v Bohuslaviciach. — Týž: Náleziská pojedíných minci a numismatických pokladov v Uhorsku. — Artikule poctivého poriadku čižmarských tovaryšov v Lipt. sv. Mikuláši z r. 1697. — Archiv.

Časopis Museálnej slovenskej spoločnosti. Turč. Sv. Martin, 1904. Roč. VII. č. 5. a 6.: P. Socháň: Obetné kamene a stupoje v kameňoch. — Iremský: Tajnosť opáska. — T. Pitonjak: Hádanky zo Spiša — Z cintérina v Námestove. — J. Zigmundík: Maďarský list Vil. Pauliny Tótha dotyčne »Dumy Matúšovej«. — Boh Klímo: Naše deti. — Št. Vrablec: Závod. — V. Z.: Popevky. — Porekadlá. Výrazy. — Jos. Pospech: Príslovia a porekadlá zo Spiša. — Malý archiv. — Rozličnosti.

Nachrichten über deutsche Altertumsfunde. Berlin, 1905. Roč. XV. č. 6.: Urnenfunde von Perver-Feuersteinmanufakte aus der Provinz Brandenburg, namentlich aus der Umgegend Berlins. (S obr.) — Nekropolen in der mittleren Pfalz. — Neolithische Niederlassungen bei Neustadt a. d. Hart. — Zwei Grabfunde der Vorderpfalz (1904). — Flachgrab mit Tierbeigaben bei Potsdam. — Tímto číslem přestaly »Nachrichten« vycházeti, neboť ministerstvo bylo nuceno z nedostatku prostředků zrušiti ujednání se společností, jež »Nachrichten« vydávala. Bývá i jinde, že kulturní zájmy musí ustoupiti militarismu.

Věstník kr. h. v.-slav.-dalmat. zemaljskog arkiva. Záhřeb, 1904. Roč. VI. č. 3. a 4.: L. Ivančan: Vratislav a rod Aků. — Dr. L. Jelić: Dvanáct dokladů k dějinám Hrvatska a zemí sousedních z let 1452—1535. — Dr. Jiří Šurmin: Z doby Ludvíka Gaje. — Dr. Bučar a Dr. Šurmin: Hrvatské

zprávy k dějinám reformace. — Dr. Fr. Bučar: Příspěvky k dějinám protestantismu v Hrvatsku. — Dr. I. z Bojničičů: Pramenné zprávy k dějinám o pronásledování čarodějnic v Hrvatsku. — Emil z Laszowskich: Listiny obce Sv. Jelena Korušky u Kříževace.

Wiadomości numizmatyczno-archeologiczne. Krakov, 1904. Roč. XV. č. 2. a 3.: Wł. Jełowicki: Trojak z r. 1831 z literami F.H. — Týž: Z literatury numizmatycznej. — M. Gumowski: Denary pierwszej doby piastowskiej. — Týž: Mateusz Morawa. (Se 4 příl.) — Týž: Monety polskie we wiedeńskim gabinecie monet i medali. (S 2 obr.) — K. Marcinkowski: Inwentarz zamku krakowskiego A. D. 1787 ultimis junii spisany. — Wal. Kostrzębski: O denarach Słowian zwanych wendyjskimi. (S 1 tab.) — Dr. Fel. Kopera: Materyały do inventaryzacyi zabytków sztuki i kultury w Polsce. (S 2 obr.) — Ad. Chmiel: Materyały sfragistyczne (Pieczęcie żydowskie). Se 4 obr.

Různé zprávy.

Rodopisné příspěvky. V knížecím schwarzenberském archivu v Praze na Hradčanech našli jsme v knize uložené pod sign. V. AU No 3a zprávy o následujících rodinách a to na stránce:

5. z Rozempachu Albrecht Volf r. 1591, 28. Lipenská Kateřina z Velikého Lipna r. 1607, 41. z Trnice Jan Albrecht r. 1612, 42. z Větína Jan Diblík r. 1615, 54. z Peclínovce Jakub Kozel r. 1615, 60. z Korkyně Linhart Korka r. 1622, 62. z Horek Jiřík Košetický r. 1619, 65. z Lichtenfeldu Maxmilián Kohout r. 1621, 67. z Karlsperka Daniel Karolides r. 1621, 70. z Kalburku Zachariáš Koch r. 1621, 73. z Peregrinova Ostrova Jiřík Cikota r. 1623, 80. z Průšova Samuel Průšek r. 1627, 80. z Velechova Kašpar Loselius r. 1623, 88. z Trnče Albrecht r. 1610, 88. z Letošic Petr Mačer r. 1625, 97. z Proseče Vojtěch Had r. 1630, 99. z Kosačova Jiří Rímský r. 1633, 111. z Honštejna Izaiáš Hon r. 1635, pak pod sign.: V. AU No 3b: 167. z Drahobejle Jan Krištof Krocín r. 1651 a 176. z Plattenštejna Jan Platajs r. 1615.

Jiné zprávy čerpali jsme opět z knížecího archivu v Postoloprtech. Tak byl v letech 1600 až 1611 hejtmanem na tamním panství Václav Ploskovský z Ploskovic.

R. 1624 31. ledna, koupila Majdaléna Hrušková z Března, rozená Kaplířova ze Sulevic dva grunty v Želeticích za 2200 kop. miš.

R. 1679 byl pochován a k věčnému spánku uložen ve farním kostele v Postoloprtech, baron »von Wangen«.

R. 1693, 13. června, povolil kníže Ferdinand ze Schwarzenbergu, aby si šlechtic Jan Jiří Kulháněk z Klauđenštejna zřídil v kostele v Hradišti rodinou hrobku.

R. 1697, 8. října, dal týž kníže svolení, aby mohla vdova po šlechtici Karlu Fleisnerovi (z Vostrovic) dáti postaviti v kostele v Hradišti jeden nový oltář.

O málo později zřídila Judita Fleisnerová z Vostrovic při témž kostele nadání na vydržování jedné lampy.

R. 1708, 26. prosince, svolil kníže Adam František ze Schwarzenberga, aby Zikmund Antonín »von Zallitz« si mohl svůj znak fezaný ve dřevě v kostele v Hradišti zavěsiti, aniž by z toho odvozoval nějaká práva.

Konečně se zmíníme též o některých šlechtických služebních knížat ze Schwarzenbergu, jak jsme je náhodou v archivu na Hluboké byli našli. Tak byl vrchním lesmistrem Jan Zikmund Drescher z Cadan. Týž se oženil 23. listopadu 1709 s Marií Annou z Bendlů a zemřel 5. února 1725. Měl sestry: Janu, Alžbětu, Barboru a Annu Teresii. Jeho nástupcem byl od

1725—1726 Arnošt baron z Zetwitzů a nástupcem téhož Josef de Calar. Po něm následoval Kfeller ze Sachsengrünü a po tomto Daniel Kriegelstein ze Sternfeldu. — Myslivcem na Hluboké byl kolem r. 1756 z Tuhanských (Duhanský, Duchanský) Jan, jehož choť Anna byla rozená Častalářová z Dlouhé Vsi. Mimo to jest jmenován r. 1757 jeho nevlastní bratr František Xaver Strachovský ze Strachovic. — Koncem 18tého věku byl knížecím dvorním radou Plöch ze Seinsberku.

Další zprávy čerpali jsme ze svazku uloženého pod VI. R No 1. Tam přicházejí:

Gränitzer z Gräntzensteinu Karel Frant., r. 1712, z Egghofu Kristof Filip, r. 1712, hrabě Karel Breda, r. 1712, z Kundratic Daniel Voříkovský, r. 1712, z Butzin Samuel Globitz (taxator), r. 1712 a hrabě Hubert Zikmund z Althannů r. 1713.

Z pozůst. látky † *Th. Antla*.

Zaniklé osady na Jílovsku. Na Jílovsku, v krajině poměrně neveliké, je slušná řada zaniklých osad. Zaniklé osady studovati bylo by u nás neobyčejně záslužno, poněvadž ohromné převaty politické, odehrávající se v našich dějinách, přivodily několik dlouhých vojen, kteréž při pustošení jednotlivých krajin, vyžádaly si mnohdy za oběť celé osady. Palacký, pokud mu bylo známo, uvedl ve svém »Popise« jména zaniklých osad v celém království; podobnou práci provedl Aug. Sedláček v rozpravě »O hubení lidu a vypalování vesnic«; jednotlivé kraje tímto směrem podrobili studiu: J. Strnad (Plzeňsko); J. Mottl (Slansko), J. V. Šimák (Turnovsko) a ještě něco málo roztroušeně. Okolů pražské studoval jsem sám v té příčině, a povšechné výsledky otiskl v článku »Zašlé osady u Prahy« v *Histor. Rozhledech*.

Na Jílovsku pak podařilo se mi rovněž leccos z toho oboru najíti. V příčině zaniklých osad rozeznávám osady takové, které po zaniknutí svém opět se vzkřísily, takže dnes ne mezi poslední je nutno řaditi. Tak ku př. o vsi Šedobrovicích (Všedobrovce) mluvívá se r. 1731 následovně: »Nacházelo se přisadních dluhův rozličných na mnoze hned od času švédské vojny a mnoho gruntův selských i chalupnických pustých bylo . . . , obzvláště při statku Štířinském, nebo Šedobrovce sem přináležející zcela od mnohých let pustá byla, z ní se nic neodvádělo a užívajíc vrchnost gruntův, při ní se dluhy kostelní vyhledávaly, ale nezapravovaly, takže do léta 1670 přes 50 zl. restant se vynacházelo; k tomu se často vrchnost téhož gruntu měnila, že ku pořádnosti činění téměř času nebylo.« Dnes ovšem jsou Všedobrovce v plném květu.

V okolí jílovském byly zaniklé dvě Lhoty. Lhota u Břežan se později opět vzpamatovala a jest dnes nepatrnou obcí; ne tak Lhota u Těptína, která se připomíná r. 1443. Kde stávala tvrz Padnavce (Padnavečtí drželi Kamenici a patřila jim i část Zaječic) nemohl jsem se dopátrati.

Blízko u Kamenice směrem k Těptínu stávaly Kameničky, tvrz.*) L. 1410 seděl tu Havel a r. 1417 Petr z Kameničky. Ještě v téměř století byly připojeny ke Kamenici a již r. 1553 jmenují se pustý.

Jdeme-li od Kostelce u Křížků směrem jižním, přijdeme na místo, které je v lesích požáreckých, neobyčejně rozlehlých, nejvyšší. Blízko toho říká se jednomu místu »na placích«. Obzíráš-li je lépe, pozoruješ tu zbytky staveb, ovšem jen základy, ale přes to jednotlivá stavení lze rozeznati. Jedné dutině říkájí tu »na sklepích«. V lesích požáreckých je kromě toho ještě více zajímavostí. Tak je tu blízko hájovny u Těptína skupina balvanů, zvaná Radoč, z níž něco zdí zbylo. Říkají, že tu kdysi stávalo město.

U Ládevce jsou zbytky, hlavně základy, někdejší vsi Pichotic.

V poblíž Zbořeného Kostelce u Sázavy stojí při velikém dvoře opuštěný románský kostelík Ledce. Jindy tu stávala tvrz a ves, dnes kostelík a dvůr jsou jedinými zbytky. Jak praveno, je zdejší kostel sv. Bartoloměje románský s podélnou lodí, uzavřenou kruhovou apsidou; naproti ní v čele chrámu stojí čtverhraná věž, pod níž místnost jen se tří stran obezděná

*) Po tvrzi toliko zbytek valu. Místu říká se prostě »na zámečku«.

činí volnou předsíň. Vchod, který je na straně jižní, t. j. k řece, je pěkně goticky sklenut, jednoduše, ale sličně proveden. Stopy románské jsou patrné ve spodní části vchodu. Uvnitř kostela jsou důležitý zejména pěkná renaissance kazatelna, bohatě vyřezávaná. Kromě toho nade vchodem uvnitř visí obraz zčernalý starobou »Večeře Páně« ze století XVI. Kromě toho je tu několik drobných obrázků z XVIII. století po levé straně od oltáře. Kostel tu stojí opuštěn, nikdo se oň nestará, ačkoli není chud; má slušné, vlastní jmění.

Jak řečeno, bývala v Ledcích tvrz. Skutečně několik kroků severovýchodně ode dvora je jedno místo tak položeno a dvěma rybníky obklíčeno, že lze je pokládati za městiště tvrze. Ovšem při rozšiřování dvora bylo místo to před lety rozkopáno, že dnes ani pahorek, na němž tvrze stávala, není hrubě patrný. Již v letech čtyřicátých se tu kopalo; tehdy našli tu kromě základních zdí stříbrný groš s nápisem: »Carolus primus Dei Gracia Rex Boemiae«, šipky, hroty, gotické veníře, mlat, střepy nádob a pod.

Jihozáp. od Jilového jsou 2 samoty, totiž Kamenná Vrata a Obora. Dříve stávaly na jich místech vesnice týchž jmen, které roku 1436 zastavil císař Zikmund bratřím z Čechelic. Později byly připojeny k Libni. U Kovařovic stávala kdysi ves Křivenice, u Osnice Krsovice.

U Pyšel byly dříve dvě důležité osady, totiž Božešice a Nestařice. Božešiči jmenovali se slovanský kmen, a to dle řeky Božes v Bozensku. Sedláček vyslovuje domněnku, že čeleď jejich se vystěhovala a založila tyto Božešice. Obě tyto osady byly dávným příslušenstvím Pyšel. Když statek tento byl po r. 1620 Karlovi Moravskému z Dubé konfiskován pro účast ve vzpouře, jmenuje se tam mezi jiným také »ves Babice s dvorem poplužním na blízku, kde byla předešle ves Nestařice«. Avšak opět po čase se Nestařice poněkud vzpamatovaly, až po slezské válce (1742), když navštívilo zdejší okolí vojsko Karla Alberta, vedlo se jim zle. Všecko okolí, pole, lesy, zahrady byly zničeny. Domy v Pyšelicích vojáci vydrancovali, pivovar vybili. Takto zpusťosené panství koupil Jan Jindřich z Bissingen, kterýž hned počal je zvelebovati. Místa Božešice a Nestařice ležela v pustých lesích, vzdálena jsouce středě panství. Poněvadž pak sedláci odtud ničili lesy, potřebujíce dříví na potřeby kolářské, jež do Prahy prodávali, založil hrabě na místě těchto osad krásný dvůr Dařboř. Sedláky z Božešic odškodnil tím, že jednomu z nich, Mart. Hatlákovi, dal dvůr ve Smilkově, jinému, totiž Barochovskému, dal statek v Řehenicích; nestařickým sedlákům Kročákovi a Hurychovi dal zboží v Nové Vsi. Dalo však hraběti mnoho práce, než Hurycha do Nové Vsi dostal. Kročák pak se tam vůbec neodstěhoval a zůstal ve svém domově do r. 1769. Pak teprve Nestařice zanikly.

Poloha Březek u Kostece také není dávná. Když totiž zakládali oboru, rozbouřili baroni Ringhofferové Březka a za zdí obory vystavěli novou.

Cyrril Merhout.

Z paměti hor Vrbických u Leštiny. Jan Danyel, měšťan litomyšlský, měl spory s podilníky (kverky) dolu Funtgrubu svatého Danyeje na Horách Vrbických r. 1552.

Jan Špryngl, měšténin Starého Měs a Pražského svědčil před horním právem v Kut. Hoře dne 29. listopadu 1552, že nějaký Faltín Vindyš jest propůjčku vzal na důl sv. Daniele na Vrbicích, kterýž jsou prvé drželi Horáti. Ten Vindyš přijel do Prahy na hospodu u Moravcův a shledal se tam s Janem Danyelem i synem jeho Danyelem a dával zprávu, kterak jest v onom dole bohatá ruda, pročez chceme-li s ním kverkem býti a je založiti, že nás k talům připustiti chce. A tu Šprynglovi s panem Danyelem pustil jednu šichtu, totiž čtvrt dolu. Týž nějakému Vášovi Štorkovi šichtu a též šichtu jednu Jiříkovi Rezlerovi a sám Vindyš držel též šichtu. Vindyšovy poručili ten důl dobývati a dobýval. Bylo s tím nákladů dle register Vindyšových toliko na dobývání dolu 89 kop gr. míš. a Danyel to všecko zaplatil. I stalo se při tom času, že pacholci nikterak tam vodu držeti nemohli. Tu kverkové snesli se s Vindyšem, na Vrbici pobývše několik dní, a Danyel zavdal tesařovi Matysovi na kapli kopu grošů a Foltynovi 6 tolarů a za stravy platil za všechny kverky na Vrbici 12 kop. Podruhé přijeli s mistrem To-

mášem puškařem na Vrbici, žádající Tomáše, aby jim kunšt vodní postavil a při tom utratili 3 $\frac{1}{2}$ kopy míš., což Jan Danyelů zaplatil. Týž poslal také na Vrbici ke kuplům tři centnéře železa po třech kopách a 5 cent. 18 liber olova, centněř po 3 $\frac{1}{2}$ kopě a dva provazy. Foltyn zajel ještě na Litomyšl žádaje, aby Jan Danyelů ještě kverky založil, a Jan mu dal 20 kop, tesaři 5 kop a nějakému formanu od dříví vození kopu míš. Danyel koupil koně a vůz za 52 kopy, aby vozili les k stavení kapli a tu několik drahně neděl ty koně tam měli a Janovi Danielovi nic není dáno. Naposledy Foltyn Vindyš přijel do Prahy k J. Danyelovi k Hřebenům na hospodu a založil hory 10^l, kopami, protože žádný kverk jiný ještě nic nedal a nebylo dělníkům čím platiti. — Takové svědomí dal městský úřad v Litomyšli, když Jan Danyelů žádal horní úřad v Hoře Kutné, aby kverky dolu sv. Danyele obeslal. Však Ondřej Hutter a Ruprecht Zehentner z Prahy odpírali podati svědomí, že toho svědomí dle zřízení zemského povinni nejsou.

Gruntovní páni hor Vrbických rozeslali všem kverkům listy a pan minc-mistr přijel na hory Vrbické a měl tu Jan Danyelů rozepři před panem mincmistrem a pány gruntovními s některými kverky od dolu Vrbického, kterýž slově Funtgrub, že mu tály z téhož dolu byly vloženy v retardat. Potom dali se v přátelskou smlouvu a kverci pustili Janu Danyelovi z milosti osm kukusů na Funtgrubě. A dále bude-li míti koho z čeho viniti, aby zachoval pořad práva.

Stanislav Sirakovský z Sirakovic na horách Vrbických všecko řečené také dosvědčil a viděl, kterak provazy od Jana Danyelů shořely na spáleníšti a železo jeho se zkazilo.*)

Kunrat Pockstorfar z Pockstorfu, jsa kverkem též r. 1552, přijel s Janem Danyelem a Janem Sprynglem na hory Vrbické, když ten důl Horský obložili a Jana Danyele žádali, aby kverkům 100 kop gr. čes. půjčil, což jim Jan připověděl a něco peněz jim hned na ten důl dal. Dále neví, jak se společně narovnali, neboť od svých talů pustil.**)

V letech padesátých byl také podlínkem na dole Čáslavském na horách Vrbických slavný illuminator kancionalů českých Jan Táborský z Klokočské Hory.

Hory tyto sklámaly mnohé nákladníky a v XVII. století zanikly. Teď spatřiti lze nedaleko chaloupek »Hory« řečených u Dobrníc několik závrtkových jam zasutých, kde častěji nalezena kladiva hornická, jichž 6 uloženo jest v museu »Včely Čáslavské.***)

Blíže Knínic (Kýnic) při silnici z Leštiny do Ledče spatřuje se otevřená jáma z bývalého tu hornictví. Nedaleko také při silnici vzdělán násyp v půdoryse čtvercový, jehož rohy opatřeny nasypnými rondelly. Opevnění toto jest asi 100 m dlouhé a bylo vzděláno aspoň v XVI. neb XVII. věku.

Klím. Čermák.

O lovu zvěře na horách Píseckých. 1584, 11. května, v Praze. My Rudolf druhý z buoží milosti volený římský císař po všechny časy rozmnožitel říše a uherský, český, dalmatský, chorvatský oc král oc, arcikníže rakouské, markrabie moravské, lucemburské a slezské kníže, lužický markrabie oc oznamujem tímto listem všem: Jakož jest nás vysoce urozený Petr Vok z Rožmberka na Bechyni, věrný náš milý, s ponižeností prošil, abychom mu strany lesuov Píseckých, nad kterýmiž sme sobě vrchnost a panství pozůstaviti ráčili, některú milost učinili, i na takovú jeho Petra Voka poniženú prozbu a pro jeho věrné, stále a platné sluozby, které jest předkuóm našim slavných pamětí i nám činil a činiti nepřestává, s dobrým rozmyslem, našim jistým vědomím, mocí královskú v Čechách, s raddou věrných našich milých tuto sme jemu milost učiniti ráčili a tímto listem činíme, aby on Petr Vok z Rožmberka na těch lesích Píseckých, však do vuole naší toliko, zvěř všelijakou dáti honiti a bíti mohl, a s takovou vejminkou, že nadepsaný Petr Vok

*) Horní archiv v Kutné Hoře č. 814 ze dne 9. ledna 1553.

**) Tamtéž čís. 815 téhož datum.

***) »Vesmír« 1903.

z Rožmberka mimo ty samé lovy na zvěř s těmi lesy, horami, lidmi, hajnými, kteří k nim náležejí, nic činiti míti, ani žádného dříví z nich prodávati ani k své potřebě sekati a bráti nemá, než Písečtí, tak jakž sme jim je předešle k opatrování poručiti ráčili, tím vším způsobem ty lesy držeti, v nich svobodně pásti a je spravovati mají, beze vší těžoží Petra Voka i jiných všech lidí překážky. Než kdybychom my, dědicové naši a budoucí králové Čeští takové lovy v lesích Píseckých buď k rukám našim ujíti neb komu jinému propůjčiti a dáti ráčili, toho sobě v moci naší zanechávati ráčíme. Tomu na svědomí pečet naši císařskou menší k tomuto listu přivěsiti sme rozkázali. Dán na hradě našem Pražském v pátek po na nebevstoupení Krista pána leta božího tisícého pětistého osmdesátého čtvrtého a království našich římského devátého, uherského dvanáctého a českého též devátého oc.

Rudolf mp.

Ná ohbu: ad mandatum domini electi
imperatoris proprium:

Bannoch (?) mp.

V ohbu v levo:

Ladislav z Lobkovic mp.

V ohbu: Humprecht Černín
z Chuděnic mp.

A tergo. (Březanův regest.) Majestát císaře Rudolfa na lovy zvěři v horách Píseckých, daný Jeho Mti panu Petru Vokovi z Rožmberka 1584. Orig. na perg. (pečet utržená), majetkem p. Karla Paspý, c. k. poštovního kontrolora a inspektora hlavní poštovní budovy v Praze.

Z pozůstalé látky † *Theodora Antla*.

Jak vítali vrchnost na Lnářsku r. 1727. Starobyklým obyčejem bývalo, slavnostním způsobem vítati novou vrchnost, když ponejprv zavítala na své panství. Úředníci, služebníci i poddaní k tomu cíli konali rozsáhlé přípravy, aby jednak vrchnost mile byla překvapena, jednak také oddaností svých podřízených potěšena a tím spíše pak ukázala se k nim býti pravou ›milostivou vrchností.

Zajímavou zprávu o slavném vítání nové vrchnosti nalezli jsme v latinských annálech kláštera Lnářského, které nám byly laskavostí dp. převora P. Al. Majera k nahlédnutí zapůjčeny. Zprávu o vítání tom, některými jinými zprávami doplněnou a opravenou, tuto podáváme.

Zámek Lnářský býval středem rozsáhlého panství. Jest to budova dvoupatrová, stavěná do čtverce a obklopená kolkolem příkopu, nyní v příjemné zahradě proměněnými.

Stavbu zámku započal Aleš Ferdinand Vratislav z Mitrovic, ale dokončena byla teprve za Tomáše Zachea hraběte Černína z Chuděnic († 1700).

Do zámku chodilo se tehdy po zvoditém mostě. ›Když se vešlo do zámku, byla tam pěkná světnice s komorou, v níž hejtman bydlíval. V přízemí pak byly kuchyňka, pokoje, sklepy, krásná kaple sv. Josefa, štukovým dílem a malbami ozdobená a tak položená, že lidé na mostě stojící mohli celou mši svatou slyšeti.

Kromě toho tu byly dva veliké pokoje pro listovnu a v nich čtyři kanceláře pro hejtmana a písaře důchodního a obročního. V prvním a druhém poschodí byly pěkné světnice, malbami a dílem štukovým ozdobené, veliký sál s vlaškým kominem a kredencem, jakož i oratoria při kapli.

Na dvoře byla pěkná nádržka ze štukové postavena s Neptunem a velrybami, z jichž úst prýštila voda do misek.*)

Zvláštností zámku jest v pravo na hlavní průčelní zdi namalovaný veliký žlutý klíč mezi okny prvního poschodí. V držadle klíče jest obraz Panny Marie.

O klíči tom, jenž zavald příčinu k německému pojmenování zámku, se vypravuje, že ho nalezl kdysi oráč na poli, na němž nyní zámek stojí. Byl prý zlatý a v něm obraz P. Marie. Na památku toho nálezu vymalován klíč na novém zámku.

*) Sedláček: Hrady a zámky. Díl XI., p. 253 sq.

Jiná pověst dokládá, že klíč ten ztratily dcery majitele Lnář na útěku před nepřitelem.

Sňatkem dcery Černínovy, Marie Josefy, získal r. 1702 panství Lnářské Leopold hrabě Künigl, svobodný pán z Etenburgu a Warthy, cí. s. appellační rada. Po smrti první manželky oženil se hrabě Künigl po druhé s Marií Aloisíí hraběnkou Lažanskou z Bukové. Oddavky vykonány na Sv. Hofe dne 25. srpna r. 1727 biskupem litoměřickým Janem Adamem hrabětem Vratislavem z Mitrovic. Když bylo po oddavkách a po snídani, vydali se všichni účastníci svatby na cestu do Lnář.

Ve Lnářích zatím skvostně upraven zámeček, kaple ozdobena ještě obrazy na zdi malovanými, na novou věž dány hodiny bicí, dřevěný most nahrazen zděným a sochami svatých okrášlen.

Nová cesta upravena ze Lnář ke Kocelovicům. Vrchnostenští úředníci a veškerí poddaní chystali se k slavnostnímu uvítání vznešených novomanželů.

V Bělčicích dostalo se jim prvního stkvělého uvítání. Mezi zvonící a budovou farní postavena slavnostní brána, u níž množství lidu shromážděného očekávalo s velikou dychtivostí příchodu jejich.

Svatebčané, přišedše do městečka, uvítání byli střelbou a hlučnými fanfárami.

Vrchnost se všemi vzácnými hostmi obojího pohlaví jela do farní budovy, kdež pro ně místní farář Jakub Šolar přichystal občerstvení. Mezi tím hlučně stříleno.

Hlavní uvítání však čekalo je v Kocelovicích. Zde především přednesli první holdování rychtář, primator a radní městečka Kasejovic. Na to veškeren zástup vítající seřadil se v náležitý průvod a nastoupil cestu do Lnář.

V čele průvodu jel na koni pořadatel, a sice jakýsi zeměměřič, který toho času zdržoval se na panství. Za ním jeli dva a dva radní z městečka Kasejovic s trubači a bubensky na koních okrášlených; pak vždy čtyři a čtyři městští jezdcové.

Jich následovali panští hajní, a sice lesní hajní nesli na ramenou sekery, rybníční hajní vypalovali rány z moždířů, které tu a tam u cesty stály a prachem naplněny byly. K nim družili se myslivci se svými zbraněmi a rychtáři a šafáři na koních, vždy dva a dva za sebou, majíce klobouky kvítím a pentlemi ozdobené.

Tyto provázeli sbor dudáků, kteří ze svých nástrojů různé písně vyluzovali.

Za dudáky kráčeli jeden za druhým hlídači sýpek s holemi.

To byla první část průvodu.

V druhé části kráčeli nejprve vybraní hudebníci, dodávající pěknou hrou veselou náladu celému průvodu. Za hudebníky jeli panští písaři, pak všichni vrchnostenští úředníci se svým hejtmanem v čele na koních ozdobených.

Nyní teprve jeli vznešení hosté, a to v sedmi kočárech, tažených každý šesti páry koní, a v osmém kočáře, jehož provázelo osm trubačů, seděli urození novomanželé spolu s pražským jenerálem Sikingenem a matkou nevěstinou, hraběnkou Lažanskou.

Celý tento svatební průvod ubíral se po nové silnici do Lnář, kolem kostela sv. Mikuláše, panského hostince a dvora do zámku.

Před zámkem shromážděny byly z celého panství ženy. Tyto měly s sebou džbánky a hrnečky, do nichž jim nalito bylo piva — ale až po průvodu, čímž zakončen byl celý slavnostní onen průvod.

Jan Hille.

Krupobití na Strakonicku r. 1651. »Z přípuštění Božího v letu 1651 dne 12. Junii na panství Strakonickém při vesnicích níže zejména poznamenaných od krupobití ne malé ale velké škody na obilí ozimém i jarém zdělaný jsou; totiž u vsi Mutěnic, jako i při dvoře J. Excel. p. general-feldmarsálka hraběte z Colloredo, ozim i jař všechno potlučeno a v nic obráceno jest; toliko v jedné straně žito a pšenice panská takové zlé povětří a krupobití nedčšlo.

Při vsi Sousedovicích též na větším díle všechno se zemí smícháno jest, tak že ozimého obilí nic míti nebudou, leda by se něco jarního osetí skrze požehnaní Boží omladilo.

Při vsi Lhotě Švejarové, Liběticích, Oulehlí, Radkovicích, Milikovicích, Svaryšově, Radchovicích (správně Radkovicích), Ptákovcích zadních, Modlešovicích, Hájské vsi a Zborovicích tu více jak ozimého tak jarého obilí přes polovici potlučeno a v nic obráceno jest, odkudž ti chudí lidé svého vyživení ani co sítí mítí nebudou.»

Škodu tuto z nařízení hejtmanů krajských osobně s velikou žalostí shledli: Jan Křištof Malovec z Malovic a na Tažovicích a Jindřich Čejka z Olbramovic a na Rovné a zprávu o ní podali.
Jan Hille.

Zápisy v matrice lovosické. V matrice uložené na faře města Lovosic a počínající rokem 1630 zaznamenal na prvé stránce kostelník Jan Rajchvaldský následující událost: Léta páně 1655, dne 16. Februaru byla voda veliká na Labi, tak že celé domy aneb stavení mimo městy Lovosice dolů nesla. Tolikéž lidé s loďkami dolů mezi ledem plavali a křičeli, aby jim někdo dobrý pomohl; však možné nebylo pro led k nim přistoupiti. Také mnoho kusů dobytka hovězího potopeného dolů plavalo. U Litoměřic mnoho domů které byly blízko u vody, (Labe) pobralo a mlýny všechny v nic obrátilo a na jezu škodu velikou učinilo, což tuto pro památku zapsáno jest. A trvala ta voda tři dni. — Na druhé stránce pak zapsal týž kostelník: Léta páně 1656, dne 3. Aprilis vysoce urozená pání, paní Silvia Kateřina, rozená hraběnka z Millesima, dědičná paní na Lovosicích, Kamejce, Oujezdě, Sedčicích atd., jakožto pozůstalá vdova po vysoce urozeném pánu, panu hraběti Černínovi, ráčila jest založiti gruntovní kámen na špitál, kterýž vystavěn býti má vedle silnice, jak se z městyse Lovosic k Praze jedě, po pravé straně, kterýžto kámen gruntovní založen jest v kapli za oltářem. A potom v tom kamenu jest čtyhrnanatá díra vysekána a v něm latinský list vložen jest, kterýž zní, že Její vysoce hraběcí Milost jakožto toho času kolátorkyně kostela sv. Václava ve městě Lovosicích, po smrti své témuž záduší Lovosickému tři tisíce kop míšenských odkázati ráčí a témuž špitálu sedm tisíc tolikéž po své smrti odkazovati ráčí, tak aby odtud ty osoby, kterých sedm v špitále zůstávají stále má, odtud své vyživení měly na budoucí a věčné časy. Stalo se toho gruntu založení u přítomnosti vysoce urozeného pána, pana hraběte z Forsbachu, pana pátera jezuita Kravařského, pana pátera Wajntryta, toho času faráře lovosického, purkmistra Jana Třebínka a celé obce městyse Lovosic. Léta a dne ut supra. — Dále zapsal týž kostelník: Léta páně 1658 dne 10. Mai, začali jsou sousedé městečka Lovosic grunt kopati okolo věže na kostele, a to aby kostel větší přestaven byl. A věž stará i sklípek pod kůrem v kostele rozebrán býti má. — K Lovosicům byly r. 1630 přifařeny tyto obce: Lovosice, Siřivice (t. j. Sifejovice), Želechovice, Keblice, Vchýnice, Lhotka, Milešov, Bilínka, Voparno, Jenčice, Březno, Nedvidec, Oujezd u Borče, Velemín, Čížkovice, Lukovec, Sulovice a Žernoseky; od r. 1681 též ještě Dubkovice, Mons sancti Michaelis, Radostice, Zálezly a Pišťany. — R. 1635, 22. dubna byl okřtěn Jiřík, syn pana Václava Hatánka, purkrabího na Skalce, a měl za kmotra rytíře Václava Kaplíve z Milešovy. — R. 1681 byl primátorem Lovosickým Maximilián Vinetský.

Zápisy v matrice té jsou české a latinské, r. 1663 objevují se po prvé zápisy německé a střídají po dlouhou dobu s latinskými.

Z pozůstalé látky † *Theodora Anila.*

Rejstřík jmenný.

Sestavil Jos. Ponocný.

- Adam, pekař »u zlaté hvězdy« 102.
Adam, pilař 109.
Adámek K. V., JUDr. 41.
Achler Em. 41.
Alainova studna viz Fryšiburna.
Albrecht Rakouský 42.
Aliprand Jan Bapt., voj. inženýr a architekt 115.
Almgren 2.
Altperstein, St. Berštejn 34.
Anděl Zikmund 48.
Aneš Kastelín 27.
Anna Jagellonská, královna 56, 58, 64, 110, 111, 116.
Anna Kožešníková 104.
Anti Theodor, adjunkt archivu 38, 41.
Apolinář sv., chrám 135.
in Arena viz »na Písku«.
Arretino, nádoby 2.
z Attems Ondřej 41.
Augustiniáni, klášter 123.
Augustus, mince 4.
z Auste (?) viz ze Sverts-Sporku hr. Jan Frant. Kristian.
- Bačkora Josef, učitel 33; Přemysl Cyrill viz Bernau Bedřich; Stěpán 33.
Bačkorová Ursula, roz. Kulíková 33. bahnědský rybník 31.
Bajchovský Jan z Raškovic na Tlustovousích 48; Mikuláš z Raškovic na Tlustovousích 48.
Bakov 37, 123, 124.
z Balhoštu viz Bořita z Ředhoště.
Balling 3.
Balšánek Ant., architekt 41.
Baltazar, subpřevor 66.
- Barbora sv., obraz 18, 23, 95.
Barbora, děvčice u Šitkův 161.
na Barchově viz Dobřenský z Dobřenic a na B.
Barka, děvčice u Petřika 161.
Barnim, vévoda 64.
z Baršov Bernart 106.
Bartoloměj, kněz 96.
Bartoš, farář 29.
na Bartoušově viz Černín z Černína, Kapoun ze Svojkova a na B.
Bavor Vilém ze Strakoníc 41.
Bavorov 169, 160.
Bavorovský V. viz Tyll.
Bavoři 119, 120.
z Bawmberka viz Behem z B.
Behem Eliáš z Bawmberka 133.
Beková, hraběnka 123.
Belvedere 56, 58, 110, 111, 116.
Benátky 123, 124.
Benátsko 33.
Beneš, farář 28.
z Benešova Tobiáš, probošt 27; Drslav, maršálek 27.
Beneš, žid z Ronova 48.
Beníková Marie 123.
Bergamo 64.
Berger, Dr. sbírka 4, 5.
Bergner Pavel, inspektor 23.
Berka Hynek z Dubé 124; Zdislav z Dubé 107.
Berlín 4, 40, 149.
Bernau Bedřich, správce cukrovaru a spisovatel 32, 33, 41.
Beroun 41.
Berštejn 34.
z Besedic viz Hesek.
Besedice 124, 125.
Bethulie 20.

- Betlémská kaple 147—150.
 Bezděz 34, 37, 123, 124; Malý 34.
 Bezdrůžický Jan z Kolovrat na Bystrém a Záběhlicích a Týnci Hrochově, 87—90, 97, 107; Ludvík 107; Vilém Hendrych 107.
 Bezno 123, 124.
 Bělá 123, 124, 125.
 Bělohoubek Jan, vrchní inženýr 37.
 Biederman Zikmund 140.
 Bílá hora 120
 Bílek, rybník 157.
 Bílek Vít, radní 74.
 Binosi, hraběnka 6.
 Blahút Johannes 162.
 Blanchard 120.
 Blankenstein 34.
 Bluk, dvůr 98.
 Boček, kastelán znojemský 27.
 Bohdanecký Albrecht z Hodkova 132.
 Bohuslav, kožešník 104.
 Boleslav Ml 54, 122—124; St. 123.
 Bonifác sv. 87.
 Bora Jiří, Dr., kněz 85, 86.
 Borné, Boryně Jan ze Lhoty 48.
 Borová 155.
 Bořín 123.
 Bořita z Ředhoště 27.
 Boseň 123.
 Boskov, pivo 142.
 Boskovice 26.
 Bosna 41.
 Bošín 123.
 »Bouda«, samota 55.
 Bouda Václav 96.
 Boudová viz Tuhaňská Anna Izalda.
 Boule, vršek 53.
 Bouňov 29, 31, 66.
 Bousov 122.
 Bozkov 123, 142, 156.
 z Bozkovic Vaněk 28.
 bradská louka 156.
 Brandl 38.
 Brandýs nad Labem 34, 98.
 Braniborsko 42.
 Branický Jan, farář 66; Jan, subpřevor 31.
 Braniš Jos, prof. 37.
 Brno 27, 37, 56, 58, 64, 66, 71, 72, 73.
 Brocco Antonín de Campion, kameník 61, 64.
 Brod Český, okres 74; Německý 33; Uherský 2; Železný 96, 123.
 Brocho viz Brocco Ant.
 Brokoff Ferdinand 131.
 z Broucí viz Tuhaňský Martin.
 z Brslavic viz Hložek z B.
 Bruska 86, 138, 141; j. Písecká brána 101, 106, 107, 109—122, 140—142.
 Bruská brána (stará) 115, 118, 140, 141, 142.
 Brusnice, potok 84, 118, 137, 138.
 Brynych, dělník 4.
 Brzkov 155, 156, 158.
 Břevnov 110.
 z Března viz Hruška z B.
 Březová 70—72.
 Bubeneč 110.
 Budějovice České 37, 161.
 Budyně 160.
 Buková 155, 157, 158.
 Bukovina 41.
 Bukovský Jeroným z Neudorfu 95.
 Burger Martin 142.
 Bušek z Karic 161, 162.
 Buštěhradská dráha 39.
 Bydžov Nový 2.
 Bylany 2.
 na Bystrém viz Bezdrůžický z Kolovrat.
 Bystřice 123.
 Bytyška 62, 63, 65, 66.
 Bzí 96, 123.
 na Bzovém viz Čankar.
Campanus Jan Kutnohorský, farář 96; Campanova viz Cervenkova Lid; Jan Žlutický, děkan 96; de Campion viz Brocco Antonín.
 Capreolus Bartoloměj, převor 66.
 z Ceblovic viz Crha z C., purkrabí.
 Cerhynky 2.
 Cerroni Petr, sběratel 42.
 Cetkovice 31.
 »Cikánovská« skála 53.
 Cimr Adam 143.
 Clary Jeroným, hr. 123.
 Conti hr., Don Innocentio, inženýr a plukovník 114.
 Cortesi Frant. z Peregrinu, radní 99.
 Cranach viz Kranach.
 Crha, z Ceblovic, purkrabí viz i C. z Čenichku 27.
 Cyprián, farář 31.
Čabelický 134.
 Čankar na Bzovém Jiřík 95; Martin 94; Pavel 94, 95; Václav 95.
 Čankarová Mandal. 95.
 Čáp Jan, úředník mostský 99.
 Čáslav; kraj 34, 41.
 Častolov 27.
 Čechy 3, 5, 20, 30, 33, 34, 35, 40, 42, 58, 65, 66, 68, 72, 86, 87, 98, 101, 102, 106, 107, 109, 111, 119, 120, 133, 134, 141, 142, 155.
 Čelakovice 74.
 z Čenichku viz Crha z Ceblovic, purkrabí.

- Čermák Jiří, farář 123.
 Černhouz Kryštof z Černhouzu,
 apelační rada 107.
 z Černhouzu viz Černhouz z Č.
 na Černíkovcích viz Záruba z Hu-
 stiřan a na Č.
 Černín z Chudenic Humprecht 142;
 z Černína Věnek a na Bartoušově
 132.
 Černošice 19.
 Černovice 41.
 Černožice 38.
 Černý A. B. 36, 40.
 Čertova zeď 54.
 »u Červeného kamene«, les 56.
 Červenková Lidmila, provd. Cam-
 panova 96.
 Červený Hrádek 33, 35.
 Červinka 4.
 Český Lid, časopis 155.
 Češetice 31, 66.
 Češi 54.
 na Čestíně Kostelet viz Zvířetický
 z Vartemberka a na Čest. K.
 Čišovice Malé 38.
 Čihadník, lom vápencový 53.
 Čijevice viz Čívce.
 Čistá 123, 125.
 Čištěves 38.
 Čívce j. Čijevice 151—153.
 Čubert Jakub 149, 150; Jiří, rolník
 149.
 Čubertova Kateřina 149.
Dadronie viz Saradonie.
 Dalmacie 30, 41.
 Daniel Jakub 107; kameník, úředník
 mostský 108.
 Dašice 41.
 Dejvice 110.
 z Dešenic viz Dešenský z D.
 Dešenský Jan z Dešenic 104, 105;
 Jiřík z Dešenic 86, 103, 105, 106;
 Volf z Dešenic 86, 105, 106;
 Václav z Dešenic 86, 106.
 Dětel 125.
 z Dětelí Bílského viz Záruba.
 »na Děteli«, statky 125.
 Diadochos 34.
 Diarium 120.
 Dienzenhofer 130.
 z Dietelí viz z Dětelí.
 Dietko 161.
 z Dietrichštejna, kardinál 69; Maxi-
 milián, zemský hejtman 69.
 Dlouhá třída 38.
 Dobrá 155, 158.
 Dobranov 34.
 Dobrkov, dvův 150.
 Dobronín 155, 157, 158.
 Dobrouťov 155, 156, 158.
 Dobrovce 122—124.
 z Dobrovicevsí Mstidruh 27.
 z Dobře 70; viz Koc Jan Adam.
 z Dobřenic viz Dobřenský z D. a
 na Barchově.
 Dobřenský Jiřík ml. z Dobřenic a
 na Barchově 132.
 Dobřichovice 19.
 Doksy (Hiršperk) 23, 24.
 Domažlice 41.
 Dominikáni 123.
 Dominik Mik. 96.
 Dominikova Kateř. viz Jelenská.
 Donátův Frenclín 85.
 Dortmundský sjezd 5.
 Doubí 135.
 na Doubravské hoře viz Volf z Vře-
 sovic a na D. h.
 Doudlebský z Doudleb 42.
 Doucha Frant., spisovatel 33.
 Doupovcova Markéta 108.
 Doupovcova Marta 108.
 Doupcova Zuzana 108.
 Doupovec Jan, místopisatel desk zem-
 ských 108.
 Drahanovská Kateř., roz. Vojenická
 z Vojenic a na Slatince 70.
 Drahanovský Bernard z Pěnčína 70.
 Drahanovský Jiřík z Pěnčína a na
 Slatince 70.
 z Drahojele viz Krocín z D.
 z Drahoníc Adam 159.
 z Drahotouš, j. z Holštýna, rod 28.
 Drahoř 123.
 Druso, Druzo Václav, kněz 85.
 Družcov 56.
 Držkov 123, 124.
 z Dřeviče viz Kropáč z D.
 Dubá 34, 123, 124.
 Dubánek z Duban a z Čijevic Vilém
 151.
 Dub Český 53, 54, 55, 56, 94, 95,
 123, 124.
 z Dubé viz Berka; Mrácký.
 Duhaň 123.
 Duchcov 4.
 Duchek 108.
 Duchek Laffar, přivozník 108.
 Duispargum, hrad 5.
 Dürer Albrecht 20.
 Dvořáček Šebestián, radní 74.
 Dvořák Martin ze Skrčova 71.
 Eckert Jindřich, fotograf 131.
 Egerberg: hrad 33.
 z Ehrenburka viz Künigl z E. a Varty.
 Eitnhartar z Flinspachu Albrecht 159.
 Eliška, dcera Svatoměře, 161.
 Eliška Přemyslovna 42

- z Elkuše Anna 48; Bohuslav 48;
 Diviš 48; Eliška 48; Jirka 48; Václav
 48;
 Engelsburg 33.
 Encovany 34.
 Erben K. J. 118.
 Ethiopie, hlava ethiopská 3.
- F**
 Felix sv. z Valois; socha 131.
 Fenclova Kateřina 142, 143.
 Ferdinand I. 42, 58, 59, 86—88, 98,
 106, 108.
 Ferdinand II. 97, 133.
 Ferdinand, arcivévoda, místodržící
 v Čechách 58, 60, 64.
 Ferdinand III. 114.
 Ferdinandova třída v Praze 130, 131.
 Fiala Václav, radní 74.
 Filip sv. 148.
 z Flinšpachu viz Eitnhartar z F.
 Fogtova Kateř., potom Šolova 143.
 Francius Jakub Klivický, děkan 96.
 Francouzové 119, 120.
 Francie 119.
 Frankové 5.
 František 84.
 František I. 73, 137.
 František Jos. I. 40.
 Františkáni 123.
 Freisleben 73.
 Fricius Jan, farář 96.
 Fridlín, kněz 84.
 z Froschbauenu viz Šrofauer Bernart.
 z Frydlantu, kníže 95, 102.
 »Fryšburna«, studna, též Alainova
 56.
 Fuchs Petr, kněz 133.
G
 Galus Havel 71.
 Gärtner Řehoř, farář 123.
 Gel Jan, mlynář 137, 138.
 Gidy, farář 28.
 Gieshübel 33.
 Globic Samuel, zem. měřič 139.
 Grafenstein 35.
 Granach (Cranach) viz Kranach.
 z Granova Kašpar, sekretář JCM^{ti} 98.
 »u gransbuku«, les 56.
 Grinvald Pavel, probošt 31.
 Grosse: sbírka 1, 2, 3, 5.
 Grosspan Hanuš 85.
 Grünwald Jiřík 143.
 Gynclova Anna viz Kynygkova.
- H**
 Hájek 155, 156, 158.
 Hamerský rybník 157.
 Hamry Svobodné, velkostatek, archiv
 6.
 Hanzl Frant., prof. a inspektor 18.
 Hartenach Jakub, rychtář 71.
 Hartenstein 33.
- Hasenburk 34.
 Hassenstein 35.
 Hašů Jiřík z Ujezda a na Malešově 48.
 »na hátkách«, pole 53.
 Hauenstein 33.
 Havel sv.; kostel 30, 68, 70, 73, 84,
 108, 132, 134.
 Havlíčkovo (Senovážné) náměstí 120.
 »Havlíčkovo«, paseka 53.
 Havlík Jan Edmond, děkan 122, 123.
 Haysenstein, hrabě 123.
 Heber Frant. Alex. 33, 34.
 Hefastos 2.
 Hefflířský Václav 48.
 Helfenburg 33, 159, 160.
 Helfenburg viz Helfenburg.
 Hennek Franz, měšťan M. M. P. 140.
 Herain Jan, c. k. konservator 36, 36,
 37, 39.
 Herakles 2.
 Hercegovina 41.
 Hermundurové 3.
 Heřman Jiřík 96.
 Heřmanova Lidmila viz Šrámkova.
 Heřman probošt 27.
 Hesek Drahomil z Besedic 125.
 Hiršperk (Doksy) 123, 124.
 Hispanie 120.
 Hitzler, zvonář 37.
 Hlavice 123.
 Hlinsko 41.
 Hložek Jan z Brslavic 132.
 Hnátek, sochař 131.
 z Hodějova Bernart 89; Jan st., mí-
 stosudí 88, 89, 106, 107.
 Hodišky, hůrky a chrastiny 31, 73.
 Hodka viz Hodky.
 z Hodkova viz Bohdanecký z H.
 Hodkovice 96, 123.
 Hodky, j. Hodka Dolní a Hoření
 (Lhotka) 53, 55, 56.
 Hodonín 41.
 »hoffurmanovský«: dům 143.
 Hofmaister Johan, kaplan 136.
 Hofprucker Volf, z Tyrol, královský
 puškař 60, 61, 62, 63, 64, 66.
 Hoch Volf, písař při zbrojnici 60.
 Hojka Em., obchodník 41.
 Holbein ml. 20.
 Holbein st. 20.
 »v Hole«, les 56.
 Holický Blažej, farář 123; viz Vej-
 voda.
 Holofernes 20.
 z Hořtýna. rod viz z Drahotouš.
 »na horách« pole 53, 56.
 Hora Kunětická 134.
 Hora Kutná 48.
 Horatius Jiřík Chrudimský, bakalář
 96.

- Horažďovice panství 97.
 Horecký rybník 150.
 Horka Hudcova 54, 55.
 Horka Ostrá 54.
 Horný Antonín, písař 119.
 Hory Krušné 33, 35.
 Hory Železné 3.
 Hořák, vulgo Skalák 55.
 Hořice, pískovec 131.
 Hostomnice 2.
 z Hoštic Jan Bernart 48.
 Housenka Matěj, farář 123.
 »Housírova« studně 53.
 Hönik Helisias, opat 68, 70—72.
 Hörtl Vavřinec, farář 123.
 z Hradce Vít, kastelán 27.
 Hradčany 58, 60, 61, 65, 102, 109,
 114, 115, 118, 120, 130, 137.
 Hradec Jindřichův, archiv 135.
 Hradec Králové 38, 40, 41, 132.
 Hrádek u Ouštěku 34.
 z Hradešína Václav, kněz 107; viz
 z Radešína.
 Hradisko 26, 71.
 Hradiště Mnichovo 54, 123, 124;
 u Olomouce, klášter premonstrát-
 ský 27—32, 66—68, 70—73.
 Hrbov 155, 157, 158.
 Hrdina Bartoloměj, košel rybářů
 praž. 101.
 Hrobčický Oldřich z Hrobčic 133.
 z Hrobčic viz Hrobčický z H.
 Hroch z Malovic Jalůvka Jakub a na
 Sukdole 68.
 Hrunovecius Jan 96.
 Hrunoveciova Johana 96; Martin,
 správce cirk. 96.
 Hruška z Března Adam 42.
 Hrušnice 122.
 Hřensko 35.
 Hřístě 155, 158.
 Hubryk Jindřich 123.
 Hudec 54.
 »na Hujačově«, pole 53.
 »Hujačovo mejto«, les 53.
 Humpolec 40.
 Hurrich Václav, farář 123.
 Hus Jan M. 38, 89, 149.
 Husinec 38.
 Husité, válka 28, 86, 103, 131.
 z Hustiřan viz Záruba z H. a na
 Černíkovcích.
 Hutberge 34.
 Hübner Simplicián, augustinián 123.
 Hvězda 58, 120, 133.
 Hybl ze Stradonic Jakub, dvořenín
 a paňšrejber 109.
 »v chalupě«, dům 54.
- Cheb** 114.
 Chlojo, král 5.
 Chlomek, vyvýšenina 55.
 »na Chlomku«, pole 55.
 »na chlumách«, pole 55.
 Chlumský Jan Aug., farář 123.
 Cholin 28, 29, 31, 66.
 Choltice, urbář 150.
 Chorvátsko 30, 41.
 Choteč 134.
 Chotěboř 150.
 Chotkovy sady 58, 110, 118.
 Chotkova silnice 115, 118.
 Chotek z Vojnína Karel, hr., nejv.
 purkrabí 118; Petr, král. proku-
 rator 107.
 Chrast 2, 150, 151.
 Chrašnice, dvůr, mlýn 150, 151.
 »na chrbách«, pole 53; stráž 53, 55.
 »na chrbolci«, pole 55.
 z Chrbyně viz Šubíř Karel.
 Chropín 37.
 Chrudim 2, 3, 40, 50, 97.
 Chrudimský viz Horatius Jiřík Ch.
 »v chřastí«, pole 56.
 Chřastiny, samota 55.
- z Ilkuše viz z Elkuše.
 Innomostí 59, 60.
 Itálie 64.
 Ivan sv.; socha na Karlově mostě
 131.
- Jabkenice** 122.
 Jablonec nad Nisou 96, 123
 Jablonná Česká 155, 158; Německá
 155.
 Jáchymov 33.
 Jakub sv. 157.
 Jakubec Šimon 142.
 Jalůvka, j. Hroch Jakub z Malovic a
 na Sukdole 68.
 Jan, farář 96.
 Jan Křtitel, sv. 82, 147.
 Jan Lucemburský 42.
 Jan z Mathy sv., socha 131.
 Jan z Nep sv.; kostel na Hradčanech
 130; 149
 Jan, písař 161, 162.
 Jan, vrátný 161.
 Jan od »zlaté mříže« 103.
 Janda Václav, radní 74.
 Janeba Jan, přisečný 100
 Janoušek Vilém, farář 123.
 Janovská Anna ze Soutic 48; Čimuta
 ze Soutic 48.
 Janovský Aleš ze Soutic 48; Hynek;
 Jan; Karel; Petr.
 Janský Jan 94, 95.
 Jaroslav dr., vikář 85.

- Jaroš Jiří, mlynář 32.
 Jaroš Tomáš, král. puškař a dělo-
 lijce 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64,
 65, 66.
 Jarošova Barbora 61, 62.
 »u jedle«, hora 27.
 Jedlička Martin, rychtář 74.
 od Jednorozce Lidmila 104, 105.
 od Jednorozce Markéta 104, 105.
 Jednorozec Jiří 104, 105.
 Jednorozec Viktorin 103, 104, 105.
 z Jelče Jiřík 106.
 Jelení příkop 58, 118.
 Jelenská Kateř., provd. Dominikova
 96.
 Jelenský Jan 96.
 Jelínek 23; Břet., c. k. konservator
 22; mydlář 134; Nikodým 134.
 Jenšovice 123.
 z Jenštejna Apolena, provd. Zimova
 103.
 Jerusalém 96.
 Jeřmanská skála 56.
 Jesuité, kolej na M. Straně, zahrada
 89, 97, 98, 107, 108, 123, 131; 140.
 Ještěd, j. Ježek 53, 54, 55, 56, 95.
 Ještěd Malý 56.
 Jevičko 27—29.
 Jezer Jindřich 31.
 Ježek viz Ještěd.
 Ježíšek Jiřík, úředník mostský 99.
 Jičín 96; Nový 66.
 Jidáš 148.
 Jilemnice 38, 96.
 Jiljí sv., chrám v Praze 133.
 Jindřich sv., chrám v Praze 33.
 Jindřich, kníže Ministerberský a hrabě
 Kladský 134
 Jíra J. A., c. k. účetní praktikant
 36, 42.
 Jíra, sokolčí 161.
 Jircháře v Praze 131.
 Jiří sv.: klášter na Hradčanech;
 kostel pod Stránovem, na Hradča-
 nech; sněm svatojirský 29—31, 58,
 99, 123, 134, 140, 152, 160.
 Jiří, farář češetický 31; farář u sv.
 Petra v Rybářích 86; farář svi-
 távský 28, 31; farář unčovský 28.
 Jiříčkov, potok 54, 55.
 Jiří Poděbradský, král český 134.
 Jitka, královna 42.
 Jizera 56.
 Josefov 38.
 Ješt, přivozník 89.
 Jucus Jindřich 85.
 Jungmann Jos. 96.
 Jüttner 11.
 Kalich (Kelchburg) 35.
 Kaliště 38.
 Kamenná 155—158.
 Kamenná vrata 56.
 Kamna 123.
 z Kanic viz Bušek.
 Kantor Ondřej, kněz 28.
 z Kapí Hory viz Severin z K. H.
 Kaplíř Kašpar 109.
 Kapoun Jan ze Svojkova a na Bar-
 toušově 132; Křištof Václav 132.
 Kaprová ul. v Praze 106.
 Kapucíni 54.
 Karel IV. 3, 4, 42, 114, 125.
 Karel VI. 73, 115.
 Karel Albert, kurfiřt bavorský 119.
 Karel X., král franc., 119, 121.
 Karban Jan 103, 105.
 Karlův most v Praze 131—132.
 Karlovy Vary 33.
 Kasejovice 135—136.
 Kašpar, farář 29; opat 29, 73.
 Kateřina sv.: obraz 18, 23, 95.
 Katruše, sestřenice Jana z Kovářovic
 řeč. Němce 162.
 Katusice 123.
 Katvalda, náčelník Gothů 3, 5.
 Kauklic Jan, pukmistr 134.
 Kavka Martin, farář 123.
 Kbel Jan Dr., vikář 86.
 Kdovský Matěj 143.
 Kenner 2.
 z Khienringu a Seweldtu Markvart
 42.
 Khustrouch Mik., farář 123.
 Kladský hrabě viz Jindřich kníže
 Ministerberský a h. K.
 Klamperna Václav, rychtář rybářský
 100; Valentin, rychtář rybářský,
 j. Valenta 88, 89, 97, 98, 100—102.
 Klarův ústav pro slepce 137
 Klášter 123.
 Klenka R., prof. 35.
 Kliment sv. 98.
 Klivický viz Francius Jak. K.
 »na kněžském«, cesta 54.
 Knihnice 28, 29, 31, 66, 70.
 Knovíz 38.
 Koc Adam z Dobrše 27; Jan Adam
 z Dobrše a na mlýně ve Svitávce 80.
 Kocňovice 123.
 Kohlman Erazim 65.
 Kokorský Bohuš st. z Kokor na
 Laškově a Strážišku 68.
 z Kokor na Laškově a Strážišku
 viz Kokorský Bohuš st. z Kokor.
 Kokořín 135.
 Kokot 162.
 Kolář Kašpar, provazník 109.
 Kolín 2, 37.

- Kolínek Melichar, purkmistr 74; Řehoř 71.
 Kolovrat hr. 140.
 z Kolovrat Albrecht 73; Beatrice 35; viz Bezdrůžický z K.
 z Kolsdorfu 72.
 Kolská Kateř. z Kolovsi 106.
 Kolský Jan z Kolovsi, místosudí dvorský 86—89, 98, 106, 107.
 Komárek Jiří z Mohelnice, písař důchodní 96.
 Komedka Jiří z Rovin 106.
 Komotovsko 33.
 Konojedy 135.
 Konopiště 151.
 Konrád z Trutnova, kněz 85.
 Koňská brána 122.
 »v kopánce«, dům 54.
 »na kopanínách«, pole 53.
 Kordule ze Sloupna Věněk a na Vřešťově 132.
 Kořenec 31.
 Kosmas 84.
 Kosmonosy 123.
 Kost, hrad 34.
 Kostomlátky Malé 96.
 Kostomlaty 4, 123.
 Košice 60.
 Košťál Jos., prof. 41.
 Kotlář Jakub, úředník mostský 108.
 Kouřim 38.
 Koutská 86.
 Kovář 123.
 Kovář Matěj, radní 74.
 z Kovářovic Jan, řeč. Němec 161, 162.
 Krajina 41.
 Krakov 40.
 Královodvorská ulice v Praze 130.
 Kralupy n. Vlt. 147.
 Kranach Lukáš j. Cranach 18—22, 95.
 Krásný Jan 118.
 Krašov nade Mží 34.
 Krátká Dlouhá ves 155, 157, 158.
 Krejčík Jos., řezbář 130.
 Kriesdorf viz Suchá.
 Kristián, farář 29.
 Kristus 8, 147, 148, 154.
 Krnsko 123.
 Krocín Václav z Drahobejle, primas 118.
 Kropáč Adam z Dřeviče 132.
 Kropy 123.
 Kruh 123.
 Krumlov; archiv 37, 159—162.
 Kryšpín sv. 48
 Křemencová ulice v Praze 131.
 Křička Vavřinec, konvář 62, 63, 65, 66.
 Křičková Dorota 65.
 Křinec 123.
 Křivoklát 58.
 Křivý rybník 157.
 Kříž Matěj, rychtář 74.
 Kuba 145.
 Kubova Duchcovna 161.
 Kučera 2; Matouš 136.
 Kuchař Kašpar v Chrasti 150.
 Kuchmistr viz Tuhaňský Jakub.
 Kulíková Uršula viz Bačkorová.
 »Kulovatej«, les 53.
 Kumburk, panství 96.
 Kuneš Jan z Lukovec, hejtman 94, 95.
 Kunhuta, královna 42.
 z Kunštátu, rod 27.
 Kůrka Josef, farář 75.
 Kurzweil Jan Frant., písař 136.
 Kuřivody 34, 123.
 Kutnohorský viz Campan Jan K.
 z Küniglu Šebestián 135.
 Künigl Václav Jos. Kašpar z Ehrenburka a Varty 135.
 na Kvasicích viz z Rottalu Jan.
 z Květnice Lidmila 107; viz Řehák z K.
 z Kvitkova viz Vlčkové z K.
 Kýna, les 54.
 Kyselinčí kopec 56.
 »v Kýně«, pole 55.
 Kynygkova Anna, potom Gynclova 143.
 Labe 34, 98, 132.
 Ladislav Pohrobek, král 42.
 Laffar Duchek, přívozník 108.
 z Lambštejna David Florián, paušreiber JM^u C. 137.
 Lastibořice 123.
 na Laškově viz Kokorský Bohuš st. z Kokor na L. a Strážisku.
 Lašovice 41.
 Latěnské fibule 4, 5.
 »u Lazara«, dům 133.
 Lazba Petr M. farář 86.
 »na Lebedově«, pole 53.
 Ledbank 31.
 Lederer Ferdinand, cí. rychtář 138, 140.
 Lehman, sbírka 1.
 Leopold I. 42, 120; II. 120.
 Lešec 134.
 Letařovice 123.
 Letenská ul. v Praze 94.
 Letná 84.
 Letné 109, 110.
 Letovice 27, 70—72.
 na Letovicích a z Turnu hrabě 71, 72.
 Lev Jiří, děkan 122
 Lhotice, hradiště 2. 3.
 Lhotka 144; viz i Hodky.
 ze Lhoty viz Jan Borně ze L.
 Libáň 123, 124.

VIII

- Libenice 48.
 Libice 5.
 Liblice 86, 123.
 Liboc 58, 137.
 Liboch 34.
 Libošovice 122.
 Libštát 123.
 Libuň 123.
 Licek Aleš z Risenburka 42.
 Lidmila sv. 82.
 Lidmila hospodyně z celnice 103, 105.
 Liebich Jan, knihkupec 41.
 Linec 119.
 Linhart sv. 104.
 Lípa Česká 34, 35, 39.
 Lipí 135.
 Lipnice: hrad 33, 34.
 na »Lisku« 4.
 »Liščí díra«, sluj 54.
 Liška Jan Prokop z Vysoké, hejtmán 134.
 Litoměřice 27, 33, 35, 37.
 Litomyšl 23, 26, 96, 146, 155.
 Lnáře 135.
 Lobze 123.
 Löffler Řehoř, dvorský slévač 59, 60, 66.
 Loket 33.
 Lomnice nad Popelkou 96.
 Lorecký Václav z Elkuše 48.
 Loselius Kašpar z Velechova, přímátor 99.
 Losenice Malá 155, 156, 158, 159; Velká 155, 156, 158, 159.
 Loucký Kašpar, převor 31.
 Loučeň 123.
 Loučná 134.
 Loukov 123.
 Loukovec 96, 123.
 Loukovej 123.
 »na Louži« viz Marie Panna »na L.«
 Lucemburk 30.
 Ludvík, král český 28, 30, 42, 60.
 Lukáš, opat 27.
 Lukášovský Martin, farář 123.
 Lukov 134.
 z Lukovec viz Kuneš Jan z L.
 Lukšanovic dům 133.
 Luštěnice 123.
 Luther 20.
 Lužice 30, 53, 54.
 Lužická ulice v Praze 84.
 Lysá 123, 124.
 ■Macedonský Jan, úředník 96.
 Macedonská Anna prod. Slovaciova 96.
 de Macziis viz Verius.
 Madet Petr, farář 123.
 »Machova« skála 53.
 Majer Pangracius 143.
 Malín 33.
 »u Mal. Ještěda«, les 56.
 na Malešově viz Hašů Jirík z Újezda a na M.
 Malostranské náměstí v Praze 132.
 z Malovic a na Sukdole viz Hroch Jalůvka Jakub z M. a na S.
 Maštáni, klášter 54, 97.
 Marbod 5.
 Mareš 85.
 Mariánské hradby 109, 119, 121.
 Marie Panny chrám; M. P. na Louži; obraz; sloup na Staroměstsk. nám.; M. P. Sněžná; M. P. před Tejnem 87, 108, 109, 125, 137, 138, 154; 106; 18, 21, 23, 95; 131; 65; 133.
 Marie Terezie 56.
 Marina, služka 6—9, 11, 16, 17.
 Marketa, dcera Kubovy Duchcovny 161.
 Markomanové 5.
 Markvartice 122.
 Marobudum 5.
 Martin, bratr Petříkův 161.
 Martin, farář 98; farář bouňovský 29; opat 28, 29, 73 probošt 29.
 Martinská brána v Praze, j. Zderazská 130; ulice v Praze 130.
 Martin sv., kostel 74—77, 82, 98, 100; 130—131.
 Mařík 86; sedlák 108.
 Maříkova Kačka 108; Markéta, provd. Otlíkova 108.
 Maří Majdalena 90.
 Masák Ant., učitel 36, 41, 42.
 Maisieri Valentin 121.
 Mastiřovice 34.
 Matěj sv. 29, 73.
 Matěj, rybář, j. Matějíček 89, 90, 97.
 Matějíček viz Matěj, rybář; Matěj z Vilémova 27, 68, 71.
 Matiegka Jindř., MUDr., prof. 35, 41.
 Maudr J., prof., sochař 18—20.
 Mauthnerovy písečníky 2.
 Maxmilián II 58, 60, 62, 132.
 Medek Burjan z Valdeka 86, 106.
 »na mědenci«, pole 55.
 Medusa 111.
 z Medvojovic viz Vrabec Martin.
 »mejto farské«, les 53.
 Mejtský Jos. 41.
 Mejtská Marie 41.
 Menšík 88.
 Methudius, kněz a inspector 74.
 Mělník, klášter 123.
 Městečko na Horách Stříbrných 155, 156.
 Michal sv., chrám 85.

- Michalovice 96, 123, 124.
 Mikovec Ferdinand B. 64, 65.
 Mikuláš sv.; kolej při kostele sv. M.;
 kostel; obraz 94, 143, 144; 131;
 53, 86; 22.
 Mikuláš, kněz 85; sudí 27; rybář 85;
 úředník 96.
 Mikulovský Vavřinec, písař 134.
 Milič ze Švabenic, komorník 27.
 z Milíkovic viz Slavomír z M.
 z Miloňovic viz Vlášek V. z M.
 Mincer z Proudníku Pavel, děkan a
 vikář 124.
 Mistrberský kníže viz Jindřich
 k. M. a hrabě Kladský.
 Mirkové ze Solopisk 35.
 Mirotice 41.
 Míšňané, jich církev 85.
 z Mitrovic Vratislav a na Všeradicích
 Václav st. 102.
 Mladějov 123.
 Mlynářův rybníček 55.
 Mocerád Václav, farář 123.
 Modlikov 155, 156, 158.
 Mohelka 56.
 Mohelnice 96, 123.
 Mohila Vojtěch, kaplan 136.
 Mokropsy Horní 18—22, 95; Horní
 i Dolní 88, 89, 98.
 Montecuculi hr. Raimund, jenerál 114.
 z Mor viz Sokol z M.
 Morava 26, 30, 35, 37, 41, 42, 62,
 66, 68, 71—73.
 Moravěves 2.
 Most Dlouhý 94.
 »pod mostem«, ostrov 84.
 Mostec: dvůr 150, 151.
 Mracký Jan z Dubé 42.
 »Mrchoviště«: louka 55.
 Mstidruh z Dobrovicevsí, kastelán 27.
 Mšeno 34, 123, 124.
 Müller 131.
 Mýto 27, 37.
 Mže 34.

Máchod 132.
 Nákly 28, 31.
 na Napajedlích viz z Rottale Jan.
 Nasevrky 2, 3.
 Nebužely 123.
 z Nedabylic viz Straka z N. a na
 Studnicích.
 z Nedvojovic Sancturyn 48.
 Nehvizdy, pískovec 131.
 Nejedlý Havel 156.
 Nejman Jan, písař 133.
 Němci 54, 119.
 Nepřívěc 122.
 Nerva, císař, mince 5.

 z Nestajova viz Žehušický z N. a na
 Svojanově.
 Neškaredice 48.
 z Neudorfu viz Bukovský Jeroným
 z N.
 Neuschönburg, hrad 33.
 Nisa 96.
 Nížkov 155—158.
 Nördlinky, radnice 20.
 Norimberk 64.
 Nostic M. 142.
 Nová brána 114, 115, 120, 122.
 Nová ves 155, 156.
 Nové Dvory 155.
 Nové mlýny na Pořící 120.
 Novodvorská ul. v Praze 131.
 z Novosedl viz Zima z N.
 Nový Šumberk 33.
 Nymburk 4, 6, 122—124.
 Němec viz i z Kovářovic Jan; viz
 Mikuláš ze Svitavy.
 Německo 52.

Obora královská 110.
 Odolen, kněz 85.
 Ogilvi, hrabě 120.
 Okáč Tomáš 74.
 Okrouhlá 31.
 Olomouc, biskupství 27, 41, 151.
 Olšany 29, 31.
 Ondřej sv. 82.
 Ondřej Adam, j. Wundrsich 142.
 Ondřej, farář 29.
 Ondřej, písař 25.
 Olomouc 4, 27—32, 66, 72.
 Opatovice 85.
 Opyš 84.
 Orgies 139.
 Osečná 56, 123.
 Ostrov 33.
 Otlík Jan 108.
 Otlíková viz Mařikova.
 Ottendorf 155, 156.
 Ouhlanský rybník 150.
 Oujeský Pavel, farář 31.
 Oujezd 25, 123.
 Ouštěk 34.
 Ovenec či Stromovka 120.

Pajhemský Matěj, farář 123.
 Palacký Frant. 161.
 Palfy, hrabě 119.
 »na paloučku«, dům 54.
 Pan, bůh 57.
 Papáček Pavel, PhC. 36.
 Pardubice 2, 38, 41, 50, 134, 144,
 151, 152.
 Parník 144.
 Pafíž 149.
 Paseka viz Paseky.

- Paseky Dolní 54; Paseky Hoření, j. Paskova 56.
 na Pátku viz Žatecký z Wejkrštorfu na P.
 Paulus Vinc, ředitel 41.
 Pavel sv.; kostel 84—90, 97—109, 133.
 Pavel, subpřevor 31.
 Pavorin Jiřík z Pavorinu, opat 31, 73.
 Pecold Zachariáš 133.
 Pečov 33.
 Peisser Hanuš, dvorský řezbář 59, 61, 64.
 Pelhřimov 38.
 Pelhřimovský J. 109.
 z Pěňčina viz Drahanovský Bernart a Jiří.
 z Peregrinu viz Cortesi z P.
 Pernštejn 135.
 z Pernštejna Jan 41.
 Peršíkov 155.
 Perštýn 130, 149, 150.
 Petr sv., osada a kostel v Praze III. 82, 84—90, 97—109, 137—143, 148.
 Petr, převor 29; vladař olomoucký 27.
 z Petrovic Hostislav 41; a od Hory Kutny Alžběta 48.
 Petřík od rathouzu 161, 162.
 Pič J. L., Dr., professor 1—5, 40.
 Pieroni Jan, inženýr 114.
 Pihál Michal, provazník 109.
 Písaná skála 70—72.
 Písecká brána viz Bruska.
 Písecký Matiš Jeronym, písař radní 96.
 »na Píscích« 103.
 Písecko 158.
 »na Písku« (in Arena), osada v Praze 84, 119.
 Piveč Václav, farář 135.
 Plac 54.
 »na place«, dům 54.
 Plaňany 32, 35, 41.
 »Pláně« 53.
 Plánický viz Terrigena Jan P.
 Plasy 122.
 Platýz v Praze 130.
 Pleskej 89.
 Ploškovice 34.
 Ploučnice 56.
 Počernice Dol. 135.
 Podbaba 2.
 Podbezděží 123.
 Podčernice Dolejší 135.
 Poddaný viz Šrut.
 Poděbradský Jiří, král 42, 134.
 Poděšín 155, 157.
 Podhradský z Vlčí Hory Václav 107.
 Podlažec, dvůr, mlýna, rybník 150, 151.
 Podmoklo Cyprián, konšel rybářů 101.
 Poklouzka Nová, rybník 134.
 Pokorný Tomáš, rychtář 74.
 Polepy 2.
 Polička 27, 151.
 Polná, panství 155—159.
 Polsko 40.
 Pomněn, nejv. sudí 27.
 Pomořany 64.
 z Ponetova viz Ponetovský Jan z P.
 Ponetovský Jan z Ponetova, j. Poniatenský z Poniatova, opat 30, 31, 73.
 Poniatenský viz Ponetovský Jan.
 z Poniatova viz z Ponetova.
 Poohří 33, 35.
 Popelka 96.
 Pořešín 155, 158.
 Poříč 155.
 Poříčí 120.
 Poříčská brána či Špitálská 114, 115, 122.
 posudné 138.
 Povězín 156.
 Praha 19, 22, 27, 32, 33, 35—42, 48, 56—66, 82, 84—90, 97—122, 130 až 135, 137—143, 145, 147—151.
 z Práchnan viz Bartoš z P.; a na Horách Kutných Jan 48; Justina 48; Lidmila 48; Matyáš; Mikuláš 48; Petr 48; Zikmund 48.
 »Pražské mýtos«, les 56.
 Prašná brána na Hradčanech 115; na St. M. P. 130.
 Prašný most na Hradčanech 58, 115.
 Prax Jan, děkan 122.
 Premonstráti 26, 28, 32, 66.
 Pressnitz 33.
 Prešpurk 59.
 Priami Jos., sv. p., inženýr, podplukovník 114.
 Procek Jan, probošt 28.
 Prokop sv., obraz 22; socha na Karlově mostě 131, 132.
 Prokopová, pekařka 86.
 Prosíř 84.
 Prostřední rybník 151.
 Prošovský 88.
 z Proudniku viz Mincer Pavel z P.
 Prudil Jan ze Stvolové 72.
 Prusové 56, 58, 131.
 Přemysl Otakar II. 42, 67, 119.
 Přepeře 123.
 Přerov, jáma 27; 2.
 Přeslavice 122.
 Příbyslav, biskup 82.
 Příbyslav, panství 155—159.

- »na příhoně«, pole 56.
 »u Pštrosů«, dům 142.
 ze Ptení Jindřich 31.
 Puchník Mikuláš 85.
- z **Radešina** Vilém, místokomorník 88, 89, 106, 107.
 Radecký, pomník 132.
 Radislav, arcikněz pražský, j. Radoslav 27.
 Radonice 33.
 Radoslav viz i Radislav.
 Radouň 123.
 Rakouský rod 133.
 Rakousy 30.
 Rakovník, pivo 142.
 Rakušané 120.
 z Raškovic na Tlustovousích viz Bajchovský z R. na T.
 Ratibořský Martin 133.
 Ratný 34.
 Rauprycht Jiří 96.
 Reich Jan, farář 123.
 Rejšice 122.
 Rejthárek Julius, farář 123.
 Richter Jan Bedřich, farář 123.
 Riedlinger Jakub, správce hradčanské zbrojnice 60.
 Rieger Boh., Dr., prof. 38; Frant. Lad. 37, 38.
 z Riesenburka Boreš komorník 27.
 z Risenburka viz i Licek z L.
 z Rogalic viz Rogalský z R.; Vilém z Rogalic, Dr., administrator 97.
 »v roklí«, pole 56.
 Romadová Anna 142.
 Ronaz 48.
 Ronov 48.
 Rosice, panství, mlýn 150, 151.
 Rosička 155.
 Rothenhauz, 33, 35.
 z Rottale na Napajedlích a hradě Kvasicích Jan 72.
 Rovensko 96, 122.
 z Rovin viz Komedka z R.
 Rozstání 53.
 Rožďalovice 123, 124.
 z Rožmberka Jan 159; Jindřich 159, 160; Petr 159.
 z Rožmitála Johanna 42.
 Rus Bílá: lid 40.
 Rübél, prof. 5.
 Rudohoří 33, 35.
 Rudolf II. 29, 30, 56, 58, 66, 69, 73, 74, 109, 133, 141, 142.
 Rudolfinum 22, 23.
 Rudovský, generál 120.
 Rulík 120.
 Ruth 119.
- »v Rybářích«, osada na Malé Straně 84—90, 97—109, 137—143.
 Rydl Jan 143.
 Rychnov 123.
 Rychta 133.
 »rychtářova« studně 53.
 »na rychtářově«, pole 53.
 »u rychtářů«, dům 53.
 Rytovaná Dorota viz Vlčkova.
 Rytovaný Jiřík 96.
 z Ryzmberka viz Švihovský z R.
- z **Ředhoště** Bořita 27.
 Řeháček Václav, farář 123.
 Řehák Briekví z Květnice, úředník mostský 99.
 Řepín 123.
 Řetězová ulice 35.
 Řezno 73.
 Říp 26.
- Sak** Jakub 48.
 Saksche 34.
 ze Salmu Julius, hrabě, kancléř 69.
 Samšina 123.
 Samuel Jiřík 48.
 Samuel, ostružník 109.
 Sancturin z Nedvojovic, úředník mince 48.
 Saradonie 82.
 Sasko, kurfirst 20.
 Sasové 56, 102, 119, 120.
 Sattenwolf Václav, rektor 98.
 Sázava, obec 155, 158; řeka 34, 136.
 Schaller Jaroslav 82, 114, 118.
 Schäfelein viz Schäuuffelin.
 Schaufelein viz Schäuuffelin.
 Schäuuffelin Hans, malíř, j. Scheuffelin, Schaufelein, Schäfelein 18—21, 95.
 Scheuffelin viz Schäuuffelin.
 Schlackenwerth viz Ostrov.
 Schuchhardt 5.
 Sedláček Aug., prof. 33, 35, 38, 98, 159.
 Sedlec, klášter 38.
 ze Sedliště viz Vaneček.
 Sejbeth Urban z Dlouhého Mostu 94.
 Sejbethova Dorota 94.
 Sejcín 122.
 Semčice 122.
 Semily 123, 124.
 Senovážné náměstí viz Havlíčkovo.
 ze Sentic viz Janovští ze S.
 Severin Pavel z Kapí Hory, úředník mostský 99.
 Sezemice 123, 134.
 Sezimovský dům 106.
 Schöbl Edv., Dr., biskup 37.
 Schwarz Viktor, prof. při c. k. uměl. prům. škole 38.

- ze Sickingén sv. p. Damián Filip,
president a vojenský velitel 111,
114, 115.
- Sittová Zofie 33.
- Skalák viz Hořák 55.
- Skalička 2.
- »na Skalnici«, dům; pole 55, 56.
- Skálová 88.
- Skalsko 123, 124.
- Skrchov 71.
- Slané 41.
- Slanská hora 5.
- Slatina 38, 135.
- na Slatince viz Drahanovská Kateř.
a Drahanovský Jiří.
- Slavata hr. 139, 140; Vilém hr. 73.
- Slavík 2, 3.
- Slavomír Petr z Milíkovíc 162.
- Slavonsko 41.
- Slepá brána 114.
- Slepice 161.
- Slezsko 30.
- Slivensko 123.
- Slivka Jan 96.
- Slivno 123.
- Sloup, hrad 34.
- ze Sloupna viz Kordule ze S. a na
Vřeštově.
- Slovaciova viz Macedonská Anna.
- Slovacius Adam Vodňanský 96.
- »u Slunců«, dům 133.
- Smečno 37.
- Smíchov 18, 19, 22, 38.
- Smiřice 2, 41.
- Smiřický Šimon 96.
- »Smrčovská« studně 53.
- »u Smrčovských«, domy 56.
- Smrt 6, 17, 18.
- Smržovka 123.
- Smutný Vojtěch, farář 123.
- Sobčice, fibule 2, 4.
- Soběslav 40.
- Sobiňov 155—158.
- Sobotka 122, 124.
- Sofie, sv. 108.
- Sokol Václav z Mor 104.
- ze Solopisk viz Mirkové ze S.
- Souček Jakub, radní 74.
- Soukup Jan, redaktor 143.
- ze Soutic viz ze Sentic a Janovští
ze Sentic.
- Specinger Matouš, farář 96.
- Sperlingstein 34.
- Spinov 158.
- Spišská stolice 60.
- Spitzar Ant. 39.
- Srb Vlad., JUDr., starosta 38.
- Staněk, zlatník; zahrada 103, 105.
- Stedler Řehoř, farář 123.
- ze Stradonic viz Hybl ze S.
- Stradonice, hradiště 1—5.
- Strahovská brána 109, 110, 115, 120,
122.
- Straka Jan st. z Nedabylic na Stud-
nicích 132.
- ze Strakoníc 41; viz Bavor ze S.
- Strakova akademie 108.
- Stránov hrad 123.
- na Strážisku viz Kokorský Bohuš st.
z Kokor na Laškově a S.
- Strážnice 151.
- Strážov 158.
- Strejnice 123, 124.
- Strenice viz Strejnice.
- Strnádková Dorota 96.
- Stromovka viz Ovenec.
- Struhy 123.
- Strunkovice 160.
- Středohoří 33, 34.
- Střekov 35.
- Střížov 155, 156, 158.
- Steinhauser Jiří, farář 66.
- Stublinger Jan 142.
- Studená 27.
- Studenec Horní 155, 157, 158.
- na Studnicích viz Straka z Nedabylic
a na St.
- Stupr Ondřej, zedník 109.
- Stvolová 72.
- Sudoměř 123.
- Suchá (Kriesdorf) 56.
- Suchanova Anna, provd. Vejvodova
96.
- na Sukdole viz Hroch Jalůvka Jakub
z Malovic a na S.
- Svátek Josef, spisovatel 66.
- Svatoměř 161.
- Svatomířův Jindřich 161.
- Svěcinka, studánka 55.
- Svémyslice viz Svýmyslice.
- ze Sverts-Sporku hr. Frant. Karel
Rudolf 135; hrabě Jan Frant. Kri-
stián, svobodný pán z Auste (?),
pán na Lipí, Lnářích, Konojedech,
Pernšteinu a Doubí, Vidimi, Ko-
kořině, Dolejších Počernicích, Sla-
tině, na Životici 135.
- Světlá 53—56, 123.
- Světlá Karolina 55.
- Světlý 31.
- Svévové, hradiště 5.
- Svidnice, pivo 132.
- Sviněnice 160.
- Svitava 85.
- Svitávky u Boskovic 26—32, 66—74.
- na Svojanově viz Žehušícký z Ne-
stajova a na S.
- ze Svojkova viz Kapoun ze S. a na
Bartoušové.

- Svýmyslice 88, 89, 98.
 Syrakov 155, 156, 158.
 Šachotín 155, 156, 158.
 Šarh, rybář 108.
 Sebestián, subpřevor 29.
 Šebetov 31.
 »u Šedivých«, dům v Praze 149, 150.
 Šic Mikuláš, správce církve v Jablonci 96.
 Šicndorf 155—158.
 Šiler Tomáš, kněz 66.
 Šimon, olejník 151.
 »Široká obec«, rokle 55.
 Široká ulice na N. M. Pražském 66.
 Šitkovi 161.
 Šivr Erazim 133.
 Škopek Jiří 85.
 Šmida Jíra 71.
 Šnajdr Ludv., c. k. konservator 41.
 Šolova Kateř. viz Fogtova.
 Špatný 2.
 Špinhof 155, 158.
 Špitálská brána viz Poříčská.
 Špork, generál 123.
 Šrámkova Lidmila, provd. Heřmanova 96.
 Šrofauer Bernart z Froschbauenu, registrator 72.
 Šrut Jiřík, j. Poddaný 125.
 Šrutová Kateřina 125.
 Štefek Štěpán 143.
 Štěnička Adam, farář 66.
 Štěpán, sv. 30, 32, 73.
 ze Šternberka Adam, purkrabí 133.
 Šternberkové; palác 130.
 Štětí 33, 34.
 z Štipoklas Petr 162.
 Štraus Šimon, farář 123.
 Štýrsko 72.
 Šubert, Dr. 1.
 Šubiř Karel z Chrbyně a na dvoře v Knihnicích 68, 70.
 Šumava 35.
 Šumfeld 155, 156, 158, 159.
 Švabel Šimon 138, 140.
 Šváblová Anna 140.
 ze Švabenic viz Milič ze Š., komorník 27.
 Švédové 56, 114.
 Švihov 34.
 ze Švihova viz Švihovský ze Š.
 Švihovský Děpold z Ryzmberka 97; Ferd. Karel z Ryzmberka 97, 107; Theobald z Ryzmberka a Švihova 107.
 Tábor 41.
 Tacitus 5.
 na Tajnci Hrochovém viz Bezdrůžický z Kolovrat.
 Tatraman Jan 96.
 Tejnec 122.
 Tejnka 110.
 de Tercius viz Terzio Francesco.
 Terrigena Jan Plánický, kněz 96.
 Terzio Francesco, z Bergama, arciknížecí dvorský malíř (de Tercius) 58, 60, 64.
 Těšín 123.
 Thaddaeova Anna 96; Zuzana, provd. Třtěnská 96.
 Thaddaeus Jan, děkan 97.
 Tiebl Jan Augustin, exposita 149.
 Tingr Kamrlík 134.
 Tišler Jan, farář 123.
 Tišlovice 34.
 na Tlustovousích viz Bajchovský z Raškovic na T.
 Tobiáš, kněz 96; syn Jana, faráře 96.
 Toman Matěj, rychtář rybářů: zahrada jeho 100—103; 145.
 Tomáš sv., farnost 98.
 Tomáš, nájemník 48.
 Tomek V. V. 38, 118.
 Tomicius Lukáš Žeravský, kněz 31, 66, 73.
 z Tourového viz Želízko (Železka) z T.
 Toužim, zámek 34.
 Trčka Jan Rudolf 140.
 Trenckler Křištof, farář 123.
 Třešín (?) 123.
 Troja 120.
 sv. Trojice 32, 37, 73.
 Trubrik Tomáš, farář 123.
 Trutnov 85.
 z Třebomyslic Jan, písař 162.
 Třeboň 38, 159.
 Třebová Česká 143—146.
 »u tří filků«, domy 53.
 »u tří měsícův«, dům 142, 143.
 Třtěnská viz Thaddaeova Zuzana.
 Třtěnský 96.
 Tuhaňská Anna Izalda, provd. Boudová 96.
 Tuhaňský Jakub, j. Kuchmistr 96; Martin z Broucí, úředník panství 96.
 Tuchorský Frydrych z Tuchovic 132.
 z Tuchovic viz Tuhorský z T.
 Turci 64, 133.
 Turč. sv. Martin 41.
 Turek, sousoší na Karlově mostě 131.
 Turnov 53—56, 95, 96, 122, 124.
 z Turnu a na Letovicích hrabě 71, 72.
 Tursko, panství 94.
 Tvarov 29.
 od »Tváří« Apořena 108; Johana 108; Markéta 108; Václav 108.

»v Týlku«, les 54, 56.
 Tyll Václav, j. Bavorovský 143.
 Týn 85, 133.
 Týnec nad Sázavou 136.
 Tyroly 64.
 »v Týrovkách«, pole 58, 56.
 Týrovky 55.
 Uhelný trh v Praze 180.
 Uhry 30, 60, 64, 72, 101.
 Uhřice 31.
 Újezd 34; Jenišův 2; Kamenný 161.
 Újezdská brána 115, 120, 122.
 z Újezda Mikuláš, biskup 27.
 z Újezdu viz Hašů Jiřík z Ú. a na
 Malešově.
 Unčov 28.
 Urban sv. 29, 73.
 Urban, písař 25.
 Uršila Kožešníkova 104.
 Ůřetice 2, 3.
 Úsobrno 31.
 Václav I. 27, 30, 42, 67, 68; Václav IV.
 42.
 Václav sv.; chrám; kolej; obraz;
 seminář 28, 31, 67, 73, 99, 100;
 18; 97; 22: 98.
 Václav, kanovník 85; kněz 84; pře-
 vor 28; úředník mostský 99.
 Vácha, fišmajstr 161.
 Václavek Matouš, ředitel 41.
 z Valdeka viz Medek z V.
 Valderodovský dům 138—140.
 Valderode Jan, hrabě 123.
 Valdštýn: dům; ulice; palác 84, 95,
 119, 139.
 z Valdštejna Adam 143; Albrecht 118.
 Valenta, rybář viz i Klamperna Va-
 lentin.
 Valentin sv. 32, 73.
 z Va'ois viz Felix sv. z V.
 Vančura Jindřich 123.
 Vaněček ze Sedliště 125.
 Vaněk z Bozkovic 28.
 Vápenice, vrch 54.
 z Vartmberka 34; viz i Zvířetický z V.
 a na Češtině Kostece.
 z Varty viz Künigl z Ehrenburka
 a V.
 Vatikán 40.
 Vávra, rybář 108.
 Vavřinec sv., chrám 37, 38.
 Vecka, kapucín 54.
 »Vejměnek«, pole 55.
 Vejvoda Jan Holický, farář 96;
 Ondřej Holický 96; viz Suchanova
 Anna.
 z Velechová Adam Václav, radní 99;
 viz Loselius z V.

Velešín 161, 162.
 Vepřová 155, 158.
 Verius de Macziis 84.
 Vesec 54—56.
 »Veselkova« studně 53.
 »Veselkův kout«, les 53.
 Veselík 53.
 Veselý 4.
 Věžnice Dolní 155, 157, 158; Horní
 157, 158; Prostřední 155—158.
 Věžnička 155, 156, 158.
 Věžnička za březinou 155, 156.
 Vchýnský 88.
 Vibilius 3.
 Vídeň 2, 30, 41, 59, 60, 73, 110, 115,
 120, 133.
 Vidím 123, 135.
 Vilém, farář 161, 162.
 Vilím, komorník a nejvyšší písař 27.
 Vilímov 71.
 Vimmr Karel, farář 147.
 Vindobona 3.
 Vinohrady Král. 38, 41.
 Vít, sv. 103, 107, 162; chrám na
 Hradčanech 60, 85, 111.
 Vít, děkan 27; porybný, úředník
 mostský 108; rybář 100.
 Vittenberk 21.
 Vladislav I. 27, 30, 103.
 Vladislav II. 32, 135.
 »ve vладыkách«, cesta a pole 55.
 Vlasák Ant. Norb., kněz 38.
 Vlaský Martin, úředník mostský 108.
 Vlastibořice 96.
 Vlášek Václav z Miloňovic 159, 160.
 Vlašim 38.
 Vlček, hrabě 2.
 z Vlčí Hory viz Podhradský z V. H.
 Vlčkova Dorota, provd Rytovaná 96.
 Vlkové z Kvitkova 34.
 z Vlkanova Rosina 133; Václav 133.
 Vltava 84, 86, 99, 101, 106, 107, 109,
 120.
 Vodňanský viz Slovacius Adam V.
 Vodičkova ulice 37.
 Vodňany 160.
 Vodsloň Jan 96.
 Voget, hejtman a voj. inženýr 115.
 z Vojenic a na Slatince 70; viz Dra-
 hanovská Kateř.
 Vojenická 70; viz Drahanovská Kateř.
 z Vojnina viz Chotek z V.
 Vojtěch sv., kostel v Praze 120, 130;
 obraz 22.
 Vokny 123.
 Vokoun Jan, farář 123.
 Volek Jan 106.
 Voleský Václav 143—147.
 Volešná 155, 158.
 Volešnice 122, 123.

- Vondráček O. 36.
 Voršílky, řád 130.
 Vosenice 123.
 Voss, Dr. 4.
 Vostárek st., rolník 144.
 Vostroměřský 123.
 Votovice 149.
 Vrábský Jan z Vrábí 98.
 Vrabec Martin z Medvojovic 48.
 z Vrábí viz Vrábský z V.
 de Vries Jan 66.
 Vršovice 104.
 z Vřesovic viz Wolf z V. a na Doubravské hoře.
 na Vřešově viz Kordule ze Sloupna a na V.
 Vřetovice 104.
 Vsetín 41.
 Všech Svatých, kollej 106.
 ze Všehrom Ondřej, truksas 27.
 Všejaný 123.
 Všeň 123.
 Všenory 19.
 na Všeradicích viz z Mitrovic.
 Vysoké 123.
 z Vysoké viz Liška z V.
 Vystrkov 54.
 »na výpřeži«, les 56.
 Vyočany 36.
 Vyšehrad 114, 115, 120, 134.
 Vyšehofovice, chrám 74—84.
 Vyšehradská brána 122.
 Vyšín Václav, úředník mostský 99.
 Wagner Theodor, archivář 159.
- Wachberge 34.
 Warnsdorf 34.
 Warte 34.
 Weinzierl 2.
 z Wejkrštorfu viz Žatecký z W. na Pátku.
 Wernstadt 35.
 Weytner Jiřík, kloboučník 143.
 Wirth Matěj, farář 123; Zd., prof. 37.
 Wolf z Vřesovic a na Doubravské hoře 87.
 Wolfrám, arcibiskup 85.
 Wundrisch viz Ondřej.
- Záběhllice 3.**
 na Záběhlících viz Bezdrůžický z Kolvrat.
 Záborná 155, 156, 158.
 Záborský Jan 71.
 »v zádraží«, pole 53.
 Zaháj 25.
 Zahajský Adam 106.
 Zahradka Václav 134.
 »na zahumení« pole 53, 55.
 Záhvozd viz Zákost.
- Zagoist viz Zákost.
 Zákolany 149.
 Zákost, j. Zagoist, Záhvozd či Zálesí: vrch 53. 55.
 Zakvětál Jan 143.
 Zálesí viz Zákost.
 Zaluží 134.
 Zámek Nový 34.
 Zaremba Petr, děkan 122.
 Záruba z Hustiřan 42; Jakub z Dětelí Bílského 125; Jiřík z Dětelí Bílského 125; Zdeněk z Hustiřan a na Černíkovících 132.
 »v zátoku«, pole 55.
 Zbraslav 18—20, 120.
 Zderaz, dvůr u Smiřic 2, 3.
 Zderazská brána viz Martinská b.
 Zdětín 122.
 Zebič 34.
 Zeltensšloglova Lidmila 143.
 Zeman Fr. A., ředitel 38; Řehoř, farář 123.
 Zeměchy 147, 149.
 Zerčice 96.
 Zeyer Jan, architekt 38.
 Zhoř 143—146.
 Zikmund, markr. braniborský 42.
 Zima Václav z Novosedl 103.
 Zimova Apolena viz z Jenšteina.
 Zlatá Koruna 37.
 »u zlaté hvězdy« dům 102.
 »u zlaté mříže« dům 103.
 Zlenice nad Sázavou 34.
 Znojmo 27.
 Zobel Kliment, stavitel 11.
 Zuman Fr., JUC., c. k. fin. koncipista 36, 37, 39, 40.
 Zvířetice 37.
 Zvířetický z Vartmberka Zdislav a na Čestíně Kosteje 107.
 Zvoleněves 39.
 Zwetley viz Světlá.
- Žalany 2.**
 Žatec, pivo 135, 142.
 Žatecký Jan, farář 96; Jan z Wejkrštorfu na Pátku 107; Pavel M. děkan 135.
 Ždár Nový 155, 156.
 Ždírec 155, 156, 158.
 Žehušická Bohunka z Nestajova 107.
 Žehušický Hertvík z Nestajova a na Svojanově 107.
 Železnice 96.
 Želízko (Železko) Ladislav z Tourového 159.
 Žeravský viz Tomicius Lukáš 31.
 Žerčice 122.
 z Žerotína Jan Diviš 42.
 Židovice 104.

Žitava 54.
 Žitná brána 122.
 Životice 135.

Žižkov 38, 131.
 Žleby v Čáslavsku 34.
 Žlutický viz Campanus Jan Ž.

Rejstřík věcný.

akademie 108.

barok 111.

brány pražské viz Bruská, Písecká.

celnice 103, 105.

církevní poměry 122.

domová jména 53, 54, 102, 103, 133,
 142, 143, 149, 150.

fontána bronzová 56—66.

grunty selské: jich postup 23—26.

hradby viz Marian. hradby.

hradiště stradonické 1—5, viz Lho-
 tice.

hrob kostrový 4.

chrámy 28, 31, 37, 33, 54, 60, 74
 až 84, 82, 84—90, 97—109, 111,
 120, 130—133, 162; viz i dle jmen
 svatých.

inventář hradský 159, 160.

kachlíky z tvrziště 151—154.

kameníci 61, 64, 108.

kančík stradonický 1.

keramika 2.

kněží 27, 28, 29, 31, 38, 66, 73, 84
 až 86, 96, 97, 122—124, 136, 147,
 149.

kollej 106.

komorník 27.

konvář viz Křička.

lebký 4.

loutková hra 6—18.

malíři viz Kranach, Schöffelin,
 Terzio.

maškary 143—145.

měřič zem. viz Globic.

mikulášské zábavy 143—145.

mince 5.

místní názvy polí, luk, lesů atd.
 53—56.

mlynáři 137, 138.

most Karlův 99, 131.

mostský úředník 99, 108.

nádoby arretinské 2.

nádoby z terra sigillata 2.
 národopis 143—147.

obrazy 18—23, 95.

oltář skládací 147—150.

opevnění 3.

památky historické 49—52.

pivo 135, 142.

písař zemský 27.

porybný 108.

právo postranní 84—90, 97—109.

puškař viz Jaroš

renaissance 41, 110.

rustika 110.

rybáři 85, 100—103, 108, 145.

řád Voršílek 130.

řezbář viz Krejčík, Peisser.

selské poměry 155—159.

sjezdy vědecké 1—5.

slévač viz Jaroš, Löffler.

sochy 131, 132.

sokolčí 161.

stavitel 11.

stropy malované 131.

střepy rázu hradištního 1.

terra sigillata, nádoby 2.

topografie 32.

truksas 27.

účtování 151, 152.

zedník 109.

zlatník 103, 105.

židé 133, 142.